

**KREDIIDITEABE JAGAMISE SEADUSE (NN POSITIIVSE KREDIIDIREGISTRI) EELNÕU
VÄLJATÖÖTAMISKAVATSUS (VTK VERSIOON 2.0)**

1. SISSEJUHATUS.....	2
1.1. Üldist ja hetkeolukord	2
1.2. Seosed arengukavadega ja teostatud uuringud	2
2. PROBLEEM, EESMÄRK JA SIHTRÜHM	3
2.1. Probleemi kirjeldus ja positiivse krediidiregistri loomise peamised eesmärgid	3
2.2. Sihtrühm	12
3. ESIMESES VÄLJATÖÖTAMISKAVATSUSES KÄSITLETUD TEEMAD JA TAGASISIDE	13
4. VÕIMALIK LAHENDUS EHK POSITIIVSE KREDIIDIREGISTRI LOOMINE	20
4.1. Mudeli valik (era vs riiklik).....	20
4.2. Tehniline lahendus (andmekogu vs platvorm)	22
5. KEHTIV REGULATSIOON, sh EL ÕIGUS.....	26
5.1. Kehtiv siseriiklik regulatsioon.....	26
5.2. Euroopa Liidu õigus	27
6. KOOSKÕLA PÕHISEADUSE JA ISIKUANDMETE KAITSE REGULATSIOONIGA.....	28
6.1. Isikuandmete kaitse põhiõigus.....	29
6.2. Kooskõla Eesti Vabariigi Põhiseadusega	30
6.3. Ettevõtlusvabaduse riive.....	37
6.4. Plaanitava positiivse krediidiregistri kooskõla isikuandmete kaitse üldmäärusega	38
7. KAALUTUD MITTEREGULATIIVSED LAHENDUSED	41
8. KAVANDATAV REGULATSIOON.....	43
8.1. Sobilik regulatiivne lahend: krediiditeabe jagamise seadus	43
8.2. Kavandatava seaduseelnõu põhisisu.....	44
9. SEADUSEELNÕU KAVANDI RAKENDAMISEGA SEOTUD MÕJUDE ANALÜÜS	50
10. RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD	54
11. KAVANDATAV ÕIGUSLIK REGULATSIOON JA SELLE VÄLJATÖÖTAMISE TEGEVUSKAVA	55
11.1. Eelnõu väljatöötamise võimalik ajakava	55
11.2. Kaasatavad asutused ja organisatsioonid.....	55
11.3. Käesoleva väljatöötamiskavatsuse koostajad	55
LISA 1. PLAANITAV SEADUSEELNÕU	56
LISA 2. ÜLEVAADE KREDIIDITURUST	63
LISA 3. TEISTE RIIKIDE MUDELID	70
LISA 4. LAEKUNUD TAGASISIDE	73

1. SISSEJUHATUS

1.1. Üldist ja hetkeolukord

Rahandusministeerium avalikustas 2020. a 17. septembril krediiditeabe seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse¹ (konsultatsioonidokumendi), mille eesmärgiks oli analüüsida, kas Eestis tuleks reguleerida krediiditeabe vahetamist ja milline oleks sobivaim andmevahetusmudel.

Rahandusministeerium sai konsultatsioonidokumendi küsimuste ja valikukohtade osas tagasisidet mitmetelt osapooltelt nii avalikust kui ka erasektorist. **Enamik tagasiside andjatest leidis, et selline krediidiinfo andmebaas/andmekogu või andmevahetusplatvorm (edaspidi positiivne krediidiregister või register)² oleks vajalik.** Siiski toodi välja ka mõningaid riskikohti ja viidati, et teatud aspekte tuleks põhjalikumalt analüüsida. Muuhulgas palus Justiitsministeerium täpsemalt analüüsida, milline on antud juhul isikuandmete töötlemiseks sobiv õiguslik alus ja kui suur on eraelu puutumatuse riive.

Seepärast on koostatud võrreldes esimese versiooniga **uus (täiendatud) väljatöötamiskavatus** (edaspidi VTK), mis sisaldab mh ka ülevaadet laekunud tagasiside kohta (vt käesoleva VTK lisa 4).

LÜHIDALT – MIS ON TÄNANE PROBLEEM?

Krediidiandjatel on kohustus enne laenuotsuse tegemist hinnata inimese võimet krediit tagasi maksta ehk rakendada vastutustundliku laenamise põhimõtet. Selle põhimõtte järgimiseks tuleb analüüsida inimeste krediitvõimelisust, eelkõige hinnata inimese sissetulekuid ja olemasolevate finantskohustuste suurust. **Jätkevult on aga kuulda tihti olukordadest, kus inimene on oma maksevõimet üle hinnanud, võtnud krediiti erinevatelt pakkujatelt ja lõpuks maksmisega hätta jäänud. Selle üheks põhjuseks on kindlasti see, et teave inimese kõikide finantskohustuste kohta ei ole krediidiandjale alati kättesaadav, näiteks pangakonto väljavõte ei pruugi kajastada teavet kõikide võetud laenude kohta. Niimoodi saavadki laenu ka need, kes seda ehk saama ei peaks, või saavad seda liiga suures summas. Täna ei ole pankadel ega teistel krediidiandjatel kohustus erinevate finantskohustuste (laenud, liisingud, järeilmaksud) kohta infot omavahel vahetada ehk erinevalt enamusest EL liikmesriikidest ei ole Eestis positiivset krediidiregistrit.** Seetõttu ei pruugi nad saada väljastada laene piisavalt vastutustundlikult.

Käesolevas VTK-s peetakse krediidipakkuja või krediidiandja all silmas nii krediidiasutusi kui ka muid tarbijatele laene väljastavaid juriidilisi isikuid.

1.2. Seosed arengukavadega ja teostatud uuringud

1.2.1. Seotud arengukavad

Käesolev VTK on seotud Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukavaga aastateks 2021–2024 (edaspidi arengukava). Arengukavas on esitatud ühe peamine tegevusena see, et finantspoliitika eesmärgiks on eelduste loomine konkurentsivõime kasvatamiseks ja usaldusväärse tagamiseks viisil, kus avalik huvi (tarbijad, investorid) ja ettevõtjate ärihuvi oleks omavahel tasakaalustatud, sealhulgas ka tarbijakaitselised ja sotsiaalsed riskid oleksid arvesse võetud³. Arengukavas on otseselt finantsteenuste tarbijate ja investorite kaitse suurendamisele suunatud tegevuste all välja toodud krediidiandjate regulatsiooni võimalik täiendamine, et tagada vastutustundliku laenamise printsiibi tõhusam rakendamine. **Lisaks on märgitud eelduste loomine eraisikute krediidi- ja muude finantskohustuste jagamist puudutava süsteemi tekkeks (nn positiivse krediidiregister).** Nende tegevuste ajakavaks on märgitud aastad 2021–2023.

1.2.2. Füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmudelite uuring

Kõnealuse temaatikaga seotud probleemide paremaks lahendamiseks tellis Rahandusministeerium 2018. aastal uuringu „Füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmudelite uuring“, mille koostas Ernst & Young Baltic AS (edaspidi **E&Y uuring**), uuring avaldati 2019. aastal.⁴

¹ <https://eelroud.valitsus.ee/main/mount/docList/70cd9cf7-b014-40a0-804c-b9dafc4896a8>

² Täiendav märkus – kui käesolevas VTK-s kasutatakse terminit „positiivne krediidiregister“ või „register“, siis võib tähendada see seda, et selline register võib olla ka andmevahetusplatvormi kujul.

³ Rahandusministeerium, „Finantspoliitika programm“,

https://www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/finantspoliitika_programm_2021-2024.pdf?download=1, lk 8.

⁴ Rahandusministeerium, „Füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmudelite uuring“,

https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/ey-fyysiliste-isikute-finantskohustuste-andmevahetusmudelite-uuring_9_0.pdf

Uuringu eesmärgini jõudmiseks ja huvirühmade kaasamiseks viidi erinevate osapooltega (krediidiandjad, krediidiinfo teenuseid osutavad ettevõtted, finantssektori katusorganisatsioonid, riiklikud osapooled jt) läbi mitmed intervjuud ja küsitlused, mille käigus leiti vastused tänast turuolukorda (sh takistusi ja võimalusi) puudutavatele küsimustele. Samuti uuriti osapoolte hinnangut füüsiliste isikute finantskohustuste jagamise vajalikkuse ning selle eesmärkide, organisatsioonilise ja tehnilise lahenduse ning reeglistiku kohta.

Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, kas eraisikute laenu- ja muid finantskohustusi puudutava info vahetamine/jagamine kõikide pankade ja muude krediidiandjate vahel aitab vältida ülelaenamist ja sellest tingitud probleeme. Samuti kaardistas uuring erinevad mudelid, kuidas tagada piisav kontroll sellise info vahetamisel, ja analüüsis, mis kujul eraisikute finantskohustega seotud infot võiks vahetada ehk milline oleks Eesti jaoks sobilik mudel.

Uuringus analüüsitud kolmest mudelist hinnati Eesti jaoks sobivaimaks variant, kus krediidiandjad ise hakkavad andmevahetust korraldama, kuid seda vastavalt riigi seatud tingimustele (nn krediidibüroo mudel). Sellise süsteemi korral on vajalik krediidibüroo kui teenusepakkuja tegevusloastamine, samuti tegevusnõuete kehtestamine, et tagada piisav usaldus, andmete turvalisus ja teenuse jätkuvus. Kui teenusepakkujaid on rohkem, on krediidiandja seotud vaid ühe krediidibürooga, kes vajadusel andmete saamiseks/edastamiseks „suhtleb“ ise teiste krediidibüroodega.

1.2.3. Krediidituru uuring

Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus (RAKE) viis Rahandusministeeriumi tellimisel 2021. aastal läbi krediidituru uuringu, mille eesmärgiks oli selgitada, milline on Eesti krediidituru hetkeolukord, analüüsida, kuidas on mõjutanud 2015. a vastu võetud krediidiandjate ja -vahendajate seadus krediiditurgu ning töötada välja ettepanekud vastutustundliku laenamise põhimõtete järgimise parendamiseks ja muude probleemkohtade lahendamiseks.⁵

Uuringu lõpptulemusena tehti mitmeid soovitusi vastutustundliku laenamise tõhustamiseks, aga ka üldisemalt tarbijate olukorra parendamiseks krediiditurul. Uuringu käigus analüüsitud kohtupraktika ja intervjuud tõendasid, et krediidipakkujatel on tihti keeruline hinnata ja välja selgitada tarbija varasemalt võetud finantskohustusi. Uuringu autorite hinnangul lihtsustaks positiivne krediidiregister krediidipakkujate jaoks tarbija krediidivõimelisuse hindamist ja aitaks nii tarbijatel endil kui ka krediidipakkujatel saada kõikset ülevaadet tarbija kohustustest ning seeläbi nõuetekohaselt tarbija krediidivõimelisust detailsema teabe alusel hinnata. Register aitaks eelduslikult vähendada riski, et krediiditoodet võimaldatakse tarbida isikul, kes tema sissetulekut ja varasemaid kohustusi arvestades laenu teenindada ei suuda. Seega on muudatuse elluviimine kaaluka positiivse mõjuga vastutustundliku laenamise tagamiseks.⁶

2. PROBLEEM, EESMÄRK JA SIHTRÜHM

2.1. Probleemi kirjeldus ja positiivse krediidiregistri loomise peamised eesmärgid

Füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetuse mudeli loomise vajalikkus tuleneb eelkõige vastutustundliku laenamise põhimõttest, kuna füüsiliste isikute finantskohustuste info kättesaadavus aitaks krediidipakkujatel klientide maksevõimet krediidiotsuse tegemisel täpsemalt hinnata. Hästi toimiva mudeli peamine mõju on ülelaenamise ja selle tagajärgede vältimine, olles krediidipakkujale abiks krediidivõimelisuse hindamisel, juhtimisel ja maandamisel.

Vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine on oluline ka riigile, et tagada stabiilne majandus- ja finantskeskkond ennetamiseks krediidi andmist isikutele, kes ei ole maksevõimelised, ning vältida seoses sellega ka makseraskustega kaasnevaid hilisemaid sotsiaalmajanduslikke probleeme.

Eelnevast tulenevalt püüab VTK lahendada vastutustundliku laamisega seotud kitsaskohti läbi kahe peamise teema:

- 1) krediiditeabe jagamise seaduse kehtestamine ehk füüsiliste isikute finantskohustuste andmete vahendamise teenusega tegelevatele ettevõtjatele kehtestatakse tegevusnõuded ja järelevalve;

⁵ Rahandusministeerium, „Krediidituru uuring“: <https://www.fin.ee/ministeerium- uudised-ja-kontakt/organisatsioon/uuringud-ja-analuusid>

⁶ „Krediidituru uuring“, lk 124.

- 2) krediidipakkujatele kehtestatakse kohustus hakata omavahel jagama füüsilistest isikutest laenutaotlejate⁷ finantskohustuste andmeid.

2.1.1. Võlglaste suur osakaal ühiskonnas

Suur osa elanikkonnast ei suuda oma laene õigeaegselt tasuda – ülelaenamise probleemi ilmestab eelkõige viivituses olevate laenude (viivislaenude), maksehäirete, täitemenetluste, võlgade ümberkujundamise ja pankrotimenetluste arv ning nende muutus ajas. Pankade ja muude krediidiandjate poolt väljastatud viivislaenude maht ja jaotus on täpsemalt ära toodud VTK lisa 2 punkti 4 all.

Maksehäired

Maksehäirete koguarvu ja dünaamikat on keeruline hinnata, kuna maksehäireid kajastavad mitmed erasektori hallatavad andmebaasid, mille andmed võivad osaliselt kattuda ja andmebaaside statistikat üldjuhul ei avalikustata.⁸ Erandiks on Julianus Inkasso ja taust.ee avaldatav iga-aastane ülevaade enda andmebaasi(de) statistikast, mis ei kajasta siiski kõikide maksehäireregistririte andmeid. Seega alljärgnev ülevaade maksehäiretest kajastab vaid üht osa kõigist maksehäiretest.

Julianus Inkasso ja taust.ee statistika näitab, et 2020. aasta veebruaris oli nende andmebaasides 234 085 aktiivset maksehäiret⁹, aasta hiljem oli aktiivseid maksehäireid 235 594¹⁰ ja käesoleva aastal 215 787¹¹. Ka 2022. aastal jätkus varasemate aastate trend – väheneb makseraskustes olevate isikute arv, kuid samas suureneb keskmine võlasumma.

Aasta	Isikud, kellel on vähemalt üks maksehäire	Keskmine maksehäirete suurus ühe isiku kohta (eurod)
2017	-	1 600
2020	101 000	2 214
2021	91 000	2 904
2022	84 090	3 048

Tabel 1. Keskmine maksehäirete suurus ühe isiku kohta. Andmed: Julianus Inkasso

Ülelaenamise probleemi suurenemisele viitab fakt, et kui 2020. aastal oli 49%-l võlglastel rohkem kui üks aktiivne maksehäire, siis 2021. aastal suurenes see 55%-ni ning käesoleval aastal 56,4%-ni. Viimastel aastatel on kasvanud maksehäires olevate võlglaste lõikes isikute arv, kellel on viis või rohkem maksehäiret: 2017. aastal 6,1%, 2020. aastal 11,9%, 2021. aastal 15,4%. 2022. aastal näitaja langes marginaalselt 15,26%-le. Siiski tasub märkimist, et enam kui pooltel maksehäireregistrirites esinevatel isikutel on kaks või rohkem maksehäiret. Maksehäirete arvu kasvu trendi võib näha ka noorte seas: viimastel aastatel on kuni 25-aastaste vanuserühmas kasvanud võlglaste arv, kellel on rohkem kui üks aktiivne maksehäire (2017. aastal ca 20%, 2020. aastal 47%, 2021. aastal 53%). Seega viitab maksehäireregistririte statistika maksehäirete kuhjumisele: kuigi võlglaste arv aasta lõikes langes, siis suurenes aktiivsete maksehäirete arv ja kasvas isikute arv, kes enne makseraskustesse sattumist on sõlminud hulga krediidilepinguid.

Täitemenetlused

Sotsiaalministeeriumi analüüsi¹² kohaselt oli 2020. aasta märtsi seisuga Eestis 72 297 isikut, kelle suhtes oli algatatud täitemenetlus, seejuures oli neil isikutel täitemenetlusi kokku 412 782 võla suhtes. Juriidilise isiku tegevusala koodi järgi moodustavad suurima osa võla sissenõudjatest inkassoteenuse ja krediidiinfo tegevusala ettevõtted (17% juriidilise isiku võlgadest), sellele järgnevad avaliku korra- ja julgeolekuteenused (15%) ja

⁷ Laenutaotleja on füüsiline isik, kes taotleb mistahes krediiti, sh võlaõigusseaduse § 402 nimetatud krediiti.

⁸ Seejuures tasub märkida, et ainuüksi võlgade sissenõudmise tegevusalale on Eestis registreeritud 211 juriidilist isikut.

⁹ Julianus Inkasso, „Julianus Inkasso ülevaade Eesti eraisikute maksehäirete olukorrast 2020. aastal“, <https://julianus.ee/julianus-inkasso-ulevaade-estti-eraisikute-maksehäirete-olukorrast-2020-aastal/>

¹⁰ Julianus Inkasso, „Julianus Inkasso ülevaade Eesti eraisikute maksehäirete olukorrast 2021. aastal“, <https://julianus.ee/julianus-inkasso-ulevaade-estti-eraisikute-maksehäirete-olukorrast-2021-aastal-2/>

¹¹ Julianus Inkasso, „Julianus Inkasso ülevaade Eesti eraisikute maksehäirete olukorrast 2022. aastal“, <https://julianus.ee/statistika-esttlase-keskmise-volasumma-kasvab-aasta-aastalt/>

¹² Sotsiaalministeerium, Hede Sinisaar, „Täitemenetluse võlglaste analüüsi kokkuvõte“

rahandus- ja fiskaalpoliitikaga seotud tegevused (14%). Kokku on kõigi täitemenetluses olevate nõuete summa 811,1 mln eurot, millest juriidilisest isikutest sissenõudjate nõuded moodustasid 717,8 mln eurot (88,5%).

Oluline on vaadelda võlgnevuste dünaamikat: 35%-l võlgnikest oli 2020. aasta seisuga vaid üks võlg, kuid pea sama paljudel (34%) oli viis või rohkem täitemenetluses olevat võlga. Keskmiselt oli ühel võlgnikul 5,2 võlga – see viitab asjaolule, et enne täitemenetluse sattumist on isikud võtnud olulise hulga finantskohustusi. Samuti võib statistika viidata, et isikud on kas laene juurde võtnud varasemate laenude refinantseerimiseks või krediidiandjad ei ole piisava põhjalikkusega kontrollinud isikute maksevõimet.

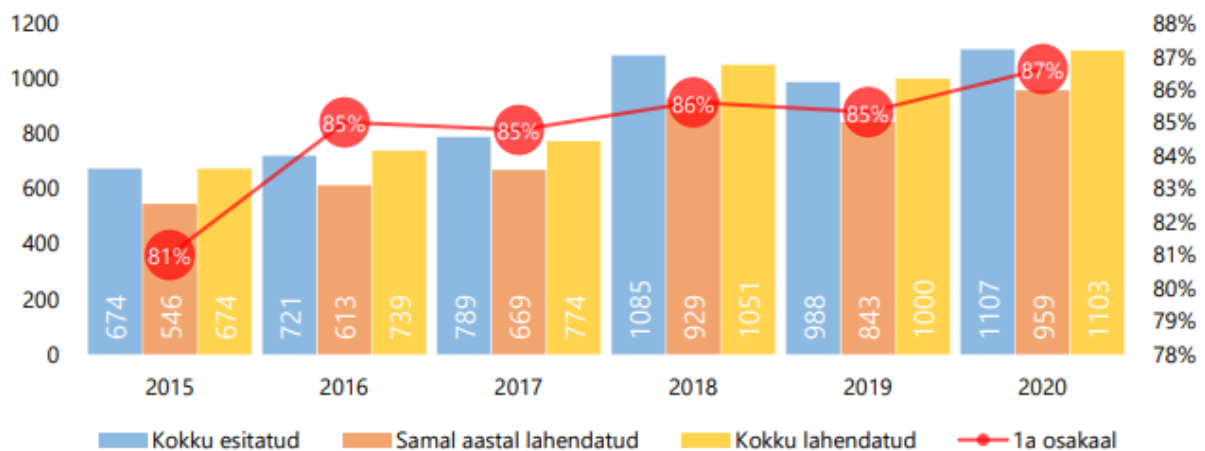
Vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamise tõhustamise vajadusele viitab fakt, et 5,2% võla sissenõudjatest on pangad ja 14% rahandus- ja fiskaalpoliitikaga seotud ettevõtjad. Krediidiasutuste nõuete summa (195,5 mln eurot) moodustab 24,1% kõigi nõuete summast ning rahandus- ja fiskaalpoliitikaga seotud tegevusalade nõuete summa (106,9 mln eurot) 14,9% kõigi nõuete summast. Krediidiasutuste tegevusalal on nii kõrgeim keskmine (9143 eurot) kui ka mediaanvõlg (2809 eurot).

Aasta	Algatatud täitemenetluste arv	Nendest seisuga 08.09.21 jätkuvalt menetluses (sh peatatud staatuses)
2010	136 211	33 990
2011	115 447	26 912
2012	119 638	29 241
2013	113 831	29 091
2014	61 949	24 814
2015	46 384	18 898
2016	158 173	45 285
2017	94 219	34 562
2018	80 340	33 870
2019	79 755	39 555
2020	87 990	53 473
Kokku	1 093 937	369 691

Tabel 2. Füüsiliste isikute vastu algatatud täitemenetlused 2010-2020. Allikas: Justiitsministeerium

Pankrotimenetlused

Viimaste aastate füüsiliste isikute pankrotiavalduste ja pankrottide arv on samuti pigem kasvutrendis. Vahemikus 2015-2020 kuulutati välja 2422 füüsilisest isiku pankrot¹³, mida võib pidada märkimisväärseks arvuks.

Joonis 1. Võlgade ümberkujundamise ja füüsilise isiku vastu esitatud pankrotiavalduste, samal aastal lahendatud avalduste arv ning lahendatud avalduste arv kokku aastate lõikes. Andmed: Justiitsministeerium, joonis: TÜ RAKE¹⁴

¹³ „Krediidituru uuring“, lk 66.

¹⁴ „Krediidituru uuring“, lk 65.

Seega on krediidiregistri üheks peamiseks eesmärgiks vähendada ka tarbijate ülelaenamist ja sellest tulenevaid negatiivseid mõjusid laenuvõtjatele ja ühiskonnale laiemalt.

Oluline on silmas pidada, et ülelaenamine ei mõjuta ainult isiku võimet oma sissetuleku arvel toime tulla, tagada endale eluase ja baasvajadused, vaid mõjutab ka võlgniku füüsilist ja vaimset tervist.

Finants-stress ehk stress, mida põhjustavad üle jõu käivad finantskohustused, mõjutab oluliselt võlgnike meeleolu ning põhjustab vaimse tervise häireid. Näiteks on leitud, et võlgnikel esineb sagedamini enesetapumõtteid¹⁵ ning nad põevad kaks korda tõenäolisemalt depressiooni.¹⁶

Tähelepanu väärib, et vaimse tervise halvenemise juures mängivad rolli muuhulgas näiteks võla tagasimakse graafik ja intressimäärad, aga ka krediidi võtmise eesmärk. Näiteks tarbimise (poodlemisega) seotud laenu võtnud isikud olid suurema tõenäosusega kogenud enesetapumõtteid.¹⁷ Eelkõige omasid negatiivset mõju pikemaajased tagatiseta laenud (eelkõige tarbimislaenud) ja hüpoteeklaenud.¹⁸

Samuti mõjutas tarbijate vaimset tervist intressimäär: suurema intressimääraga krediit pigem suurendab muretunnet.¹⁹ Eraldi on välja toodud, et vaimset tervist mõjutas negatiivselt just inimeste tunne, et neil puudub kontroll oma finantsseisundi üle.²⁰

Ülelaenamine mõjutab ka tarbijate füüsilist tervist. Soome elanikkonna ülemäärases võlgnevuses olevate isikute uuring aastatel 1995–2010 näitas, et ülelaenamine oli seoses kroonilistesse haigustesse haigestumise riskiga – ülelaenamisega kaasnes riski haigestuda 2. tüüpi diabeeti ja psühhooosi.²¹ Lisaks kroonilistele haigustele seostatakse ülelaenamist ka kõrge vererõhuga²² ja ülekaalulisusega.²³

Seetõttu võib väita, et positiivse krediidiregistri eesmärk, vähendada ühiskonnas ülelaenamist, on kaudselt seotud ka rahvatervisega. Kahtlemata aitaks positiivne krediidiregister vähendada juhtumeid, kui tarbija võtab üle jõu käivaid laene, mis suurendavad nii vaimse kui füüsilise tervisele tulenevaid riske.

2.1.2. Krediidiandjad ei saa piisavalt vastutustundlikult laene väljastada

EL ja Eesti siseriiklikust regulatsioonist on vastutustundliku laenamise põhimõtte sisustatud läbi krediidiandjale pandud kohustuste. Krediidiandja kohustub enne tarbijaga krediidilepingu sõlmimist hindama tarbija krediivõimelisust. Selleks peab krediidiandja omandama teabe tarbija sissetulekute, rahaliste kohustuste ja finantskohustuste²⁴ kohta, mille alusel on võimalik hinnata tarbija võimet laen tagasi maksta. Sellekohane teave saadakse (üldjuhul) tarbijalt endalt. Vastutustundliku laenamise põhimõttest tulenevalt peab krediidiandja ka kontrollima tarbija poolt esitatud andmeid näiteks avalikest andmebaasidest. Selleks kasutatakse peamiselt rahvastikuregistrit, kinnistusraamatut ja maksehäireregistrit.

Täna ei ole krediidiandjatel alati võimalik kontrollida tarbija võetud finantskohustusi (mis ei ole veel viivises), nende hulka ja struktuuri, kuna pangakonto väljavõtte ei pruugi seda näidata. Seega krediidiandjal ei ole kogu vajalikku teavet, et tõsikindlalt hinnata tarbija krediivõimelisust ning täita seadusest tulenevat vastutustundliku laenamise põhimõtet. Registri eesmärk on krediidiandjate tegevuse tõhustamine vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaldamisel.

¹⁵ BMC Public Health, „Health effects of indebtedness: a systematic review“, <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-14-489>

¹⁶ American Psychological Association, „Facing up to debt“, <https://www.apa.org/gradpsych/2013/01/debt>

¹⁷ BMC Public Health, „Health effects of indebtedness: a systematic review“, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4060868/>

¹⁸ Social Science & Medicine, „Does debt affect health? Cross country evidence on the debt-health nexus“, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277953615000854?via%3Dihub>

¹⁹ BMC Public Health, „Health effects of indebtedness: a systematic review“, <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-14-489>

²⁰ The Journals of Gerontology, „Unsecured Consumer Debt and Mental Health Outcomes in Middle-Aged and Older Americans“, <https://academic.oup.com/psychogerontology/article/69/3/461/2940085>

²¹ International Journal of Public Health, „Over-indebtedness and chronic disease: a linked register-based study of Finnish men and women during 1995-2010“, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26733074/>

²² American Journal of Public Health, „Health Status of People Undergoing Foreclosure in the Philadelphia Region“, <https://ajph.aphapublications.org/doi/10.2105/AJPH.2009.161380>

²³ BMC Public Health, „Over-indebtedness as a marker of socioeconomic status and its association with obesity: a cross-sectional study“, <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-9-286>

²⁴ Finantskohustus – lepinguline kohustus tasuda teisele osapoolle raha või muid finantsvarasid, <https://www.eestipank.ee/finantskohustus>

Teisisõnu – VTK üheks peamiseks eesmärgiks on võimaldada krediidiandjatel täita seadusest tulenevat kohustust kontrollida ja hinnata tarbija krediivõimelisust toetudes usaldusväärsetele andmetele. Usaldusväärsed andmed aitavad täita krediivõimekuse hindamise suuremat eesmärki – ennetada ülelaenamise tõenäosust ning ära hoida tarbija sattumine laenuorjusesse, mille tulemusena ta võib olla sunnitud võtma uusi laene varasemate finantskohustuste täitmiseks.

Krediidiandja on kohustatud **võlaõigusseaduse (VÕS) § 403⁴** kohaselt enne krediidilepingu sõlmimist ehk osana lepingueelsest läbirääkimisest:

- omandama teabe, mis võimaldab hinnata, kas tarbija on võimeline krediidi lepingus kokkulepitud tingimustel tagasi maksta ja
- hindama tarbija krediivõimelisust.

Seega tähendab krediivõimelisuse hindamine *ex ante* hinnangu andmist, kas tarbija on võimeline täitma krediidilepingust tulenevaid kohustusi oma regulaarse sissetuleku arvelt ilma, et peaks realiseerima tagatise ja samal ajal täitma teisi finantskohustusi õigeaegselt täiendavat krediiti vajamata.²⁵

Krediivõimelisuse hindamiseks saab krediidiandja teavet eelkõige laenu taotlevalt isikult (VÕS § 403⁴, **krediidiandjate ja -vahendajate seaduse (KAVS) § 50**), aga ka asjakohastest siseallikatest ja andmekogudest. Seadusest tuleneb ka krediidiandja kohustus teha mõistlikke pingutusi, et kontrollida tarbija esitatud teavet, mh tuginedes võimaluse korral iseseisvalt kättesaadavale teabele (KAVS § 50 lg 3). Lisaks tuleneb Euroopa Pangandusjärelevalve Asutuse (edaspidi EBA) laenude väljastamise juhendist, et enne laenulepingu sõlmimist peaks krediidasutusel olema „piisav, täpne ja ajakohane teave laenuvõtja krediivõimelisuse ja riskiprofiili hindamiseks.“²⁶

Seega kuigi VÕS § 403⁴ lõike 3 kohaselt kohustub tarbija esitama krediidiandjale õige ja täieliku teabe, mis on vajalik tema krediivõimelisuse hindamiseks, peab krediidiandja tarbija esitatud teavet siiski kontrollima. Sellist seisukohta kinnitab ka Euroopa Kohus lahendis C-440/13 leides, et krediivõimelisuse hindamisel ei saa piisavaks lugeda tarbija avaldatud andmeid, kui ei ole lisatud asjakohaseid tõendeid.²⁷

Täna saavad krediidiandjad tarbijate teavet kontrollida eelkõige järgmistest andmekogudest:

- Rahvastikuregister – isiku teovõime kohta käiv teave,
- Kinnistusraamat – tagatise olemasolu ja omandisuhte kohta käiv teave,
- Maksukohustuslaste register – pankadel on tänaseks sõlmitud Maksu- ja Tolliametiga automatiseeritud andmepäring eraisiku palgaandmete kohta laenu taotluse esitamisel,
- Ametlikud Teadaanded – teave isiku käimasolevate pankrotimenetluste ja võlgadest vabastamise menetluste kohta,
- Riigi Teataja – teave jõustunud kohtulahendite kohta,
- Maksehäireregister – avaldab negatiivset krediidiinfot ehk rahalise kohustuse täitmisega viivitusse sattunud isikute nimed.

Hetkel on krediidibüroode kaudu kättesaadav küll negatiivne krediidiinfo ehk võlgnevuste info, kuid positiivne krediidiinfo ehk finantskohustuste info (krediit, laenud, järelmaksud jms) pole täna kättesaadav.²⁸ Näiteks sisaldavad nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikute võlainfot mõned erandiõiguslikud registrid – Creditinfo Eesti AS ja OÜ Krediidiregister maksehäireregistrid, mis ei ole 100% kattuvad ehk ülevaatliku info saamiseks peaks kontrollima mõlemat. Ülevaatlikku positiivset krediidiinfot ehk finantskohustuste infot ei koonda täna ükski eraettevõtja ega riigiasutus. Erasektoris tegelevad mõned ettevõtjad (nt Creditinfo AS, DataMe OÜ) positiivse krediidiregistri teenuse arendamisega, kuid neil puudub juurdepääs suurele osale eraisikute finantskohustuste infole.

Eelpool nimetatud andmekogud peegeldavad eelkõige negatiivset infot, st näitavad juba realiseerunud makseraskuseid (maksehäireregister, Ametlikud Teadaanded). Lisaks esineb registrites mitmeid puuduseid, mis ei anna kogu vajalikust ja asjakohasest teabest ülevaadet. Näiteks Ametlikud Teadaanded ei avaldata andmeid nende füüsiliste isikute kohta, kelle pankrotimenetlus on lõppenud, kuid kelle osas viiakse parasjagu läbi kohustustest vabastamise menetlust.

²⁵ Finantsinspeksioon, „Vastutustundliku laenamise nõuded“, p 9.17.

²⁶ Euroopa Pangandusjärelevalve Asutus, „EBA suunised laenude väljastamise ja jälgimise kohta“ (EBA/GL/2020/06), lk 33.

²⁷ 18. detsember 2014. a kohtuotsus CA Consumer Finance SA, C-449/13, ECLI:EU:C:2014:2464, p 37.

²⁸ Positiivne ja negatiivne krediidiinfo on edaspidi nimetatud koos krediiditeabe.

Maksehäireregistreid on Eestis kaks: Creditinfo Eesti AS (1,8 miljonit maksehäiret) ja OÜ Krediidiregister (160 000 aktiivset maksehäiret). Nimetatud maksehäireregistrid koondavad teavet nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikute kohta. Seega on teave maksehäirete kohta killustatud kahe pakkuja vahel ning saamaks täielikku teavet isiku rikkumiste kohta tuleb kontrollida mõlema teenusepakkuja andmebaase. Samas ei ole siiski garantiid, et isegi mõlema registri kontrollimisel saaks täieliku ülevaate isiku maksekäitumisest. Maksehäireregistri kasutamine ei ole seadusest tulenev kohustus ja maksehäireregistris teabe avaldamine ei ole seadusega reguleeritud. Kuna tegemist on võlausaldaja jaoks tasulise teenusega, siis mitte kõik krediidiandjad ei pruugi maksehäireregistri teenust kasutada. Samuti võidakse maksehäireregistrit kasutada pigem sunnivahendina võlgnevuste sissenõudmisel, mitte eesmärgiga aidata kaasa vastutustundlikule laenamisele. Seetõttu ei ole haruldane, et info võlgnevuste kohta kustutatakse maksehäireregistrist osapoolte kokkuleppel võlgnevuse tasumisel. See aga vähendab veelgi maksehäireregistritest saadava teabe täpsust.

Kahtlemata suurendab maksehäireregistrite olemasolu krediivõtjate motivatsiooni lepinguid korrapäraselt teenindada. Kuid tasub märkida, et negatiivne krediidiinfo on ajas tagasivaatava iseloomuga ning ei võimalda tõsikindlalt prognoosida isiku maksevõimet tulevikus ega ka teavet isiku tulevikukohustuste kohta.

Samuti ei pruugi KAVS § 50 lõikest 4 tulenva võimaluse täitmine (tarbija esitatud pangakonto väljavõtte kontrollimine) tagada tervikpilti tarbija finantskohustustest, kuna võetud laenude tagasimaksud võivad toimuda tarbija teistelt kontodelt. Tarbijal võib olla üsna selge stiimul (kindlustada laenu saamine) mittetäielike andmete esitamiseks krediidiandjale. Seega ei pruugi tarbija alati anda krediidiandjale täielikku ja täpset teavet oma kõigi finantskohustuste kohta.

Lisaks tasub märkida, et uuringute kohaselt on negatiivse krediidiinfo kasutamine analüüsides ja riskihinnangutes oluliselt väiksema prognoosivõimega võrreldes riskihinnangutega, milles krediidiandjal on olnud ligipääs isiku positiivsele ja negatiivsele krediidiinfole.²⁹ Näiteks uuring, mis võrdles kohustuste täitmata jätmise määrasid, leidis, et laenulepingute täitmata jätmise protsent nii positiivse kui negatiivse info olemasolul oli 1,9%, samal ajal ainult negatiivse info puhul 3,35%, ehk esines 43% vahe.³⁰ Ka teised uuringud kinnitavad, et positiivne krediidiinfo aitab krediidiandjatel oluliselt täpsemalt hinnata tarbija krediivõimelisust ning ennustada makseraskustesse sattumise riske.³¹

Täna krediidiandjate kasutuses olevad andmekogud tarbija krediivõimelisuse hindamiseks on oluliselt piiratud, kuna andmekogud ei võimalda kontrollida tarbija võetud ja tulevikus realiseeruvaid finantskohustusi piisava täpsusega. Krediivõimelisuse hindamisel saavad krediidiandjad toetuda eelkõige negatiivsele krediidiinfole, mis, nagu eelpool aga käsitletud, ei pruugi see olla täielik ega täpne. Kuigi krediidiandja võib saada positiivset krediidiinfot tarbija pangakonto väljavõtetest ja tarbija enda avaldatud andmetest, siis tegelikult pole krediidiandjal täielikku kindlust, et esitatud andmed on tõesed. Samuti puudub krediidiandjal täna võimalus tarbija esitatud andmeid finantskohustuste kohta kontrollida ametlikest allikatest. Tarbija esitatud andmete kontrollimiseks peaks krediidiandja tegema päringu kõigile krediidiandjatele, kes väljastavad tarbijakrediiti, keda Eesti turul on ca 100. Füüsilised isikud esitavad tööpäevas hinnanguliselt umbes 12 000 krediiditaotlust, st kuus umbes 240 000 taotlust.³² Kui krediidiandjad sooviksid kontrollida enne iga krediidiotsuse tegemist isiku finantskohustusi eraldi päringuga (ilma registri- või platvormipõhise lahenduseta) tähendaks see, et iga krediidiandja peaks päevas suutma vastata umbes 12 000-le andmepäringule. Lisaks tuleb arvesse võtta, et kuna seadusest ei tulene krediiditeabe jagamise kohustus, siis tõenäosus, et taolisele päringule krediidiandjad ka vastaks, on väike. Kuna puudub avalik andmebaas tarbija esitatud teabe kontrollimiseks ja krediidiandjatel kohustus krediidiandmeid jagada, puudub krediidiandjatel sisuliselt võimalus täita seadusega pandud kohustust teha krediivõimelisuse hindamine piisava põhjalikkusega.

Seega, kuna puudub andmebaas/platvorm tarbija esitatud teabe kontrollimiseks, puudub krediidiandjatel sisuliselt võimalus täita seadusega pandud kohustust teha krediivõimelisuse hindamine piisava põhjalikkusega. Seega pakub positiivne krediidiregister krediidiandjatele efektiivsemat lahendust oma hoolsuskohustuse täitmisel.

²⁹ Maailmapank, „Improving Credit Information, Bank Regulation and Supervision: On the Role and Design of Public Credit Registries“, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/14194/WPS3443.pdf?sequence=1&isAllowed=y> lk 13.

³⁰ Maailmapank, „Credit Reporting Knowledge Guide 2019“, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/262691559115855583/pdf/Credit-Reporting-Knowledge-Guide-2019.pdf> lk 7.

³¹ Maailmapank, „Improving Credit Information, Bank Regulation and Supervision“, lk 25.

³² FinanceEstonia edastatud hinnangud.

2.1.3. Andmed ei ole alati usaldusväärsed ja tarbijate enda teadlikkus on madal

Tarbija võib kas teadlikult või teadmatuses tulenevalt esitada oma finantskohustuste kohta kas valeinfot või ei anna täielikku ülevaadet kõigi võetud finantskohustuste kohta.

VÕS § 403⁴ lõikest 3 tulenevalt on krediiti taotleval tarbijal kohustus esitada krediidiandjale õige ja täielik teave, mis on vajalik tema krediidivõimelisuse hindamiseks, sh teave finantskohustuste kohta. Tarbija sellekohane kohustus tuleneb ka VÕSi § 14 lõikest 2, mille järgi peavad lepingu sõlmimise ettevalmistamise käigus esitatavad andmed olema tõesed ning läbirääkimistel tuleb teisele poolele teatada kõigist asjaoludest, mille vastu teisel poolel on lepingu eesmärki arvestades äratuntav oluline huvi. Seega ei tohi tarbija esitada krediidiandjale eksitavat teavet.

Positiivne krediidiregister aitaks ennetada olukordi, kus tarbija teadlikult või teadmatuses tulenevalt esitab oma finantskohustuste kohta kas valeinfot või ei anna täielikku ülevaadet kõigi võetud finantskohustuste kohta. Tadmatuses valeinfo esitamise põhjustena võib välja tuua oma kohustustest ülevaate puudumise. Ka krediidiandjad ise nendivad, et kliendid ei oska oma kohustuste mahtu taotlustes täpselt välja tuua, kuna tarbijates tekitab tihti segadust kuumaksete ja intresside suurus ning tähtsajad. Sellest tulenevalt ei pruugi taotluses esitatud teave vastata konto väljavõttes toodule. Samuti ei pruugi tarbija alati mõista, mida tähendab finantskohustus ehk missugused lepingud selle mõiste alla kuuluvad. Tarbija ei pruugi endale teadvustada, et ka järeelmaks või liising on finantskohustused.³³

Lisaks ei pruugi tarbija omada selget ülevaadet kõigist võetud finantskohustustest: mis ulatuses on kohustus võetud, kui suur osa on tasutud, kellega krediidileping on sõlmitud ja mis osas on nõuded täidetud. Juhul kui isik on sõlminud mitmeid erinevaid krediidilepinguid, ei ole täna võimalik kellelgi, kaasaarvatud tarbijal endal, saada kiirelt ja lihtsalt ülevaadet võetud finantskohustustest ning nende seisust. Probleemi tõsidust kinnitavad ka kohalike omavalitsuste juures töötavad võlanõustajad. Nende juurde jõuavad üldjuhul juba makseraskustesse sattunud tarbijad, kellel tihti puudub ülevaade võetud kohustustest.³⁴

Positiivne krediidiregister aitaks seega rakendada vastutustundliku laenamise põhimõtet seeläbi, et tagab krediidiandjale usaldusväärse (õige ja täieliku) teabe kõigi tarbija kohustuste kohta. Lisaväärtusena annaks krediidiregister ka tarbijale endale võimaluse kontrollida tema sõlmitud lepinguid ja nende kohta käivat teavet, nt kellega lepingud sõlmitud on, mis osas on nõuded täidetud jms.

Lisaks tarbija esitatud teabe usaldusväärsusega seotud probleemidele tuleb märkida ka, et krediidiandja käsutuses olevates andmebaasides esineb sisse-ehitatud pimeala. Eelkõige on probleemiks negatiivse krediidiinfo ehk maksehäireregistris sisalduva teabe piiratus. Negatiivne krediidiinfo annab teavet vaid realiseerunud riskidest, kuid ei näita potentsiaalseid riske tulevikus ehk isiku tegelikku võimet lepinguid teenindada. Negatiivne krediidiinfo ei aita tuvastada nõ võlaringi sattunud isikuid ehk neid, kes ei suuda enam oma regulaarse sissetuleku arvel finantskohustusi täita ning laenu teenindatakse ja maksehäireregistrisse sattumist välditakse vaid laenude refinantseerimise läbi. Seega võetakse uusi, täiendavaid laenukohustusi, kuid tegelikkuses ei pruugi tarbija enam krediidivõimeline olla. Taoline võlgade refinantseerimine aga ei ole üldjuhul lahendus probleemile, vaid pigem loob lumepalliefekti kuna kohustused kuhjuvad ning nende teenindamine muutub järjest koormavamaks.

Positiivse krediidiregistri kasuks räägib ka see, et maksehäireregistris saab märke võlgniku rikutud kohustuse kohta avaldada kui rikkumine on kestnud rohkem kui 45 päeva. Seega on tarbijal võimalik selle perioodi jooksul (alates lepingu sõlmimisest kuni maksehäire avaldamiseni) sõlmida uusi lepinguid mitme erineva krediidiandja juures. Kuna kohustus(ed) ei ole kantud veel maksehäireregistrisse, ei ole võimalik teisel krediidiandjal ka kontrollida ja lõplikult veenduda, kas tarbija on eelnevalt juba krediidilepinguid sõlminud.

Kuna krediidivõimelisuse hindamine tähendab hinnangu andmist tarbija käitumise ja krediidi tagasimaksmise kohta tulevikus, peab krediidiandjal olema selgelt nähtav tarbija juba võetud finantskohustused ja nendest tulenevate kohustuste realiseerumine tulevikus. Maksehäireregistri teave, kuigi asjakohane, ei asenda teavet tarbija juba võetud finantskohustuste kohta, mis annab täpsema ülevaate tarbija kohustuste ja krediidivõimelisuse kohta.

Lisaks – piiratud ligipääs standardsele ja usaldusväärsele teabele tähendab, et krediidiandjad võivad tarbija krediidivõimelisuse hindamisel kasutada alternatiivset teavet. Alternatiivseks teabeks võib olla tarbija kohta käiv igasugune muu info, näiteks isiku kommunaal- ja üürimaksete ajalugu, kaardimaksete ajalugu (sh maksete kohad),

³³ Rahandusministeerium, „Krediiditur uuring“, lk 70.

³⁴ Sotsiaalministeeriumi „Heaolu arengukava“ tööühma kohtumised.

tarbimisharjumused jms. Lisaks loetakse alternatiivseks teabeks ka teavet tarbija käitumise kohta, näiteks sotsiaalmeedias avaldatud teave, veebilehitsemise harjumused, tutvusõrgustik, töökogemused jms.³⁵

Alternatiivse teabe kasutamisega tõstatuvad esmajärjekorras isikuandmete kaitsega seotud küsimused – kuidas ja mis õiguslikul alusel teavet kogutakse, töödeldakse ja kolmandate osapooltega jagatakse. Kuid krediidivõimelisuse hindamise perspektiivis on oluline märkida, et alternatiivne teave (nt sotsiaalmeediast leitav info) ei pruugi tagada, et krediidivõimekuse hindamisel toetutakse kvaliteetsele teabele, mille alusel võiks viia läbi nõuetekohast krediidivõimelisuse hindamist. Alternatiivse teabe kogumine ja kasutamine ei ole täna reguleeritud ning puudub kindlus, kas toetumine vaid alternatiivsele teabele annab täieliku ning piisava info, mille alusel krediidivõimelisust hinnata. Pigem võib selles kahelda, kuna alternatiivse teabe kogujad ei suuda täna koondada teavet tarbija juba võetud finantskohustuste kohta. Ka Maailmapank on oma analüüsis leidnud, et eelpool toodud kitsaskohtade tõttu ei ole alternatiivse teabe kasutamine krediidivõimekuse hindamisel piisav meede ülelaenamise ennetamiseks.³⁶

Positiivse krediidiregistri üheks eesmärgiks on võimaldada krediidiandjatel tutvuda standardiseeritud teabega, mis aitab krediidiandjatel usaldusväärset hinnata tarbija krediidivõimelisust. Seeläbi aitab positiivne krediidiregister vähendada krediidiandjate vajadust kasutada krediidivõimelisuse hindamisel alternatiivset teavet.

Eraldi teema on ka isiku enda poolt nõ laenukeelu panemine – täna on isikul, kes soovib endale seada laenukeeldu, ehk piirata enda võimalusi krediidilepinguid sõlmida, küllaltki keeruline taolist piirangut seada. Selleks peaks tarbija võtma ühendust iga krediidiandjaga eraldi. Võttes arvesse, et Eestis on ca 100 krediidiandjat, on endale laenukeelu seadmine keeruline ja kohmakas protsess.

Seevastu positiivne krediidiregister võimaldaks füüsilistel isikutel sarnaselt hasartmängusõltlastele lisada end nimekirja, mis annaks krediidiandjatele märku, et isikuga ei tuleks krediidilepinguid sõlmida. Teave laenukeelu kohta kuvataks ühe andmeväljana positiivses krediidiregistris ning selleks ei loodaks eraldiseisvat andmekogu. Kuna krediidiregistri kontrollimine oleks igakordseks kohustuseks enne krediidilepingu sõlmimist, oleks võimalik läbi registri keskselt ja lihtsalt laenukeeldu rakendada. Seega paraneks tänu positiivsele krediidiregistrile oluliselt tarbijate olukord, kes leiavad, et neil on ülelaenamisega probleeme.

2.1.4. Krediidiandjad ise on ebavõrdses seisus ja tarbimiskrediit suhteliselt kallid

Tänapäeva finantssüsteemid on muutunud oluliselt andmetekesksemaks kui varem. Krediidiandjatel on olemas krediidi andmisel otsuse tegemiseks küll teatud informatsioon laenusoovijate kohta, kuid see informatsioon ei ole jagunenud krediidipakkujate vahel võrdset ja ühetaoliselt. Ehk mõnel teisel krediidipakkujal võib olla rohkem informatsiooni laenaja krediidivõime kohta kui parajasti krediidi väljastamist kaaluval krediidiandjal. Finantskohustuste kontrollimiseks ei pruugi seetõttu kõik krediidipakkujad omada vajalikku infot, kuna hetkel ei ole kohustust krediidipakkujatel sellekohast infot omavahel vahetada.

Seega on krediiditurudel tihti esinev probleem informatsiooni asümmeetria – muidugi krediidivõtjal endal peaks olema krediidiandjast parem ülevaade oma kohustustest ning võimekusest laenu teenindada (samas vastavalt eespool käsitletule ei ole see alati nii). Samuti on tarbija nn kodupangal üldjuhul parem ligipääs tarbija kohta käivale teabele, sh näiteks tarbimisharjumustele ja muule infole, mis aitab hinnata tarbija krediidivõimelisust.

Potentsiaalse krediidiandja seisukohast on oluline tarbija kohta olemasoleva teabe hulk ja selle kvaliteet, kuna seda täpsemalt saab krediidipakkuja hinnata ja hinnastada tarbijaga seotud riske.³⁷ On ka leitud, et parem ligipääs krediidiinfole ja lepingute jõustamise mehhanismidele (ehk hästitöötav kohtusüsteem) parandavad tarbijate juurdepääsu krediidile.³⁸ Mida vähem või ebausaldusväärsem on krediidiandja käsutuses olev teave, seda keerulisem on riske hinnata. Teabe piiratus mõjutab otseselt intressimäärasid, kuna krediidiandja peab tagama, et suudab katta võimalikud tarbijast tulenevad kahjud (nt laenude mitteteenindamine). Kuna teabe vähesuse tõttu ei saa hinnata täpselt riskide taset, siis vähemalt krediidiasutuste puhul tingib see suurenenud omavahendite (so

³⁵ Maailmapank, „Disruptive Technologies in the Credit Information Sharing Industry: Developments and Implications“, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/587611557814694439/pdf/Disruptive-Technologies-in-the-Credit-Information-Sharing-Industry-Developments-and-Implications.pdf>, kl 26.

³⁶ *Ibid.*, lk 14.

³⁷ *Ibid.*, lk 3.

³⁸ Maailmapank, „Doing Business 2020“, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf>, lk 34.

kapitalivajaduse) vajaduse, mis omakorda mõjutab tarbijale tehtava pakkumise hinda.³⁹ Seega kompenseerimaks tähtaegselt tasumata laenudest tulenevaid potentsiaalset kahju ning omavahendite hoidmise kulu, suurendatakse tihti krediidi intressimäära või nõutakse tarbijalt lisatagatist. Kokkuvõttes muutub krediidi võtmine tarbija jaoks kallimaks.

Eestis krediidiandjate väljastatavad tarbimislaenude intressid on kogu euroala kõige kõrgemate hulgas. Näiteks 2021. aasta aprillis oli Eesti pankade väljastatud kuni aastaste laenude intressimäär keskmiselt 12,16% (vrd euroala keskmine 5,13%), vaid Lätis oli sama näitaja kõrgem (15,16%).⁴⁰

Lisaks aitab positiivne krediidiregister vähendada ka tehingute kulukust nii krediidipakkuja kui seeläbi ka tarbija jaoks. Eelkõige lubaks positiivne krediidiregister kokku hoida tarbija esitatud teabe kontrollimisega seotud aega ja kulusid, kuna võimaldab andmete kiiremat ja lihtsamat automaatset töötlemist. Täna on isiku krediidivõimelisuse hindamiseks vajaliku teabe saamiseks ning kontrollimiseks tavaline viis pangakonto väljavõtte analüüs, millega kaasneb ka isiku privaatsuse suur riive.

Krediidiregister aitab vähendada seega informatsiooni asümmeetriat ning tagab, et kõik potentsiaalsed krediidipakkujad saavad ligipääsu vajalikule teabele võrdsel alusel. Seejuures on teave standardiseeritud, sarnane kõigile osapooltele ning tagatakse andmete kõrge kvaliteet. Seetõttu peaks tulevikus olema kõigil krediidiandjatel võimalik tarbija krediidivõimelisuse üle otsustada üldjoontes samale teabele toetudes.

Informatsiooni asümmeetria ühe osana ei võimalda praegune süsteem krediidivõtjal kasu lõigata varasemalt kohusetundlikult käitumiselt ehk laenu õigeaegselt tagasimaksmiselt. Teave isiku positiivse käitumise kohta talletub vaid ühe krediidiandja juures, kes ei pea teavet isiku vastutustundliku laenuteenindamise kohta teiste krediidiandjatega jagama. Seega ei võimalda tänased lahendused, kus avaldatakse teavet vaid tarbija maksehäirete kohta, krediiti taotlevatel isikutel kasu lõigata varasemast vastutustundlikust laenukohustuste täitmisest. Kuna positiivne krediidiregister võimaldab krediidiandjal saada ülevaadet ka tarbija krediidilepingu korrapärase käitumise kohta, lubab see krediidiandjal täpsemalt hinnata ka tarbijaga seotud riske. Sellest tulenevalt oleks laenuvõtjal ligipääs parematele krediidingimustele ja –pakkumistele.⁴¹

Uuringud on näidanud, et mida rohkem teavet on krediidiandjal tarbijate kohta, seda suurema tõenäosusega väljastas krediidiandja laene.⁴² Seda seostatakse eelkõige krediidivõimelisuse hindamise lihtsustamisega, mis aitab vähendada teabe kontrollimise ja hindamisega seotud kulusid. Seejuures on uuringud näidanud, et krediiditeabe jagamisest saavad kasu ka väikesed krediidiandjad, kuna võimaldab neil vältida mittetoimivates laenudest tulenevaid kahjusid ning suurendada laenumahte.⁴³

Ka OECD hinnangul aitaks krediidiregistri loomine vähendada finantsvahenduse kulusid ja võib Eesti turule juurde tuua uusi pakkujaid.⁴⁴

Nagu eespool märgitud, siis täna on isiku sissetulekutest, rahalistest- ja finantskohustustest ning üldisest tarbijakäitumisest kõige parem ülevaade tema kodupangal. Selleks, et võrrelda kodupanga pakkumist teiste krediidiandjate omaga, tuleb läbida tihti tarbija jaoks keerukas protsess – pangakonto väljavõtte jagamine, mida tavaliselt tehakse e-kirja teel. E-kirja teel pangakonto väljavõtte edastamine paljudele krediidiandjatele on tarbija jaoks kohmakas protsess. Selle tulemusel tarbijad pigem võtavad laenupakkimise vaid kodupangast, kuhu ei pea pakkumise saamiseks lisadokumente esitama ning üldjuhul piisab vaid internetis vormistatud laenupakkimise avaldusest. Positiivse krediidiregistri eesmärgiks on tõhustada krediidituru toimimist ja anda tarbijale paremad võimalused sobivaima pakkumise valimisel. Kuigi kohustus võtta krediidiotsuse tegemisel arvesse pangakonto väljavõttest ilmnevat teavet säilib ka tulevikus, lihtsustaks positiivne krediidiregister vähemalt esialgse pakkumise tegemise protsessi. **See aga suurendab krediidiandjate omavahelist konkurentsi muutes ka laenu võtmise tarbijale mugavamaks ning võimalik, et ka soodsamaks (kuigi seda ei saa käesolevaga üheselt tõestada).**

Lisaks võimaldab teave täpsemalt hinnata tarbijaga seotud riske ning sellest tulenevalt kalibreerida krediidiandja vajalikke kapitalivajadusi. Ressursid, mida ei ole vaja hoida kapitalinõuete täitmiseks, vabanevad ning neid on

³⁹ Maailmapank, „Credit Reporting Knowledge Guide 2019“, lk 4.

⁴⁰ ERR, „Tarbimislaenude intressid on aastaga odavamaks läinud“ <https://www.err.ee/1608244020/tarbimislaenude-intressid-on-aastaga-odavamaks-lainud>

⁴¹ Maailmapank, „Disruptive Technologies in the Credit Information Sharing Industry“, lk 8.

⁴² Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon, „Discussion Paper on Credit Information Sharing“ <https://www.oecd.org/global-relations/45370071.pdf>, lk 4.

⁴³ Maailmapank, „Credit Reporting Knowledge Guide 2019“, lk 9.

⁴⁴ Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon, „OECD Economic Surveys Estonia“, <https://www.oecd.org/economy/surveys/Estonia-2017-OECD-economic-survey-overview.pdf>, lk 43.

võimalik kasutada krediidi pakkumiseks.⁴⁵ Seega lubab riskide parem hindamine suurendada krediidi pakkumist turul.

2.1.5. Järelevalve võib olla puudulik ja riigil on keeruline hinnata pikemaajalisi trende krediiditurul

Positiivse krediidiregistri loomine aitaks tõhustada krediidisektori üle teostatavat järelevalvet ja parandada üldiselt rahanduse infrastruktuuri.

OECD tõi oma soovitusetes Eestile välja, et krediiditeabe vahendamine ja selle käigus kogutav teave aitaks Finantsinspeksioonil saada paremat ülevaadet pangandussektori olukorrast.⁴⁶ Samast põhimõttest lähtub ka Soome, kus loodava positiivse krediidiregistri eesmärgiks on muuhulgas võimaldada teatud riigiasutustel (nt finantsjärelevalve asutusel, keskpangal, finantsstabiilsusjärelevalvel, konkurents- ja tarbijakatiseametil) kasutada andmeid järelevalvelistel eesmärkidel ja süsteemsete riskide realiseerumise ennetamiseks.⁴⁷

Nagu paljudes teistes riikides, rakendatakse Eestis Finantsinspeksiooni juhtimisel finantssektori riskipõhist järelevalvet. Selleks kogutakse finantsvahendajate kohta teavet järelevalvelisest aruandlusest ning lisaks hinnatakse üldist riskifooni finantssektoris, mille põhjal koostatakse riskihinnangud. Riskihinnangut mõjutab lisaks eelmainitule ka krediidivahendaja üldine riskiisu, osutavate teenuste riskisus ja ka kliendisegmendi riskisus. Samuti võetakse arvesse krediidipakkuja haavatavust riskidele, sealhulgas võimalikke organisatsiooni ja kaitsemeetmete puudulikkust.⁴⁸

Kuna järelevalve keskendub pankade nõrkade kohtade hindamisele, saab krediidiregistri teavet kasutada riskipõhise järelevalve parendamiseks.⁴⁹ Täpsem teave laenude ja laenusaaajate kohta võimaldaks Finantsinspeksioonil vajaduse korral põhjalikult hinnata krediidipakkuja riske ja jätkusuutlikkust. Lisaks võimaldaks täpsemad andmed eelkõige pankade krediidiriskide kohta tõhustada stressitestide läbiviimist. Seega lubavad täiendavad andmed krediidisektori kohta Finantsinspeksioonil täita Finantsinspeksiooni seaduse § 3 lõikest 1 ja § 6 lõikest 1 tulenevaid kohustusi, sh jälgida finantssektori süsteemseid riske ja finantsjärelevalve subjektidele suunatud seaduste täitmist.

Lisaks on Euroopa Pangandusjärelevalve Asutuse andnud välja suunised laenude väljastamise ja jälgimise kohta. Suuniste kohaselt peab krediidivõimelisuse hindamise raames kogutud teavet kasutama rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidega võitlemiseks. Sealhulgas peab Euroopa Pangandusjärelevalve Asutus kohaseks infoks ka finantskohustusi ja nende teenindamise kulusid.⁵⁰ Seega on tarbija juba võetud finantskohustuste kohta käiva teabe usaldusväärsus oluline ka kuritegude tõkestamise ja kurjategijate tagamise (st rahapesu kui kuritegelike rahavoogude muundamise ja legaalsesse majandusse suunamise ning terrorismi rahastamise) aspektist.

Lisaks võiks koondatud või üldistatud kujul info krediidiregistrist olla kasulik ka Rahandusministeeriumile ja Eesti Pangale pikemaajaliste krediiditurul trendide jälgimisele ja vajadusel vastavate meetmete kehtestamiseks.

2.2. Sihtrühm

Käesoleva VTK sihtrühm on esitatud järgmises tabelis.

Tabel 3. Sihtrühmad ja nende suurus

Sihtrühm	Sihtrühma kuuluvate isikute arv
I – isikud, kes võivad registrit või andmevahetusplatvormi pidada (s.t. osutada krediiditeabe teenust)	Juhul kui teenust pakuks eraõiguslik isik, pole hetkel täpselt teada, mitu ettevõtjat võiksid olla huvitatud füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusteenuse pakkumisest. Teatud kujul krediiditeabe teenuseid pakuvad täna Eestis juba mitmed ettevõtjad (CreditInfo, Taust.ee, DataMe).

⁴⁵ Maailmapank, „Improving Credit Information, Bank Regulation and Supervision“, lk 11.

⁴⁶ Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon, „OECD Economic Surveys Estonia“, lk 43.

⁴⁷ Soome Justiitsministeerium, „Positiivista luottotietorekisteriä koskeva lainsäädäntö“, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162972/OM_2021_13_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y, lk 29.

⁴⁸ Finantsinspeksioon, „Finantsinspeksiooni järelevalvepoliitika rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel“, https://www.fi.ee/sites/default/files/2018-11/Finantsinspeksiooni_poliitikadokument.pdf, lk 5.

⁴⁹ Rahvusvaheliste Arvelduste Pank, „A Review of Credit Registers and their Use for Basel II“, <https://www.bis.org/fsi/awp2004.pdf>, lk iii.

⁵⁰ Euroopa Pangandusjärelevalve Asutus, „EBA suunised laenude väljastamise ja jälgimise kohta (EBA/GL/2020/06), lk 24.

	KOKKU: alla 10 isiku
II – isikud, kes peavad hakkama jagama või vahetama füüsiliste isikute finantskohustuste infot	<p>1) Kõik Finantsinspektsiooni järelevalve alla kuuluvad isikud, kes tegelevad tarbijakrediidi andmise ja/või vahendamisega:</p> <ul style="list-style-type: none"> - krediidasutused [9 Eesti krediidasutust ja 5 välisriikide krediidasutuse filiaali] - krediidiandjad [57], - kredidivahendajad [9]⁵¹; <p>2) Finantsinspektsiooni järelevalve alla hetkel mittekuuluvad isikud, kes tegelevad tarbijakrediidi andmisega või kes tegutsevad tarbijakrediidi järelturul, eelkõige:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hoiu-laenuühistud [24] - <i>inkassoteenuse pakkujad, kes tegelevad tarbijakrediidilepingutest tulenevate nõuete sissenõudmistega, [umbes 200, aktiivseid siiski alla 10]</i>^{**52} <p>KOKKU: ca 100 isikut (välja arvatud inkassoteenuse pakkujad)</p>
III – isikud kelle kohta krediidiinfot kogutakse või jagatakse	<p>Täpne number on teadmata, kuid see võib puudutada suurt osa Eesti täiskasvanud elanikkonnast. Kaudselt saab selle sihtrühma suuruse tuletada eraisikute laenulepingute arvust. Siiski on paljudel inimestel mitu laenulepingut ja seepärast ei saa täpsema arvu kohta vastavat järeldust teha.</p> <p>Finantsinspektsiooni andmetel oli krediidasutuste poolt eraisikutega sõlmitud eluasemelaenulepingute arv 2021. a. lõpu seisuga 189 356, tarbimislaenulepingute arv 194 895, krediitkaardilepingute arv 179 384, arvelduskrediidilepingute arv 30 162, öppelaenulepingute arv 20 422 ning muude laenulepingute arv 17 464.</p> <p>Muud pankadega seotud krediidiandjad (eelkõige liisingfirmad) olid sõlminud tarbimislaenulepinguid 2021. a. lõpuks 279 943 tükki ja pankadega mitte-seotud krediidiandjad 289 424 tükki.⁵³</p>
IV – nn riiklikud asutused, kes peavad krediidiregistri tegevust kontrollima	Finantsinspektsioon ja Andmekaitse Inspektsioon

3. ESIMESES VÄLJATÖÖTAMISKAVATSUSES KÄSITLETUD TEEMAD JA TAGASISIDE

2020. aasta septembris avaldatud VTK-s paluti osapoolte tagasisidet mitmete kesksete küsimuste osas, eelkõige mil viisil nähakse vajadust andmevahetuse reguleerimiseks, millisel kujul võiks andmevahetus toimida (registripõhine lahendus või andmevahetusplatvorm) ning kes võiks olla registri/platvormi haldaja. Kokku andis tagasisidet 14 osapoolt, esindatud oli nii avalik kui ka erasektor. Allpool on lühikokkuvõtte esitatud arvamustest ja Rahandusministeeriumi lühikommentaari.

Tabel 4. Esimese VTK kohta saabunud tagasiside kokkuvõtte ja RMi kommentaarid selle kohta

KOKKUVÕTE TAGASISIDEST TEEMADE KAUPA	RAHANDUSMINISTEERIUMI KOMMENTAAR
1. Andmevahetuse reguleerimise vajalikkus	
<p>Kõik tagasisidet andnud osapooled toetasid vastutustundliku laenamise põhimõtte paremat ja tõhusamat rakendamist. Samuti toetas valdav osa tagasisidet andnud osapooltest krediiditeabe seaduse väljatöötamist, kuna nende hinnangul aitaks see tagada seaduses sätestatud vastutustundliku laenamise põhimõtte tõhusat rakendumist praktikas ning aitaks seeläbi</p>	<p>Rahandusministeerium arvestab tõstatatud murekohtadega, eelkõige põhiõiguste riivega ning lisab käesolevasse VTK-sse sellekohase analüüsi.</p> <p>Võttes arvesse krediidiregistri eesmärke (vastutustundlik laenamine, informatsiooni</p>

⁵¹ Vt statistikat siit: <https://www.fi.ee/et/teema/krediidiandjate-ja-kredidivahendajate-sektori-kvartali-ulevaated>

⁵² Allikas: Äriregister, <https://ariregister.rik.ee/detailparing>

⁵³ Finantsinspektsioon, „Eesti finantsteenuste turg 30. detsembri 2021 seisuga“, <https://fi.ee/et/publikatsioonid/eesti-finantsteenuste-turg-31-detsembri-2021-seisuga>

vältida tarbijatele ülelaenamise tulemusel tekkivaid sotsiaal-majanduslikke probleeme.

Krediidiregistri loomise vajalikkuses väljendasid mõningast kahtlust vaid Advokatuur ja Maksu- ja Tolliamet. Argumentidena toodi välja, et arvestades registri eesmärki ning lahendust selle eesmärgi täitmiseks, peeti füüsiliste isikute finantsandmete uude andmebaasi kogumisel tekkivat põhiõiguste riivet liiga suureks. Teisalt leiti, et uue registri loomisele leidub vähemkoormavaid ja efektiivsemaid alternatiive. Näiteks pakuti, et tarbijakrediidipakkujatele võiks muuta kohustuslikuks teistelt krediidipakkujatelt info küsimine (EMTA). Kuna eesmärgiks on hinnata tarbija krediidivõimelisust, siis peeti näiteks sobivamaks vahendiks keskse maksehäirete registri loomist, millega kaasnevad riske ja tekkivat riivet hinnati väiksemaks (Advokatuur).

Probleemkohana toodi välja ka registriga kaasnevaid kulusid, mille maksab kinni laenusaja ja/või maksumaksja. Seega peeti vajalikuks registri asemel kaaluda meetmeid, mis on juba tõestanud oma efektiivsust laenuturu reguleerimisel, kuid millega ei kaasne lisakulusid: liigintresside ja ebamõistlikes määrades intresside ja leppetrahvide piiramine normatiivsel tasandil ja kohtupraktikas (Advokatuur).

Krediiditeabe seaduse ja positiivse krediidiregistri loomist toetas 14-st tagasiside andnud osapoolst 12, seejuures oli esindatud nii avalik kui erasektor, ehk toetus Rahandusministeeriumi ettepanekule oli laiapõhjaline.

asümmeetria vähendamine, usaldusväärse teabe kättesaadavaks tegemine, järelevalve tõhustamine jm), ei taga väljapakutud alternatiivsed meetmed eesmärkide saavutamist.

Juba täna on krediidiandjal võimalik kontrollida isiku negatiivset krediidiinfot maksehäireregistritest. Maksehäireregister annab ülevaate tarbija käitumisest minevikus, ning ei anna ülevaadet tarbija kohustustest tulevikus ega tema suutlikkusest krediidilepinguid teenindada. Kuna maksehäireregistris ei avaldata kõiki viivituses olevaid kohustusi, siis ei anna see ka täpset ülevaadet tarbija käitumisest. Tänapäevane statistika maksehäirete, täitemenetluste ja eraisiku pankrottide kohta viitab siiski asjaolule, et negatiivse krediidiinfo kättesaadavus ei ole aidanud ülelaenamist ennetada.

Positiivse krediidiregistri loomisega võimaldatakse krediidiandjatel kombineerida nii positiivne kui ka negatiivne krediidiinfo ning seega täpsemalt hinnata tarbija krediidivõimelisust.

2. Andmevahetuse mudel

[eelkõige on võimalik kaaluda kahe andmevahetuse mudeli vahel - registripõhine lahendus (andmeid kogutakse kesksesse andmebaasi) või andmevahetusplatvorm (andmeid jagatakse üksnes päringu alusel ja kesksesse andmebaasi ei talletata)]

Tagasisides eelistati viiel juhul kesket registrit (Pangaliit, FinanceEstonia, Finantsinspeksioon, TTJA, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit) ja kolm tagasisidet andud osapoolt toetasid andmevahetusplatvormi põhise lahendust (Justiitsministeerium, AKI, osad FinanceEstonia liikmed). Ülejäänud tagasisidet andud turuosalised ei avaldanud selget poolehoidu andmevahetuse mudeli kohta.

Andmevahetusplatvormi kasuks rääkis eelkõige lahenduse turvalisus – Eesti avalikus sektoris on turvalisuse kaalutlustel aastaid juurutatud ennekõike andmekogude hajusarhitektuuri lahendust (AKI). Taoline lahendus väldiks suure hulga tundliku teabe kogunemist ühte kesksesse andmebaasi, mis võiks saada sihtmärgiks rünnakutele ja lekke korral põhjustada olulist kahju. Lisaks andmevahetusplatvormi turvalisusele toodi ka välja, et andmevahetusplatvorm võimaldab kiiremat teabevahetust, mis omakorda tähendab täpsemat ja ajakohasemat teavet tarbija finantskohustuste kohta (FinanceEstonia). Justiitsministeeriumi tõi välja, et andmevahetusplatvormi kaudu üksikpäringute tegemine riivaks vähem eraelu puutumatust.

Samas tõi näiteks MTÜ FinanceEstonia välja, et platvormiga liidestumine võib krediidipakkujatele osutada keerukaks ja kulukaks, samas kui registripõhine lahendus on lihtne ja ligipääsetav ka väikestele krediidipakkujatele. Nende hinnangul eeldab andmevahetusplatvorm kõrget tehnilist võimekust luua ja tagada adekvaatne serverite saadavuse aeg, turvalisus, usaldusväärsus, tõrkekindlus ning päringutele reageerimise aeg, mida täna ei suuda osa krediidipakkujaid tagada. Siiski tõdeti, et kuna register ei peegelda andmeid reaajas, vaid andmete

Nõustume, et ükskõik millise mudeli valikul tuleb tagada nii andmevahetuse turvalisus kui ka turuosaliste jaoks andmetele piisav ligipääsetavus.

Mööname, et andmevahetusplatvorm aitab paremini tagada andmete turvalisust, aga ilmselt ka kvaliteeti. Arvestades Eesti riigi e-teenuste kvaliteeti ja taset üleüldisemat, siis võiks olla platvormipõhine mudel esimene eelistus. Samuti sobituks platvormipõhine lahendus Eestis juurutatud infosüsteemide hajusa arhitektuuri põhimõtte ja digiriigi konteksti ning aitab vältida suure hulga teabe tsentraliseerimist. Nagu eespool juba viidatud, siis oleks see ka turvalisem variant – hajusa arhitektuuriga lahendus aitaks vähendada võimalikke andmelekkeid, samuti oleks tagatud suurem vastupanuvõime näiteks küberrünnakute korral.

Mõistame, et mitmete krediidiandjate jaoks võib sellise mudeliga liidestumine nõuda kulutusi IT-võimekuse suurendamisele. Soovime juhtida tähelepanu, et EAS-i kaudu on võimalik taotleda digitaliseerimise teekaardi toetust.⁵⁴ Digitaliseerimise teekaart on ettevõtja strateegiline dokument, millega antakse

⁵⁴ EAS, digitaliseerimise teekaardi toetus: <https://cas.ee/grants/digitaliseerimise-teekaardi-toetus/>

uuendamine toimuks teatud ajavahemike järel, võib see negatiivselt mõjutada registrist nähtuvate andmete kvaliteeti.

hinnang ettevõtja digitaliseerimisele, kitsakohtade likvideerimiseks vajalikele investeeringutele, nende tasuvusele ja ajakavale ning mõjule ettevõtja majandustulemustele. Kahtlemata võib digitaliseerimise teekaardist olla kasu ka krediidiregistriga liidestumise kontekstis.

3. Andmevahetuse haldaja

Kui andmevahetusmudeli osas omasid tagasisidet andnud osapooled selget eelistust (register), siis andmevahetuse korraldaja ja haldaja osas jagunes tagasiside küllaltki võrdselt riikliku (MKM, Pangaliit, Kaubandus-Tööstuskoda, ITL, Creditreform) ja erasektori (TTJA, FinanceEstonia, Advokatuur) põhise lahenduse vahel.

Riiklikult korraldatud ja hallatud süsteemi eelisena toodi tagasiside välja, et lahendus võimaldaks andmevahetust odavamalt ning tagaks suurema usaldusvärsuse isikuandmete kaitse osas (MKM, Pangaliit, Kaubandus-Tööstuskoda, ITL, Creditreform).

Tuginedes lähiriikide kogemusele võiks registri pidajaks olla keskpank, kellel on ka juba täna krediidiandmete töötlemise kogemus, kõrge küberturvalisuse standard ja usaldusvärsus nii krediidiandjate kui avalikkuse silmis. Riiklikku süsteemi hinnati erapooletumaks ja usaldusväärsemaks lahenduseks, kuna erinevalt erasektorist ei teki küsimust andmete potentsiaalse väärkohtlemise kohta (Kaubandus-Tööstuskoda). Riik oleks võimeline tagama andmevahetuse jätkusuutlikkust, kuna erasektoripõhise lahenduse puhul tuleks reguleerida, kuidas toimuks andmekogu andmete üleandmine juhul, kui krediidibüroo lõpetab oma tegevuse (MKM). Potentsiaalse riskina märgiti, et riikliku registri eelistamine võib tekitada veniva rakendusprotsessi (Kaubandus-Tööstuskoda, FinanceEstonia).

Erasektoripõhist lahendust eelistavas tagasisides leiti, et riske, mida erasektoriga seostatakse (nt andmete väärkasutamise jm turvariskid) annab maandada, sätestades samaväärsed turvanõuded registripidajale sõltumata sellest, kas tegemist on riikliku või erasektori registripidajaga (FinanceEstonia). Erasektori lahenduse tugevustena nähti paindlikku arendustegevust, arenduste kiirust ja reageerimisvõimekust turvajadustele (Advokatuur, FinanceEstonia). Toodi ka välja, et Euroopa Liidu praktikas on sellised lahendused enim kasutatavad ja ennast tõestanud (FinanceEstonia). Riikliku registri puhul võib teenuse arendamine hankekohustuste kontekstis aeglasem ja keerulisem ning lõppkokkuvõttes kulukam. Kaheldi, kas riiklik lahendus suudaks pakkuda turuosaliste jaoks piisavalt paindlikku teenust ja arendusi.

Esimesele VTK-le antud tagasisidest nähtus, et ükski avaliku sektori esindaja ennast võimaliku registrihaldajana ei näinud (nt MTA, Justiitsministeeriumi loodav NAIS).

Andmete üleandmise riski on võimalik juhtida sätestades selged reeglid, kohustused ja vastutuse registriandmete haldamise ning üleandmise kohta. Rõhutame, et juba täna eksisteerib lahendusi, kus erasektori teenusepakkuja haldab registrit, mille üleandmine on riskide haldamiseks reguleeritud (nt Eesti kohustuslike ja vabatahtlike pensionifondide registri pidaja).

4. Kohustatud isikute ring

[millised krediidiandjad peaksid andmeid vahetama]

Tagasisides leiti, et kohustatud isikute ringi (nii andmete esitamise kui ka kontrollimise kohustus) peaksid kuuluma Finantsinspeksiooni järelevalve alla kuuluvad isikud, kes tegelevad tarbijakrediidi andmise ja/või vahendamise (krediidiasutused ning krediidiandjad ja -vahendajad). Samuti peaks hõlmatud olema ka tarbijakrediidi järelturul tegutsevad ettevõtted, st inkassofirmad, mis täna ei ole Finantsinspeksiooni järelevalve all (FinanceEstonia, Pangaliit).

Nõustume tagasisidega ja kohustatud isikute ringi peaksid kuuluma Finantsinspeksiooni järelevalve alla kuuluvad tarbijakrediidi andmise või vahendamise tegelevad isikud.

Täna ei kuulu inkassofirmad Finantsinspeksiooni järelevalve alla, seega võib olla keerukas nende hõlmamine kohustatud isikute ringi. Siiski on EL-s vastu võetud direktiiv nõu mittetöötavate laenude

kohta⁵⁵, mille kohaselt peavad liikmesriigid sätestama täpsed tingimused inkassoettevõtjate tegevusloastamiseks ning järelevalveks. Seega jõuavad inkassoettevõtjad direktiivi ülevõtmise tulemusena Finantsinspektsiooni järelevalve alla ning oleks seeläbi hõlmatud ka positiivse krediidiregistri kohustatud isikute ringi.

5. Kogutavad andmed (sh andmete koosseis)

[millised andmeid eraisikute kohta peaks registrisse koguma või platvormi kaudu vahendama]

Tagasisides rõhutati, et andmete kogumisel tuleks lähtuda minimaalsuse põhimõttest (AKI, FinanceEstonia) – tagamaks registreeritava info usaldusväärsust, peaks info kogus olema pigem piiratum ja kajastama vaid krediidilepingu olulisi tingimusi. Koguma peaks vaid andmeid, mis on otseselt seotud krediidivõimelisuse hindamisega ning vältima kõrvaliste andmete juhuslikult registrisse sattumist (Finantsinspektsioon, MTA). Seejuures ei peaks register dubleerima juba olemasolevaid andmekogusid, näiteks rahvastikuregistris olemasolevat teavet isiku teovõime kohta.

Samuti märgiti, et kogutavad andmed peavad olema tõesed, ajakohased ja terviklikud – ainult sellisel juhul saab register pakkuda usaldusväärset teavet isiku finantskohustuste kohta. Seetõttu ei peaks registrisse võtma andmeid, mille ajakohasust ei suudeta tagada (näiteks teave leibkonna kohta) (Advokatuur, Finantsinspektsioon). Ebaõigeks teabeks saab lisaks piiratud teabele lugeda ka mittevajalikku või asjakohatut teavet (Advokatuur), milleks taolise registri puhul võib olla nt isiku krediidi ajalugu – juhul, kui aastate tagune kiirraenu võtmine välistab isiku võimaluse aastaid hiljem laenu taotleda, siis ei saa seda nimetada vastutustundlikuks laenamiseks, vaid stigmatiseerimiseks (Advokatuur).

Nõustume, et registrisse kogutavad andmed peavad olema ajakohased krediidivõimelisuse hindamiseks ning seejuures ei peaks koguma andmeid, mille ajakohasust on keeruline tagada.

Mitmed osapooled nõustuvad algses VTK-s esitatud seisukohaga, et kogutavaks teabeks võiks olla ka info isiku teovõime kohta, kuid andmete minimaalsuse põhimõttest tulenevalt oleme seisukohal, et täna juba rahvastikuregistrist kättesaadavat teavet ei peaks krediidiregister dubleerima.

6. Päringute tegemine

[kas päringu tegemine peaks olema kohustuslik, millal tuleks päring teha]

Tagamaks vastutustundliku laenamise põhimõtete täitmist tuleks osapoolte hinnangul muuta päringute tegemine registrisse kohustuslikuks kõigile tarbijakrediidi pakkujatele. Päring tuleks teha enne krediidilepingu sõlmimist ja kehtiva krediidilepingu tingimuste muutmist, sh kui muudetakse laenusummat, pikendatakse limiititooteid, restruktureeritakse krediidilepingut, samuti kui muutub kaastaotleja, käendaja või tagatis (Pangaliit, Finantsinspektsioon). Samas tuleks piirata päringute tegemist krediidiregistrisse vaid seoses eelpool nimetatud juhtudel ja välistama peaks õigusliku aluseta päringute tegemine.

Registriandmed ei saa aga olla ainukeseks krediidivõimelisuse hindamise aluseks. Ka pärast korraliku andmestikuga positiivse krediidiregistri loomist tuleks hinnata erinevaid andmeid kogumist (JUM, FI, FinanceEstonia). Krediidiandmebaas on vaid üks täiendav vahend, millele krediidipakkujad saavad vastutustundliku laenamise nõude täitmisel tugineda, et teha kindlaks tarbija finantskohustused. Krediidipakkuja on endiselt kohustatud hindama tarbija krediidivõimelisust võttes mh arvesse nii tema sissetulekuid, varalisi kohustusi, majapidamiskulusid, sõlmitava lepingu tingimusi jne. Seejuures säiliks krediidipakkujatel võimalus küsida tarbijalt ka pangakonto väljavõtet. Kuigi tarbija finantskohustusi

Nõustume seisukohaga, et päring krediidiregistrisse tuleb teha tarbija maksevõime hindamiseks enne krediidiotsuse tegemist. Päringu registrisse saab teha vaid juhul, kui tarbija on esitanud krediidilepingu sõlmimiseks taotluse, mis juhul tekib krediidiandjal kohustus hinnata tarbija krediidivõimelisust, sealhulgas võttes arvesse positiivses krediidiregistri olevat teavet. Seega on välistatud võimalus, et registrisse tehakse õigusliku aluseta päringuid.

Samas nõustume ka seisukohaga, et päring positiivsesse krediidiregistrisse on vaid üks osa krediidivõimelisuse hindamisest. Ka tulevikus peaks krediidivõimelisuse hindamise juures arvestama tarbija esitatud teabega, sh pangakonto väljavõttes tuleneva infoga.

⁵⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2021/2167, 24. november 2021, krediidiandajate ja krediidiostjate kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2014/17/EL, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32021L2167>

on tulevikus võimalik kontrollida krediidiregistri kaudu, siis muid varalisi kohustusi (nt elatise maksmine) mitte (FI).

7. Andmete töötlemise eesmärgid ja õigusliku alus, säilitamine

Andmete töötlemise õigusliku alusena nähakse isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 6 lg 1 punkti c ehk isikuandmete töötlemine juriidilise kohustuse täitmiseks (JUM). Teised osapooled rõhutavad, et registriile andmete esitamine ja registrist päringule vastuse saamine ei tohiks sõltuda krediiditaotleja nõusolekust ning seega tuleks kohustus sätestada seaduses (Pangaliit, FinanceEstonia). Samas on ka osapooli, kes tagasisides leidsid, et krediidiandmete kogumine ja päringute tegemine võiks olla lubatud vaid tarbija nõusolekul (MKM, MTA, Kaubandus-Tööstuskoda)

Rahandusministeeriumi analüüsi kohaselt võiks tõenäoliselt kõige sobivam positiivse krediidiregistri kaudu andmete töötlemise õigusliku alus olla isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 6 lg 1 punkt c. See näeb ette seadusest tuleneva kohustuse täitmise (kuna positiivse krediidiregistri eesmärk on täita krediidiandjatele seadusest tulenevat kohustust hinnata tarbijate krediidivõimelisust. Siiski tuleks täiendavalt hinnata ka muidu isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 6 sätestatud aluseid ja nende sobivust.

8. Järelevalve/kontroll

Suurem osa tagasiside andnud osapooltest ei väljendanud eelistust järelevalveasutuse osas. Tagasisidet andsid vaid esialgses VTK-s võimalike järelevalveasutustena märgitud osapooled – FI ja AKI. Järelevalve andmevahetuse ja andmete kasutamine krediidiotsuste tegemisel üle võiks kuuluda AKI-le, kes teostab järelevalvet isikuandmete kaitse üldmääruse, isikuandmete kaitse seaduse jms täitmise üle (FI, AKI). Seejuures leidis FI, et kuna krediidibüroo tegevus on füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetus, siis peaks sellise tegevusega tegelemiseks tegevusloa väljastama AKI.

Rahandusministeerium näeb järelevalve osas rolli nii Finantsinspeksioonil kui ka AKI-l osas, mis kuuluvad vastavalt nende järelevalve alla.

9. Õigus pääseda ligi füüsiliste isikute teovõimetusega seotud infole

[väidetavalt ei ole kõigil krediidiandjatel ligipääsu infole, kas krediiditaotlejal on piiratud teovõime ja talle on määratud esindaja ehk kas registri või platvormi kaudu tuleks ka sellist infot koguda või vahetada]

Tagasisides tõdeti, et isiku teovõime on krediidivõimelisuse hindamisel määrava tähtsusega (MKM, FI, Pangaliit, FinanceEstonia). Kuid samas toonitasid kõik tagasisidet andnud osapooled, et tegemist on väga tundliku teabega ja selle hõlmamine registrisse kätkeb endas suurt riski (AKI, TTJA).

Lisaks toodi välja, et kui andmed isiku teovõime piiratuse kohta ei ole krediidipakkujale teada, on tavapärane, et krediidipakkuja küsib terviseandmete deklaratsiooni laenusoovijalt endalt (TTJA). Kui nimetatud deklaratsioonist ei piisa, on krediidipakkujal võimalus küsida laenusoovijalt vastavat tervisetõendit (nt arstlikku tõendit). Selline vähemsekkuv lahendus on tõhus ning tavapärane isegi riigiasutustes läbiviidavates haldusmenetlustes, kus inimese tervisest lähtuv ühiskondlik ohupotentsiaal on oluliselt kõrgem (nt juhtimisõiguse andmisel). Samuti on taoline vähemsekkuv lahendus praktikas toimiv ka muude finantstoodete puhul lepingute sõlmimisel (nt tervise- ja elukindlustuse puhul) (TTJA).

Isiku teovõime kohta käiv teave täna riiklikus andmekogus, rahvastikuregistris. Krediidiandjad võivad andmete kontrollimiseks sõlmida rahvastikuregistriga vastavasisulise lepingu. Seega ei ole mõistlik ega vajalik, et positiivne krediidiregister dubleeriks juba eksisteerivaid andmekogusid, seejuures suurendades andmete väärkasutamise ohtu.

Seega ei ole põhjust tundlike andmete kajastamiseks positiivses krediidiregistris.

10. Laenukeelu nimekiri

[anda füüsilisele isikule võimalus lisada end nõ laenukeelu nimekirja]

Seda ettepanekut toetasid pea kõik tagasisidet andnud osapooled. Samas laenukeelu nimekirja loomisel tuleb eraldi analüüsida, mis tähendus oleks sellisesse nimekirja lisatud keelul eraõiguslikult (JuM). Samuti tuleks reguleerida sarnaselt hasartmängu osalemise piiramisega, periood, mille jooksul ei ole nõusolekut võimalik tagasi võtta (MKM).

Kuna laenukeelu nimekirja loomine leidis laiapõhjalist toetust, siis tehakse uues VTK-s ettepanek laenukeelu nimekirja loomiseks.

Seejuures ei ole laenukeelu nimekiri eraldi andmekogu, vaid märges keelu kohta on üks kogutavatest ja registrisse päringu tegemisel vastena kuvatavatest andmeväljadest.

11. B2B andmevahetus ja nõusolekuteenus

[selle kohaselt andmeid vahetatakse krediidiandjate vahel volituse alusel ehk krediiditaotleja annab volituse krediidiandjale, et see tema nimel päriks teistest asjakohastest andmeallikatest tema krediidiinfo]

Suurem osa tagasisidet andnud osapooli ei adresseerinud B2B andmevahetuse ja nõusolekuteenus ettepanekut. Tagasisidet andnud siiski pigem toetasid B2B andmevahetust (TTJA, FinanceEstonia) ja nõusolekuteenust, kuna leiti, et see aitaks turuosalistel ressursse kokku hoida. Samas ei täida Finantsinspektsiooni hinnangul antud ettepanek VTK-s püsistatud eesmärgi, kuivõrd see hõlmab üksnes krediidiasutuste vahel andmete jagamist ning ei puuduta ülejäänud krediidipakkujad.

Kuna tagasiside ei näidanud suurt toetust B2B andmevahetusele ja nõusolekuteenus lisamisele, ning nimetatud teemade hõlmamine võib oluliselt mõjutada positiivse krediidiregistri rakendumise aeg, siis käesoleval ajal jäetakse B2B ja nõusolekuteenus skoobist välja.

Kuna VTK eesmärgiks on leida kogu tarbijakrediiditurgu hõlmav lahendus, mitte reguleerida ainult krediidiasutuste vahelist andmete jagamist, siis käesolev VTK ei võta skoopt B2B andmevahetust.

12. Nõuete ühtlustamine Baltikumis

[eesmärk oleks, et potentsiaalse krediidibüroode tegevust reguleeriva raamistiku loomisel võiks lähtuda ka sellest, et kogu Baltikumi tasemel oleks vastav regulatsioon harmoniseeritud]

Nagu ka eelmise ettepaneku puhul, siis see teema suurt vastukaja ei saanud. Vähene tagasiside samas küll toetas seda ettepanekut, kuna arvestades turu väiksust ning sarnaste või samade krediidiandjate tegutsemist Baltikumi turul ja seega hinnati nõuete ühtlustamise mõtet Balti riikides mõistlikuks.

Vaatamata toetusele leiame, et käesoleval juhul on vaja täiendavat informatsiooni ettepaneku põhjalikuks hindamiseks ja seega tuleks teemat eraldi analüüsida. Sellest tulenevalt ei käsitle me plaanitavas lahendis nõuete ühtlustamist Baltikumis.

13. Negatiivsete krediidiandmete jagamine

[Kehtiv õigusega on lubatud küll teatud tingimustel avaldada lepinguliste kohustuste mittetäitmise informatsioon, kuid puudub vastavasisuline kohustus ja täpsem õigusraamistik. Sellise informatsiooni avaldamine võib kohati olla ebaühtlane või mittetäielik]

Üldine tagasiside toetas negatiivsete krediidiandmete jagamise reguleerimist, kuna krediidivõimelisuse hindamise seisukohast on nii positiivsed kui ka negatiivsed krediidiandmed võrdselt olulise tähendusega. Seega on oluline ka tagada, et negatiivsed krediidiandmed oleksid usaldusväärsed (JUM).

Kuna osapoolte tagasisidest nähtub, et sellise nn negatiivsete krediidiandmete reguleerimise näol on tegemist keerulise õigusliku küsimusega, mis vajab eraldi analüüsi, siis see temaatika vajab eraldi kaalumist.

Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda näeb vajadust negatiivsete krediidiandmete õigsuse tagamiseks, kuna täitemenetluses on väga sageli võlgnikel probleemiks, et hoolimata nõuete tasumisest täitemenetluses ja

täitemenetluste lõpetamistest, on andmed tasumata nõuete kohta jätkuvalt portaalist avalikult nähtavad.

FinanceEstonia liikmete seas on nii negatiivsete krediidiandmete jagamise pooldajaid kui ka osapooli, kes selleks vajadust ei näe, kuid üldiselt leiti, et negatiivsete krediidiandmete jagamise kohustuse seadustamine parandab oluliselt finantsturu kõikide osaliste olukorda, üldist ärikultuuri ja laenuandjate distsipliini võlgnevuses olevate kohustuste õigeaegsel avaldamisel. Seejuures õigus negatiivsete krediidiandmete andmete jagamiseks võiks jätkuvalt olla piiramata, ehk kõikidel juriidilistel isikutel peaks õigus säilima sarnaselt tänase olukorraga.

Samas Finantsinspektsiooni hinnangul ei ole otstarbekas negatiivseid krediidiandmeid andmeid koguda, eelkõige kuna negatiivsete krediidiandmete kvaliteeti ei pruugita vajalikul määral tagada. Mitteusaldusväärsete või ebatäielike tõendite kasutamine on probleemne ega aita vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhusamale järgimisele kaasa, mistõttu tuleks täiendavalt hinnata selliste andmete kogumise otstarbekust.

Alternatiivina negatiivsete krediidiandmete jagamisele nähti näiteks täitemenetluse registri laenuandjatele avamist, kuna täitemenetlused on otseselt seotud võlgnevustega ning seeläbi saaks lahenduse ka andmekvaliteedi probleem (Creditreform Eesti OÜ).

Nt üks lahendus oleks, et kavandatav regulatsioon näeb ette eraldi nõuded ka nn negatiivse krediidiandmete avalikustamisele/jagamisele

14. Tunne oma klienti andmete jagamine

[Väidetavalt ei taga kehtiv õigusraam ulatuslikult ja efektiivselt jagada nn tunne oma klienti (KYC) andmeid. Lahendusena pakuti välja luua (keskne) andmete kogumise, vahetamise ja töötlemise lahendus (ingl shared KYC utility). VTKs sooviti tagasisidet, kas tasuks luua võimalus jagada KYC andmeid tegevusnõudeid täitva krediidibüroo vahendusel]

Tagasisides leiti, et KYC andmete vahetamise lahendus aitaks vähendada andmete korduvat esitamist erinevatele kohustatud isikutele, mis on ettevõtjatele tihti koormav, kulukas ja ajamahukas. Seega toetas andmete kogumise, vahetamise ja töötlemise lahenduse loomist näiteks MKM ning TTJA.

Oma tagasisides juhtis FI aga tähelepanu asjaolule, et KYC andmete jagamist tuleks võimaldada ka teistel finantseerimisasutustel (nt e- raha asutused, makseasutused, investeerimisühingu, fondivalitsejad jne). FI hinnangul tuleks täiendavalt analüüsida ja kaaluda, kas krediiditeabe seadus on õige koht nn *shared KYC utility* loomiseks, kuivõrd kaastatud ja käsitletud pole kõiki erinevaid FI järelevalve all olevaid sektoreid.

Samuti leidsid tagasisidet andnud osapooled, et KYC andmete jagamine ületab krediiditeabe seaduse skoopi, ja KYC andmete vahetamise reguleerimine oleks otstarbekam rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses (Eesti Pangaliit). Lisaks leiti, et register peaks töötleva andmeid üksnes isikute finantskohustuste kohta ning kõikide muude andmete kogumist ning jagamist peaks vähemalt esialgu vältima, sest see muudaks kogu süsteemi keerulisemaks ning kohmakamaks. Lisaks nõuaks see täiendavaid analüüse andmete jagamise võimalikkuse ning nõuete kohta (FinanceEstonia).

Kuna KYC andmete reguleerimiseks võib sobivam olla rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise regulatsioon, siis tuleb läbi viia täiendavaid analüüse. Seega jäetakse KYC kohaste andmete jagamise reguleerimine kavandatavast lahendist esialgu välja.

15. Juriidiliste isikute finantskohustustega seotud teave

VTKle antud tagasisides toodi välja nii juriidiliste isikute finantskohustustega seotud teabe hõlmamist registrisse toetavaid seisukohti kui ka probleemkohti.

Kuigi tagasisidet andnud osapooled pigem toetasid juriidiliste isikute finantskohustustega seotud teabe jagamist, siis nõustume ka AKI

Tagasisides toonitati, et Maailmapank on teinud Rahandusministeeriumile 2019. a ettepaneku, et kõnealune register peaks hõlmama ka juriidilisi isikuid (MKM). Lisaks avalati lootust, et juriidilistele isikutele andmevahetuse võimaluse loomisega väheneks ka juriidiliste isikute halduskoormus krediidiandjale tõestamisel, et tegemist on jätkusuutliku ettevõttega (TTJA). Samuti võimaldaks juriidiliste isikute andmete hõlmamine krediiditeabe registrisse saada usaldusväärseid andmeid eelkõige just mikro- ja väikeettevõtete kohustuste kohta, mis praegu ei pea oma majandusaruandeid auditeerima (FinanceEstonia).

Teisalt rõhutati tagasisides, et kuna juriidiliste isikute suhtes vastutustundliku laenamise reeglid iseenesest ei kehti, tekib ilmselt küsimus selliste andmete kohustuslikus korras kogumise õigustatuses (JUM). Kuna kavandatav krediiditeabe seadus on seotud tarbija kui füüsilise isiku andmete töötlemisega, siis ei ole juriidiliste isikute majanduslike raskuste välja selgitamiseks mõeldud süsteemi reguleerimine krediiditeabe seaduses parim lahendus (AKI).

Samuti võib juriidiliste isikute kohta teabe kogumine ja jagamine mõjutada oluliselt äriregistri omatulu: kui registri kaudu luuakse võimalus saada teavet näiteks osanike ning majandusaasta aruannete jt juriidilise isiku äriregistri andmetega tutvumiseks, siis võib see hinnanguliselt kaasa tuua rohkem kui 35% omatulu languse (krediidiasutuste päringud) või isegi 75% (juhul kui andmeid saavad edaspidi tasuta ka tänased krediiditeabe pakkujad) (JUM).

Osapooled, kes toetasid juriidiliste isikute finantskohustustega seotud teabe kajastamist registris, nägid lahendusena registri loomist kahes etapis: esmalt arendataks välja register füüsiliste isikute finantskohustuste teabe jagamiseks ja alles pärast seda võiks analüüsida registri laiendamist ka juriidiliste isikute finantskohustustele (FinanceEstonia, Eesti Pangaliit).

seisukohaga. Seetõttu välistatakse esialgu plaanitava lahendi skoobist juriidiliste isikute finantskohustustega sead teave.

16. Muud teemad, kus nähti reguleerimise vajadust

Tagasisides peeti oluliseks, et kehtestatakse kord, millega reguleeritakse krediidiregistriga seotud vaidluste menetlemise kord ja selleks pädevad organid. Toonitati, et see on eriti vajalik õiguskindluse ja –selguse loomiseks. Samuti aitaks see tagada, et registris avaldatud andmed on korrektsed – andmesubjektidele luuakse võimalus andmeid registris võrdlemisi kiiresti ja lihtsalt parandada.

Vaiete menetlemise korra on kavas plaanitavas eelnõus reguleerida.

4. VÕIMALIK LAHENDUS EHK POSITIIVSE KREDIIDIREGISTRI LOOMINE

4.1. Mudeli valik (era vs riiklik)

Rahvusvahelises praktikas on krediidiinfosüsteemid tavapäraselt kas õigusaktidega reguleeritud riiklikud registrid või lepingulistel alustel toimivad eraõiguslike krediidibüroode andmebaasid. Füüsiliste isikute finantskohustuste kohta andmete jagamise ühes äärmuses võib olla minimaalse riikliku sekkumisega keskkond, mis võimaldab krediidiasutusel andmeid vahetada, vajadusel neid selleks ka kohustades, ja krediidiregister kujuneb vaba konkurentsi tingimustes. Telje teises äärmuses on riigi poolt korraldatav krediidiregister.

Tabel 5. Eraõigusliku ja riikliku mudeli erinevused (kohendatud tabel E&Y uuringu põhjal)

Tunnus	Eraõiguslik	Riiklik
Juriidiline vorm/staatust:	Vabatahtlik ja lepinguline süsteem. Eraõiguslik operaator.	Õigusaktiga moodustatud platvorm. Riiklik operaator.

Andmete kasutamise eesmärgid:	Esmane – krediiditeabe jagamine, sh maksehäirete kohta info jagamine/avalikustamine. Teisane – krediidivõimelisuse hindamine ja monitooring, muud kommertseesmärgid (KYC kohane infovahetus).	Reeglina moodustatud mitme (riikliku) eesmärgi saavutamiseks: finantsüsteemi stabiilsuse monitooring, statistiliste ülesannete täitmine, leibkondade võlakohustuste monitooring, krediidivõimelisuse hindamine ja vastutustundliku laenamise soodustamine
Teenuste ulatus	Laiem valik teenuseid, mis vastavad turunõudlusele ja -ootustele.	Kitsalt krediidiandmete vahetus.
Osalemine:	Vabatahtlik/kohustuslik. Negatiivne mõju andmekoosseisule. Võimalik seadusega kohustada andmeid esitama.	Krediidipakkujatele kohustuslik.
Andmete kvaliteet:	Üldjuhul lepingul põhinev krediidiandmete edastamise kohustus. Seega ei pruugi andmed olla kõikehõlmavad. Samas lepingupartneriteks kaasatakse ka mittereguleeritud turuosalisi, mille tulemusena võivad olla kajastatud ka muud finantsandmed lisaks krediidilepingutele. Andmete kvaliteeti võimalik tagada läbi regulatiivse kohustuse andmete edastamiseks.	Krediidiandmete edastamine kohustuslik, tavapäraselt ei hõlma muid finantskohustusi (nt kommunaalteenuste kulud, telekomiteenuse pakkujate arved). Krediidiandmete täielikkus sõltub regulatsiooniga kehtestatavatest nõuetest registreeritavatele krediidilepingutele ning kohustatud subjektide ringile
Vastastikune teabedastamine:	Jah	Jah
Järelevalve ja sanktsioonid:	Lepingulised sanktsioonid (GDPR-i ⁵⁶ osas seadusest tulenevad). Tegevusloa nõude kehtestamisel võimalik allutada eraõiguslik andmebüroo samuti riiklikule järelevalvele ja seadusest tulenevatele sanktsioonidele.	Riiklik järelevalve, seadusest (sh GDPR-ist) tulenevad sanktsioonid.
Juurdepääs:	Vastavalt platvormi reglemendile ja teenusepakkuja otsusele. Regulatiivne kohustus tagada juurdepääs mittediskrimineerival viisil. Diskrimineeriv juurdepääsu piirangu risk suurem kui riikliku registri puhul.	Piiratud krediidipakkujatega, kellele on osalemine seadusega kohustuslikuks tehtud. Regulatiivne kohustus tagada juurdepääs mittediskrimineerival viisil.
Andmekaitse	Andmete väärkasutamise risk suurem. Riski võimalik maandada regulatiivsete ja järelevalveliste meetmetega (nt tegevusloa regulatsioon, kontroll rakendatud süsteemide ja andmekaitse meetmete üle).	Andmete väärkasutuse risk madalam.
Teenuse kättesaadavus:	Teenuse jätkuvuse risk on kõrgem. Ei ole võimalik täielikult maandada ka regulatiivselt.	Riikliku süsteemi osas järjepidevuse risk väike, kuna riik peab tagama süsteemi toimivuse.
Õiguslik risk	Lepingulise suhte puhul võivad poolte positsioonid olla ebavõrdsed ja seeläbi ka õiguslik risk suurem. Võimalik maandada regulatiivsete meetmetega, kehtestades olulisemad õigused ja kohustused seaduse tasemel ning tagades efektiivse vaidluste lahendamise süsteemi.	Seadusega loodud registri toimimisega seonduvad õiguslikud riskid on madalamad.
Mainerisk (seondub tõrgetega süsteemi töös, teabe väärkasutuse juhtumitega jne)	Võimalik mainerisk kõrgem. Kõrvaltegevuste võimalik negatiivne mõju krediidiinfosüsteemile. Riski võimalik maandada läbi tegevusnõuete ja riikliku järelevalve.	Võimalik mainerisk madalam. Eelduslikult avalik usaldus riikliku registri vastu kõrgem kui eraõigusliku krediidibüroo vastu.

Seega tulenevalt teiste riikide praktikast ei ole selgelt varianti, et milline oleks parem – kas riiklik või erasektori poolt korraldatav register (muidugi on võimalik näha ette veel erinevaid kombinatsioone).

Tulenevalt E&Y uuringust ja eelmise VTK kohta laekunud tagasisidest tulenevalt võib riikliku ja erasektori poolt korraldatud registri puhul tuua välja järgmised eelised ja puudused.

⁵⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32016R0679>

Tabel 6. Riikliku ja erasektori poolt korraldatud krediidiregistri süsteemi eelised ja puudused

RIIKLIK SÜSTEEM	ERASEKTORI POOLT KORRALDATAV SÜSTEEM
<p>EELISED:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kui vastutustundliku laenamise reguleerimist võiks eelkõige käsitleda avaliku ülesandena, siis on süsteemi loomine riiklikuna põhjendatud; - mõned turuosalised näevad riiklikult korraldatud süsteemi jätkusuutlikuma ja usaldusväärsemana (sh andmekaitsealasest aspektist); - riikliku andmevahetussüsteemi puhul on alginvesteeringu rahastamiseks võimalik kasutada riigieelarvelisi või ELL-i struktuurifondide vahendeid; - süsteem ei oleks suunatud kasumile ehk eelduslikult võiks turuosalisele kohustuse täitmise hind olla odavam. <p>PUUDUSED:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sobiva tehnilise lahenduseni jõudmine võib osutada keeruliseks, kuna turuosaliste tehniline võimekus on väga erinev (suurtele turuosalistele kavandatud lahendused ei sobi väikestele ja vastupidi); - arenduste tegemisel tuleb arvestada riigihangete regulatsiooni ja suurema administratiivse koormusega, potentsiaalselt arenduse väiksem paindlikkus ja innovaativsus; - riiklikult korraldatud süsteemi puhul piirdub süsteem ainult minimaalse positiivse krediidiinfo haldamisega ja täiendavaid lisaväärtusteenuseid ei pakutaks; - hetkel näevad Eestis tegutsevad nn riigiasutused (nt EMTA, Eesti Pank) ka ise vähe võimalusi võtmaks enda peale süsteemi korraldaja rolli, mistõttu tekib organisatsiooniline risk süsteemi loomisel. 	<p>EELISED:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ei teki kahtlust, miks riik „võtab eraturult“ teenuse pakkumise ära, lisaks ei nähtu hetkel teenuse osutamisele turutõrget; - eelduslikult võimalik teha arendusi paindlikumalt ja kiiremini; - turuosaliste poolt leitud teenusepakkuja saab positiivse krediidiinfo andmevahetuse funktsionaalsuse kõrval arendada ka muid täiendavaid lisaväärtusteenuseid (tagades rangelt andmekaitse ja pangasaladusega seotud piirangud); - turul on olemas antud ala ettevõtted, kes on motiveeritud teenust pakkuma ja enda peale süsteemi korraldaja rolli võtma. <p>PUUDUSED:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mõnede turuosaliste hinnangul tunnetatakse suuremat andmete väärkasutuse ja süsteemi jätkusuutlikkuse riski. Alternatiiv vajab tõhusat andmekaitsealast järelevalvet ja reguleerida tuleb krediidibüroode tegevusvaldkond; - turuosaliste poolt leitud teenusepakkuja peab võtma äririski ja tegema alginvesteeringu; kõigi turuosalistega kokkuleppele jõudmine võib osutada keerukaks; - esineb risk, et turuosaliste jaoks kujunevad nii liidestumise hind või ka jooksvalt makstavad teenustasud liiga kõrgeks.

Lisaks riikliku süsteemi korraldajal võib pidada selle eeliseks andmete kättesaadavust statistikaks, finantsstabiilsuse analüüsiks ning mudeli kasutamist muu riigi jaoks olulise lisaväärtuse tekitamiseks. Samas võib taoline võimalus (saada järelevalve vaatest olulist statistikat) ka erasektori teenusepakkuja mudeli puhul.

Teisalt erasektori süsteemi kasuks räägib eelkõige suurem paindlikkus ja innovaativsus. Lisaks jõutaks valmis lahenduseni ilmselt kiiremini ja pakutaks teabe haldamisega seotud lisateenuseid; samuti on selleks turul täna olemas teenusepakkujad, kellest osadel on juba varasem taristu/kogemus krediiditeabe haldamisega. **Lähtuvalt eelkõige sellest viimasest, on käesolevas VTK-s lähtutud edaspidi sellest, et krediidiregistrit korraldaks erasektor.**

Risk, et andmed ei ole hoitud sama usaldusväärset, kui seda võiks riikliku süsteemi puhul eeldada, saab maandada läbi vastavasisulise litsentsi/tegevusloa ning läbi muude tegevusnõuete eraldi seadusega (vt järgmisi peatükke selles osas).

4.2. Tehniline lahendus (andmekogu vs platvorm)

Tehnilisest aspektist on võimalik luua kaks põhimõttelist valikut:

- andmebaasi/andmekogupõhine variant** – krediidiinfo andmeid kogutakse regulaarselt ja salvestatakse registrisse (andmekogusse);
- andmevahetusplatvorm** – krediidiinfot ei koguta kesksesse andmebaasi, vaid krediidiandjad annavad infot füüsiliste isikute kohustuste kohta nõ reaalajas (vastavalt päringutele).

Lisaks on võimalik luua hübriidlahendus kahest eelpool nimetatud variandist. Kuna aga eelmise VTK-le saadud tagasisides hübriidlahendust ei toetatud, keskendub uus VTK kahe eespool viidatud variandi analüüsimisele.

Tarbija perspektiivist on oluline märkida, et andmejälgija funktsiooni loomine on võimalik nii andmebaasi/andmekogu- kui ka andmevahetusplatvormipõhise lahenduse puhul, s.t. tarbija peab saama mõlema lahenduse puhul eesti.ee portaali kaudu jälgida, kes tema kohta päringuid on teinud.

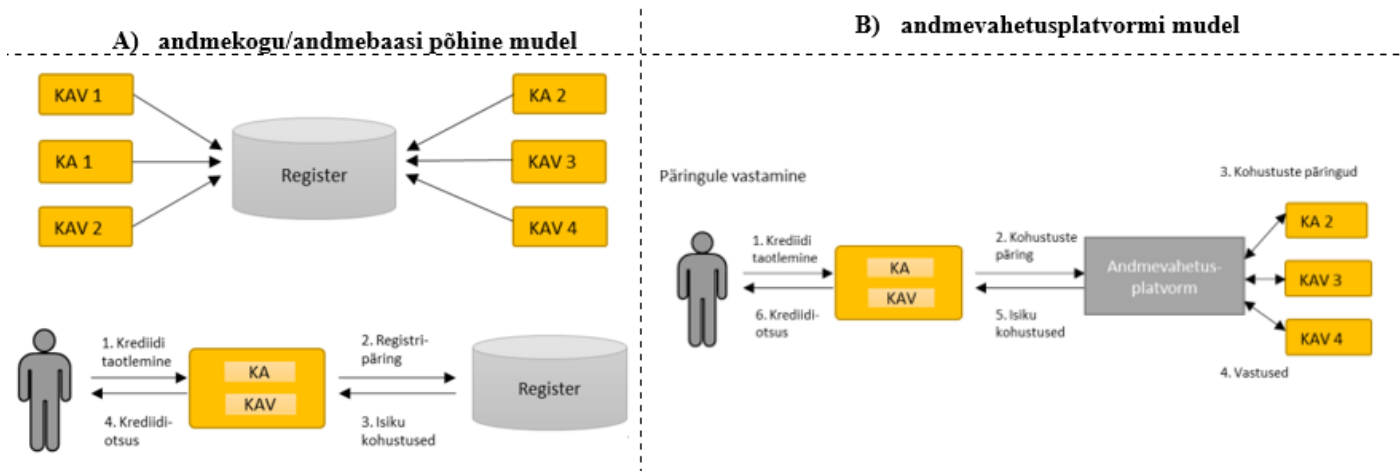
Mõlema variandi korral on võimalik selline lahendus, kus andmekogu/platvormiga ei liitu otse krediidipakkuja ise, vaid ta teeb seda agendi ehk enda esindaja (nt mõne krediidibüroo) vahendusel.

Tabel 7. Tehniliste variantide omaduste võrdlus. Originaallikas: Ernst & Young, autorite kohendused

Tehniliste alternatiivide omaduste võrdlus		
Tunnus	Andmebaas/andmekogu	Andmevahetusplatvorm
a) Süsteemis salvestatud andmete hulk	Suurem	Väiksem
b) Maksumus liidestujale	Odavam	Tõenäoliselt kallim
c) Päringu vastuse kiirus	Suurem	Sõltub liidestujate võimekusest
d) Andmete terviklikkus	Sõltub, mis regulaarsusega peab andmebaasis andmeid uuendama	Sõltub liidestujate võimekusest
e) Andmete lekkimise oht	Suurem	Väiksem

Andmekogu variandi korral on lahenduseks keskne andmebaas, millega kõik krediidipakkujad kas otseselt või kaudselt liidestuvad. Sel juhul lisavad krediidipakkujad tarbija finantskohustuste andmed andmekogusse kokkulepitud regulaarsusega, sõltumata süsteemi tehtavatest päringutest. Krediidivõimekuse hindamisel tehakse päring registrisse, mis edastab vastuse andmesubjekti kõikide kohustuste kohta.

Andmevahetusplatvormi puhul saab krediidiinfo päring alguse krediidivõimekust hindava krediidipakkuja juurest, liigub sealt andmevahetusplatvormile, kust omakorda saadetakse päring kõigile teistele krediidipakkujatele.

Joonis 2. Tehniliste lahendite võrdlus (E&Y uuring, autorite kohendused)

Eespool olevast joonisest on näha, et andmekogu-/andmebaasipõhise mudel korral esitavad kõik krediidiandjad (KAV, KA) tarbijate finantskohustuste info kõigepealt registrisse. Siis kui tarbija tuleb (uut) laenu võtma tehakse päring registrisse ja enam eraldi krediidiandjate poole ei pöördata. Andmevahetusplatvormi korral aga eelnevalt midagi keskselt ei salvestata/kokku ei koguta, vaid laenu taotlemisel tehakse nn *on-line* päring kõigile krediidiandjatele.

Tabel 8. Andmebaasi/andmekogu- ja andmevahetusplatvormipõhise lahenduse eelised ja puudused (E&Y uuring, autorite kohendused)

ANDMEBAAS/ANDMEKOGU	ANDMEVAHETUSPLATVORM
Eelised: <ul style="list-style-type: none"> Seda süsteemi iseloomustab suurem terviklikkus ja stabiilsus. 	Eelised:

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Süsteem ei sõltu niivõrd palju liidestunud krediidiandjate tehnilisest võimekusest: üldiselt peaks olema välistatud, et mõne krediidiandja poolne tehniline rike võiks oluliselt mõjutada registri andmete tõesust, kuna teave laetakse registrisse korrapäraste ajavahemike järel, mitte ei edastata reaajas. ▪ Süsteemiga liidestumine võib olla nõ odavam, register võimaldab lihtsamat liidestust ka tehniliselt vähem võimekatele ettevõtetele kuna ei nõuaks liidestujalt endalt suuri kulutusi liidestusvõimekuse väljaarendamisega. ▪ Kuna vastav andmebaasi kogub kokku ja talletab tarbija kohta käiva krediiditeabe, siis päringu tegemisel ei saadeta krediidiandjatele edasi päringut ja seeläbi signaali, et tarbija on esitanud krediiditaotluse. Seega ei saa krediidiandjad seda teavet ära kasutada äriilistel eesmärkidel.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eesti riigi infosüsteemide arhitektuuri üks peamine nõue on hajusus⁵⁷ – seega järgib andmeplatvormi lahendus Eestis juurutatud infosüsteemide hajusa arhitektuuri põhimõtet, et tagada turvalisus ka võimalike rünnakute korral. ▪ Andmevahetusplatvormi puhul vahetatakse infot süsteemi osapoolte vahel reaajas – seega saab päringu tegija vastuseks ajakohasema teabe kui andmekogupõhise lahenduse puhul. ▪ Süsteemis ei ole keskset andmete salvestamise kohta ja osapooled saavad süsteemi andmeid vaid päringutele vastamiseks. ▪ Süsteemi iseloomustab kaasaegsem tehniline lähenemine (andmete vähene dubleerimine). ▪ Kuna tarbija kohta tehakse vaid ühekordseid päringuid, mille mitmetest allikatest pärinevad vasted ei salvestu ega koondu kesksesse andmebaasi, siis seeläbi tagatakse ka minimaalne privaatsuse/eraelu riive. ▪ Andmekaitse seisukohalt on see kõige turvalisem lahendus, kuna andmeid hoitakse vaid nende originaalallikates ja andmevahetuse kohta säilitatakse vaid päringute logi, mis ei sisalda isikuandmeid. ▪ Andmesubjekti kohta käivate päringute ajalugu tuleb säilitada originaalallikas. ▪ Süsteemi (platvormi) enda loomine võib olla madalama kuluga kui eraldi andmebaasi/andmekogu loomine, kuna puudub keske andmebaasi haldamise ja ülalpidamise komponent.
<p>Puudused:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Süsteem hõlmab endas suurt hulka andmeid, sh tarbijate eraelu puudutavaid andmeid, aga ka tundlikku äriinfot krediiditoodete kohta. ▪ Lahendus on riskantsem andmekaitse aspektist, kuna süsteemi on koondatud suur hulk isikustatud andmeid. ▪ Süsteem võimaldab harvemini andmepäringutele vastata, nt edastatakse üks kord päevas antud päeva jooksul muudetud ja loodud kohustuste info. Seega pole võimalik tagada teavet reaajas.	<p>Puudused:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Süsteemi toimimisel võib olla peamiseks riskiks andmete kättesaadavus, kuna kõik krediidiandjad ei pruugi olla võimelised tagama piisavat vastamise kiirust, mille tulemusel võib jääda mõne krediidiandja vastus saamata. ▪ Selle lahenduse puhul tuleb täiendavalt analüüsida, millise kanali kaudu hakkaks saama andmetele ligi andmesubjekt ise, kuna andmeid registrisse ei salvestata. ▪ Süsteemi toimimise garanteerimiseks peab süsteemis osalejate tehniline võimekus olema piisavalt hea. Süsteemile tuleb tagada kõrge käideldavus (tõrkekindlus, päringutele reageerimise aeg jms), kohustuste info tuleb leida ja edastada kõigil skeemis osalejatel kiirelt. Päringutele aeglaselt või üldse mitte vastavad osapooled võivad tuua kaasa poolikud vastused või pikad ooteajad riskihinnangu tegemisel. ▪ Kui krediidiandja teeb päringu andmevahetusplatvormi, mis teeb omakorda päringu kõigile krediidipakkujatele, siis saavad krediidiandjad signaali, et tarbija soovib krediiti ning seda teavet võidakse äriilistel eesmärkidel ära kasutada. Võimalik on seda riski minimeerida teatud lisanõuete sätestamisega (nt keelata teistel krediidiandjatel sellele konkreetsele tarbijale pakkumiste tegemine).

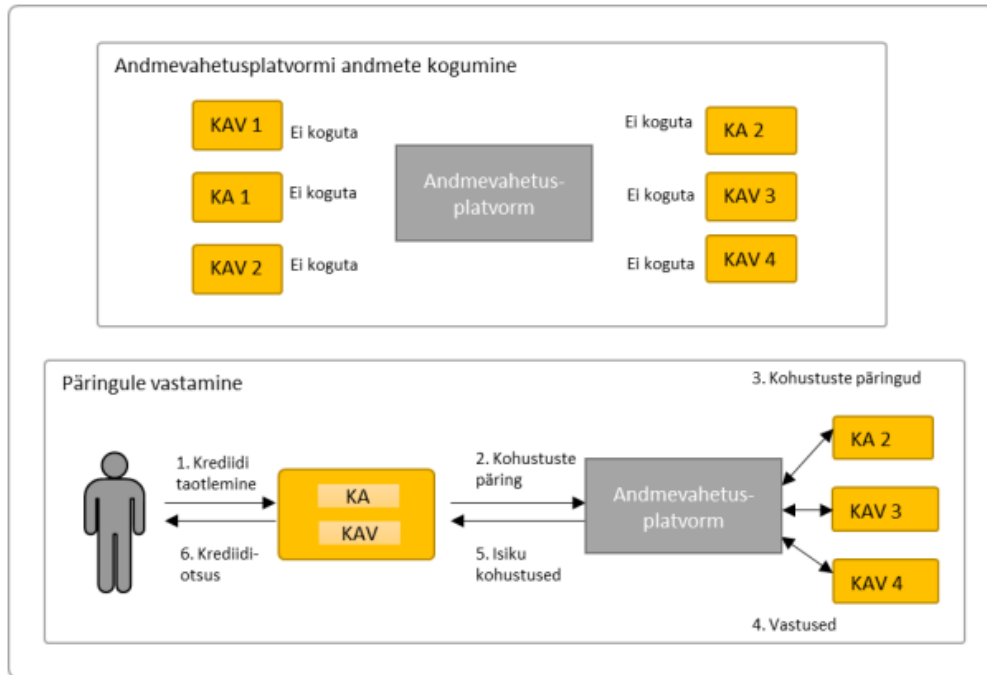
Esimesele VTK-le antud tagasisides mitmed turuosalised selget eelistust ei avaldanud, kui seisukoha võtnud tagasiside andjatest pooldasid pigem andmebaasi-/andmekogupõhist lahendust, kuna seda peeti liidestujatele odavamaks ja lihtsamaks. Samas tõdeti, et andmevahetusplatvorm tagaks läbi hajusa arhitektuuri põhimõtte järgimise andmete parema kaitse ja oleks eraelu puutumatus vähem riivavam lahendus.

⁵⁷ Andmekaitse Inspektsiooni 2020 aastaraamat: https://aastaraamat.aki.ee/sites/default/files/aastaraamatud/aastaraamat_2020.pdf, lk 47.

Platvormi või hajusa arhitektuuri lahendus aitaks vältida ühe uue ja suure andmekogu loomist ning seega ei peaks krediidipakkujad suurt hulka infot võimalikku uude andmebaasi migreerima ning seeläbi andmeid dubleerima. Selle asemel säiliks iga krediidiandja juures juba täna eksisteerivad andmekogud (krediidiandja on kohustatud KAVS § 48 kohaselt tarbija kohta pidama krediiditoimikut). Need andmekogud vahetaksid päringute alusel omavahel andmeid, mis on vajalikud tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks.

Eelnevast tulenevalt on käesoleva VTK juurde lisatud seaduseelnõu kavandi väljatöötamisel lähtunud eelkõige sellisest variandist, et registrit peab eraõiguslik registripidaja ja register on ise on andmevahetusplatvormi tüüpi (vt järgmist joonist).

Joonis 3. Turuosaleja korraldatud andmevahetusplatvormi mudel (E&Y uuring)

Näiteks muudes valdkondades toimib täna andmevahetusplatvormipõhine andmevahetus juba järgmistes sektorites:

- Tervishoiusektoris kasutatakse andmevahetusplatvormi piiriülelset terviseandmete ja retseptide andmevahetust. Andmevahetus toimub Euroopa Komisjoni hallataval andmevahetusplatvormil.⁵⁸
- Elektrituru seaduse § 42¹ kohaselt toimub Eestis andmevahetusprotsess avatud elektriturul digitaalselt andmevahetusplatvormi kaudu. Eesmärgiks on seeläbi tagada elektriturul tõhus toimimine ja konkurentsi soodustamine. Seeläbi tagatakse kõigi elektrituruosaliste, kellel on turul tegutsemiseks teavet vaja, tegevusvabadus – kõigil turuosalistel on võimalus andmeid platvormile edastada ning andmeid ka võrdsetel alusel saada. Muuhulgas võimaldab andmevahetusplatvorm vahetada elektrienergia mõõteandmeid turuosaliste vahel ja tagab, et soovi korral on tarbijal võimalik kiirelt elektrienergia tarnijaid vahetada.⁵⁹

Ka positiivse krediidiregistri eesmärgiks on tagada, et kõiki krediidiandjaid koheldaks võrdväärselt ja et krediidivõimelisuse hindamiseks vajalik teave oleks kättesaadav. Seetõttu on vajalik luua lahendus, mis läbi tõhusa toimimise julgustaks konkurentsi ja pakuks lisandväärtust ka tarbijale.

⁵⁸ Vt Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus, "Piiriülene andmevahetus", <https://www.tehik.ee/piiriulene-andmevahetus>

⁵⁹ Vt Elering, „Andmevahetus“, <https://elering.ee/andmevahetus>

5. KEHTIV REGULATSIOON, sh EL ÕIGUS

5.1. Kehtiv siseriiklik regulatsioon

Käesoleval ajal ei ole krediidibüroode tegevus Eestis eriseadusega reguleeritud, kohalduvad üldised nõuded ettevõtlusele ning tarbija- ja andmekaitsele. Krediidipakkujatele ei ole kehtestatud kohustust vahetada omavahel krediiditaotlejate finantskohustuste infot.

Käesoleva VTK kohaselt on vaja muuta järgmisi õigusakte:

- krediidiandjate ja -vahendajate seadus (KAVS);
- krediidiasutuste seadus (KAS);
- hoiu-laenuühistute seadus (HLÜS);
- isikuandmete kaitse seadus (IKS);
- Finantsinspektsiooni seadus (FIS);
- võlaõigusseadus (VÕS).

Lisaks võib osutada vajalikuks ka tarbijakaitseseaduse (TKS) muutmise.

Vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamine tarbijatega sõlmitud laenulepingutes ja krediidivõimelisuse hindamise regulatsioon on kehtestatud **võlaõigusseaduse** paragrahvis 403⁴. Krediidivõimelisuse hindamise raames peab krediidiandja hindama kõiki asjaolusid, mis võivad mõjutada tarbija laenu teenindamise võimekust (st laenuvõtja suutlikkust krediit lepingus kokkulepitud tingimustel tagasi maksta), sealhulgas tema varalist seisundit, regulaarset sissetulekut, teisi varalisi kohustusi, varasemate maksekohustuste täitmise ja tarbijakrediidilepingust tulenevate rahaliste kohustuste võimaliku suurenemise mõju. Selleks küsib krediidiandja (vajaduse korral) tarbijalt teavet ja **kasutab asjakohaseid andmekogusid**. Nimetatud paragrahvi lõike 3 teise lause kohaselt peab tarbija esitama krediidiandjale õige ja täieliku teabe, mis on vajalik tema krediidivõimelisuse hindamiseks. Selline tarbijapoolne kohustus tuleneb ka võlaõigusseaduse üldpõhimõttest (VÕS § 14 lõikest 2), mille kohaselt lepingueelseid läbirääkimisi pidav isik peab teisele poolele teatama kõigist asjaoludest, mille vastu teisel poolel on lepingu eesmärki arvestades äratuntav oluline huvi. Krediidivõimelisust tuleb hinnata ka krediidisumma või -limiidi ülempiiri muutmisel.

Vastutustundliku laenamise printsiip on laenuturu üldise põhimõttena sätestatud täiendavalt veel eraldi pankadele **krediidiasutuste seaduse** § 83 lõikega 3.

Vastutustundliku laenamise sätted on kehtestatud ka **krediidiandjate ja -vahendajate seaduses**, mille vastavaid sätteid kohaldatakse KAS § 83 lõikest 3¹ tulenevalt mh krediidiasutustele. KAVS-i § 49 lg 1 kohaselt peab tarbija krediidivõimelisuse hindamisel võtma arvesse järgmisi tarbijaga seotud näitajaid:

- a) varaline seisund ja regulaarse sissetuleku suurus (arvestades seejuures tarbija sissetulekuallikad, nende laekumise regulaarsust ning muid tingimusi. Sissetulekuallikate hindamisel tuleb võtta aluseks piisav ajavahemik ja teha jõupingutusi kontrollimaks sissetulekute tõendamiseks esitatud andmete ja dokumente õigsust);
- b) teised varalised kohustused, **sh regulaarsete finantskohustuste suurus, võimaluse korral ka nende põhiosade ja intresside suurus, ning muud kohustused**;
- c) varasem maksekohustuste, sh finantskohustuste, täitmine;
- d) muud hinnatavad regulaarsed majapidamiskulud kogumis või üldkohaldatavate määradena;
- e) varasemate maksekohustuste täitmise ja tarbijakrediidilepingust tulenevate rahaliste kohustuste võimaliku suurenemise mõju;
- f) krediidiandjale teadaolevad muud faktid, millel võib olla oluline tähtsus tarbija krediidivõimelisuse hindamisel ja mis võivad mõjutada tarbija kohustuste nõuetekohast täitmist;
- g) sõlmitava tarbijakrediidilepingu tingimused, sh võetava rahalise kohustuse suurus.

KAVSi § 50 kohaselt toimub krediidivõimelisuse hindamine tarbijalt saadud andmetel, samuti asjakohastest siseallikatest ja **andmekogudest saadud andmete alusel**. Tarbija esitatud teavet tema sissetulekute ja kohustuste kohta tuleb võimalusel kontrollida esitatud kontoväljavõttele tuginedes, kui muu kogutud teave ei ole krediidivõimelisuse hindamiseks piisav.

5.2. Euroopa Liidu õigus

Euroopa Liidu tasandil käsitleb vastutustundlikku laenamist ja selle raames tarbija krediidivõimelisuse hindamist kaks direktiivi:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ, 23. aprill 2008, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ (edaspidi tarbijakrediidi direktiiv või CCD),
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/17/EL, 4. veebruar 2014, elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2013/36/EL ja määrust (EL) nr 1093/2010 (edaspidi hüpoteekkrediidi direktiiv või MCD).

Euroopa Komisjoni avalikustas 2021. juunis ettepaneku CCD muutmiseks (edaspidi ettepanek).⁶⁰ Võrreldes kehtiva direktiiviga ei ole Euroopa Komisjon teinud oma ettepanekus olulisi muudatusi seoses krediidiandmebaasidega. Vastav regulatsioon põhineb laenuandja ja laenuaotleja vastastikustel teavitamiskohustustel ning üldisel kohustusel hinnata laenuaotleja krediidivõimelisust. CCD artiklid 8 ja 9, mis reguleerivad kohustust hinnata tarbija krediidivõimelisust ja krediidiandjate juurdepääsu liikmesriikides kasutatavatele andmebaasidele, asuvad ettepaneku artiklites 18 ja 19.

Ettepaneku artikkel 18 sätestab uuendusena selge kohustuse hinnata tarbija krediidivõimelisust võttes arvesse tegureid, mis aitavad prognoosida, kas tarbija suudab täita krediidilepingust tulenevaid kohustusi. Kui kehtiva CCD kehtestab üldsõnalise kohustuse tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks, siis ettepaneku artikkel 18 lõikes 2 määratletakse täpsemalt, mida tuleb hindamisel arvesse võtta. Sealhulgas sätestatakse kohustus hinnata tarbija sissetulekut, kulutusi ja majanduslikku olukorda toetudes tõenditele sissetuleku, varade, aga ka teiste, juba võetud finantskohustuste kohta. Sellekohase teabe peab krediidiandja hankima asjaomastest ettevõttesisestest või -välistest allikatest, sealhulgas tarbijalt ning vajadusel tegema olemasolevatesse andmebaasidesse päringud.

Ettepaneku artikkel 19, mis käsitleb andmebaase, ei erine oluliselt kehtivast CCD artiklist 9. Samaks jääb nõue, et kui liikmesriigis on kasutusel andmebaasid tarbijate krediidivõimelisuse hindamiseks, siis ei tohi diskrimineerida piiriüleseid krediidipakkujaid (sh ühisrahastuse teenuse osutajaid) ning tuleb tagada võrdne ligipääs andmebaasidele. Uuendusena täpsustatakse siiski, et kui liikmesriigis on kasutusel andmebaasid krediidivõimelisuse hindamiseks, siis peavad need hõlmama teavet vähemalt tarbijate võlgnevuste kohta ehk sisaldama negatiivse krediidiinfot.

Sarnaselt kehtivale CCD-le ei kohusta ettepanek riike looma selliseid andmebaase ega kehtestama nende osas ka täpsemaid sisulisi nõudeid (v.a juurdepääsu põhimõtted).

CCD muutmise ettepanek on liikmesriikide vahel põhimõtteliselt kokku lepitud ja eeldatavasti juunis algavad ettevalmistused läbirääkimisteks Euroopa Parlamendiga.

MCD, mis on kehtestatud pärast nn 2009. a. finantskriisi, on krediidivõimelisuse hindamist pisut täpsemalt sisustanud, sh kehtestanud keelu krediiti väljastada, kui krediidivõimelisuse hindamisel selgub, et laenuaotleja ei ole tõenäoliselt võimeline laenu teenindama (millele ei vastandu positiivset kohustust laenu anda, kui krediidivõimelisuse hindamine ei anna negatiivseid tulemusi).⁶¹ MCD sissejuhatuse punktis 59 selgitatakse: „**Krediidivõimelisuse hindamisel on kasulik kasutada krediidiandmebaasi. Mõnes liikmesriigis on kehtestatud krediidiandjale kohustus hinnata tarbija krediidivõimelisust asjakohaseid andmebaase kasutades. Krediidiandjatel peaks samuti olema võimalus kasutada krediidiandmebaasi krediidi kehtivuse ajal, kuid üksnes selleks, et hinnata tarbija maksevõime äralangemise tõenäosust. Krediidiandmebaaside kasutamisele tuleks kohaldada asjakohaseid kaitsemeetmeid tagamaks, et seda tehakse tarbija huvides krediidiriski varajaseks kindlakstegemiseks ja kõrvaldamiseks, mitte äriläbirääkimiste tarvis päringute tegemiseks.**“ Eeltoodut peab seega arvestama ka käesoleva VTK algusel väljatöötava seaduseelnõu kavandi puhul.

Sõltumata eeltoodust ja faktist, et MCD art 18 lg 5(b) sätestab kohustuse teavitada tarbijat vastavalt isikuandmete kaitse regulatsioonile asjaolust, et krediidivõimelisuse hindamisel kavatakse tugineda andmebaasile, ei tulene ka sellest direktiivist imperatiivset kohustust kasutada krediidivõimelisuse hindamisel krediidiandmebaase. MCD viitab üksnes „asjakohastele sise- ja välisallikatele“.⁶²

⁶⁰ Euroopa Komisjon, „Ettepanek: Euroopa parlamendi ja Nõukogu direktiiv tarbijakrediidi kohta“, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0347&from=EN>

⁶¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/17/EL, 4. veebruar 2014, elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2013/36/EL ja määrust (EL) nr 1093/2010 EMPs kohaldatav tekst, artikkel 18 lg 5

⁶² *Ibid.*, artikkel 20 lg 1

Seega ei näe eeltoodud direktiivid ette luua nn krediidiinfo andmebaase, kuid nad sätestavad, et nende olemasolul tuleb tagada nendele juurdepääs mittediskrimineerival viisil ka teiste liikmesriikide krediidipakkujatele (CCD art 9 (ettepanekus artikkel 19) ja MCD (art 21)). Sealhulgas täpsustab tarbijakrediidi ettepanek, et see hõlmab nii eraõiguslikke krediidiregistreid kui ka avalikke andmekogusid, samuti laieneb see õigus nii krediidasutustele kui ka muudele krediidipakkujatele, sh ühisrahasusteenuse osutajatele. Küll on liikmesriikidel õigus rakendada mittediskrimineerival viisil juurdepääsupiiranguid nagu juurdepääsu tasu või nõue, et juurdepääs võimaldatakse üksnes vastastikkuse põhimõttel (st juurdepääsuõigust taotleval krediidipakkuja peab edastama andmebaasi krediidiinfot ka oma klientide kohta).⁶³

Kui krediidi andmisest keeldumine põhineb vastavatest krediidiandmebaasidest saadud teabel, siis tuleb nii CCD (art 9 lg 2, ettepaneku art 19 lg 4) kui ka MCD (art 18 lg 5(c)) kohaselt laenu taotlejast tarbijat (tasuta) teavitada sellise päringu tulemustest ja andmebaasi üksikasjadest. Ettepanekust on välja jäetud MCD art 18 lg 5(c) ja CCD art 9 lg 3 sätestatud erand, et päringu tulemustest ja andmebaasi üksikasjadest võib tarbijat teavitamata jätta kui sellise teabe edastamine on keelatud õigusaktidest tulenevalt (nt rahapesu tõkestamisest tulenevad nõuded) või see on vastuolus avaliku korra või julgeolekuga (nt kriminaalkuritegude ennetamise, uurimise, avastamise või nende eest vastutusele võtmisega).

Lähtuvalt eeltoodust ei tulene hetkel EL õigusaktidest ühest imperatiivset kohustust positiivse krediidiinfo andmebaasi osas. Kui sellised andmebaasid riigisiselt eksisteerivad, siis nendele peab olema tagatud juurdepääs kõikide liikmesriikide krediidipakkujatele võrdsetel alustel ja asjaoludel.

Lisaks eelpool nimetatud direktiividele on EL-s vastu võetud direktiiv 2021/2167/EL, millega ühtlustatakse krediidasutuste väljastatud viivislaenude krediidi haldajate ja krediidiostjate suhtes kohaldatavaid norme⁶⁴. Direktiivi eesmärgiks on toetada eelkõige viivislaenude järelturu arengut EL-is ja selle raames ühtlustatakse krediidi haldajate (ehk inkassoteenuse osutajate) ja krediidiostjate suhtes kohaldatavaid norme. Muuhulgas kehtestatakse nõue, et krediidi haldajad peavad saama pädevatelt asutustelt tegevusloa ja alluma ka nende järelevalvele. Liikmesriigid kohustuvad direktiivid siseriiklikku õigusesse üle võtma 2023. aasta 29. detsembriks. Tulenevalt direktiivist jõuavad seega ka Eesti inkassoteenuse osutajad Finantsinspektsiooni järelevalve alla. Kuigi krediiditeabe jagamise seaduse kohaldatavus inkassoteenuse osutajate suhtes eeldab täiendavat analüüsi, siis direktiivist tingitud seadusemuudatuste tulemusel võivad ka inkassoteenuse osutajad teatud tingimustel saada hõlmatud positiivse krediidiregistri skooopi.

6. KOOSKÕLA PÕHISEADUSE JA ISIKUANDMETE KAITSE REGULATSIOONIGA

Justiitsministeerium ei kooskõlastanud oma 2020. a. 30. novembri kirjaga eelmist väljatöötamiskavatsust, leides, et selles VTK-s sisalduvaid valikuid ei ole põhjendatud, selgusetu on isikuandmete töötlemise⁶⁵ õiguslik alus, mille määramine on aga riigi sekkumise põhjendatuse ja ulatuse seisukohast olulise tähtsusega, ning analüüsimate on eraelu puutumatuse riive s.h proportsionaalsus. Justiitsministeerium asus seisukohale, et tuleks analüüsida, milline meede aitab saavutada soovitud eesmärki isiku eraelu puutumatust suuremal määral austaval viisil. Seejuures tuleks aluseks võtta **EL isikandmete kaitse üldmääruse (GDPRi ehk IKÜMi)**⁶⁶ asjakohane õiguslik alus. Hinnata tuleks, kas juba olemasolevad meetmed (vt järgmist lõiku) on piisavad. Kui mitte, siis milline meede on vähemriivavam.

Eeltoodust tulenevalt analüüsitaksegi järgmisena eelkõige seda, kas krediidiregistri loomine võiks olla isikute põhiõigusi või vabadusi niivõrd intensiivselt riivav, et seda tuleks pidada põhiseadusega vastuolus olevaks.

⁶³ *Ibid.*, põhjendused punkt 60

⁶⁴ Direktiiv (EL) 2021/2167, 24. november 2021, krediidi haldajate ja krediidiostjate kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2014/17/EL (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021L2167&qid=1653917113673&from=en>)

⁶⁵ Vastavalt IKÜM art 4 p 2 on „isikuandmete töötlemine” – isikuandmete või nende kogumitega tehtav automatiseeritud või automatiseerimata toiming või toimingute kogum, nagu kogumine, dokumenteerimine, korrastamine, struktureerimine, säilitamine, kohandamine ja muutmine, päringute tegemine, lugemine, kasutamine, edastamine, levitamise või muul moel kättesaadavaks tegemise teel avalikustamine, ühitamine või ühendamine, piiramine, kustutamine või hävitamine.

⁶⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprillist 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta, ELT L 119 4.5.2016, lk 1.

6.1. Isikuandmete kaitse põhiõigus

6.1.1. Rahvusvaheline õigus

Füüsiliste isikute isikuandmete⁶⁷ töötlemisel tuleb arvesse võtta isikute põhiõigusi. Euroopa Inimõiguste Konventsiooni (EIÕK) artikli 8 kohaselt on igal inimesel õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust. EIÕK artikkel 8 tagab personaalautonoomia, identiteedi, isikupuutumatus, privaatsuse, isiku arengu, isiku identifitseerimise ja isiksuse muude kvaliteetide kaitse.⁶⁸ Nimetatud artikli kaitsealas on ka kodu ja korrespondentsi saladus.⁶⁹ EIÕK artikkel 8 lõige 2 (sarnaselt EV Põhiseaduse § 26 teise lausega) sätestab piirangute alused, kuid need ei ole täpselt kattuvad. Seejuures võib artiklist 8 tulenevat privaatsust piirata riigi majandusliku heaolu huvides, mida EV Põhiseadus põhiõiguste piirangu alusena ette ei näe.⁷⁰

Eesti on ühinenud ka Euroopa Nõukogu isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooni⁷¹ ja selle konventsiooni muutmise protokolliga.⁷² Konventsiooni eesmärk on kaitsta iga isikut, olenemata tema kodakondsusest või alalisest elukohast, seoses tema isikuandmete töötlemisega, aidates seega kaasa tema inimõiguste ja põhivabaduste ning eelkõige eraelu puutumatus õiguse austamisele. Konventsiooni kohaldatakse nii avalikus kui erasektoris.

6.1.2. Euroopa Liidu õigus

Euroopa Liidu põhiõiguste harta („harta“) artikkel 8 lõikes 1 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu („ELi toimimise leping“) artikkel 16 lõikes 1 on sätestatud, et igal inimesel on õigus oma isikuandmete kaitsele. Harta artikkel 8 on tihedalt seotud harta artiklis 7 sätestatud õigusega eraelu puutumatusle.

IKÜM-ga kehtestati üldised alused isikuandmete töötlemiseks. Määrusega nõ austatakse kõiki põhiõigusi ja peetakse kinni aluslepingutes sätestatud ja hartas tunnustatud põhimõtetest. Sellega tagatakse füüsiliste isikute õiguste ja vabaduste kaitse isikuandmete töötlemisel kõigis liikmesriikides samal tasemel ja ühtselt. Isikuandmete kaitse peaks olema tehnoloogiliselt neutraalne ega tohiks sõltuda andmete töötlemiseks kasutatavatest meetoditest. Euroopa Kohus on korduvalt oma lahendites märkinud, et tuleb arvestada isikuandmete kaitse põhiõiguse seost teiste põhiõigustega ja vajadust tagada isikuandmete kaitsele õiglane tasakaal erinevate põhiõiguste vahel.

6.1.3. Eesti Vabariigi Põhiseadus

EV Põhiseaduse (edaspidi PS) § 26 sõnastamisel on eeskujuks võetud EIÕK artikkel 8. PS § 26 kohaselt on igal inimesel õigus perekonna- ja eraelu puutumatusle. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. PS §-i 26 käsitletakse üldise sättena, mida tuleb kohaldada juhul, kui kaitsmist vajav erasfääri kuuluv hüve ei ole PS-s kaitstud mõne erisättega (nt § 17, 27, 33, 42, 43). Kui erisäte on olemas, tuleb kohaldada vastavat erisätet ja § 26 kui üldisem sätte peab taanduma.⁷³ Sätte eesmärgiks on kaitsta inimeste eraelu põhjendamatu või omavolilise välise sekkumise eest, pannes avalikule võimule negatiivse kohustuse mitte sekkuda ning samas ka positiivse kohustuse luua asjakohased tingimused ja kaitsemehhanismid eraelu puutumatus tagamiseks.

Erinevalt rahvusvaheliselt tuntud õigusaktidest, omab Eestis eraelu kaitsemisel tähendust lisaks PS §-le 26 ka § 19 (üldine isikuõigus ja üldine vabadusõigus). PS §-st 26 tuleneva eraelu kaitse ja PS §-st 19 tuleneva üldise vabaduspõhiõiguse omavaheline piiritlemine ei ole Eesti Põhiseaduse dogmaatikas lõpuni päris selge. PS § 19 lõikel 1 on võrreldes spetsiaalsete vabadusõigustega (nt § 26) üldine iseloom ja see kaitseb neid valdkondi, mida § 26 ei hõlma. PS §-st 19 tulenev õigus informatsioonilisele enesemääramisele seisneb üksikisiku õigustes otsustada põhimõtteliselt ise, millal ja millistes piirides isiklike andmeid avaldada.⁷⁴

⁶⁷ Vastavalt IKÜM art 4 p 1 on „isikuandmed“ igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku („andmesubjekti“) kohta; tuvastatav füüsiline isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood, asukohateave, võrguidentifikaator või selle füüsilise isiku ühe või mitme füüsilise, füsioloogilise, geneetilise, vaimse, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse tunnuse põhjal.

⁶⁸ Jaanimägi, K., Oja, L. PSK § 26/4. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2017. <https://arhiiv-2017.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&ptid=31&p=26>

⁶⁹ Maruste, R. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Juura, Tallinn 2004, lk 421.

⁷⁰ vt. H. Vallikivi. Põhiõiguste ja –vabaduste piiramise alused. Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Koostaja U.Lõhmus. SA Iuridicum, Tartu, 2003, lk. 197, 200.

⁷¹ RT II 2001, 1, 3.

⁷² RT II, 03.07.2020, 2.

⁷³ Jaanimägi, Oja. PSK § 26/14.

⁷⁴ Alexy, R. Põhiõigused Eesti põhiseaduses. Juridica eriväljaanne 2001, lk. 50.

Muuhulgas tuleb arvestada, et PS § 19 lõige 2 sätestab üldise austamis- ja arvestamiskohustuse – teiste isikute õiguste ja vabadustega tuleb igal juhul arvestada. Riigikohus on tuletanud sellest fraasist ühiskonda kooshoidva solidaarsuspõhimõtte. Eelkõige väljend „austama“ võimaldab Riigikohtu arvates järeldada, et „ka erasikud ei saa oma hüvede kaitsel jätta teiste isikute õigustega meelevaldselt ja mõõdutundetult arvestamata“ ([RKKKo 04.02.2005, 3-1-1-111-04](#), p 15).

Tulenevalt PS § 26 ja 19 lg 1 on krediidasutuste seaduse §-s 88 sätestatud pangasaladuse regulatsioon, mille kohaselt käsitatakse pangasaladusena kõiki andmeid ja hinnanguid, mis on krediidasutusele teatavaks saanud tema või teise krediidasutuse kliendi kohta. Eeltoodust tuleneb, et andmed klientide kohustuste/võlgnevuste kohta (nn positiivne krediidiinfo) on pangasaladus. Pangasaladusena ei käsitata teavet kliendi kohustuste täitmise korrektsuse kohta krediidasutuse ees ehk nn negatiivset krediidiinfot (KAS § 88 lg 2 p 4).

6.2. Kooskõla Eesti Vabariigi Põhiseadusega

6.2.1. Eraelu puutumatus

6.2.2. Põhiõiguse kaitseala

PS § 26 esimese lause kaitseala võib riivata iga sellega kaitstud õigusliku positsiooni ebasoodne mõjutamine riigi poolt, aga ka riigi kaitsekohustuse täitmata jätmine.⁷⁵ PS §-st 26 tulenev põhiõigus eraelu puutumatus on olemuselt tõrjepõhiõigus. Seetõttu on asjakohane lähtuda vabaduspõhiõiguste riive tüüpilisest kontrolliskeemist.

Esemeline kaitseala

Eraelu puutumatus põhiõiguse esemelisse kaitsealasse kuulub kõik see, mis on käsitatav „eraeluna“ põhiseaduse tähenduses. Seejuures on PS § 26 üldnorm, kaitstes kõiki eraelu valdkondi, mis ei ole hõlmatud eriõigustega (näiteks sõnumite saladus – PS § 43; isikupuutumatus – PS § 20, perekonnaval – PS § 27 jne). Järgnevalt lähtutakse põhimõttest, et PS § 26 kaitseala on võimalikult avar ja sinna kuuluvad inimese integriteedi kõik kaitseaspektid.⁷⁶

Käsitledes PS §-st 26 tulenevat põhiõigust eraelu puutumatusse võimalikult avarana, tuleb selle alla paigutada ka isiku informatsiooniline enesemääramise õigus ehk õigus otsustada, millist teavet ja kellele ta enda kohta avaldab. Riigikohus on PS § 26 kaitsealasse paigutanud isiku mõjusfääris oleva privaatse teabe.⁷⁷ PS §-st 19 tulenev õigus informatsioonilisele enesemääramisele on osa üldisest isikuõigustest, s.t. tähendab igaühe õigust ise otsustada, kas ja kui palju tema kohta andmeid kogutakse ja salvestatakse, seetõttu on eraelu kaitse üheks oluliseks valdkonnaks isikuandmete kaitse.

Isikuline kaitseala (PS § 9)

Isikulise kaitseala poolest on PS § 26 kõigi ja igaühe õigus. See tähendab, et § 26 kaitseb nii Eesti kodanikke kui ka Eestis viibivat välisriigi kodanikke ja kodakondsuseta isikut (PS § 9 lg 1). Eraldi tuleb välja tuua, et käesoleva VTK puhul on isikulises kaitsealas füüsilised isikud – tarbijad, kelle andmeid, muuhulgas finantskohustuste andmeid, hakatakse koguma ja vahetama krediidipakkujate vahel. Tarbijana käsitletakse füüsilist isikut, kes tegutseb eesmärgil, mis ei ole seotud tema majandus- või kutsetegevusega (tarbijakaitse seaduse § 2 lg 1 p 1).

Positiivse krediidiregistri loomisel lähtutakse isikuandmete töötlemisel minimaalsuse põhimõttest. See tähendab, et andmeid, mis on kättesaadavad muudest avalikest registritest või andmekogudest või krediidisajalt endalt, ei oleks vaja otseselt registris töödelda. **Andmete töötlemisel ei riivata samasse leibkonda kuuluvate isikute, s.h. ülalpeetavate õigusi, kellega seotud rahalisi kohustusi hinnatakse täimaks vastutustundliku laenamise põhimõtet.**

6.2.3. Riive ja selle põhiseaduslik õigustamine

Põhiõiguse riive

Õigusnorm, millele põhiõiguste riive tugineb, peab olema piisavalt määratud (nn määratuse põhimõte). Riigikohtu halduskolleegium on märkinud: „eraelu puutumatus riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.“⁷⁸ PS §-ga 26 tagatud eraelu puutumatus kaitset riivab seega tegevus, mille tulemusena piiratakse isiku õigust otsustada, kellele ta andmeid enda finantskohustuste ja regulaarsete maksete suuruse kohta annab või kes seda teavet saab. **Olukorras, kus krediidiandjad saavad**

⁷⁵ Jaanimägi, Oja. PSK § 26/19.

⁷⁶ Ernits, M. PSK § 19/7. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2017. <https://arhiiv-2017.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&ptid=24&p=19>

⁷⁷ RKKKo 20.11.2015, 3-1-1-93-15, p 100.

⁷⁸ RKKKo 12.07.2012, 3-3-1-3-12, p 19.

õiguse koguda ja vahetada andmeid tarbija finantskohustuste kohta, tekib krediidiandjatel võimalus saada teavet isiku majandusliku seisuga ja majanduslike huvide kohta, ja see kujutab endast isiku eraelu riivet. Riive ulatus ja sügavus sõltuvad teisalt aga positiivse krediidiregistri mudelist – kes on isikuandmete töötajaks (erasektor või avalik sektor) ja milline on andmetöötluse korraldus (andmekogu versus andmevahetusplatvorm). Riive kahjustab isiku õigusi ja huve vähemal määral kui tarbija annab krediidiandjale nõusoleku oma isikuandmete kogumiseks, vahetamiseks/ülekandmiseks ja säilitamiseks (IKÜM art 7, 20). Samas oleks sel juhul küsitav, kas positiivne krediidiregister oleks nõ praktiliselt ka rakendatav.

PS § 26 teise lause kohaselt on eraelu puutumatuse näol tegemist kvalifitseeritud piiriklausli põhiõigusega, mistõttu on võimalik eraelu puutumatust riivata üksnes PS § 26 teises lauses ette nähtud põhjusel, (mitte ei ole tegemist üldise seaduse reservatsiooniga põhiõigusega). Üldjuhul tuleb kvalifitseeritud piiriklauslis ette nähtud piirangute põhjuseid lugeda ammendavaks, nende laiendamine on võimalik ainult erilistes olukordades.⁷⁹ PS § 26 on sõnastatud kitsamalt kui EIÕK § 8 lg 2. PS § 26 teine lause lubab eraelu puutumatust riivata ainult seaduse alusel ja siis, kui legitiimseks eesmärgiks on tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitse, kuriteo tõkestamine või kurjategija tabamine.

PS § 19 lõikest 1 tulenev isiku õigus informatsioonilisele enesemääramisele kui osa üldisest isikuõigustest ei ole piiramatult tagatud. Riigikohus on PS § 19 lõike 1 nimetanud lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõiguseks ning nõustunud, et seda võib piirata mis tahes põhjusel, mis ei ole PS-ga otseselt keelatud.⁸⁰ **Vajalike isikuandmete kogumine ei ole välistatud, kui on täidetud proportsionaalsuse kriteeriumid.** Teisest küljest tuleb aga kaitsta kodanikke nende ohtude eest, mille toovad endaga kaasa elektroonilised teabetöötlussüsteemid.⁸¹

Eeltoodust tuleneb, et isikuandmete töötlemine on lubatud seaduses sätestatud juhtudel ja korras, kui on olemas põhiõiguste riivet õigustavate kaalukad argumendid, mis on kooskõlas PS § 26 teise lausega. Riivist tulenevad piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust (PS § 11).

Põhiõigust riivav õigusakt ei riku põhiõigust, kui see on põhiseaduspärane ehk formaalselt ja materiaalselt põhiseadusega kooskõlas. Selleks, et välja selgitada, kas tegemist on põhiõiguse riivega või põhiõiguse rikkumisega, tuleb analüüsida, kas põhiõiguse riive on formaalselt ja materiaalselt põhiseaduspärane.

Riive formaalne põhiseadus pärasus

Formaalne põhiseaduspärasus tähendab, et põhiõigusi piirav õigustloov akt peab vastama pädevus-, menetlus- ja vorminõuetele ning määratuse ja seadusereservatsiooni põhimõtetele.

Käesoleva VTK kohaselt töötatakse välja uus seadus, milles sätestatakse füüsiliste isikute finantskohustuste kohta andmete kogumise, vahetamise ja säilitamise nõuded ja sätestatakse andmetöötaja kohta selged tegevusnõuded (sh tegevusloa nõuded).

Riive materiaalne põhiseadus pärasus

Riive materiaalse õiguspärasuse eeldused on seaduse legitiimne eesmärk ning PS § 11 teisest lausest tuleneva proportsionaalsuse põhimõtte järgimine: sobivus, vajalikkus, mõõdukus. Põhiõiguste materiaalsed piirangupõhjused sisalduvad PS § 19 lõikest 2 tulenevas üldises materiaalses piiriklauslis, üksikute põhiõiguste erilistes piiriklauslites, põhikohustustes ja muudes normides, mis sätestavad materiaalsed põhiseaduse printsiibid. Põhiõigusi on lubatud piirata mitte ainult teiste isikute põhiõiguste kasuks, vaid ka kollektiivsete ehk ühiskondlike hüvede kasuks.⁸²

Legitiimne eesmärk

Isikuandmete töötlemise regulatsiooni legitiimset eesmärki põhistavad argumendid peavad olema kooskõlas PS § 26 teise lausega ja PS §-ga 19. Eeltoodust tulenevalt võiks krediidiregistris isikuandmete töötlemisel eraelu puutumatuse põhiõiguse riive legitiimse eesmärgina kõne alla tulla avaliku korra või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse ning kuritegude tõkestamine ja kurjategija tabamine.

Avalik kord

Avaliku korra alla kuuluvaks loetakse sotsiaalsete normide kogum, mis on vajalik ühiskonna toimimiseks ja mida riik õiguskorra kaudu, vajadusel jõu kasutamisega ähvardades, kaitseb. Avalik kord on suunatud ühiskonna

⁷⁹ Jaanimägi, Oja. PSK § 26/27.

⁸⁰ RKPJKo 17.12.2019, 5-19-40/36, p 53; RKÜKo 14.05.2014, 3-2-1-79-13, p 28; RKTko 13.01.2010, 3-2-1-152-09, p 11.

⁸¹ Alexy, (viide 9), lk 50.

⁸² Alexy, lk 37-38.

rahumeelse toimimise tagamiseks. Avalikku korda rikub inimese tegevus, mis kahjustab ühiskonda ja teisi inimesi.⁸³ Korrakaitsealistel eesmärkidel eraeluliste andmete kogumisele ja töötlemisele suunatud toimingud, mille puhul peab silmas pidama PS § 26 riive proportsionaalsust, on ette nähtud näiteks PPVS-s, KorS-s, JAS-s, VangS-s. **Käesoleva VTK eesmärgiks on tagada positiivse krediidiregistri andmete põhjal vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhus järgimine, vähendades informatsiooni asümmeetriat krediidiotsuste tegemisel ja võimaldades põhjalikult analüüsida krediidiotsuse tegemisel krediiditaotleja rahalisi kohustusi ja eeltoodu abil vähendada finantsriskide (krediidiriskide) realiseerumist.** Avaliku korra osaks on kindlasti ka finantsüsteemi kindel ja sujuv ning usaldusväärne toimimine. Vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimisega seoses on nii krediidasutustel kui teistel krediidiandjatel m.h. avalik-õiguslikud ülesanded tulenevalt KAVS §-dest 49 ja 50. **Finantskohustuste kohta andmete kogumine ja säilitamine ei ole vahetult suunatud avaliku korra tagamisele, kuid aitab sellele otseselt kaasa.** Eelkõige krediidasutustel on raskendatud neile pandud krediidiriski juhtimise ja hindamisega seotud kohustuste, sh usaldatavusnõuete täitmine, ilma, et krediidasutustel oleks võimalik usaldusväärsete andmete alusel kindlaks teha krediidisaaaja maksevõimelisus. Hüpoteekkrediidi direktiivi (MCD) põhjenduspunktis 66 öeldakse, et tarbija suutlikkusel tagastada krediit enne krediidilepingu kehtivuse lõppu, võib olla oluline osa konkurentsi edendamisel siseturul ning EL kodanike vaba liikumise tagamisel, samuti krediidilepingu kehtivuse ajal paindlikkuse ülesnäitamisel, mis on vajalik finantsstabiilsuse toetamiseks vastavalt Rahvusvahelise Finantsstabiilsuse Nõukogu (FSB – Financial Stability Board)⁸⁴ soovitudele.

Seega tarbijate krediidivõimelisuse hindamisel on eriti tugevad seosed krediidasutuste krediidiriski juhtimise ja kapitalinõuetega hüpoteekkrediidi puhul. FSB on andnud soovitusi, mille kohaselt peaks krediidivõimelisuse hindamine tuginema tarbija rahalist ja majanduslikku olukorda, sealhulgas sissetulekut ja kulusid käsitlevale teabele (MCD pp 58). Tuleks võtta arvesse viimase finantskriisi õppetunde ja tagada krediidiotsuste tegemine jätkusuutlikkuse põhimõtetest lähtuvalt (vt MCD pp 22). **Finantssektori viimase süsteemse kriisi tekkimine oli otseselt seotud ka krediidiriskide ja ülelaenamise problemaatikaga. Seetõttu tuleks asuda seisukohale, et eraelu puutumatus riive legitiimimine eesmärk PS § 26 teise lause kohaselt on olemas.**

Teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse

Eraelu puutumatus riive legitiimiseks eesmärgiks saab olla ka teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse. Isiku õiguste kaitse alla kuuluvad muuhulgas tsiviilõiguslikud nõuded, mida peab olema võimalik kohustatud isiku vastu maksta panna. Sellised tsiviilõiguslikud nõuded võivad tuleneda näiteks ülalpidamis- või krediidikohustusest.

Siinkohal tuleb osundada põhiõiguste kolmikmõjule, s. t., et eraisikule kuuluva põhiõiguse teostamise võimalust ja ulatust mõjutab teisele isikule kuuluv põhiõigus. Kolmikmõju ilmnemisel on tegemist isikute õiguste kollisiooniga. Laenuandjal on õigus tugineda ettevõtlusvabadusele (§ 31) ja laenusaaajal perekonna- ja eraelu puutumatusse (§ 26, 27 ja § 19 lg 1) ning samal ajal on mõlemal § 19 lõikest 2 tulenev kohustus austada ja arvestada teise põhiõigusi.

Riigil on PS § 13 lõikest 1 tulenev kohustus luua oma isikute kaitseks positiivseid süsteeme ja lahendada kollisioone. PS § 13 lg 1 esimene lause sätestab, et igaljuhul on õigus riigi ja seaduse kaitsele. Traditsioonilise õigusteadusliku käsitluse kohaselt on PS § 13 lg 1 esimese lause peamiseks sisuks, et seadusandja kehtestaks piisava regulatsiooni, mis võimaldab kaitsta põhiõigusi ka eraõiguslike isikute vahelistes suhetes.⁸⁵ Selliselt määratletud kaitsepõhiõigus on subjektiivne põhiseaduslik õigus riigi faktilisele või normatiivsele tegevusele, mille eesmärgiks on võrdväärsete õigusobjektide sfääride piiritlemine, nende nõuete realiseeritavus ja realiseerimine. Riigil on positiivne kohustus kehtestada piisavalt kaitsvaid ja kaitset võimaldavaid seadusi.⁸⁶

Põhiseaduse § 31 tulenev ettevõtlusvabadus hõlmab ka isiku õigust nõuda riigilt selliste kaitseabinõude kasutamist, mis kaitsevad ettevõtjat teiste isikute eest, sh konkurentsi moonutuste eest. Erinevalt teistest EL liikmesriikidest, ei ole Eestis krediidisaaajate finantskohustuste andmebaasi ja see asjaolu võib tingida teatavat konkrentsimoonutust, eelkõige hüpoteekkrediiditurul (vt. ka MCD pp 60).

⁸³ Kodar, E., Kask, O., Kirss, K., Markvart, E., Purtsak, K. ja Põld, J. PSK § 130/6. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2017. <https://arhiiv-2017.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&ptid=143&p=130>

⁸⁴ Rahvusvahelise Finantsstabiilsuse Nõukogu koduleht <https://www.fsb.org/>

⁸⁵ Alexy. Põhiõigused Eesti põhiseaduses. – Juridica 2001 eriväljaanne, p 8.1.1.1. ja p 8.1.1.5.

⁸⁶ Ernits, M. Põhiseaduse § 13/4. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2017. <https://arhiiv-2017.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&ptid=18&p=13>

Riigikohus on nentunud, et üksikisikute kollideerivate õiguste tasakaalustaja roll on esmajoones avalikul võimul.⁸⁷ Tasakaalustamine avaldub nii seadusloomes kui ka seaduste rakendamisel.

Käesoleva VTK eesmärgiks on tõhustada vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamist praktikas ja parandada seeläbi krediidisuhetes osalevate isikute käitumist seeläbi, et nad võimalikult õigeaegselt pööraksid tähelepanu krediidisaaaja maksevõimele, võimalikule maksejõuetusele ja võtaksid tarvitusele abinõud selle vältimiseks, kahjustamata seejuures iseenda (oma leibkonna) ja ka võlausaldajate huve. Krediidisaaaja isikuandmete kogumist, vahetamist ja säilitamist tema maksevõimelisuse hindamiseks saab seega põhjendada teiste isikute õiguste kaitsega.

Lisaks arvestades laenuturu osaliste olulisel määral vastandlikke huvisid, võib käesoleval juhul pidada isikuandmete töötlemisega seotud põhiõiguse riive legitiimseks eesmärgiks ka laenuturu tasakaalustatud arengu, s.h. tõusama konkurentsituatsiooni soodustamise eesmärki.

Kuritegude tõkestamine ja kurjategija tabamine

Füüsiliste isikute andmete, muuhulgas krediidiandmete, kogumine ja vahetamine krediidipakkujate vahel on privaatsusõiguse riive üheks legitiimseks eesmärgiks ka kuritegude tõkestamine või kurjategija tabamine, sh rahapesu tõkestamine või avastamine ja muude finantspettustega seotud õigusrikkumiste ärahoidmine ja tõkestamine, neile kiirem jälile saamine. Riigikohtu üldkogu on asunud seisukohale, et andmesubjekti nõusolekuta toimuv isikuandmete töötlemine loetakse seaduslikuks muu hulgas vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid. Isikuandmete töötleja õigustatud huviks võib mh pidada isikuandmete töötlemist pettuse vältimiseks pooltevahelises õigussuhtes.⁸⁸ IKÜM käsitleb pettuste vältimiseks rangelt vajalikku isikuandmete töötlemist kui asjaomase vastutava töötleja õigustatud huvi (vt. IKÜM põhjenduspunkt 47). Krediidiriski juhtimisel peaksid krediidiandjad asjakohaste põhimõtete kujundamisel tagama nii sisemiste kui väliste finantspettuste riski vähendamise krediidiandmise protsessis ja seega tuleks kehtestada nõuetekohased protsessid kahtlaste või petturliku käitumise tuvastamiseks.⁸⁹ Positiivse krediidiregistri andmeid kasutatakse muuhulgas finantspettuste, rahapesu ja identiteedivarguste tõkestamisel näiteks Saksamaal.⁹⁰

Eelpool toodu alusel tuleks asuda seisukohale, et eraelu puutumatus riive legitiimine eesmärk PS § 26 teise lause kohaselt on olemas.

Sotsiaaliigi printsiip ja tervisepõhiõigus

Arvestada tuleb PS §-st 10 tulenevat sotsiaaliigi printsiipi ja PS §-s 28 sätestatud tervisepõhiõigust ja õigust riigi abile puuduse korral ning ka Eestile siduvaid rahvusvahelisi kohustusi luua kollektiivselt rahastatav sotsiaalkindlustussüsteem, mille kaudu toetatakse elatusallika kaotanud inimesi. PS § 28 lõikest 1 tuleneb riigi kohustus võtta meetmeid vältimaks inimeste haigestumist, s.h. depressiooni.⁹¹ Erinevates riikides läbiviidud mitmekülgsed uuringud on näidanud, et inimeste ülevõlgnevuste ja neil inimestel esinevate krooniliste haiguste (nt diabeet) ning psüühilise seisundi, sh depressiooni vahel on selged seosed.

PS § 28 lõikest 2 tulenev riigi kohustus anda abi puudust kannatavale isikule peaks olema selline, et abi katab inimese esmavajadused ehk vajadused toidule, riietele, hügieenile, tervishoiule, transpordile, eluasemele, ning tagada tuleb, et inimene saaks ilma häbita ja diskrimineerimiseta osaleda aktiivselt igapäevaelus.⁹² **Samas ülelaenamise tõttu vaesusesse sattunud inimeste hakkamasaamine igapäevaelus on oluliselt häiritud ja võib muuhulgas kahjustada inimväärikust.**

Asjakohased andmebaasid, sh positiivne krediidiregister peaks soodustama tarbija huvides krediidiriski varajast kindlakstegemist lepingueelsete läbirääkimiste käigus.⁹³ Krediidiandjad peaksid arvestama asjakohaseid tegureid, mis võivad mõjutada tarbija maksevõimelisust ning vältima alusetute raskuste ja liigse võlakoormuse tekitamist. **Riigikohus on asunud seisukohale, et krediidiandja põhikohustuse sisuks krediidivõtja suhtes on hinnata krediidisaaaja krediidivõimekust piisavalt, tagamaks, et krediiti ei antaks isikule, kelle puhul on tõenäoline, et ta ei suuda seda jooksvast sissetulekust või muust eluks otseselt mittevajalikust varast tagasi maksta.**

⁸⁷ RKKKo 04.02.2005, 3-1-1-111-04, p 15

⁸⁸ RKÜKKo 03.03.2021, 1-17-2359, <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=1-17-2359/122>

⁸⁹ Vt. EBA suunise p 42.

⁹⁰ Vt. täpsemalt https://www.schufa.de/en/schufa-information/schufa-information_en.jsp

⁹¹ Vt. Põhiseadus kommenteeritud väljaanne. § 28/8.

⁹² Henberg, A., Muller, K. PSK § 28/23. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2017. <https://arhiiv-2017.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&ptid=33&p=28>

⁹³ MCD pp 59

Selliselt peaks tagatama, et laenuvõtja ei satu krediidi tõttu „laenuorjusse”, mille tulemusena ta võib olla sunnitud võtma uusi laene, kaotada oma vara (sh eluaseme).⁹⁴

Positiivse krediidiregistri andmetele tuginedes suudavad krediidiandjad efektiivsemalt vähendada ülelaenamisest ja üle-võlgnevuste tekkimist ning eeldatavalt on sellel ka positiivne mõju tervisepõhiõiguse kaitsmisel (eelkõige vaimse tervise aspekt) ja muude ülelaenamisest tingitud sotsiaalprobleemide vähendamise suunas ühiskonnas. Seega võib sotsiaaliigi põhimõtetest lähtumist ja § PS 28-st tulenevaid kaalukaid õigusi käsitleda § 26 tuleneva põhiõiguse riive legitiimses eesmärgina.

6.2.4. Proportsionaalsuse kontroll

Riive proportsionaalsuse hindamisel tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust.⁹⁵ Põhiõiguse riive on proportsionaalne, kui see on eesmärgi saavutamiseks sobiv, vajalik ja mõõdukas.⁹⁶ Hinnata tuleb selle eesmärgi kaalukust, mille saavutamise vahendiks riive on, s.t. kaalumise argumendid tulenevad legitiimses eesmärgist. Abinõu proportsionaalsuse kaalumisel on vaja hinnata ka ühiskonnaolusid, s.t. majanduslikku ruumi, kus õiguslik regulatsioon toimib.⁹⁷

Vahendi sobivus

Riivatava põhiõiguse – põhiõigus eraelu puutumatus – riive proportsionaalsuse hindamise esimese etapina tuleb tuvastada, kas isikute finantskohustuste registri loomisega kaasnev riive on sobiv käesoleva VTK-ga kavandatavate meetmete eesmärgi saavutamiseks.

Sobiv on abinõu, mis soodustab eesmärgi saavutamist. Sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta piirangu eesmärgi saavutamist.⁹⁸ Sobivuse nõude sisu on kaitsta isikut avaliku võimu tarbetu sekkumise eest.⁹⁹ Riigikohus on rõhutanud, et sobivuse kriteeriumi hindamisel piisab ka sellest, et eesmärki on põhimõtteliselt võimalik vaidlusaluse meetmega saavutada.¹⁰⁰ Kuna käesoleva VTK kohaselt alles töötakse välja vastavat regulatsiooni, mida pole veel rakendatud, saab hinnata üksnes selle abstraktset sobivust.

Vastavalt eelpool toodule, on viidatud riive eesmärgiks muuhulgas avaliku korra, s.o. finantssüsteemi ja tsiviilõiguslike suhete tasakaalustatud toimimise kaitsmine, kuritegevuse tõkestamine, sotsiaalmajanduslike probleemide vältimine ning krediiditurul konkurentsi soodustamine. Laenuaotlejate finantskohustuste andmete kogumise ja omavahel jagamise kohustuse kehtestamine võib soodustada krediidiandjate poolt vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhusamat järgimist, kuna loob krediidiandjatele efektiivsemad tingimused laenuaotleja finantskohustuste põhjalikuks hindamiseks krediidiotsuse tegemisel. Vastutustundlik laenamine on krediidiriski hindamise, mõõtmise ja juhtimise oluline vahend, mis võib mh soodsalt mõjuda krediidiasutuste kapitalivajadusele (vähendada kapitalinõuet krediidiriski katteks).

Nagu juba eespool rõhutatud, siis positiivne krediidiregister vähendab informatsiooni asümmeetriat ja tagab tarbijate finantskohustuste kohta objektiivse teabe. Vastav uuring on näidanud, krediidiandmete vahetamine vähendab krediidikohustuste rikkumist, kuid positiivne efekt on väiksem, kui krediiditurul on kontsentreeritud.¹⁰¹ Selle kaudu soodustatakse tarbijakrediidi turul tegutsevatele ettevõtjatele võrdsemad konkurentsitingimused (suured ettevõtjad, kellel on suur arv kliente, kaotavad informatsiooni asümmeetria vähenemise tõttu teatud ulatuses konkurentsielist), ning see võib kaasa tuua tarbijate jaoks soodsamad lepingutingimused, s.h. tarbijakrediidi intressitaseme vähenemise.

Positiivse krediidiregistri rakendumisel andmete kogumise käigus saadakse vajalikud andmed ja muuhulgas võrreldakse krediidaotlejate andmetes võimalikke erinevusi ja vastuolusid, mis võivad viidata erinevatele finantspettustele või ka identiteedivargustele. Finantspettuste vähendamine aitab kaasa ausa konkurentsi toimimisele finantsturul, mis on põhjendatav ettevõtlusvabaduse kaitse vajadusega. **Isiku- ja finantsandmete kogumine krediidiregistrisse või selle vahendusel võib seega kaasa aidata kuritegevuse ennetamisele, tõkestamisele või kurjategijate tabamisele.**

⁹⁴ Vt nt Riigikohtu 19. veebruari 2014. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-169-13, p 21. Vt. Ka VTK p 1.1.1.

⁹⁵ Vt nt Riigikohtu 6.03.2002 otsus asjas nr 3-4-1-1-02, p 15.

⁹⁶ Vt nt Riigikohtu üldkogu 26. märtsi 2009. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-16-08, p 29.

⁹⁷ Riigikohtu Põhiseaduslikkuse järelevalve Kolleegiumi 07.05.2012. otsus asjas 3-4-1-7-12 p 44.

⁹⁸ *Ibid.* P 42.

⁹⁹ RKPJKo 06.03.2002, 3-4-1-1-02, p 15.

¹⁰⁰ RKÜKo 11.06.2019, 5-18-8/19, p 62; vt ka RKPJKo 16.11.2016, 3-4-1-2-16, p 99.

¹⁰¹ International Journal of Finance & Economics, „Credit information sharing and bank loan pricing: Do concentration and governance matter?“, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/ijfe.2099>

Registri andmete alusel teavad krediidiandjad täpsemalt tarbija kogu finantskohustuste suurust ja muid tingimusi ning krediidiandjad saavad rakendada tõhusamalt vastutustundliku laenamise põhimõtet. Selle abil on võimalik tasakaalustada krediiditurul osalevate poolte erinevaid huvisid ja vähendada tarbijate üle-võlgnevuste tekkimise tõenäosust ja nn laenuorjusesse sattumist. Ülemääraste finantskohustuste tekkimise vältimine võimaldab efektiivsemalt sotsiaaliigi põhimõtete järgimist. Tasakaalustatud turg aitaks kaasa krediidiandjate ja –saajate vaheliste õigusvaidluste ja nendega seotud kulude vähenemisele (krediidikohustustega seotud kohtuvaidlused ja kohtuotsuste sundtäitmised tekitavad täiendavaid kulusid – õigusvaidlused on operatsioonirisk ja krediidiasutused peavad hoidma selle katteks täiendavat kapitali), samuti võib väheneda riigi poolt antavat abi vajavate inimeste arv.

Muuhulgas tuleb vahendi sobivuse põhiseaduspärasuse hindamisel arvestada, et Riigikohtu tsiviilkolleegium on asunud seisukohale, et KAS § 83 lg 3, mis kohustab krediidiasutust laenude andmisel ja jälgimisel järgima krediidiasutuse sisemisi krediteerimise põhiprintsiipe, häid pangandustavasid ja vastutustundliku laenamise põhimõtet, mille rakendamiseks on krediidiasutus kohustatud koguma ja säilitama andmeid kliendi rahaliste kohustuste suuruse ja maksekohustuste täitmise kohta ning kasutama neid andmeid kliendi jaoks mõistliku laenukoormuse arvutamiseks. **Kolleegiumi arvates ei ole põhjust tõlgendada seda sätet klientide huve piiravalt ega lähtuda sellest, et KAS-s reguleerib klientide kaitset üksnes KAS 7. ptk 3. jagu või koguni üksnes KAS § 89.**¹⁰²

Lisaks isikustamata (anonümiseeritud) või koondatud/konsolideeritud kujul võib positiivse krediidiregistri andmetel olla oluline tähtsus tarbijate üldise laenukoormuse analüüsimisel ja vastavate teadusuuringute läbiviimisel, kui selline andmete kasutamise eesmärk sätestatakse plaanitavas seaduseelnõu kavandis. Nt Saksamaal kasutatakse vastavaid andmeid asjakohaste uuringute läbiviimisel.¹⁰³ Koondandmed võivad anda märku võimalikust nn majanduse ülekuumenemisest ja see võib viidata avalikes huvides makrofinantsjärelvalveliste meetmete võtmise vajadusele, et kaitsta finantsstabiilsust ja jätkusuutlikku majandusarengut Eestis.

Järelikult on positiivse krediidiregistri loomine sobiv meede eeltoodud legitiimsete eesmärkide saavutamiseks.

Vahendi vajalikkus

Kavandatava regulatsiooni vajalikkust hinnates tuleb kaaluda, kas võiks olla olemas puudutatud isikute õigusi vähem riivavaid abinõusid, mis aitaksid seatud eesmärgi saavutada sama tõhusalt. Hinnata tuleb seatud eesmärkide, mille saavutamise vahendiks põhiõiguste riive on, kaalukust.

Muid häid alternatiive, mis võimaldaksid krediidivõimelisuse hindamiseks vajalikku teavet krediidisaja finantskohustuste kohta koguda samaväärselt kui vastava teabe kogumine usaldusväärsele andmebaasi, teadaolevalt teiste EL liikmesriikide õiguspraktikas ei ole. Nii tarbijakrediidi direktiivis (CCD-s) kui ka hüpoteekkrediidi direktiivis (MCD-s) tuuakse välja, et tarbija krediidivõimelisuse hindamisel on kasulik kasutada krediidiandmebaasi (CCD pp 28; MCD pp 59). Kooskõlas EBA suunise punktiga 85¹⁰⁴ peaks krediidiandjatele krediidivõimelisuse hindamise eesmärgil olema kättesaadavad andmed tarbija finantskohustuste ja nende teenindamise kulude kohta.

Ühe võimaliku meetmena tuleb kaaluda näiteks juba kasutusel olevat võimalust küsida krediidivõimekuse hindamiseks vajalikku informatsiooni otse laenuaotleja käest, mis eelduslikult riivab isiku eraelu puutumatus põhiõigust vähem kui krediidiandjate vahel andmete tsentraliseeritud kogumine ja/või vahetamine. Sellisel viisil võiks teoreetiliselt krediidiandja saada küll teavet, mis vastab tegelikkusele ja peaks olema täielik, ning on konkreetse otsuse tegemisel kooskõlas ka tarbija pangakonto väljavõtte andmetega. **Praktikas selline lahend ei ole osutunud efektiivseks s.t. info küsimine otse tarbija käest. Esimese VTK tagasisides on välja toodud, et paljud tarbijad ei tea küllaltki sageli oma kohustuste suurust, s.h. intresside suurust.** Vastavalt KAVS § 50 lõikele 4 on krediidiandjad kohustatud vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimiseks koguma andmeid isikute finantskohustuste ja sissetulekute kohta, muuhulgas võimalusel kontrollima andmeid krediiditaotleja nimel avatud konto kontoväljavõtetelt. **Samas tuleb silmas pidada, et Riigikohus on asunud seisukohale, et isikliku pangakonto väljavõtte esitamise kohustus riivab isiku eraelu puutumatus** (Põhiseaduse § 26; vrd nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 27. aprilli 2017. a otsus asjas Sommer vs. Saksamaa, nr 73607/13, p 48). Riive intensiivsust mõjutab olulisel määral nii see, kui pika ajavahemiku kohta isiku pangakonto väljavõtet nõutakse, kui ka see, kas nõutavat teavet on teatud kriteeriumide alusel piiritletud või nõutakse teavet kõigi tehingute kohta. Kolleegiumi

¹⁰² RK Tsiviilkolleegiumi 31.01. 2018. otsus asjas nr. 2-14-21710

¹⁰³ Vt. täpsemalt https://www.schufa.de/en/schufa-information/schufa-information_en.jsp

¹⁰⁴ EBA suunised laenude väljastamise ja jälgimise kohta (EBA/GL/2020/06)

hinnangul ei saa eraelu puutumatus sellist riivet nii selle ajalise kui ka esemelise ulatuse tõttu väheintensiivseks pidada.¹⁰⁵ **Finantskohustuste kohta teabe saamine asjakohasest andmebaasist või platvormi vahendusel riivab väiksema arvu isikute (nii tarbija kui tema lähikondsete, s.h. elatise saajate või maksjate või muude tarbijaga majanduslikult seotud isikute) eraelu, kui krediidasutuses avatud konto väljavõtte esitamise kohustus.** Konto väljavõtte pinnalt on krediidisaaajale kõik tehingud nähtaval (nt millise raviasutuse arveid on tasutud, millistes restoranides einestatud, kus piirkonnas liigutud jne). Liiasi ei sätesta kehtiv seadus, kui pikka perioodi peaks kontoväljavõtte kajastama.

Arvestades eeltoodut, s.h. teiste EL riikide praktikat, on positiivse krediidiregistri loomine vajalik meede eelpool toodud legitiimse eesmärgi saavutamiseks.

Vahendi proportsionaalsus kitsamas tähenduses (mõõdukus)

Vahendi vajalikkus kitsamas tähenduses ehk leebeima vahendi põhimõtte – abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärkide tähtsust. Abinõu on mõõdukas siis, kui sellega taotletav eesmärk kaalub üles põhiõiguse riive.¹⁰⁶ Mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.¹⁰⁷ Seetõttu esmalt tuleb kujundada seisukoht riive intensiivsuse osas.

Riive intensiivsust vähendab asjaolu, et krediidiregistri andmeid töödeldakse plaanitava seaduseelnõu kavandis sätestatud konkreetsetel eesmärkil, muuhulgas tarbija huvides krediidiriski varajaseks kindlakstegemiseks ja kõrvaldamiseks, arvestades IKÜM-ist tulenevat minimaalsuse põhimõtet.

Seejuures peavad krediidiandjad teavitama tarbijat registrisse päringu tegemisest enne päringu tegemist ning tarbijatel peaks olema õigus ja võimalus pääseda ligi neid puudutavatele andmetele andmebaasis, et vajaduse korral parandada, kustutada või nõuda nende töötlemise piiramist kui kõnealused andmed on ebatäpsed või neid on ebaseaduslikult töödeldud.¹⁰⁸

Riive intensiivsus sõltub teatud ulatuses krediidiregistri mudeli valikust. Krediidivõimelisuse hindamiseks finantskohustuste teabe kogumise ja krediidipakkujate poolse vahetamise puhul tekkiv riive on mõnevõrra intensiivsem kui teabe kogumine krediidipakkuja poolt otse krediiditaotleja käest. Igal juhul on võimalik igal krediidiandjal määratleda oma sisekorraga konkreetset töötajad, kes on õigustatud kliendi andmeid kontrollima ja töötlemise ning krediidiandjal on seadusest tulenev kohustus kehtestada vastavad isikuandmete töötlemise protseduurireeglid ja sisekontrolli nõuded.

Eraelu puutumatus põhiõiguse riive on seda intensiivsem, mida isiklikumat laadi infot peab isik välja andma. **Teave isiku finantskohustuste kohta ei kajasta inimese terviseandmeid, usulisi või poliitilisi vaateid ega muid eriliigilisi isikuandmeid. Teave, mis on seotud isiku sissetulekute ja rahaliste kohustuste väljaselgitamisega, ei ole sedalaadi tundliku iseloomuga.**

Tuleb siiski arvestada, et artikli 29 tööriühm¹⁰⁹ on liigitanud finantsandmed rangelt isiklikeks andmeteks, sest nende kuritarvitamisel on ilmselgelt suur mõju andmesubjekti igapäevaelule.¹¹⁰ Krediidiregistrisse kogutav teave võib olla aluseks krediidiandmisest keeldumiseks või mõjutada muul viisil negatiivselt isiku igapäevaelu ja seega tuleb leida mõistlik tasakaal erinevate huvide vahel. Uute krediidikohustuste võtmise üheks eelduseks saab olla krediidisaaaja maksevõime. Maksevõime kohta vale teabe andmine on enamasti teatud määral õigusega mittekooskõlas olev käitumine, mida ei peaks saama varjata seetõttu, et see võib olla isiku jaoks majanduslikult kahjulik.

Positiivse krediidiregistri andmetele tuginedes saaksid krediidiandjad tugineda krediidiotsuste tegemisel objektiivsest allikast pärinevale teabele. Ühtlasi annab krediidiregister tarbijale endale ülevaate, millised on tema finantskohustused ja millise teabe alusel krediidiandja teeb krediidivõimelisuse hinnangu, s.h. krediidilepingu sõlmimisest keeldumise põhjuste kohta.

¹⁰⁵ RK Halduskolleegiumi 01.02.2021. otsus asjas nr. 3-18-1328.

¹⁰⁶ RKPJKo 26.03.2009, 3-4-1-16-08, p 29.

¹⁰⁷ RKPJKo 17.07.2009, 3-4-1-6-09, p 21.

¹⁰⁸ Vt. täpsemalt MCD pp 61.

¹⁰⁹ Artikli 29 tööriühm asutati andmekaitse direktiivi 95/46 artikkel 29 alusel sõltumatu nõuandva organina andmekaitse ja eraelu puutumatus küsimustes, mis avaldas seisukohti kuni IKÜM-i jõustumiseni 2018.a mais.

¹¹⁰ Vt. täpsemalt Euroopa Andmekaitse nõukogu suunised 02/2021 krediitkaardiandmete ainult edasise elektroonilise kauplemise soodustamiseks säilitamise õigusliku aluse kohta Vastu võetud 19. mail 2021 https://edpb.europa.eu/system/files/2021-07/recommendations022021_on_storage_of_credit_card_data_et.pdf

Registriandmetel võib olla teatav kaitsehüve, sest krediidiotsuse tegemiseks kogutavate minimaalselt vajalike andmete kättesaadavus krediidiandjatele vähendaks vajadust koguda veel omal initsiatiivil muid andmeid (näiteks suhtlusportaalidest, suurandmete töötlemise teel) krediidivõimelisuse hindamiseks. Isikuandmete töötlemisel, kasutades selleks nn suurandmete süsteemide (*big data*) abil krediidivõimelisuse hindamisel ulatuslikult mittevajalikke andmeid, võib endas kätkeada mitmeid küsitavusi.¹¹¹ Seega võib positiivne krediidiregister väheneda krediidiandjate huvi/vajadust muude meetmetega (sh *big data*) sekkuda isikute privaatsusesse.

Positiivse krediidiregistri andmed toetavad krediidiandmise protsessi läbipaistvust ja registris isikuandmete töötlemine võib vähendada diskrimineerivaid praktikaid.¹¹²

Lisaks võib positiivne krediidiregister vähendada nii krediidiandja kui ka tarbija koormust ja kulusid lepingueelsete läbirääkimiste käigus. Andmete kogumisega seoses teeks krediidiandja mõistlikke kulusid. **Informatsiooni asümmeetria vähendamiseks võib krediidisajajate poolt isikuandmete töötlemine positiivses krediidiregistris omada teatavat positiivset mõju ka krediidi hinnale (krediidi kulukuse määradele või intressimääradele).** Tuleb arvestada, et mida piiratum on krediidiandja käsutuses oleva teabe hulk, seda konservatiivsem peaks krediidiandja oma hinnangutes olema. Kui andmed on vähem veenvad ja eeldatav vigade ulatus suurem (nt ebatäpsused varasemate finantskohustuste summades ja tähtaegades), peab ka konservatiivsusmarginaal olema suurem (ehk seetõttu peaks ka tarbijakrediidi kulukuse määr olema kõrgem).

Krediidivõimelisuse hindamise jaoks vajaliku teabe kogumist ja vahetamist positiivse krediidiregistri kaudu saab pidada mõõdukaks isiku privaatsusõiguse riiveks, sest riivet õigustavad kaalukad põhjused. Andes krediidipakkujatele võimaluse sellist teavet töödelda, väheneb informatsiooni asümmeetria krediiditurul ja see muudab vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise tõhusamaks, mis omakorda parandab laenuturu konkurentsi olukorda ja tasakaalustab tsiviilõiguslike suhete toimimist.

6.3. Ettevõtlusvabaduse riive

Krediidiandjate ja krediidiinfo infosüsteemide haldajate kontekstis on asjakohane käsitleda ka PS §-s 31 sätestatud ettevõtlusvabadust. PS § 31 kohaselt on Eesti kodanikel õigus tegelda ettevõtlusega ning koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikega ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel. Õigus tegelda ettevõtlusega ehk ettevõtlusvabadus on seotud ja kattub osaliselt PS §-s 29 sätestatud õigusega valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Vaadeldavatel õigustel on tihe seos ka PS §-s 32 sätestatud omandiõigusega.

Ettevõtlusvabaduse puhul on tegemist klassikalise vabaduspõhiõigusega, kuid sellel on ka soorituspõhiõiguse jooni: riigil on kohustus tagada, et olemas oleks õiguslik keskkond ettevõtlusega tegelemiseks. Ettevõtlusvabaduse alusel on isikul õigus nõuda, et riik ei looks konkurentidele põhjendamatuid eelseid ja seeläbi hoiduks isiku ettevõtluse kahjustamisest.¹¹³ Selle keskkonna osadeks on ühinguõigus ja äriõigus laiemalt, aga ka konkurentsiõigus, võlaõigus. Ettevõtlusvabadus on lihtsa seadusreservatsiooniga põhiõigus. Ettevõtlusvabaduse piiramiseks piisab igast mõistlikust põhjusest (RKHKo 11.04.2016, 3-3-1-75-15). See põhjus peab johtuma avalikust huvist või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse vajadusest, olema kaalukas ja enesestmõistetavalt õiguspärane. Mida intensiivsem on ettevõtlusvabadusse sekkumine, seda mõjuvamad peavad aga olema sekkumist õigustavad põhjused Ettevõtlusvabaduse riive legitiimsuse eesmärgina saab käsitada kõiki eesmärke, mis on kooskõlas PS-ga (RKPJKo 10.05.2002, 3-4-1-3- 02, samamoodi 06.07.2012, 3-4-1-3-12, p 51).

Käesoleva VTK-ga kavandatava seaduseelnõuga sätestatakse krediidiandjatele kohustus vahetada teavet tarbijate finantskohustuste kohta. Selline kohustus küll piirab nende ettevõtjate ettevõtlusvabadust, kui teisalt paraneb konkurentsiolukord ja tagatud on krediidituru tasakaalustatum areng.

¹¹¹ CCD muutmise direktiivi juurde kuuluv mõjuanalüüs: Brussels, 30.6.2021 SWD(2021) 170 final [EUR-Lex - 52021SC0170 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#) Mõjuanalüüsis märgitakse: „When carrying out creditworthiness assessments, lenders, through big data analytics, are increasingly making use of large numbers of data points, most of which are either not necessarily provided by the consumer or unknown to the consumer. This use is particularly common among certain non-traditional operators such as peer-to-peer lending platforms, but this practice is not restricted to new operators. The 2020 EBA report on big data and advanced analytics shows that 34% of business respondents declared using or planning to use big data for risk scoring. The use of such technology seem to result in a wider access to credit for consumers, but it raises fundamental rights concerns, in terms of potential infringements of the right to the protection to personal data, privacy and issues concerning direct or indirect discrimination.“

¹¹² Vt täpsemalt Maaailmapank, „Credit Repoorting Knowledge Guide“, lk 37.

¹¹³ Kask, O., Ehrlich, S. A, ja Henberg, A. PSK § 31/6. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2017. <https://arhiiv-2017.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&ptid=36&p=31>

6.4. Plaanitava positiivse krediidiregistri kooskõla isikuandmete kaitse üldmäärusega

6.4.1. Üldpõhimõtted

Eestis kehtib IKÜM¹¹⁴ raamistik isikuandmete töötlemiseks ja seega peab kavandatava krediidiandmete töötlemise õiguslik alus olema kooskõlas ka IKÜM-iga. IKÜM-i põhimõtetest tulenevalt võib isikuandmeid töödelda üksnes kindlaksmääratud eesmärgil, piirdudes andmetega, mis on selle eesmärgi saavutamiseks asjakohased ja olulised (eesmärgipärasuse põhimõte); võimalikult väheste andmete kogumise põhimõte (nn minimaalsuse põhimõte); isikuandmed peavad olema õiged, vajadusel ajakohastatud, kustutatud või parandatud (nn andmete õigsuse põhimõte). Isikuandmete töötlemisel peab olema tagatud andmete turvalisus, sealhulgas kaitse loata või ebaseadusliku töötlemise vastu, kasutades sobivaid tehnilisi või korralduslikke meetmeid (nn usaldusväärsuse ja konfidentsiaalsuse põhimõte) ja isikuandmeid säilitatakse vaid niikaua kuni see on vajalik andmetöötlemise eesmärgi saavutamiseks (nn säilitamise piirangu põhimõte). Eeltoodud põhimõtteid tuleb arvestada ka positiivse krediidiregistri kavandamisel ja selle igapäevases tegevuses.

6.4.2. Isikuandmete töötlemise õiguslik alus

IKÜM-i kohaselt on oluline määratleda eesmärk, milleks võib isikuandmeid töödelda ja eristada õiguslik alus andmete töötlemiseks, sh millised on isikuandmete töötlemise aspektid /küsimuste ring ja eeltoodu tuleb sätestada seaduses. Krediidiregistris isikuandmete töötlemise eesmärgid on kirjeldatud käesoleva VTK alapeatükis 2 ja „Legitiimne eesmärk“.

IKÜM-i artikkel 6 sätestab ammendava loetelu isikuandmete töötlemise õiguslikest alustest. Alljärgnevalt tuuakse välja artikkel 6 kohaselt sätestatud isikuandmete töötlemise alused ja analüüsitakse, millised võivad olla positiivse krediidiregistris isikuandmete töötlemiseks asjakohased/sobilikud alused.

a) andmesubjekt on andnud nõusoleku töödelda oma isikuandmeid ühel või mitmel konkreetsel eesmärgil (IKÜM art 6 p a)

Paljudes riikides nt Aasias, Lõuna-Ameerikas ja Euroopa Liidus on krediidiregistris andmete töötlemise aluseks õigusaktidega ettenähtud korras antud isiku nõusolek.¹¹⁵ Ka EBA suunise punkt 89 räägib tarbija nõusolekust: „Enne kui krediidasutused ja investeerimisühingud ning krediidiandjad teevad kolmandatele isikutele laenuvõtja isikuandmete kohta järelepärimise, peaksid nad veenduma, et järgivad määruse (EL) nr 2016/679 nõudeid, eelkõige seoses laenuvõtja teavitamise ja temalt loa saamisega“.

Kuigi näiteks Saksamaal on olnud aastakümneid enne IKÜM-i jõustumist krediidiregistris isikuandmete töötlemise aluseks isiku nõusolek, siis viimastel aastatel on hakatud sellisest lähenemisest loobuma.¹¹⁶

Asjakohases krediidiregistris isikuandmete töötlemiseks sobiliku õigusliku alusega seoses menetleb Euroopa Kohus käesoleval ajal mitut kohtuasja¹¹⁷.

Tuleb silmas pidada, et vastavalt KAS § 88 lõigetele 1 ja 2 käsitletakse pangasaladusena kõiki andmeid ja hinnanguid, mis on krediidasutusele teatavaks saanud tema või teise krediidasutuse kliendi kohta, v.a. teavet kliendi kohustuste täitmise korrektsuse kohta krediidasutuse ees. **Seega nn negatiivne krediidiinfo ei ole igal juhul pangasaladus, kuid teave olemasolevate finantskohustuste kohta ehk positiivne krediidiinfo on pangasaladus.** Pangasaladuseks olevat teavet võib avaldada, kui klient on andnud pangasaladuse avaldamiseks nõusoleku (KAS § 88 lg 3 p 2).

Isiku nõusolek oma isikuandmete töötlemiseks peab olema ühemõtteline, selge, lihtsas ja arusaadavas sõnastuses ning seisma eraldi muust infost või tingimustest. Nõusolekut küsides ei tohi seada tingimusi ning küsija peab olema kindel, et see on antud teadlikult ja vabatahtlikult. Nõusolek peab olema antud teadlikult (isik peab aru saama, millega ta nõustub). Teave, mis on vajalik selleks, et teha nõusoleku andmise või andmata jätmise kohta teadlik otsus, ei tohi olla peidetud üldistesse tingimustesse. Nõusolekut ei tohiks lugeda vabatahtlikult antuks, kui andmesubjektil pole tõelist või vaba valikuvõimalust või ta ei saa kahjulike tagajärgedeta nõusoleku andmisest keelduda või seda tagasi võtta (IKÜM põhjenduspunkt 42). On seega küsitav, kas krediiditaotlejal on

¹¹⁴ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus – edaspidi IKÜM) (ELT L 119 4.5.2016, lk 1)

¹¹⁵ Maailmapank, „Credit Repoorting Knowledge Guide 2019“, lk 43.

¹¹⁶ Vt. täpsemalt: <https://www.jdsupra.com/legalnews/german-court-asks-cjeu-to-clarify-1438864/>

¹¹⁷ Vt. näit. kohtuasi C-552/21, kohtuasi C-26/22, kohtuasi C – 64/22.

krediidivõimekuse hindamise ja lepingueelsete läbirääkimiste käigus oma isikuandmete töötlemise aspektist valikuvõimalust.

Isiku nõusolek isikuandmete töötlemiseks hõlmab üksnes samal eesmärgil või samadel eesmärkidel tehtavaid isikuandmete töötlemise toiminguid.¹¹⁸ Tarbija nõusolek finantskohustuste andmete töötlemiseks peaks hõlmama kõiki samal eesmärgil või samadel eesmärkidel tehtavaid isikuandmete töötlemise toiminguid. Kui töötlemisel on mitu eesmärki, tuleks nõusolek anda kõigi nende kohta. Kindlasti peavad olema lisatud selgitused, milleks täpselt nõusoleku alusel andmeid kasutatakse.

Andmesubjekti nõusolek ei muuda olematuks formaalseid nõudeid, mis tulenevad isikuandmete kaitse põhiõiguse riivamisest. Andmekaitse Inspeksioon on oma veebilehel selgitanud, et nõusolekut tuleb inimeselt küsida siis, kui muud õiguslikku alust andmetöötluseks ei ole, kuna selle kasutamine andmetöötluse alusena on ebakindel. Inimene saab oma nõusoleku igal ajal tagasi võtta vastavalt IKÜM artiklile 7.¹¹⁹

FinaneEstonia on märkinud, et andmesubjekti nõusolek ei ole asjakohane alus positiivse krediidiregistri korral andmete töötlemiseks. Ka Justiitsministeerium on avaldanud kahtlust, kas andmesubjekti nõusolek on positiivses krediidiregistri puhul kohane õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks.

Siiski kas õigusliku alusena saaks olla asjakohane tarbija nõusolek isikuandmete töötlemiseks, sõltub, millise mudeli kasuks otsustatakse. Avaliku sektori asutus vastutava töötlejana ei saaks tõenäoliselt tugineda töötlemisel andmesubjekti nõusolekule, sest kui vastutav töötleja on avaliku sektori asutus, on vastutava töötleja ja andmesubjekti jõuavekord selgelt ebavõrdne. Enamikul juhtudel on selge ka see, et andmesubjektil puuduvad realistlikud alternatiivid avaliku sektori vastutava töötleja teostatava töötlemisega (või selle tingimustega) nõustumisele.

Kui registrist andmete pärimine ja registrisse andmete edastamine oleks seotud andmesubjekti nõusolekuga, võib tekkida olukord, et registrist ei nähtuks finantskohustused täies mahus, vaid üksnes kliendi poolt lubatud ulatuses. Sellisel juhul oleks sarnaselt tänase olukorraga endiselt võimalik olemasolevaid finantskohustusi soovi korral laenupakkuja eest kas varjata ning register ei kannaks oma tegelikku eesmärki. Kui tarbija annaks nõusoleku töödelda finantskohustuste andmeid vaid osaliselt, ei oleks tagatud andmete õigsuse põhimõtte täitmine.

Krediidiandjad vajavad krediidiriski hindamiseks ja juhtimiseks erineva pikkusega aegridasid (sõltuvalt isikust ja kasutatavatest mudelistest). Isikuandmete töötlemine andmesubjekti nõusoleku alusel on kohaldatav näiteks tarbijate suhtes, kellel ei ole ühtki kehtivat krediidilepingut (ega samalaadset krediidiriski kandvat lepingut – nt liisinglepingut) ja varasemad finantskohustused on tasutud, kuid tarbija soovib alustada uusi lepingueelseid läbirääkimisi krediidilepingu sõlmimiseks. Samuti võib isikuandmete töötlemine andmesubjekti nõusoleku alusel olla kohane andmete edastamisel näiteks nn. laenukeelu nimekirja pidajale (vt. VTK p 3.10) või asjakohasel juhul võlanõustajale või usaldusisikule (01.06.2022.a. vastu võetud füüsilise isiku maksejõuetuse seaduse tähenduses).

Andmesubjekti nõusolek (IKÜM art 6 p a) isikuandmete töötlemise kohase alusena võib olla mingil määral mõeldav, kuid see võib siiski osutada eespoolt tulenevalt problemaatiliseks. Seetõttu mõeldav oleks erinevate aluste kombinatsioon. Samas andmesubjekti nõusolek võib olla kindlasti asjakohane alus positiivse krediidiregistri nõu lisafunktsioonide jaoks – finantskohustuste andmetele ligipääsu andmesubjekti nõusoleku alusel võib kohaldada sõltuvalt erinevatest sihtrühmadest, nt võlanõustajad, pankrotihaldurid, usaldusisikud ja nn laenukeelu nimekirja pidaja.

b) isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti osalusel sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele (IKÜM art 6 p b)

Krediidivõimelisuse hindamine on lepingueelsete läbirääkimiste etapp ja finantskohustuste andmete töötlemine ei oleks otseselt (grammatiliselt tõlgendades) vajalik lepingu täitmiseks. Finantskohustuste andmete töötlemise seos lepingu täitmisega ei ole täiesti otsene ja seetõttu ei oleks **IKÜM art 6 p b kohane õiguslik alus.**

c) isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja juriidilise kohustuse täitmiseks (IKÜM art 6 p c)

¹¹⁸ Vt. täpsemalt RKHKo 06.01.2021, 3-19-1207/21 <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-19-1207/21>

¹¹⁹ Vt. täpsemalt Andmekaitse Inspeksioon, „Küsimus-vastus“: <https://www.aki.ee/et/eraclu-kaitse/kusimus-vastus>

Vastavalt VÕS § 403⁴ on krediidiandjad tarbijakrediidi andmisel kohustatud järgima vastutustundliku laenamise põhimõtet ja selleks peab krediidiandja omandama teabe, et hinnata tarbija maksevõimelisust.

Vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaldamine laenude andmisel on krediidiasutuste kohustus vastavalt KAS § 83 lõikele 3 ja muude krediidiandjate osas vastavalt KAVS § 50 – seega tegemist on avalik-õigusliku kohustusega (nn turu toimimise reegel), kus eeldatakse krediidiandja õigustatud huvi. Vastutustundliku laenamise põhimõtte on otseselt seotud krediidiandja krediidiriski juhtimisega ja hindamisega, krediidiasutuste kapitalinõuete täitmisega. Nagu eespool viidatud, siis Riigikohtu tsiviilkolleegiumi arvates ei ole põhjust tõlgendada KAS § 83 lg 3 klientide huve piiravalt. Riigikohus on oma praktikas selgelt tunnustanud vastutustundliku laenamise kohustust eraõiguslikes suhetes ka enne vastavate sätete jõustumist VÕS-is. Vastutustundliku laenamise põhimõtet käsitletakse kui lepingueelset kohustust.¹²⁰

Seega on krediidiandjate kohustus hinnata asjakohaste andmete alusel tarbija krediidivõimelisust sätestatud nii avalik-õiguslikes kui ka eraõiguslikes normides. Ehk käesolev alus võiks olla tõenäoliselt kõige sobivam alus andmete töötlemiseks käesoleva VTK kontekstis.

d) isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti või mõne muu füüsilise isiku eluliste huvide kaitsmiseks (IKÜM art 6 p d)

Kuna see ei ole juba eos asjakohane alus, siis selle sobivust siin pikemalt ei analüüsita.

e) isikuandmete töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamiseks (IKÜM art 6 p e)

Krediidiandjad ei teosta avalikku võimu, küll aga on seaduse alusel krediidiasutustele ja teistele krediidiandjatele pandud avalikes huvides olevaid ülesandeid. Need on seotud krediidiasutuste usaldusväärse ja kindla juhtimisega, sh riskide hindamisega ja juhtimisega. Krediidiasutused on kohustatud järgima avalikes huvides kehtestatud usaldatavusnõudeid, s.h. kapitalinõudeid, milliste täitmine on krediidiasutuse tegevusloa olemasolu eeldus. Kapitalinõuete suurus sõltub paljuski riskihinnangutest. Riskihinnangute tegemine on tihedalt seotud andmetöötlustega, sh isikuandmete töötlemisega. Seega krediidiasutuste puhul võib rääkida teatud määral avalikes huvides oleva ülesande täitmisest isikuandmete töötlemisel, samas on sätestatud krediidiandjate kohustused seoses krediidivõimelisuse hindamisega (p c). Krediidiandjate tegevuse õiguslik regulatsioon ei sekku sügavale ettevõtjate privaat autonoomiasse, sest avaliku huvi määra on väiksem kui krediidiasutuste puhul (puudub süsteemse riski ja võimaliku süsteemse kriisi argument). Krediidiandjate puhul vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaldamine on seotud eelkõige tarbijakaitseliste aspektidega.

Tarbija isikuandmete töötlemise seos krediidivõimelisuse hindamisega ja krediidiasutuste kapitalinõuetega, so avalikes huvides oleva ülesandega on kahtlemata olemas. KAVS alusel tegutsevate krediidiandjate suhtes riskipõhiseid usaldatavusnormatiive ei kohaldata ja avaliku huvi kriteeriumid on seotud eelkõige tarbijakaitseliste huvidega. Seetõttu oleks IKÜM artikkel 6 p e pigem kaudsemalt kohane õiguslik alus.

Mitmetes riikides (näit. Iirimaal, Itaalias, Leedus) on positiivse krediidiregistri pidamine keskpanga kohustus, s.o. avalik ülesanne.

f) isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral (IKÜM art 6 p f)

Isikuandmete töötlemine õigustatud huvi korral on seaduslik, kui on täidetud kaks kumulatiivset tingimust:

- 1) isikuandmete töötlemine peab olema vajalik vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku õigustatud huvide elluviimiseks ja
- 2) andmesubjekti põhiõigused ja –vabadused ei kaalu neid huve üles.

Seega tuleb kaaluda vastanduvaid õigusi ja huve, mis sõltuvad konkreetsetest asjaoludest, mille raames on vaja arvesse võtta EL põhiõiguste harta art 7 ja 8 tulenevate õiguste olulisust. Mõnedes riikides, kus positiivse

¹²⁰ RKTsiviilKol 31.01.2018., 2-14-21710/105.

krediiditeabe töötlemine toimub IKÜM art 6(1) f alusel, käsitletakse õigustatud huvina laenuandja õigustatud huvi ning üldist majanduskäibe usaldusväärsuse tagamist. Praktikaks on probleemiks osutunud õigustehniline võimalus vaidlustada õigustatud huvi olemasolu. Nt Saksamaal on maksevõimelisuse hindamisel isikuandmete töötlemise aluseks IKÜM art 6 (1) p a ja f. Nõusolekut võib igal aja tagasi võtta ja selline nõusoleku tagasivõtmine ei puuduta isikuandmete töötlemist, mis on toimunud enne nõusoleku tagasivõtmist.

Justiitsministeerium on asunud aga pigem seisukohale, et õigustatud huvi korral on riigi sekkumise ulatus seadusandluse näol väike. IKÜM artikkel 6 p f ei kohaldata, kui isikuandmeid töötleb avaliku sektori asutus oma ülesannete täitmisel.

Seega IKÜM artikkel 6 p f ei oleks kohane alus isikuandmete töötlemisel, sest krediidiandja ei ole mitte ainult õigustatud isikuandmeid töötlema oma õigustatud huvist lähtuvalt, tarbija krediidivõimelisuse hindamisel, vaid see on krediidiandja selgesõnaline seadusest tulenev kohustus. Mh on AKI oma tagasides viidanud, et p f ei pruugi olla asjakohane õiguslik alus.

Kokkuvõttes leiame, et kõige sobivamad alused isikuandmete töötlemiseks võiks antud juhul olla IKÜM artikkel 6(a) ehk isiku nõusolek oma andmete töötlemiseks ühel või mitmel konkreetsel eesmärgil või 6(c) ehk isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja juriidilise kohustuse täitmiseks.¹²¹ Erinevate teiste osapoolte hinnangul on positiivse krediidiregistriga seotud isikuandmete töötlemisel kõige asjakohasemaks ja sobivamaks õiguslikuks aluseks artikli 6 punkt c, seejuures on oluline ära näidata nii andmete töötlemise eesmärk, kui ka andmete töötlemise õigus ja kohustus.

Lisaks märgime, et ka Soomes on hetkel käsil positiivse krediidiregistri loomine kodumajapidamiste ülelaenamise vältimise ja inimeste krediidivõimelisuse täpsema hindamise eesmärgil. Selle loomisel kavandatakse aluseks võtta IKÜM artikkel 6 p c, kusjuures seadusest tulenev kohustus peaks vastama avaliku huvi eesmärkidele ja vastama proportsionaalsuse kriteeriumile.¹²²

7. KAALUTUD MITTEREGULATIIVSED LAHENDUSED

Järgnevalt on esitatud võimalikud mitteregulatiivsed lahendused. Nagu tabelist näha, siis tegelikult üksi mitteregulatiivne lahendus saavutavat eesmärki paraku ei taga.

Tabel 9. Võimalike mitteregulatiivsete lahenduste võrdlus

Võimalik mitteregulatiivne lahendus	Kas lahendusega on võimalik saavutada seatud eesmärk? Millised on lahenduse plussid ja miinused?	Selgitus, miks antud lahendus ei sobi
-------------------------------------	--	---------------------------------------

¹²¹ GDPR – „Article 6. Lawfulness of processing -

(a) the data subject has given consent to the processing of his or her personal data for one or more specific purposes;

(c) processing is necessary for compliance with a legal obligation to which the controller is subject;“

¹²² Soome Justiitsministeerium, „Positiivista luottotietorekisteriä koskeva lainsäädäntö“, lk 40.

hulgale abivajajatele, sh ka neile, kellel ei pruugi olla krediidivõlgnevusi vaid probleemid tulenevad mujalt;

Lahenduse miinused:

- Tegemist on tagajärgedega tegelemisega: rahastuse suurendamise läbi saaks tegeleda eelkõige tarbijatega seotud probleemidega ja sedagi juba realiseerunud probleemide (ülelaenamine) järelmittega võlanõustamise läbi;
- Rahastuse suurendamine ei aita leevendada probleeme ega saavutada eesmärke, mis on seotud tarbijakrediidi pakkujatega, sh informatsiooni asümmeetria ja vastutustundliku laenamise põhimõtte tõhusam täitmine;
- Võrreldes krediidiregistri loomisega oleks kindlasti rahastuse suurendamine maksumaksja jaoks kulukam, aga ka vähemefektiivsem lahendus.

4. Olemasoleva olukorra säilitamine

EI Seatud eesmärkide saavutamine:

Olemasoleva olukorra säilitamisega ei ole võimalik lahendada käesolevas VTK-s tõstatatud probleeme ega saavutada seatud eesmärke.

Lahenduse plussid:

- Otseselt puuduvad.

Lahenduse miinused:

- Olukord ei muutu ning VTK peatükis 1 nimetatud probleemid jäävad samaks, eesmärke ei saavutata;
- Võttes arvesse, et statistika näitab maksehäirete, täitemenetluste ja füüsilistest isikutest pankrotiavalduste kasvu aasta-aastalt, siis on oht, et olukorra säilimisel ülelaenamise probleem ühiskonnas süveneb veelgi.

Krediidipakkujad ei ole iseseisvalt füüsiliste isikute finantskohustuste infot suutnud vahetama hakata, kuigi algatusi selleks on tehtud. Peamiste murekohtadena on välja toodud usaldusväärse puudumine nii omavahel (täpselt ei tea, kes milleks infot kasutada võib) kui ka teenusepakkuja (isik, kes hakkaks kõnealust infot krediidipakkujatele vahendama) osas.

5. Senise regulatsiooni parem rakendamine

EI Seatud eesmärkide saavutamine:

VTKs nimetatud probleemkohad ei ole otseselt tingitud regulatsiooni vähesest või puudulikust rakendamisest kuna probleem tuleneb regulatsiooni (krediiditeabe jagamise kohustuse) puudumisest.

VTKs seatud eesmärkidest (vt peatükk 1) ei ole regulatsiooni parema kohaldamisega võimalik saavutada informatsiooni asümmeetria vähendamist, usaldusväärse teabe kättesaadavuse tagamist, krediidituru konkurentsi parendamist, laenukeelu seadmise lihtsustamist, kuna need eeldaksid regulatsiooni loomist. Näiteks ei ole võimalik informatsiooni asümmeetria probleemi ületada kuna täna puudub regulatsioon, mis kohustaks krediidiandjaid jagama omavahel teavet. Seega on nimetatud eesmärki võimalik saavutada vaid vastava regulatsiooni loomisega, millega vähendatakse informatsiooni asümmeetriat turul ehk luuakse kohustus krediiditeabe jagamiseks krediidiandjate vahel.

8. KAVANDATAV REGULATSIION

8.1. Sobilik regulatiivne lahend: krediiditeabe jagamise seadus

Saavutatava olukorra jaoks on vajalik, et:

- a) krediidipakkujate vahel toimuks efektiivne infovahetus füüsilisest isikust krediiditaotlejate finantskohustuste osas ehk krediidipakkujatele kehtestatakse kohustus hakata vahetama füüsiliste isikute finantskohustuste infot;
- b) füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusteenust pakkuvatele ettevõtjatele oleks kehtestatud tõhus regulatiivne raamistik ja järelevalve;
- c) lisaks kõrvaldatud oleksid muud regulatiivsed takistused füüsiliste isikute finantskohustuste andmete vahetamiseks.

Seega kuna mitteregulatiivne lahendus ei taga soovitud eesmärki, siis lahendusena pakutakse käesolevas VTK-s välja võimalik seaduseelnõu kavand – krediiditeabe jagamise seaduse eelnõu (vt täpsemalt käesoleva VKT lisa 1). Eelnõu kohustaks krediidipakkujaid edastama ja pärima füüsiliste isikute finantskohustuste andmeid. Regulatsioon peaks olema samas selline, mis tagaks andmevahetuse piisava turvalisuse.

8.2. Kavandatava seaduseelnõu põhisisu

Krediiditeabe jagamise seadusega kehtestatakse eelkõige äriühingutele, kes hakkavad pakkuma füüsiliste isikute finantskohustuste andmete vahendamise teenust:

- a) tegevusnõuded ja
- b) järelevalve.

Muudatuse sisu: Kehtestada tuleb põhinõuded tehnilisele lahendusele, mille põhjal eraõiguslik ettevõtja süsteemi sobilikul kujul üles ehitab. Muu hulgas tuleb defineerida nõuded andmekoosseisule, andevahetuse sagedusele, reeglid andmevahetuse eriolukordade jaoks (nt andmete muutmise, kustutamise reeglid, andmepäringule mittevastamise reeglid). Selline regulatsioon peaks määratlema andmete vahetamise juriidilised ja tehnilised tingimused ning süsteemi korraldamisega seotud vastutused.

8.2.1. Töödeldavad andmed – milliseid andmeid tuleb registri kaudu jagada

Tavapärastel käsitletakse positiivsete krediidiandmetena andmeid laenuaotluste kohta, mille kohta otsuste langetamisel tuleb eelnevalt krediidivõimelisuse hindamise eesmärgil teostada päringud, s.o. andmed finantskohustuste summa, regulaarsete maksete ja intressi suuruse ning kohustuse tähtaja kohta.

Maailmapanga ülevaatest¹²³ nähtub, et krediidiinfo registrites töödeldavate andmete ring sätestatakse tavaliselt õigusnormidega ja see varieerub üksjagu riigiti. Mõnedes riikides on andmete hulk lai (info sissetulekute, leibkonna kohta jms), samas kui teistes riikides on lubatud töödelda ja vahetada üksnes positiivset krediidiinfot. Näiteks Saksamaal (suurimas ja vanimas krediidiandmebaasis SCHUFA) töödeldakse järgmisi andmeid: isiku ees- ja perekonnanimi (ka varasemad nimed, kui nime on muudetud), sünniaeg, sünnikoht, aadress ja varasem aadress. Finantskohustustena käsitleks arvelduskrediite, krediitkaarte, mobiililepinguid, liisingulepinguid, krediidilepinguid ja järelmakse. Avalikule teabele on juurdepääs olemas ja iga krediidiandja saab ise otsustada, millist avalikku teavet kasutab.¹²⁴

EL-is tuleb lähtuda IKÜM-is sätestatud põhimõtetest. Isikuandmete töötlemisel tagatakse, et andmed on asjakohased, olulised ja piiratud sellega, mis on vajalik nende töötlemise eesmärgi seisukohalt, s.o. võimalikult väheste andmete kogumine ehk minimaalsuse põhimõte (IKÜM artikkel 5 lõige 1 p c).

Arvestades väga laialdasi IT-tehnilisi võimalusi, mida kasutatakse krediidivõimelisuse hindamisel (automatiseeritud otsuste tegemisel ja laenuvõtjate reitingute/skooringute andmisel), tuleb väga põhjalikult kaaluda, millised andmed krediidiandjale on vajalikud krediidivõimelisuse hindamisel. Arvestades eelmise VTK kohta esitatud seisukohti (vt VTK lisa 4) ja eelviidatud IKÜM-i sätet tuleks seaduses sätestada isikuandmete kogumise eesmärk ning millised andmed on selle eesmärgi täitmiseks minimaalselt vajalikud ja sobivad tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks. Õigusnormiga tuleb sätestada kogutavate andmete põhiline loetelu. Samas ilmselt oleks mõistlik, et vastava valdkonna minister võiks oma määrusega mõnevõrra täpsustada andmete koosseisu (mitte siiski minnes kaugemale seaduses sätestatud nn raamloetelust).

Seaduse väljatöötamisel tuleks arvestada, et:

- Finantskohustuste kohta teabe kogumise kohustus tuleneb eelkõige VÕS § 403⁴ lõikest 2. Lisaks vastavalt KAVS § 49 lõikele 1 peab krediidiandja või -vahendaja vastutustundliku laenamise nõude täitmiseks siseeeskirjaga kehtestama tarbija krediidivõimelisuse hindamise ja esitatud andmete kontrollimise meetoodika,

¹²³ Maailmapank, „Credit Repoorting Knowledge Guide 2019“, lk 41.

¹²⁴ Vt. täpsemalt https://www.schufa.de/en/schufa-information/schufa-information_en.jsp

võttes vastava metoodika väljatöötamisel arvesse muuhulgas teisi varalisi kohustusi, sh regulaarsete finantskohustuste suurus, võimaluse korral ka nende põhiosade ja intresside suurus, ning muud kohustused;

- Eestis on avalike andmete, samuti riiklikest andmekogudest üldiselt andmete kättesaadavuse hulk on suhteliselt suur. Krediidiandjatel on võimalus vastava lepingu alusel saada krediiditaotleja isikuandmeid nt rahvastikuregistrist (vt rahvastikuregistriseaduse § 46). Seetõttu ei ole praktilist vajadust koguda ja töödelda positiivse krediidiregistri vahendusel näiteks krediidisaja isikut tõendavate dokumentide, tema elukohta, alaealiste laste jms andmeid. Samuti nt Ametlikest Teadaannetest saab teavet isiku suhtes infot käimasoleva pankrotimenetluse kohta.
- Tulevikus – alates 2024. a jaanuarist on kooskõlas täitemenetluse seadustiku § 63 täitmisregistrist avalikult kättesaadav teave, kas isikul on elatise võlgnevus, ning selle olemasolu korral sissenõutava võla jäägi suurus, seda sissenõudva kohtutäituri kontaktandmed ning täitemenetluse number. Täitmisregistrist saab avalikult kättesaadavaks teave, kas isikul on täitmisele antud võlgnevus. Teavet antakse nende täitemenetluste kohta, milles on möödunud vabatahtliku tasumise tähtaeg.
- Arvestada tuleb ka seda, et kooskõlas kehtiva tarbijakrediidirektiivi (CCD) artikliga 9 peaks krediidiregistri andmetele olema juurdepääs ka teiste liikmesriikide krediidiandjatel ja seetõttu ei oleks põhjendatud registris töödeldavate andmete suured erinevused võrreldes teiste EL liikmesriikidega.
- Vastavalt eeltoodule tuleb jätkuvalt aga rõhutada, et positiivne krediidiregister ei saa olla ainuke teabeallikas, mille alusel hinnata tarbija krediidivõimelisust. Krediidiandja peab koguma teavet ka krediidisajalt endalt, nt teavet isiku leibkonna koosseisu kohta (juhul kui see ei ole muudest allikatest kättesaadav). Leibkonna andmete kogumine positiivses krediidiregistris ei oleks seega nii õiguslikel kui ka praktilistel kaalutlustel mõistlik, sellega kaasneks intensiivne privaatsuse riive, mille proportsionaalsus oleks kaheldav.

Seadusega tuleks positiivses krediidiregistris töödeldavate andmete koosseisu määratlemisel lisaks arvestada:

- Hüpotekkreediidirektiivi (MCD) pp 55 mõtte kohaselt tuleks tarbija krediidi teenindamise ja täielikult tagasimaksmise suutlikkuse hindamisel eelkõige arvesse võtta tulevaseid makseid või maksete suurenemist, mis on tingitud negatiivsest amortisatsioonist või laenu põhiosa või intresside edasilükatud tasumisest, ning kaaluda neid muude regulaarsete kulude, võlgade ja muude rahaliste kohustuste, samuti sissetuleku, säästude ja vara kontekstis;
- EBA suunis laenude väljastamise ja jälgimise kohta (mida krediidasutustel ja teistel krediidiandjatel tuleb üldjuhul täita alates 30.06.2021) – selle kohaselt peaks tarbija krediidivõimelisuse hindamisel olema kättesaadavad andmed tarbija finantskohustuste ja nende teenindamise kulude kohta koos vajalike ja asjakohaste tõenditega. Vajalikud on andmed kohustuste põhisumma, kestuse, intressimäärade kohta.¹²⁵

Seega võiks seaduses sätestada, et registrisse võiks kanda:

- isikuandmed: nimi, isikukood (või sünniaeg, kui tegemist on isikuga, kellel ei ole Eesti ID-d) ja isiku roll lepingu raames (krediidivõtja, kaastaotleja, käendaja);
- krediidilepingu andmed: eelkõige krediidi tüüp/liik (arvelduskrediit, krediitkaart, liising, järelmaks, hüpotekkreediit vms) põhisummas, krediidi vääring (EUR, USD vms), intressimäär, kohustuse tähtaeg, antud tagatis (kui on asjakohane). Kaaluda tuleks, kas eraldi välja tuua krediidi vääringuna krüptovääring, kui nõudesumma on lepingus toodud krüptovääringus.

Siiski tuleb veel täiendavalt kõigi osapooltega seaduseelnõu väljatöötamise käigus analüüsida, milline andmekoosseis oleks optimaalne arvestades registri eesmärki ja andmesubjektide põhiõigusi.

8.2.2. Andmete jagamine – kes on kohustatud päringutele vastama

Arvestades siin samuti eelmise VTK kohta esitatud seisukohti ja IKÜM artikkel 5 tulenevat andmete minimaalsuse põhimõtet peaksid tarbijaga sõlmitud tarbijakrediidilepingute kohta krediidiregistri vahendusel andmeid jagama ainult isikud, kes annavad tarbijakrediiti kooskõlas VÕS-iga. Ehk nendeks on Eestis asutatud krediidasutused ja välisriikide krediidasutuste Eestis asutatud filiaalid, Eestis asutatud krediidiandjad ja – vahendajad, s.h. liisingettevõtjad ja hoiu-laenuühistud. Kooskõlas KAVS-iga võivad ka mõned Eestis asutatud ühisrahasutusplatvormid olla käsitatavad krediidivahendajatena. Ka muudetava tarbijakrediidi direktiivi kohaselt¹²⁶ hõlmatakse ühisrahasutusplatvormi kaudu tarbijakrediidi pakkujad eelnimetatud direktiivi kohaldamisalasse ja

¹²⁵ EBA suunised laenude väljastamise ja jälgimise kohta (EBA/GL/2020/06) p 85(e) ja p 98.

Vt. EKP nõukogu otsus 17.08.2020. <https://www.ecb.europa.eu/press/govcdec/otherdec/2020/html/ecb.gc200925~80d0b93a01.et.html> ja FI juhatuse otsus 09.11.2020.a. <https://www.fi.ee/sites/default/files/2021-01/EBA%20suunised%20laenude%20v%C3%A4ljastamise%20ja%20j%C3%A4lgimise%20kohta%20%28EBA%202006%29.pdf>

¹²⁶ Euroopa Komisjon, „Euroopa Komisjon, „Ettepanek: Euroopa parlamendi ja Nõukogu direktiiv tarbijakrediidi kohta“.

seega peaksid krediidivõimelisust hindama ja vastavaid andmeid vahetama edaspidi ka eelnimetatud platvormipidajad.

Vastavalt kehtivale tarbijakrediidi direktiivi artiklile 9 ja hüpoteekkrediidi direktiivi artiklile 21 tagavad liikmesriigid piiriüleselt krediidi andmise korral teiste liikmesriikide krediidiandjatele juurdepääsu selles liikmesriigis kasutatavatele andmebaasidele tarbijate krediidivõimelisuse hindamiseks. Juurdepääsu tingimused ei tohi olla diskrimineerivad. Hüpoteekkrediidi direktiivi põhjenduspunkti 60 kohaselt tuleks kohaldada nõudeid, mille kohaselt peab esitama andmebaasile andmeid vastastikkuse põhimõtte alusel. Seega tuleb plaanitava seadusega täpsustada neid tingimusi, mille täitmisel on teiste liikmesriikide krediidiandjatele tagatud võimalus krediidiregistrist andmeid saada ja andmeid esitada.

Lõplik isikute ring, kellelt kogutakse või kes on kohustatud jagama andmeid krediidiregistri vahendusel, määratakse kindlaks seaduseelnõu väljatöötamise käigus. Täiendavalt vajab analüüsi plaanitava seaduse kohaldatavus KAVS § 2 lõike 9 alusel tegutsevate ettevõtjate suhtes ja nn inkassoettevõtjate suhtes. Samuti vajab täpsemat analüüsi krediidivõimelisuse hindamise regulatsioon, kui krediidiandmine toimub krediidiandja agendi või piiriüleste krediidivahendajate vahendusel.¹²⁷

Lisaks tuleb seaduseelnõu väljatöötamise käigus täiendavalt analüüsida (arvestades tehnilisi aspekte), kuidas krediidiregister vahendab teise liikmesriigi krediidibüroodelt või krediidiregistritest saadud andmed (võimalikud andmekoosseisu erisuste ja keeleprobleemid) arvestades registri eesmärki ja andmesubjektide põhiõigusi.

8.2.3. Andmete väljastamine ja kasutamine

Andmesubjekti kohta jagatava positiivse krediidiinfo kasutamine saab olla lubatud ainult kooskõlas krediidiregistri eesmärgiga, s.o. seoses vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaldamisega („eesmärgi piirang“ kooskõlas IKÜM art 5 lg 1 p b). Efektivse krediiditeabe jagamise süsteemi toimimiseks on vaja kehtestada krediidipakkujatele tarbijakrediidi väljastamisel seadusest tulenev kohustus nii andmete edastamiseks kui päringu tegemiseks. Lisaks on vaja muuta eriseadustest tulenevad võimalikud piirangud sellisele andmevahetusele, sh laiendada krediidasutuste seaduse § 88 tulenevat pangasaladuse erandit krediidivõimelisuse hindamise eesmärgil andmete edastamiseks ka teistele krediidipakkujatele (kes ei ole krediidasutused) ja krediiditeabe süsteemi korraldaja(te)le.

Ka tuleb eraldi hinnata, kas see andmete koosseis tarbija kohta, mis üks krediidipakkuja registrile esitab, peaks olema samal kujul täpselt kättesaadav teistele krediidipakkujatele (nt on võimalik anda üksnes laenude üldine suurusjärk, mitte edastada infot konkreetse intressimäära kohta jne).

Registripidaja edastab vastavad andmed asjakohasel alusel krediidiandjale kavandatavas seaduses sätestatud isikule ilma omapoolse täiendava töötlemiseta. Esiialgse hinnangu kohaselt ei peaks registripidaja ise andma hinnanguid ega reitinguid/skooringuid, kuivõrd tal ei ole kõiki hinnangu andmiseks vajalikke andmeid (nt tarbija leibkonna kohta). Siiski vajab see teema täpsemat analüüsi.

Plaanitava seaduse alusel peaks olema õigus saada registri vahendusel andmeid õiguskaitseasutusel, kui see on vajalik süüteo tõkestamise, avastamise või kriminaalasja menetlemiseks kooskõlas IKS 4. peatüki sätetega või kui krediidisuhte osapool vajab registri vahendusel andmeid seoses tsiviilõigusliku vaidluse lahendamisega kohtu määruse alusel. Kui krediidiregistri vahendusel jagatavaid andmeid soovitakse kasutada muul eesmärgil (nt võlanõustajad), võib neid andmeid kasutada üksnes andmesubjekti selge nõusoleku alusel, mis on antud kooskõlas IKÜM-i sätetega.

Ka tuleks seadusega täpselt määratleda alused ja isikud, kellele registripidaja võib positiivset krediidiinfot registri vahendusel avaldada:

- (i) krediidipakkujatele laenutaotluse alusel krediidivõimelisuse hindamiseks;
- (ii) andmesubjektidele nende kohta käivate andmete edastamiseks;
- (iii) välisriigi krediidipakkujatele mittediskrimineerival viisil (eelduseks võib olla vastastikkuse printsiibi järgimine ning regulatiivne järelevalve krediidipakkuja või -vahendaja üle);
- (iv) kolmandatele isikutele andmesubjekti selgel nõusolekul, s.o. võlanõustajatele, kohtutäituritele, pankrotihalduritele, usaldusisikutele ja inkasso teenuse osutajatele.

Eraldi on vajalik täiendavalt analüüsida, milliseid andmeid oleks optimaalne jagada kolmandatele isikutele (nt võlanõustamise teenust osutavatele isikutele).

¹²⁷ Vastavalt KAVS § 22 lõikele 3 peaks krediidisaja maksevõimelisust hindama agent.

8.2.4. Andmete staatus

Krediidiregistri andmetel saab olla eelkõige informatiivne tähendus. Need andmed ei oma õiguslikku staatust (konstitutiivset tähendust) finantskohustuste kohta. Ka eelmise VTK tagasisides märgiti, et registriandmed on üks täiendav vahend, millele on võimalik vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaldamisel tugineda. Seega on krediidiregistri päring vaid üks meede krediidivõimelisuse hindamiseks ning sellel ei ole ettemääratud tähendust ja seda ei käsitata piisavaks tõendiks vastutustundliku laenamise nõuete täitmise kohta (ehk see ei välista muude meetmete rakendamist).

8.2.5. Andmete säilitamine

Juhul kui positiivne krediidiregister luuakse andmeplatvormi kujul

Eristada tuleb andmeplatvormipidaja ja krediidipakkuja poolt krediidivõimelisuse analüüsiks vajalike andmete säilitamise tähtaega. Krediidipakkujate, kes on kohustatud pidama krediiditoimikut, andmete säilitamise kohustused tulenevad seadustest (täpsemalt järgmises alapeatükis). Seejuures tuleb lähtuda põhimõttest, et andmeid võib säilitada vaid seni, kuni see on vajalik andmete töötlemise eesmärgi täitmiseks (nn andmete säilitamise piirang vastavalt IKÜM art 5 lg 1 p e).

Planeeritavas seaduses tuleb eraldi täpsustada andmeplatvormipidaja kätte kogunevad andmed ja nende andmete säilitamise aeg. Platvormi kasutatakse vaid krediidiandmete vahetamiseks, mitte nende säilitamiseks. Seega kogunevad platvormipidaja juurde andmed eelkõige tarbija kohta tehtud päringute kohta, st kes ja millal on tarbija kohta andmepäringuid platvormi kaudu teinud. Tarbija kohta tehtud päringute logi peaks eelduslikult kajastuma ka eesti.ee portaalis, et tarbija saaks andmejälgijat kasutades näha tema kohta tehtud andmepäringuid. Täpsemalt tuleb analüüsida, kas ja kuidas platvormipidaja juurde talletub teave ka andmepäringule saadud vastuste kohta.

Seega tuleb seaduses kehtestada nõuded platvormipidaja säilitatavate andmete tähtaja kohta, võttes arvesse halduskoormust ja kulusid. Näiteks platvormile esitatud päringute andmeid ei peaks säilitama kauem kui üks aasta päringust (sama tähtaega kohaldatakse nt ka Saksamaal). Lähtuda võiks järgmistest soovitudest:

- (i) info päringute kohta – 1 aasta;
- (ii) andmed laenuaotluste kohta – 1 aasta.

Juhul kui positiivne krediidiregister luuakse andmekogu kujul

Plaanitav seadus peaks sätestama registri andmete säilitamise erinevad tähtajad (päringud, laenuaotlused, krediidiinfo ise) sõltuvalt andmekoosseisust. Eristada tuleb krediidiregistris andmete säilitamise ja krediidipakkuja poolt krediidivõimelisuse analüüsiks vajalike andmete säilitamise tähtaega.

Krediidipakkujad on kohustatud pidama krediiditoimikut, mis peab andma piisavalt informatsiooni krediidi andmise eest vastutavale isikule või struktuuriüksusele, samuti siseaudiitorile ja audiitorile ning Finantsinspeksioonile tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks. Vastavalt KAVS § 48 lõikele 3 peab krediidipakkuja tagama kogu krediidiperioodi jooksul tarbija krediidivõimelisuse analüüsiks vajalike andmete ja dokumentide olemasolu krediiditoimikus. Sisuliselt sama nõue tuleneb EBA suunise punktist 94. KAVS § 47 lg 5 kohaselt tuleb krediidiandjal säilitada krediidi väljastamise ja teenindamisega seotud andmed lepingu lõppemise järgselt veel kolm aastat, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

Vastavalt VÕS § 403⁴ lõikele 2 tuleb tarbija maksevõimelisuse hindamisel arvestada andmeid tarbija varasemate maksekohustuste täitmise kohta. Muudetava tarbijakrediidi direktiivi ettepaneku artikkel 18 ja EBA suunis ei nimeta samas andmeid varasemate kohustuste täitmise kohta.

Nagu ka platvormi korral tuleb väljatöötava seadusega kehtestada nõuded andmete säilitamise tähtajale, arvestades registripidaja mõislikku halduskoormust ja terve sektori kulusid. Seega on vajalik täiendavalt analüüsida, millised oleks andmete säilitamise optimaalsed tähtajad erinevate andmekoosseisude põhised. Lähtuda võiks järgmistest soovitudest:

- (iii) info päringute kohta – 1 aasta;
- (iv) andmed laenuaotluste kohta – 1 aasta;
- (v) positiivne krediidiinfo – 3 aastat lepingu lõppemisest;
- (vi) isikuandmed – seni kuni registris on registreeritud krediidiandmed andmesubjekti kohta.

8.2.6. Andmete kvaliteet ja turvariskid

Planeeritav seadus peab kehtestama minimaalsed nõuded andmete kvaliteedi tagamiseks ja turvalisuseks. Kooskõlas IKÜM art 5 peab krediidiregister (st nii andmeplatvorm kui andmebaas) tagama andmete õigsuse, konfidentsiaalsuse ja turvalise hoidmise. Plaanimatav seadus peaks kehtestama minimaalsed nõuded teabe jagamise korral andmetele autoriseerimata juurdepääsu vältimise ja andmete turvalise säilimise kohta ning registri vahendusel andmetele ebaseadusliku juurdepääsu kasutamise tagajärjed.¹²⁸

Krediidiregistri andmed peavad tulenevalt IKÜM-i art 5 lg 1 p d olema õiged ja ajakohastatud. Samuti tuleb kasutada mõistlikke meetmeid, et töötlemise eesmärgi seisukohast ebaõiged isikuandmed kustutatakse või parandatakse viivitamata.

Registripidaja peab olema võimeline täitma IKÜM artiklist 32 tulenevaid isikuandmete töötlemise turvalisuse nõudeid.

Plaanimatava seadusega tuleb kehtestada IT turvalisuse auditi nõue – kui registriteenused seotakse portaaliga eesti.ee, kohalduks asjakohaseid nõudeid ja vastavad auditid. Turvariskide asjakohaseks juhtimiseks saab kehtestada seadusega üldise nõude, et registrile tuleb teha iga-aastane turvaaudit.

Tehnilisi turvanõudeid võib täpsustada asjakohase delegatsiooninormi alusel (vastava valdkonna eest vastutava ministri määrusega). Seejuures tuleb pidevalt tegeleda turvalisuse arendamise ja tõstmisega. On oluline mõista, et kuna kõik päringud logitakse, siis ei saa tekkida tuvastamatut andmete väärkasutuse olukorda.

8.2.7. Andmesubjekti õiguste teostamine

Registripidaja kui nn finantssektori infrastruktuuri lüli omab tähtsat rolli finantsturu usaldusväärsusel toimimisel ja seetõttu on väga oluline, et tarbijad nõ usaldaksid positiivset krediidiregistrit. Eeltoodu on vahetult seotud andmesubjektide õiguste teostamisega, s.h. IKÜM-ist tulenevate õiguste reaalne teostamine.

IKÜM-ist tulenevad tarbija/andmesubjekti õigused seoses talle asjakohase teabe andmisega, andmesubjekti õigus tema kohta tehtud päringutega tutvumiseks (logi vms); õigus nõuda andmete parandamist või ebaõigete andmete/vaieldavate andmete töötlemise piiramist (IKÜM art. 16, 18); andmesubjekti õigused registriandmete õigusvastase kasutamise korral ja tarbija teavitamine sellest, et tema andmeid on kuritarvitatud (IKÜM art 34).

Plaanimatava seadusega tuleks sätestada andmesubjekti õiguste teostamisega seoses:

- protseduur andmesubjekti poolt tema kohta esitatud päringutega ja registreeritud andmetega tutvumiseks;
- protseduur andmete õigsuse tagamiseks ja ebaõigete andmete parandamiseks või kustutamiseks. Sealhulgas peab registripidaja (kas otse või läbi andmed edastanud krediidipakkuja) teavitama parandatud andmetest isikuid, kellele valesid andmeid on väljastatud.

Täiendavat analüüsi vajab tarbija/andmesubjekti õiguste teostamine seoses piiriüleste laenudega.

8.2.8. Tegevusluba (litsents) ja tegevusnõuded

Arvestades krediidiinfo olulisust laenuturu õiglase, konkurentsivõimelise ja efektiivse toimimise seisukohast, laiemalt kogu finantssüsteemi stabiilsuse seisukohast ja teisalt tarbijate (põhi-)õiguste kaitsmise olulisust nende isikuandmete töötlemisel, peab plaanimatava seadusega kehtestama registripidajale selged ja proportsionaalsed tegevusnõuded. Sealhulgas tegevusloa taotlemise nõuded enne tegevuse alustamist tagamaks registripidaja usaldusväärne juhtimine ning tegevuse jätkusuutlikkus. Arvestades olulisi avalikust huvist tulenevaid põhjusi ja majandustegevuse seadustiku üldosa seadusest tulenevaid põhimõtteid, peaks positiivse krediidiregistri pidaja tegevus olema lubatud üksnes pädeva järelevalveasutuse (tõenäoliselt Finantsinspektsiooni) poolt väljaantud tegevusloa alusel.

Seoses tegevusloaga (litsentsiga) on vajalik määratleda:

- tegevusloa taotlemise tingimused ja menetluslikud erisused (täiendavalt haldusmenetluse seadusele), sh (i) taotluse esitamine, (ii) taotluse lahendamine, (iii) otsuse tegemine (sh avalikustamine); (iv) AKI seisukoht tegevusloa taotluse suhtes;
- tegevusloa kehtetuks tunnistamise alused, s.h. isikuandmete töötlemise nõuete oluliste rikkumiste mõju tegevusloa kehtivusele, menetluslikud erisused positiivse krediidiregistri pidaja lõpetamisel, s.h. positiivse krediidiregistri andmete säilitamise ja üleandmise nõuded.

¹²⁸ Vt täpsemalt Maailmapank, „Credit Repoing Knowledge Guide 2019“, lk 45.

Tegevusloa (litsentsi) kontrolliesemesse kuuluvad nii esemelised kui isikulised positiivse krediidiregistri pidaja majandustegevuse nõuded.

Kindlasti peaks tegevusloa andmise menetlus hõlmama ettevõtja äriplaani ja selle jätkusuutlikkuse hindamist, nõudeid algkapitalile ja vastutuskindlustusele, nõudeid suuromanikele (olulist osalust omavatele isikutele) ja juhtide sobivusnõudeid, organisatoorseid nõudeid, s.h. andmekaitse spetsialisti nõuet tulenevalt IKÜM-ist ja näiteks nn kasutaja või klienditoe loomise nõuet ning riskijuhtimise reegleid ja protseduure, andmete töötlemise protseduure reegleid, tehnilisi lahendusi kooskõlas IKÜM artiklitega 40 ja 41.

Tegevusloa osas võib kaaluda erandit krediidiasutustele, kui mõni krediidiasutus sooviks korraldada/osutada positiivsete krediidiandmete jagamise teenust (sarnaselt Rootsi mudelile). See aitaks maandada ka eraõigusliku juriidilise isikuna tegutseva registri toimimise jätkuvuse riski, mille korral krediidiasutus(t)el oleks võimalik süsteemi administreerimine vajadusel ise üle võtta.

Loamenetlus tuleks ette näha ka registripidajas nn suuromanikud vahetuvad ehk uute olulist osalust omavate aktsionäride suhtes (sarnaselt täna teiste finantsjärelevalve subjektidega), samuti loa menetlus registripidaja ühinemisel või ettevõtte võõrandamisel teisele ettevõtjale. Juhul kui uuteks omanikseks tahavad saada nt kolmandate riikide isikud, siis tuleks sel juhul vastavaid kaasnevaid riske väga põhjalikult kaaluda (nt kas isikuandmete kaitse reeglid selles kolmandas riigis on samal tasemel kui EL-s jms).

Nn jooksvate tegevusnõuete (kapitalinõuded, organisatsioonilised nõuded) kehtestamise eesmärk on tagada, et registripidaja ärijuhtimise, sh finantsiline ja tehniline võimekus ja tegevus, eelkõige andmesubjektide isikuandmete töötlemisel ja andmesubjektide õiguste kaitsmisel oleks üldiselt mõistlikuks peetaval tasemel (vt. eespool olevat punkti 6) Andmete kvaliteet ja turvariskid). Arvestades IKÜM-ist tulenevaid nõudeid tuleks seadusega kehtestada registriandmete töötlemise ja säilitamise füüsilised ja organisatoorsed aspektid ja andmete turvalisuse tagamise kohustus, asjakohased konfidentsiaalsusnõuded töötajatele, samuti turvariskide puhuks käitumisjuhised, s.h. andmete lekkimise või andmete kadumise korral, samuti volitusega kasutamisel.

Samuti peaks olema reguleeritud organisatoorsed nõuded võimalike huvide konfliktide vältimiseks (juhul kui nt registripidajaga kuulub samasse gruppi mõni krediidiandja), tegevuse edasiandmise tingimused (nt kui IT teenus ostetakse väliselt sisse). Peamiseks eesmärgiks on välistada regulatiivsetest nõuetest kõrvalehoidumine või liigsete (turva)riskide võtmine. Plaanimatavas seaduses tuleks sätestada turvaintsidentide kohta teadete/aruanete esitamise kohustus.

Täiendavat analüüsi vajab sõltumatu IT auditi läbiviimise kohustus ja kas peaks olema tegevusloa taotlemisel tingimuseks andmekaitsealase mõjuhinnangu eelnev koostamine kooskõlas IKÜM artikliga 35 ja AKI seisukoht selle kohta.

8.2.9. Andmevahetusplatvormi/andmebaasi üleandmine

Reguleerida tuleks eraldi andmevahetusplatvormi/andmebaasi üleandmine juhul kui pädev järelevalveasutus ei ole andnud olulise osaluse omandamise luba, ühinemisluba või luba ettevõtte võõrandamiseks; samuti andmevahetusplatvormi üleandmine registripidaja tegevusloa kehtetuks tunnistamisel või tegevuse lõpetamisel.

Andmevahetusplatvormi/andmebaasi võiks üle anda üksnes isikule, kellel on registriandmete töötlemiseks vajalik tegevusluba. See peaks toimuma pädeva järelevalveasutuse loal. Eespool toodud eraõigusliku ja riigi poolt peetava registri võrdluses on välja toodud, et eraõigusliku juriidilise isikuna tegutseva krediidiregistri kaasneb oluliselt suurem tegevuse jätkuvuse risk kui riikliku registri puhul ja seega tuleks seda riski kindlasti adresseerida. Seda on võimalik tegevusloa nõuetega küll maandada (eelkõige läbi äriplaani hindamise ja usaldatavusnõuete), kuid tegevuse jätkuvuse riski lõplikult välistada ei ole võimalik. Kui registrit on võimalik „anda hoiule“ või likvideerida järelevalveasutuse kontrolli all, siis uue registripidaja sisenemine turule ei ole garanteeritud. Sellisel juhul peab riik ise leidma võimaluse andmevahetusplatvormi/andmebaasi ülevõtmiseks ja haldamiseks kuni sobiva püsiva teenuse osutaja leidmiseni.

8.2.10. Järelevalve

Plaanimatavas seadusega tuleb sätestada, milline pädev järelevalveasutus annab registripidajale tegevusloa ja millised on selle asutuse konkreetne pädevus ja volitused järelevalve teostamisel. Maailmapank märgib oma raportis, et järelevalve on oluline, et tagada krediidiinfo usaldusväärne vahetamine ja läbipaistvus. Selle kohaselt on tavaliselt tegevusloa andjaks ja järelevalve teostajaks keskpank, finantsjärelevalve asutus, andmekaitseasutus, rahandus- või majandusministeerium või tarbijakaitseasutus.¹²⁹

¹²⁹ VT. täpsemalt Maailmapank, „Credit Repoing Knowledge Guide 2019“, lk 48.

Järelevalvet on vaja teostada kahel erineval eesmärgil:

- eesmärgil, et krediidipakkujad, kellel on kohustus süsteemi kasutada (andmeid edastada ja sealt päringuid teha) oleksid sellega liidestunud, toimuks reaalne andmevahetus ja päringute kohaselt saadud andmete kasutamine krediidiotsuste tegemisel. Sellise järelevalve funktsiooni võiks esialgsel hinnangul täita Eestis riiklik finantsjärelevalve teostaja, kelleks on Finantsinspektsioon. Järelevalve positiivse krediidiinfo edastamise ja kasutamise üle toimuks tavapärase krediidiasutuste ning krediidiandjate ja -vahendajate üle toimuva järelevalve raames, kuna selle protsessi käigus hinnatakse vastutustundliku laenamise põhimõtete järgimist ja positiivse krediidiinfo kasutamine on osa krediidivõimelisuse hindamisest. Krediidivõimelisuse hindamisel kasutatav positiivne krediidiinfo peab kajastuma krediiditoimikus ja olema taasesitatav järelevalvele. Finantsinspektsioon võib registripidajale teha nõuete mittevastavuse korral ettekirjutuse, määrata sunniraha või alustada väärteomenetlust. Lisaks peaks registripidaja maksma Finantsinspektsioonile eraldi järelevalvetasu (sarnaselt teistele finantsjärelevalve subjektidele);
- eesmärgil, et süsteemis hallatavate isikuandmete töötlemine toimuks vastavalt isikuandmete kaitse nõuetele. Isikuandmete kaitse alase järelevalve funktsiooni täidab Andemakaitse Inspektsioon. Sealjuures on AKI-l tulenevalt IKÜM-ist ja IKS-i sätetest pädevus ja volitused väärteomenetlustes karistuste määramiseks. Tänapäevases olukorras langeks AKI-le eelkõige juhtumipõhine menetlus, kuid mingil määral võib AKI-le anda ülesandena ka teatud regulaarse kontrolli teostamise (nt kuidas peetakse logisid, kuidas tehakse päringuid).

9. SEADUSEELNÕU KAVANDI RAKENDAMISEGA SEOTUD MÕJUDE ANALÜÜS

Kavandatav meede nr 1 – nõuded krediidibüroodele:	
a) nõuded asutamisele, sh tegevusloa taotlemisele ja omanikele	
b) nõuded tegevusele, sealhulgas isikuandmete kaitsele ja IT süsteemide turvalisuse tagamisele	
Mõju valdkond: I	Mõju majandusele ja turuosalistele
Sihtrühm:	
POTENTSIAALSED nn POSITIIVSE KREDIIDIREGISTRI TEENUSE OSUTAJAD (KREDIIDIBÜROOD) ERASEKTORIS	
Hetkel osutavad Eestis nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikutega seotud maksehäirete avaldamise/jagamise teenust mitmed eraõiguslikud registrid (Creditinfo ja Taust.ee). Ülevaatlisku positiivset krediidiinfot ehk finantskohustuste infot ei koonda täna ükski eraettevõtja ega riigiasutus. Mõned ettevõtjad (nt Creditinfo AS, DataMe OÜ) tegelevad küll positiivse krediidiregistri teenuse arendamisega, kuid neil puudub juurdepääs suurele osale eraisikute finantskohustuste infole.	
Ehk hetkeseisuga võib täna tegutseda Eestis 2–3 isikut, kes on võimelised nn positiivse krediidiregistri teenust osutama. Samas ei saa välistada, et turule võib tulla ka täiesti uusi teenusepakkujaid.	
Mõju ulatus:	
Suureneb nende ettevõtjate halduskoormus, kes soovivad hakata pakkuma füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetuse teenust. Samas on ettevõtjad, kes soovivad kõnealust teenust pakkuma hakata, avaldanud, et neil on juba käesoleval ajal suuresti olemas võimekus kõnealuse teenuse pakkumiseks. Seega täiendav halduskoormus ei pruugi olla oluline.	
Regulatsioonis kehtestatavate kvaliteedinõuete täitmiseks on vajalik teha investeeringuid nii infotehnoloogilistesse lahendustesse kui tööprotsessidesse. Sektori vajadusi ja kasu arvestades võib investeeringute mahtu hinnata pigem mõõdukaks ja samas vältimatuks. Ka regulatsiooniga kehtestatavad selged sisu- ja kvaliteedinõuded võimaldavad efektiivset investeeringute planeerimist ja toetavad investeeringute pikaajalist kasutamist.	
Vastavalt E&Y uuringule ¹³⁰ on süsteemi kulused võimalik hinnata ainult ligikaudselt. Uurimuse käigus erinevate ekspertide poolt välja käidud hinnangud süsteemi maksumusele jäävad vahemikku 200 000 kuni 500 000 eurot . Arvestades aga vahepeal aset leidnud hinnatõusu, siis peaks seda maksumust kindlasti ülespoole korrigeerima. Süsteemi maksumus sõltub muu hulgas ka sellest, kas süsteem luuakse mõne olemasoleva sarnase infosüsteemi juurde, kus on võimalik osaliselt ära kasutada selle funktsionaalsust, või luuakse süsteem täiesti uue ja eraldiseisvana. Seega on võimalik, et juba praegu turuosalistega andmevahetusliideseid omavad ettevõtted suudavad vajaliku funktsionaalsusega süsteemi luua ka väiksema eelarvega.	

¹³⁰ Rahandusministeerium, „Füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmudelite uuring“, lk 75.

Uuringus toodud arvutuste põhjal on registri/platvormi jooksvate kulude maht ligikaudu **64 000 eurot** aastas (administratiivne korraldamine 20 000 eurot, halduskulu 44 000 eurot).

Kokkuvõttes – uuringus toodud arvutuste kohaselt kujuneb **registripidamise (krediidibüroo enda)** omakuluks **5 aasta jooksul ca 0,7 miljonit**. Sellele lisandub iga krediidipakkuja liidestumise kulu ca **10 000** eurot, mille kannab liidestuja

Lisaks – arvestades eelnimetatud uuring on läbiviidud aastatel 2018 – 2019, siis peaks kindlasti täna eespool väljatoodud kulusid indekseerima vähemalt THI-ga s.t. ilmselt on kulud siiski eeltoodust suuremad.

FinanceEstonia poolt saadud informatsiooni kohaselt tehakse Eestis päevas hinnanguliselt **10 000 positiivset krediidiotsust**, mis tähendab, et päringuid tehakse veelgi rohkem.

Mõju avaldumise sagedus: keskmine ehk regulaarne

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: vähetõenäoline

Mõju olulisus: Mõju olulist on keeruline määratleda. Täna ei ole eraldi nõudeid selles tegevusvaldkonnas kehtestatud ja sellest lähtekohast on mõju oluline. Samas krediidibüroo tegevusloa taotlemine on vabatahtlik s.t. ei ole kohustust vastavat teenust pakkuda

Kavandatav meede nr 2:

Nõuded krediidasutustele ja teistele krediidi pakkujatele:

- kohustus jagada krediiditeavet
- kohustus teha päring enne krediidiotsuse tegemist

Mõju valdkond: I

Mõju majandusele ja turuosalistele

Sihtrühm: **KREDIIDIPAKKIJAD**

2022. aasta alguses tegutses Eestis 94 krediidipakkujat, millest 70 kuulub Finantsinspektsiooni järelevalve alla, kes oleksid käesolevaga kohustatud infot krediidilepingute kohta krediidiregistrile andma. Täpsem krediidipakkujate jaotus ja lepingute arv on järgmine (2021. a. lõpu seisuga):

Laenuandjate jaotus (kategoriid)	Laenuandjate arv vastavalt kategooriatele	Suurimad laenuandjad selles kategoorias	Eraisikutele väljastatud laenude jääk kokku	Lepingute arv
▪ Pangad	14 (sh 5 välisriigi panga Eestis asutatud filiaali)	Swedbank, SEB, Luminor, LHV	KOKKU 10,4 mlrd , millest: - eluasemelaenu 9,45 mlrd - tarbimislenu 436 mln - krediitkaardid 144 mln	631 683 tk
▪ Pankadega seotud krediidiandjad	11	Swedbank Liising, SEB Liising, Luminor Liising	KOKKU laenu eraisikutele 1,17 mlrd , millest: - sõidukiliising 841 mln	279 943 tk
▪ Muud krediidiandjad	45	IPF Digital Estonia, Placet Group, Creditstar	KOKKU laenu jääk 237 mln , millest: - nõ lühiajaline tarbimiskrediit 152 mln - järelmaks 38 mln	289 424 tk
▪ Hoiu-laenuühistud	24	Tartu HLÜ	KOKKU laenu eraisikutele 25,7 mln	<i>Ei ole teada</i>
▪ Muud laenuandjad (välismaised laenuandjad, eraisikult eraisikule sotsiaalmeedia kaudu vms)			<i>Ei ole teada</i>	

Lisaks on kaalumisel, kas eelnimetatud krediidiandjatele, peaksid ka muud selles valdkonnas füüsiliste isikute finantskohustustega tegelevad juriidilised isikud olema kohustatud krediidiregistri vahendusel infot andma – eelkõige nn inkassofirmad.

Samuti on antud juhul oluline eristada suuremaid krediidipakkujaid ja väiksemaid krediidipakkujaid. Suuremateks krediidipakkujateks on pangad, väiksemateks pankadega mitteseotud krediidiandjad ja hoiu-laenuühistud.

Mõju ulatus:

Krediidipakkujate jaoks tekivad kavandatava süsteemiga järgmised peamised kohustused:

- krediidi väljastamisel tuleb teha päring krediiditaotleja juba olemasolevate kohustuste kohta positiivse krediidiregistri vahendusel.
- registri kaudu tuleb esitada andmed päringu korral juba väljastatud krediidilepingute kohta (vastavalt kokkulepitud andmekoosseisule).

Seega on krediidipakkujatel vajalik luua endal tehniline võimekus andmete pärimiseks ja esitamiseks. Ehk oluline on välja tuua ka krediidipakkujate endi kantavad kulutused, mis tuleb teha süsteemiga liidestumiseks. E&Y viis uuringu raames läbi küsitluse, mille andmetel hindas enamik vastajaid liidestuste väljatöötamise töömahuks 40–120 töötundi, kuid mitmed vastajad pakkusid töömahuks ka vahemiku 121–400 tundi ja üle selle. Arvestades asjaoluga, et tõenäoliselt ei piisa andmeid edastava krediidipakkuja puhul ainult liideste arendamisest, vaid vajalikuks võivad osutuda suuremad arendustööd (täiendava vaheandmebaasi loomine), siis võeti arvutuste aluseks keskmine hinnanguline töömaht 200 tundi, mis kasutades arendustunni maksumust 50 eurot, teeb kuluks **10 000 eurot liidestuja/krediidipakkuja kohta.**

Samas on võimalik kaaluda ka vähemakulukamaid alternatiive – kuna eelkõige on ebaselge, kui paljud väiksemad krediidipakkujad oleksid valmis oma süsteemi kas registriga liidestama, sest just neile võib see osutuda tehniliselt liiga keerukaks või kulukaks. E&Y uuringu kohaselt jääb sellisel juhul võimalus hakata andmeid süsteemiga vahetama veebiliidese kaudu. Veebiliidese korral saaks krediidipakkuja siseneda turvalise kasutajaliidese kaudu andmevahetussüsteemi ning kontrollida krediiditaotleja kohustusi. Samuti oleks seal võimalus lisada uusi isikute kohustusi ka käsitsi või faili süsteemi laadimise teel.

Samuti juhul kui hakatakse kasutama andmevahetuskihi X-tee lahendust, siis sellega seoses peavad krediidipakkujad investeerima ka selle süsteemiga liitumiseks täiendavalt turvaserverisse ja liidestusega seotud arenduskuludesse. Liitumiseks kulub ühel krediidipakkujal hinnanguliselt **200 - 2000 eurot** sõltuvalt päringute mahust ja ajaliselt 2 nädalat kuni pool aastat olenevalt krediidipakkuja valmidusest. Teenuse kasutamisel on **aastaseks püsikuluks minimaalselt 200 eurot**, millele lisanduvad päringu tasud vastavalt SK ID Solutions AS-i hinnakirjale.

Lisaks saab olema tasuline ka päringute tegemine registrisse. Eelnimetatud E&Y uuringu kohaselt **tehakse aastas registri vahendusel ca 2 mln päringut, mis arvutuste kohaselt teeks ühe päringu hinnaks 3 eurosent** (vt täpsemalt uuringu lk 78).

Mõju avaldumise sagedus: keskmine ehk regulaarne

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: vähetõenäoline

Mõju olulisus: Mõju on oluline.

Kavandatav meede nr 3:

- Füüsiliste isikute kõikide finantskohustuste (krediidilepingute) kajastamine registris**
- Füüsiliste isikute õigus kontrollida enda kohta kajastatud teavet registris**

Mõju valdkond II

Mõju kodanikele ja sotsiaalsed mõjud

Sihtrühm: FÜÜSILISED ISIKUD (EELKÕIGE, KES PLAANIVAD VÕTTA TARBIMISLAENU)

Mõju ulatus: Eestis on sõlmitud üle miljoni krediidilepingu, mis puudutavad füüsilisi isikuid. Siiski kuna üks isik on sõlminud rohkem kui ühe lepingu, siis konkreetset isikute arvu ei ole teada.

Käesolevaga on aga oluline arvesse võtta ka seda, et suure tõenäosusega on kaalumisel variant, kus andmeid registrisse nõ ette ei salvestata. Ehk kui isik esitab laenuaotluse, siis üksnes sel juhul tuleb krediidipakkujatel edastada info kõigi temaga seotud krediidilepingute kohta registri vahendusel. Füüsiline isik, kes peale registri nn rakendumist laenu enam võtta ei plaani, siis tema kohta päringuid ei tehti. Või siis kui isik soovib võtta krediidi nt 10 aasta pärast, siis alles see hetk tema kohta esimene päring olemasolevate krediidilepingute kohta.

Otsesed positiivsed mõjud:

- Ebajõukohase laenukoormuse vältimine – täieliku maksekäitumise informatsiooni mittedaamisel on oht, et krediidipakkujad teevad otsuse, millega võimaldavad füüsilisest isikust laenuaotlejale mittejõukohast laenukoormust. Selle tagajärjeks on füüsilisest isikust laenuaotleja suutmatus oma kohustusi täita ja halvimal juhul maksejõuetusse

sattumine ning isegi oma varast ilmajäämine. Piisav ja kvaliteetne informatsioon olemasolevate finantskohustuste kohta võimaldab objektiivselt hinnata maksevõimet ja vähendada tuleviku probleemide tekkimise riske.

- Laenutaotlemisprotsessi efektiivsemaks muutumine – ebatäielik andmestik ja täiendavad krediidipakkujate poolt teostatavad andmete/faktide kontrollid toovad laenutaotlejale kaasa kohustuse esitada täiendavaid tõendusmaterjale. Lisaks tähendavad täiendavad tegevused pikemat otsustamisprotsessi. Krediidiandmete kättesaadavus ja tagatud kvaliteet muudavad seega laenutaotlemist ka laenutaotleja jaoks kiiremaks ja mugavamaks.
- Pettuste suurem ärahoidmine.
- Eraelu puutumatus riive võib hoopis väheneda (nt ei pea küsima enam pangakonto väljavõtet kui info sissetulekute kohta saab kätte nt EMTA-st).

Kaudsemad positiivsemad mõjud:

- Laenu hind (intressimäära võimalik alanemine) – efektiivsem laenutaotlemise protsess ja kvaliteetsemate laenuotsuste tulemina madalamad laenukahjumid avaldavad positiivset mõju krediitoodete hinnastamisele. Samuti kuna kõigile krediidipakkujatele on kättesaadav samasugune info füüsiliste isikute finantskohustuste kohta, siis võiks eeldada ka positiivset mõju konkurentsile (need krediidiandjad, kes omavad hetkel suuremat turuosa ja seeläbi ka rohkem infot oma klientide kohta, ei saa seda edaspidi sellise eelisena kasutada). Kokkuvõttes peaks see tähendama, et riskid on krediidipakkujate jaoks väiksemad ja võrdsed tingimused info saamiseks kõikidele krediidipakkujatele suurendavad konkurentsi ning seeläbi võiksid alaneda ka tarbijakrediidi intressimäärad (krediidi kulukuse määrad).
- Võlanõustajad saavad parema ülevaate võlgniku olemasolevatest finantskohustustest – täna ei pruugi võlgnikul endal olla täielikku ülevaadet oma olemasolevatest võlgnevustest. Juhul kui võlgnik annab võlanõustajale juurdepääsu registri vahendusel olemasolevate finantskohustuste seisule, siis on ka võlanõustajal võimalik efektiivsemalt võlgnikku nõustada.

Kaasnevad negatiivsed mõjud:

- Andmete kuritarvitamise risk –krediidipakkujad võivad kasutada registri vahendusel saadud informatsiooni mitte sihipäraselt (nt kasutavad infot uute pakkumiste tegemiseks). Samas kui rakendatakse seaduseelnõu kavandis olevaid kõiki eelnimetatud riske maandavaid meetmeid ja tagatakse piisav kontroll (nii füüsilise isiku enda poolt kui ka riikliku järelevalve – FI ja AKI), siis võib krediidiandmete kuritarvitamise riski pidada üsna minimaalseks.
- Laenude kättesaadavuse vähenemine teatud osale ühiskonnale – teatud osale füüsilisest isikutest laenusoovijatest tähendab krediidiregister rakendumine seda, et nad enam laenu (tarbimiskrediiti) ei saa. Krediidi mitte-kättesaadavusele täpse hinnangu andmine on väga keeruline (nt kui palju leibkondadest enam krediiti selle tagajärjel enam ei saa). Eesti Pank on oma 2019. a. Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringus¹³¹ toonud välja, et 8,1% leibkondadest, kes taotles viimase kolme aasta jooksul laenu (2017. a. seisuga) ei saanud seda (vt lk 40 – 41). Täpsemalt laenu ei saanud eelkõige need leibkonnad, kes olid nõ üürniku staatuses, kes olid kõige madalama sissetulekute tasemega, kes olid vanemad kui 75, kuid ka vanusegruppis 16 – 34 oli laenude kättesaadavus rohkem piiratud (vt uuringu lk 45). Hinnanguliselt ilmselt eeltoodud number (8,1%) suureneb ehk laenude kättesaadavus teatud ühiskonna gruppidele kindlasti väheneb.

Mõju avaldumise sagedus: keskmine ehk regulaarne

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: vähetõenäoline

Mõju olulisus: Mõju on oluline.

Kavandatav meede nr 4:

Järelevalve kehtestamine krediidibüroodele:

järelevalve kohustused Finantsinspeksioonile ja Andmekaitse Inspeksioonile

Mõju valdkond III

Mõju riigiasutuste korraldusele

Sihtrühm: FINANTSINSPEKTSIOON

Mõju ulatus:

Finantsinspeksioonis töötas 2021. aasta seisuga 122 inimest (sh 16 peatatud töölepingut).

¹³¹ Eesti Pank, „Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuring: 2017. aasta küsitluse tulemused“, <https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/teemapaberid/2019/12019-jaanika-merikull-tairi-room-estti-leibkondade-finantskaitumise-ja-tarbimisharjumuste-uuring>

Finantsinspektsiooni halduskoormus teatud määral tõuseb, kuna järelevalvesubjektide arv suureneb, mis võib tähendada ka täiendavate inim- ja rahaliste ressursside kaasamist Finantsinspektsiooni töösse. 2021. aastal oli Finantsinspektsiooni töötaja keskmine palk 2973 eurot.

Finantsinspektsiooni eelarve kujuneb subjektide poolt makstavatest menetlustasudest ja järelevalvetasudest. See tähendab, et isikud, kes taotlevad krediidibüroo tegevusloa peavad maksma nii ühekordse tasu (tegevusloa menetlustasu) kui edaspidi jooksvat järelevalvetasu. Uutest tasudest laekuvad summad peaksid üldiselt katma uute subjektide järelevalvele kuuluvad summad. Ehk eesmärk on need järelevalvetasud kehtestada (võimaluse korral) kulupõhiselt. Siiski võib juhtuda, et täies ulatuses kogu Finantsinspektsiooni järelevalvekuulu, mis läheb taoliste ettevõtjate üle järelevalve teostamisele, laekuvad summad siiski ei kata (siis tuleb see kulu katta muude subjektide poolt laekuvate tasude arvelt).

Kokkuvõtvalt võivad kaasnevad muudatused avaldada teatud mõju nõ käitumisele, küll kohanemisevajadus puudub (kuna uute subjektide lisandumine selles valdkonnas ei ole suur).

Mõju avaldumise sagedus: Seaduse rakendumise alguses avaldub suurem mõju, kui kõik sihtrühma kuuluvad teenuseosutajad hakkavad tegevusloa taotlema. Edaspidi on mõju pidev, kuna Finantsinspektsioon teostab finantsteenuste järelevalvet igapäevaselt.

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: Ebasoovitavate mõjude riski otseselt ei ole. Alguse poole võib tegevuslubade väljastamise menetlus nõuda suuremat ressursi Finantsinspektsiooni poolt.

Mõju olulisus: Mõju on ebaoluline (arvestades seda, et tervikuna Finantsinspektsioon ei pea oma töös suuri ümberkorraldusi siiski tegema).

Sihtrühm: ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

Mõju ulatus:

Andmekaitse Inspektsiooni (AKI) koosseisus on hetkel 19 teenistusk kohta. Plaanitava seaduseelnõu kavandi kohaselt AKI kohustused ülemäära ei kasva.

Mõju avaldumise sagedus: Plaanitava seaduseelnõu kavandi rakendamisel võib kasvada kaebuste esitamine AKI-le, võib suurenda AKI poolt kohapealsete auditite tegemise vajadus ning põhjendatuse korral ettekirjutuste tegemine, sunniraha määramine või ka väärtemenetluse alustamine.

Juhul kui AKI-le pannakse peavastutaja roll järelevalve eest krediidibüroode üle, siis võib see AKI hinnangul tähendada 2–4 uue ametikoha loomist.

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: Väike.

Mõju olulisus: Ebaoluline.

10. RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD

Eelnõus sisalduvate muudatustega riigile ja kohalikele omavalitsustele täiendavaid kulusid ei kaasne.

Finantsinspektsiooni rahastatakse järelevalvetasudest (mitte riigieelarvest) ning seega puudub siin mõju riigieelarvele.

Juhul kui andmevahetus hakkaks toimuma läbi riigi infosüsteemi andmevahetuskirgi X-tee, siis lisavõimaluseseks on võimalik kasutada andmekoguga suhtlemisel X-tee andmejälgija funktsiooni, mis võimaldab: a) salvestada päringuid teinud ettevõtete logid andmesubjekti andmete juurde; b) andmesubjektile juurdepääsu enda kohta tehtud päringutest läbi Eesti.ee.

X-teega mitteliitunud turuosalistes peavad investeerima süsteemiga liitumiseks täiendavalt turvaserverisse ja liidestusega seotud arenduskuludesse. Liitumiseks kulub ettevõtte hinnanguliselt 200–2000 eurot sõltuvalt ettevõtte päringute mahust ja ajaliselt 2 nädalat kuni pool aastat olenevalt ettevõtte valmidusest. Teenuse kasutamisel on aastaseks püsikuluks minimaalselt 200 eurot, millele lisanduvad päringu tasud vastavalt SK ID Solutions AS-i hinnakirjale.

Kui X-tee päringut teostab inimene, siis peab olema päringu päises autentitud kasutaja andmed ja infosüsteemi kood. Kui päringut teostab infosüsteem, peab päises olema infosüsteemi RIHA kood. X-tee haldaja ehk Riigi Infosüsteemide Ameti jaoks peaks eeltooduga kaasnev kulu olema üsna minimaalne kuna sellega suuri IT arendusi ei kaasne.

11. KAVANDATAV ÕIGUSLIK REGULATSIOON JA SELLE VÄLJATÖÖTAMISE TEGEVUSKAVA

11.1. Eelnõu väljatöötamise võimalik ajakava

1. Käesoleva väljatöötamiskavatsuse esitamine arvamuse avaldamiseks	juuni/juuli 2022
2. Eeldatav eelnõu ettevalmistamine	2022 II pool
3. Eeldatav eelnõu esitamine avalikule konsultatsioonile (I. kooskõlastusring)	2023 I pool
4. Eelnõu esitamine VV-le heakskiitmiseks	2023 II pool
5. Õigusakti eeldatav vastuvõtmise aeg	detsember 2023
6. Seaduse jõustumine/rakendumine	2024

11.2. Kaasatavad asutused ja organisatsioonid

Käesolev VTK esitatakse arvamuse avaldamiseks kõikidele seotud osapooltele: Justiitsministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Finantsinspeksioonile, Eesti Pangale, Andmekaitse Inspeksioonile, MTÜ-le FinanceEstonia, Eesti Pangaliidule, Advokatuurile, jt.

11.3. Käesoleva väljatöötamiskavatsuse koostajad

Käesoleva VTK on koostanud Rahandusministeeriumi finantsteenuste poliitika osakonna järgmiste ametnike poolt:

- Marit Maidla (marit.maidla@fn.ee);
- Kadri Siibak (kadri.siibak@fn.ee);
- Thomas Auväärt (thomas.auvaart@fn.ee).

LISA 1. PLAANITAV SEADUSEELNÕU

EELNÕU KAVAND
SEPTEMBER 2021

[FÜÜSILISTE ISIKUTEGA/TARBIJATEGA SEONDUVA] KREDIIDITEABE JAGAMISE SEADUS

1. osa ÜLDOSA

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ xxx. Seaduse reguleerimisala

Käesolev seadus krediiditeabe jagamist, krediiditeabe jagamise teenuse osutamist, seda teenust osutavate isikute (edaspidi *krediidibüroo*) tegevust ja vastutust ning järelevalvet nende isikute üle.

§ xxx. Seaduse kohaldamine

(1) Käesolevat seadust kohaldatakse:

- 1) kõigile Eestis asutamisel olevatele, asutatud ja tegutsevatele krediidibüroodele, sealhulgas Eestis asutatud ja tegutsevatele välisriigi krediidibüroo filiaalidele;
- 2) kõigile Eestis asutatud isikutele, kes annavad või vahendavad tarbijatele krediiti, sealhulgas hoiu-laenuühistutele, kes annavad oma füüsilistest isikutest liikmetele krediiti (edaspidi *krediiditeabe andja*).

(2) Käesolevat seadust kohaldatakse ka Eesti krediidibüroode ja nende filiaalide tegevusele välisriigis, kui välisriigi õigusaktidest ei tulene teisiti.

§ xxx. Krediidibüroo ja krediidiregister

(1) Krediidibüroo on käesoleva seaduse tähenduses on ettevõtja, kelle [peetava krediidiregistri] vahendusel jagatakse tarbijate [füüsiliste isikute] finantskohustuste kohta käivaid andmeid eesmärgiga tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte tõhus rakendamine.

(2) Krediidibüroo võib krediidiregistrit korraldada andmevahetusplatvormina [või andmekoguna/andmebaasina]. Krediidiregister on digitaalne keskkond, mille kaudu toimub andmevahetus krediidiandmete edastamiseks/jagamiseks.

(2) Krediidibüroo võib tegutseda aktsiaseltsina või osühinguna.

(3) Krediidibürool on õigus koguda andmeid ka muudest andmekogudest ja neid jagada.

(4) Lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatule võib krediidibüroo osutada järgmiseid teenuseid:

[*sõltub, kas võimaldatakse ka lisateenuseid – nt KYC infovahetus, nn reitingute andmine või skoorimine jms*]

§ xxx. Krediiditeave ja krediiditeabe jagamine

(1) Krediiditeave käesoleva seaduse tähenduses on igasugune füüsiliste isikute finantskohustuste kohta käiv info, sealhulgas võlaõigusseaduse § 401 lõigetes 1 ja 2 nimetatud krediit.

(2) Krediiditeave võib sisaldada ka võlasuhte rikkumisega seotud isikuandmeid (negatiivseid krediidiandmeid).

(3) Krediiditeabe jagamine käesoleva seaduse tähenduses on igasugune krediiditeabe kogumine, kasutamine, edastamine, lugemine või muu töötlemine.

(5) Krediiditeabe jagamine toimub Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2016/679 (isikuandmete kaitse üldmäärus) artikli 6 punkti 1 alapunkti(de) ... alusel.

[(6) Krediiditeabe jagamine toimub vastavalt käesolevas seaduses sätestatud nõuetele ja peab olema kooskõlas isikuandmete kaitset reguleerivate õigusaktidega.]

§ xxx. Krediiditeabe andja

(1) Krediiditeabe andja isik, kes on kohustatud andma krediidibüroole teavet nende füüsiliste isikute finantskohustuste kohta, kellele ta on krediiti andmas või andnud [ALT: sõlmimas krediidilepingut või sõlminud krediidilepingu].

(2) Krediiditeabe andjateks on käesoleva seaduse kohaselt järgmised isikud:

- 1) [Eestis asutatud] krediidiasutused, sealhulgas välisriigi krediidiasutuste Eestis asutatud filiaalid;

- 2) [Eestis asutatud] krediidiandjad ja -vahendajad, sealhulgas hoiu-laenuühistud;
- 3) [Eestis asutatud] võlgade sissenõudmise teenuse pakkujad, kui algse krediidilepingu muutmise kaasnivad tarbijale täiendavad kohustused;
- 4) [Eestis asutatud] krediidibürood, kui nad on kohustatud andmeid edastama teisele Eestis asutatud krediidibüroole.

§ xxx. Muud mõisted

- (1) Andmesubjekt käesoleva seaduse tähenduses on ...
- (2) Tarbija käesoleva seaduse tähenduses on võlaõigusseaduse § 1 lõikes 5 nimetatud isik.
- (3) Klient käesoleva seaduse tähenduses on iga isik, kellele krediidibüroo oma teenust osutab või isik, kes on krediidibüroo poole pöördunud teenuse saamise eesmärgil.
- (4) Krediidipäring käesoleva seaduse tähenduses on ...

2. osa

NÕUDED KREDIIDIBÜROOLE

2. peatükk

TEGEVUSLOA TAOTLEMINE

- § xxx. Tegevusluba ja tegevusloa ulatus**
- § xxx. Tegevusloa taotlemine ning andmete ja dokumentide esitamine**
- § xxx. Tegevusloa taotluse läbivaatamine ja tegevusloa andmise otsus**
- § xxx. Tegevusloa andmisest keeldumise alused**
- § xxx. Tegevusloa kehtivuse lõppemine**
- § xxx. Tegevusloa kehtetuks tunnistamine**
- § xxx. Krediidibüroo andmete avalikustamine tema tegevusloa kohta**

3. peatükk

OMANIKE VAHETUS/OLULINE OSALUS

[määratletakse see, et mis tingimustel saavad nn suuromanikud vahetuda ehk kui osalus on üle 10%. Eelduslikult on vaja FI luba]

4. peatükk

JUHTIMINE JA ORGANISATSIOONILINE ÜLESEHITUS

§ xxx. Krediidibüroo asukoht ja peakontor

[tõenäoliselt tuleks sätestata, et büroo juriidiline asukoht ja peakontor peaksid asuma Eestis, vastasel juhul on riikliku järelevalve teostamine komplitseeritud]

§ xxx. Nõuded juhtidele ja töötajatele, sealhulgas nõuded andmekaitse spetsialistidele

[krediidibüroo nõukogu ja juhatuse liikmetele nähakse ette tavapärased fit&proper nõuded – laitmatu maine, sobivus jms, töötajatele nähakse ette erialased nõuded]

§ xxx. Krediidibüroo töötaja kohustus Finantsinspeksiooni või Andmekaitse Inspeksiooni teavitada

(1) Krediidibüroo töötaja on kohustatud Finantsinspeksioonile või Andmekaitse Inspeksioonile viivitamata kirjalikult teatama asjaoludest, mille tagajärjeks on või võib olla:

- 1) krediidibüroo tegevust reguleerivate õigusaktide oluline või korduv rikkumine;
- 2) krediidibüroo juhi või töötaja tekitatud oluline varaline klientidele või andmesubjektidele.

(2) Käesoleva paragrahvi lõike 1 kohaselt Finantsinspeksioonile või Andmekaitse Inspeksioonile andmete esitamisega ei riku krediidibüroo töötaja talle õigusakti või lepinguga pandud andmete saladuses hoidmise kohustust.

§ xxx. Juhtide ja audiitori vahetumine, juhi tagasikutsumine

§ xxx. Krediidibüroo sise-eeskirjad

§ xxx. Sisekontroll ja siseaudit

§ xxx. Huvide konflikti maandamise ja vältimise kord

§ xxx. Andmete töötlemisega seotud tegevuste edasiandmine

- (1) Registriandmete töötlemiseks ja registri pidamiseks kasutatava infosüsteemiga seotud tegevuste edasiandmisele kohaldatakse [...].
- (2) Registri pidamiseks kasutatavas infosüsteemis (edaspidi käesolevas paragrahvis infosüsteem) olevaid andmeid võib edastada ja majutada üksnes Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis (edaspidi lepinguriik).
- (3) Registripidaja kooskõlastab väljaspool Eestit infosüsteemi majutamise tingimused ning tingimuste hilisemad olulised muudatused eelnevalt Finantsinspeksiooni ja Riigi Infosüsteemi Ametiga.
- (4) Registripidaja võimaldab Finantsinspeksioonil, Riigi Infosüsteemi Ametil ja Andmekaitse Inspeksioonil igal ajal kontrollida käesoleva paragrahvi lõike ... kohaselt valitud turvastandardite rakendamist nii registripidaja, infosüsteemi majutamisteenuse pakkuja kui ka infosüsteemi majutamise asukohas. Kui infosüsteemi majutatakse väljaspool Eestit, tuleb registripidajal hüvitada kontrollijale kohapealse kontrolliga seotud mõistlikud kulutused.
- (5) Finantsinspeksioonil, Riigi Infosüsteemi Ametil ja Andmekaitse Inspeksioonil on õigus nõuda infosüsteemis olevate andmete teises lepinguriigis majutamise lõpetamist, kui käesoleva paragrahvi lõikes ... nimetatud kontrollimine on takistatud.
- (6) Registripidaja lähtub infosüsteemi infoturbe tagamisel avaliku teabe seaduse alusel kehtestatud infosüsteemide turvameetmete süsteemist või muust samaväärsest standardist.

5. PEATÜKK

TEGEVUSELE ESITATAVAD NÕUDED

§ xxx. Üldnõuded krediidibüroo tegevusele

[siin tuleks sätestada:

- 1) operatsiooni riski juhtimise nõudeid;
- 2) andmete kvaliteedile esitatavad üldised minimaalsed nõuded – teabe kogumise, andmete autoriseerimata juurdepääsu vältimise ja andmete turvalise säilimise kohta ehk võimekus täita GDPRi artikkel 32 nõudeid;
- 3) nõuded andmekaitse mõjuhinnangu koostamisele kooskõlas GDPR artikliga 35.]

§ xxx. Registri vahendusel töödeldavad andmed [andmekoosseis] ning andmete töötlemise eesmärk

- (1) [tulenevalt GDPR artiklist 23(2) tuleks siin esmalt sätestada andmete töötlemise eesmärk]
- (2) Registri vahendusel töödeldakse järgmisi füüsilisi isikuga seotud andmeid:
  - 1) isiku üldised isikuandmed;
  - 2) [...]
- (3) Registri vahendusel töödeldavate andmete täpsema koosseisu, andmevahetuse korralduse ja logide säilitamise tähtja kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega.

§ xxx. Krediidibüroo talitluspidevuse tagamine

- (1) Talitluspidevuse planeerimine on protsess, mille kaudu krediidibüroo kindlustab ärikatkestuste või erakorraliste sündmuste esinemisel oma tegevuse jätkuvuse või taastamise, sealhulgas teenuste osutamise klientidele.
- (2) Krediidibüroo peab pidevalt hindama oluliste ärikatkestuste mõju äri- ja muudele protsessidele, võimalikke ohtusid ning selgitama välja olulisemad riskid.
- (3) Krediidibüroo peab oluliste ärikatkestuste juhtimiseks ja oma tegevuste jätkamiseks välja töötama ning rakendama ärimõju analüüsi abil tuvastatud taaste-eesmärkidel põhineva talitluspidevuse plaani. Krediidibüroo vaatab plaanid regulaarselt üle, testib ja vajaduse korral uuendab neid.
- (4) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud plaanis peab määrama vähemalt:
  - 1) talitluspidevuse plaani otstarbe, ulatuse ja eesmärgid;
  - 2) plaani kasutuselevõtu tingimused;
  - 3) rakendusprotseduurid;
  - 4) rollid, kohustused ja volitused;
  - 5) kommunikatsiooniprotseduurid asutusesiseseks ja oluliste osapooltega väliseks suhtlemiseks;
  - 6) ettevõttesised ja -välised sõltuvused;

- 7) ressursinõuded;
- 8) dokumendihalduse.

(6) Talitluspidevuse planeerimise raames tuleb koostada süsteemide taasteplaanid, mis kirjeldaksid, kuidas oluliste ärikatkestuse korral erinevad süsteemid saavad taas tegevust alustada.

§ xxx. Nõuded küberturvalisusele

- (1) Krediidibüroo rakendab kõiki asjakohaseid meetmeid, et vähendada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seotud riskide mõju osutatava teenuse jätkusuutlikkusele.
- (2) Krediidibüroo töötab välja küberturvalisusega seotud kliendikaebuste ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seotud intsidentide väljaselgitamise ja lahendamise ning nende suhtes meetmete rakendamise korra, mis sisaldab vähemalt:
  - 1) krediidibüroo võrgu- ja infosüsteemide pidamise nõudeid;
  - 2) intsidentidest teatamise korda.
- (3) Krediidibüroo ajakohastab käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud korda vähemalt üks kord kalendriaasta jooksul.
- (4) Krediidibüroo teavitab viivitamata pädevat järelevalveasutust olulisest info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seotud intsidentist, mis on seotud tema pakutavate teenustega. Olulise intsidendi mõiste sisustamisel lähtutakse küberturvalisuse seaduse § 8 lõike 2 punktides 1–5 sätestatust.
- (5) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud intsidentil on või võib olla mõju klientide finantshuvidele, teavitab krediidibüroo viivitamata kliente intsidentist ja kõigist abinõudest, mida saab võtta kasutusele intsidendi negatiivse mõju leevendamiseks.
- (6) Krediidibürool tuleb vähemalt 1 kord aastas läbi viia küberturvalisuse audit.
- (7) Valdkonna eest vastutav minister võib oma määrusega kehtestada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seotud riskide juhtimisele ja intsidentidest teavitamisele täpsemad nõuded ning küberturvalisuse auditi läbiviimise täpsema korra.

§ xxx. Kliendi ja andmesubjekti kaebuse lahendamine

- (1) Krediidibüroo on kohustatud vastama kliendi või andmesubjekti esitatud kaebusele kirjalikult või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis ja teavitama kliendi või andmesubjekti nõude rahuldamisest või kaebuse võimalikust lahendusest mõistliku aja jooksul, kuid mitte hiljem kui 5 tööpäeva pärast kaebuse saamist.
- (2) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaja jooksul ei ole krediidibüroost mitteoleneval põhjusel võimalik kaebusele vastata või kaebuse lahendamiseks kõiki vajalikke toiminguid teha, on krediidibüroo kohustatud kliendile või andmesubjektile viivitust põhjendama ning määrama vajalike toimingute lõpetamise eeldatava tähtaja, mis ei või olla pikem kui 35 tööpäeva.

§ xxx. Registreeringute finantseerimine

- (1) Krediidibüroo katab oma teenuste osutamise kulud vastavalt oma kinnitatud hinnakirjale teenuste eest võetava tasuga.
- (2) Teenuste eest võetavad tasud peavad põhinema teenuse efektiivsel osutamisel ning olema arvestatud põhjendatud kulude alusel.
- (3) Rakendatav hinnakiri peavad olema avalikustatud krediidibüroo veebilehel.
- (4) Krediidibüroo ei võta tasu kohtulahendi, uurimisorgani määruse, Finantsinspektsiooni või Andmekaitse Inspektsiooni päringu, otsuse või muu haldusakti alusel tehtud väljavõtete eest.

§ xxx. Krediidiandmete jagamisele esitatavad nõuded ning andmete säilitamine

- (1) Registrisse kantud andmete osas kohalduvad järgmised säilitamise tähtjad:
  - 1) infot krediidipäringute kohta säilitatakse 1 aasta;
  - 2) andmeid laenuaotluste kohta säilitatakse 1 aasta.
- (2) Krediidibüroo töötaja, juht, aktsionär või osanik, kellel on juurdepääs kliendi isikuandmetele, on kohustatud hoidma saladuses talle teatavaks saanud isikuandmeid tähtajatult, kui isikuandmete kaitse seaduses või Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT L 119, 04.05.2016, lk 1–88) või muus õigusaktis ei ole sätestatud teisiti.

6. PEATÜKK

NÕUDED KREDIIDIBÜROO KAPITALILE, RAAMATUPIDAMISELE JA ARUANDLUSELE

§ xxx. Krediidibüroo aktsia- ja osakapital

- (1) Krediidibüroo aktsia- või osakapital peab olema täielikult sisse makstud.

(2) Krediidibüroo aktsia- või osakapital peab olema vähemalt 50 000 [125 000] eurot.

§ xxx. Nõuded vastutuskindlustusele

§ xxx. Raamatupidamise korraldamine

§ xxx. Aruanded ja nende esitamine

§ xxx. Audiitorikontroll

7. PEATÜKK

ÜMBERKUJUNDAMINE, ÜHINEMINE JA JAGUNEMINE NING KREDIIDIBÜROO TEGEVUSE LÕPETAMINE, REGISTRI ÜLEANDMINE

3. osa

NÕUDED KREDIIDITEABE JAGAMISELE

8. PEATÜKK

KREDIIDITEABE JAGAMINE, KREDIIDITEABE ANDJA KOHUSTUSED JA ÕIGUSED

§ xxx. Krediidibüroole andmete esitamise kohustus

(1) Iga krediiditeabe andja on kohustatud esitama õigustatud krediidipäringu korral käesoleva seaduse §-s ... sätestatud andmed Eestis asutatud krediidibüroole ...

(2) Juhul kui krediiditeabe andja on juba ühele Eestis asutatud krediidibüroole andmed füüsilise isiku finantskohustuste kohta esitanud ei pea ta seda enam teisele krediidibüroole tegema.

§ xxx. Krediidibüroole esitatavate andmete koosseis

(1) Väljastatud krediidi kohta esitab krediiditeabe andja krediidibüroole järgmise info:

- 1) krediidilepingu number, sõlmimise kuupäev ja krediidilepingu kehtivus (krediidi lõpptähtaeg);
- 2) krediiditaotleja tuvastamist võimaldavad andmed (nimi, isikukood);
- 3) krediidi tüüp (näiteks hüpoteeklaen, väikelaen, liising, krediitkaart, käendus) ja valuuta;
- 4) isiku roll lepingu raames (krediidivõtja, kaastaotleja, käendaja);
- 5) krediidi summa;
- 6) järgmise kuue kuu maksed,
- 7) krediidi kasutatud osa;
- 8) krediidi vaba limiit;
- 9) 7 päeva üle maksetähtaja hilinenud maksete summa;
- 10) maksepuhkus;

§ xxx. Krediidibüroole andmete esitamise/jagamise sagedus

[Sõltub mudelist – kas on reaalajas andmete esitamine või mingi viiteajaga.]

§ xxx. Andmete esitamisega seotud tehnilised tingimused

§ xxx. Krediidipäringute tegemine

(1) Iga krediiditeabe andja on õigustatud tegema päringu krediidibüroole selle füüsilise isiku finantskohustuste kohta, kes on esitanud taotluse krediidi saamiseks.

(2) Päringus tuleb ära näidata isiku nimi ja muud tema tuvastamist võimaldavad andmed ning tema tahteavaldus krediidi saamiseks.

§ xxx. Krediidiandmete jagamine krediidibüroode vahel

(1) Krediidibüroo on kohustatud jagama krediidiandmeid teisele krediidibüroole järgmistel tingimustel:

...

§ xxx. Krediidiandmete edastamine muudel eesmärkidel

- (1) Krediiditeavet krediidibüroo poolt on õigus saada sotsiaalhoolekande seaduse §-s 44 nimetatud võlanõustamisteenust osutavatel isikutel juhul kui andmesubjekt on andnud selleks nõusoleku.
- (2) Krediiditeavet krediidibüroo poolt on õigus saada üldistatud kujul statistikaks, kui see on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või avaliku võimu teostamiseks, järgmistel isikutel:
- 1) Rahandusministeerium,
  - 2) Eesti Pank,
  - 3) Finantsinspeksioon.
- (3) Valdkonna eest vastutav minister võib kehtestada määrusega konkreetsed nõuded statistiliste andmete pärimiseks.

§ xxx. Kohustuste mittetäitmine ja andmete väärkasutuse tagajärjed

9. PEATÜKK

ANDMESUBJEKTI ÕIGUSED JA ANDMESUBJEKTI POOLNE KONTROLL

§ xxx. Andmesubjekti õigused

- (1) Krediidibüroo on kohustatud andmesubjektile edastama järgmise info:
- 1) andmesubjekti kohta kajastatud kogu krediiditeave ja sellega seotud andmed [ALT: isikuandmete kaitse seaduse §-s 36 sätestatud logi];
  - 2) päringute kohta, mille erinevad krediiditeabe andjad on selle isiku kohta teinud.
- (2) Andmesubjekt võib esitada taotluse krediidibüroole ebaõigete andmete parandamiseks või kustutamiseks ning krediidibüroo peab põhjendatuse korral andmed parandama või need kustutama.

4. osa

JÄRELEVALVE JA VASTUTUS

10. PEATÜKK

JÄRELEVALVE

[siin sätestatakse eraldi FI ja AKI poolt läbiviidava kontrolli/järelevalve ulatus ja vastavad meetmed]

11. PEATÜKK

VASTUTUS

12. PEATÜKK

RAKENDUSSÄTTED

13. PEATÜKK

MUUDATUSED TEISTES SEADUSTES

Krediidiandjate ja –vahendajate seaduse § 47-i täiendatakse lõikega 4¹ järgmises sõnastuses:

„(4¹) Krediidiandja või –vahendaja on kohustatud tarbija krediidivõimelisuse hindamisel arvestama võlaõigusseaduse § 403⁴ lõikes 3¹ sätestatud nõuetega.“

Krediidiandjate ja –vahendajate seaduse § 48 lõiget 5 täiendatakse punktiga 10 järgmises sõnastuses:

„10) märge selle kohta, kas tarbija kohta on tehtud päring krediiditeabe jagamise seaduse alusel moodustatud registrisse.“

Krediidiasutuste seaduse § 88 lõiget 3 täiendatakse punktiga 4 järgmises sõnastuses:

„4) selline kohustus tuleneb krediiditeabe jagamise seadusest ja on vajalik isiku krediidivõimelisuse hindamiseks.“

Võlaõigusseaduses tehakse järgmised muudatused:

1) § 403⁴ lõige 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Krediidivõimelisuse hindamiseks vajaliku teabe omandamiseks küsib krediidiandja vajaduse korral tarbijalt teavet ja kasutab asjakohaseid andmekogusid või andmevahetusplatvorme. Tarbija peab esitama krediidiandjale õige ja täieliku teabe, mis on vajalik tema krediidivõimelisuse hindamiseks.“;

2) §-i 403⁴ täiendatakse lõikega 3¹ järgmises sõnastuses:

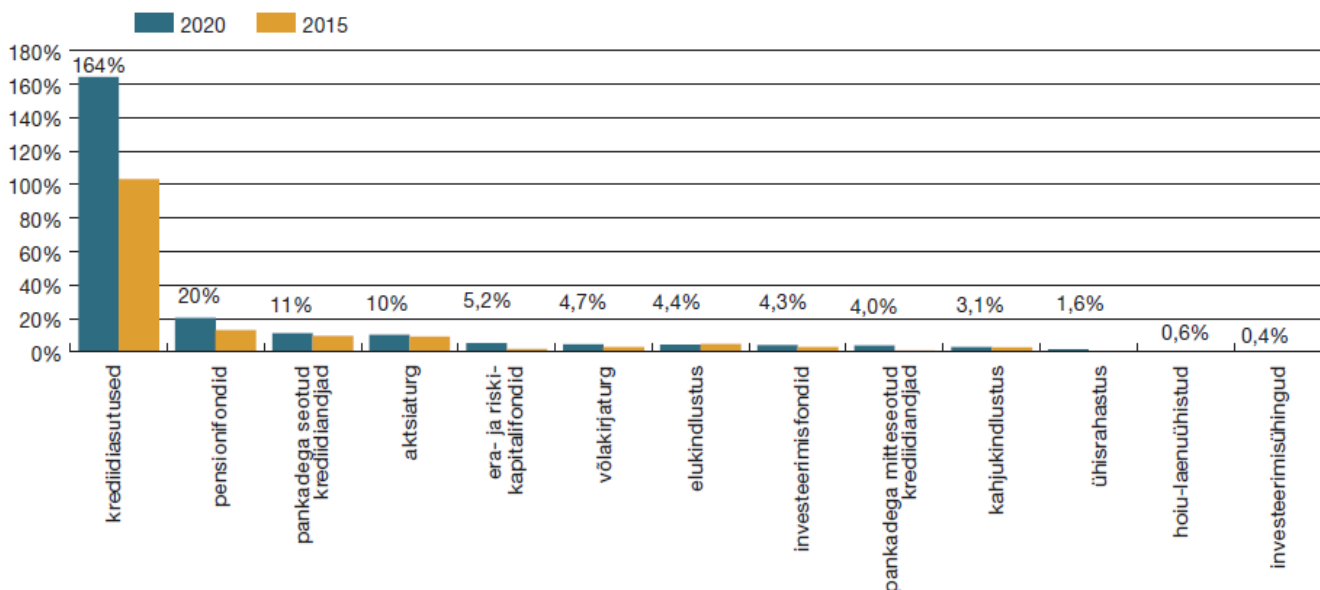
„(3¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 viidatud andmekogude või andmevahetusplatvormide kasutamisel peab krediidiandja kontrollima isiku finantskohustusi krediidibüroost vastavalt krediiditeabe jagamise seaduses ettenähtud korrale. Positiivse krediidiotsuse korral esitab krediidiandja asjaomased andmed krediidibüroole krediiditeabe jagamise seaduses ettenähtud korras.“

LISA 2. ÜLEVAADE KREDIIDITURUST

1. Üldine ülevaade Eesti finantssektorist

Eesti finantssektor on panganduskeskne, st alternatiivsed kapitali kaasamise mahud on pangalaenudega võrreldes üsna väikesed. Järgmisel joonisel on näha, kuidas suhestuvad erinevad finantssektori valdkonnad SKP-ga. Kuigi pärast 2008. aasta majanduslangust on pankade osatähtsus mõnevõrra vähenenud, moodustavad pankade varad endiselt ligikaudu kaks kolmandikku finantssektori varadest. Järgmine joonis ei peegelda küll päris viimast seisust (andmed on üle 2 aasta vanad), kuid siiski on üldine finantssektori struktuur ka täna sama võrreldes kahe aasta tagusega.

Joonis 4. Eesti finantssektori varade ja SKP suhtarv 2015. ja 2020. a lõpus¹³²

Vastavalt Eesti Panga ülevaatele on Eesti finantssektor rahvusvahelises võrdluses ka üpris väike. Kui Eesti finantssektori finantsvarad moodustasid konsolideerimata kujul 2019. aasta lõpus ehk enne koroonakriisi ligikaudu 230% SKPst, siis Euroopa Liidu mediaan oli ligikaudu 1,5 korda suurem. Ka majanduses loodavast lisandväärtusest moodustab finantssektori oma Eestis väiksema osa (4,5%) kui Euroopa Liidus keskmiselt (5%). Ent erinevalt ülejäänud Euroopa Liidust on Eesti finantssektor ja mõlemad suhtarvud viimastel aastatel jõudsalt kasvanud.

Tabel 10. Finantsasutuste arv, kes on Finantsinspektsiooni järelevalve all. Allikas: Eesti Pank

	31.12.2015	31.12.2020
krediitiasutused	16	14
sh filiaalid	8	5
krediidiandjad	andmed puuduvad	56
kredidivahendajad	andmed puuduvad	11
elukindlustusseltsid	5	5
sh filiaalid	1	3
kahjukindlustusseltsid	11	14
sh filiaalid	3	8
fondivalitsejad	17	11
investeeringusühingud	3	6
makseasutused ja e-raha asutused	12	15
kindlustusmaaklerid	45	48
väärtpapierarveldussüsteemi korraldaja	1	1
reguleeritud turu korraldaja	1	1

¹³² Eesti Pank, <https://www.eestipank.ee/finantsstabiilsus/ulevaade-finantssektori-struktuurist>

Eeltoodud tabelist on näha Eestis tegutsevate finantsasutuste arvu (täpsemalt on seal välja toodud need, kes kuuluvad Finantsinspektsiooni järelevalve alla). Punase kastikesega on märgistatud krediidisektoris tegutsevad isikud ehk juriidilised isikud, kelle põhitegevuseks on laenude väljastamine.

Lisaks tegutsevad selles valdkonnas ka hoiu-laenuühistud, kes aga ei kuulu Finantsinspektsiooni järelevalve alla. Hetkel tegutseb Eestis ca 24 hoiu-laenuühistut, suuresti on aga ühistute laenu-tegevus suunatud ettevõtetele.

2. Laenude väljastamine eraisikutele

Nagu järgmisest tabelist näha, siis domineerivad laenude väljastamises jätkuvalt pangad ja eelkõige suurte Skandinaavia pankade tütarfirmad. Siiski viimastel aastatel on turule tulnud ka mitmeid väiksemaid panku, kes mh on asunud väljastama ka eluasemelaene.

Lisaks krediidasutustele väljastavad laene (eelkõige lühiajalisi laene) eraisikutele pankade tütarfirmadest liisingandjad ja pankadega mitte-seotud laenufirmad. Kui arvestada väljatatud eluasemelaenude mahtu, siis viimaste osakaal kogu eraisikute laenu turust on siiski suhteliselt väike. Siiski jättes eluasemelaenud ja liisingud välja, siis on pankadega mitte-seotud laenufirmade poolt väljastatud laenude maht päris märkimisväärne.

Samuti on oluline märkida, et II pensionisamba väljamaksed töid eraisikute laenuportfelli mitmeid muutusi: ühelt poolt maksti tagasi laene, eelkõige tarbimis- ja eluasemelaene, teisalt kasutati laekunud raha uute eluasemelaenude omafinantseerimiseks. Vaatamata sellele, et lepingute arv vähenes peaaegu kõikide laenu liikide arvestuses (v.a eluasemelaenud), kasvas eraisikute koondlaenujääk eluasemelaenude toel hoogsalt 2021. aastal.

Tabel 11. Eestis eraisikutele krediiti andvad laenuandjad ja nende väljastatud laenud eraisikutele (allikas: Finantsinspektsioon), 2021. a. 31. detsembri seisuga¹³³

Laenuandjate jaotus (kategoriad)	Laenuandjate arv vastavalt kategooriatele	Suurimad laenuandjad selles kategoorias	Eraisikutele väljastatud laenude jääk kokku	Lepingute arv
▪ Pangad	14 (sh 5 välisriigi panga Eestis asutatud filiaali)	Swedbank, SEB, Luminor, LHV	KOKKU 10,4 mlrd , millest: - eluasemelaenud 9,45 mlrd - tarbimislaenud 436 mln - krediitkaardid 144 mln	631 683 tk
▪ Pankadega seotud krediidiandjad	11	Swedbank Liising, SEB Liising, Luminor Liising	KOKKU laenud eraisikutele 1,17 mlrd , millest: - sõidukiliising 841 mln	279 943 tk
▪ Muud krediidiandjad	45	IPF Digital Estonia, Placet Group, Creditstar	KOKKU laenude jääk 237 mln , millest: - nõ lühiajaline tarbimiskrediit 152 mln - järelmaks 38 mln	289 424 tk
▪ Hoiu-laenuühistud	24	Tartu HLÜ	KOKKU laenud eraisikutele 25,7 mln	<i>Ei ole teada</i>
▪ Muud laenuandjad (välismaised laenuandjad, eraisikult eraisikule sotsiaalmeedia kaudu vms)			<i>Ei ole teada</i>	

Mh on huvitav märkida, et pankade keskmine tarbimislaenu summa (2237 eurot) ületab märkimisväärselt krediidiandjate keskmise tarbimislaenu summat (1050 eurot). Finantsinspektsiooni andmetel kasvas panga keskmine tarbimislaen 2021. aastal 226 euro võrra, samal ajal kui krediidiandja keskmine tarbimislaen 266 euro võrra.

2.1. Krediidasutuste poolt väljastatud laenud eraisikutele

Krediidasutuste poolt tarbijatele väljastatud laenudest on viimasel aastal ja ka viimasel poolaastal kasvanud just eluasemelaenude väljastamine. Ja seda vaatamata koroonaviiruse leviku ohust tingitud ebakindlusele majanduses.

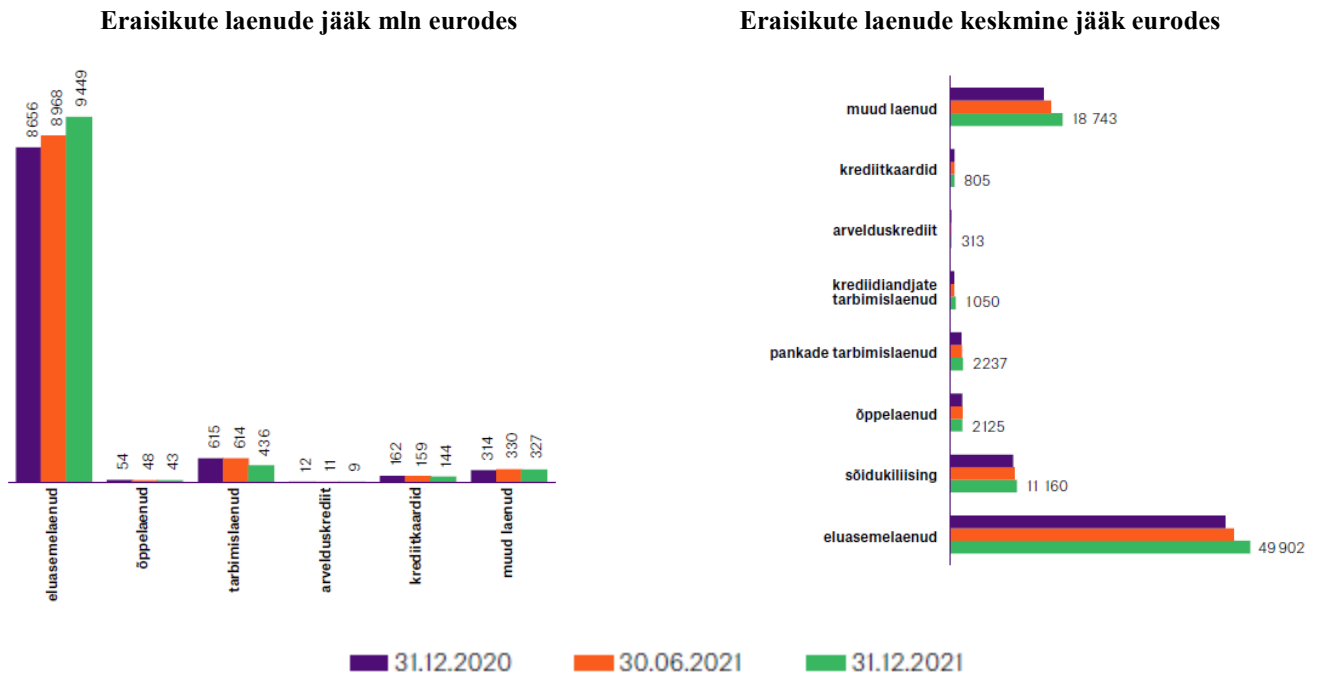
¹³³ Finantsinspektsioon, „Eesti finantsteenuste turg 31. detsembri 2021 seisuga“, https://fi.ee/sites/default/files/finantsteenuste_turu_ulevaade_seisuga_31.12.21_1.pdf

Samas üle pika aja on vähenenud igapäevase tarbimisega seotud laenude jäägid: nii tarbimislaenu, krediitkaartide laenujääk ja arvelduskrediidi jääk ning ka õppelaenu maht.

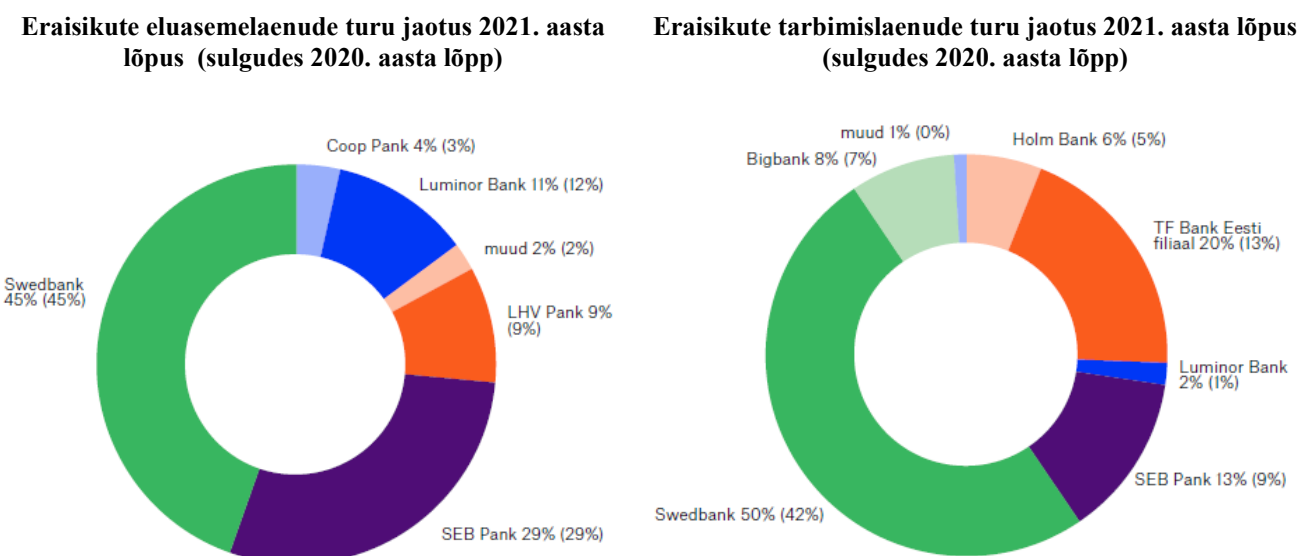
Lisaks nagu juba eespool mainitud, siis II pensionisamba väljamaksed tõid eraisikute laenuportfelli mitmeid muutusi: ühelt poolt maksti tagasi laene, eelkõige tarbimis- ja eluasemelaene, teisalt kasutati laekunud raha uute eluasemelaenude omafinantseerimiseks. Vaatamata sellele, et lepingute arv vähenes peaaegu kõikide laenu liikide arvestuses (v.a eluasemelaenu), kasvas eraisikute koondlaenujääk eluasemelaenu toel hoogsalt.

Joonis 5. Pankade poolt väljastatud laenu eraisikutele (allikas: Finantsinspeksioon¹³⁴)

Nagu ülaloleva tabeli paremast osast näha, siis keskmine eluasemelaenu jääk on aastaga kasvanud, ulatudes 2021. aasta lõpuks 49 902 euroni. Sellele järgnes sõidukiliising, mille keskmine jääk on 11 160 eurot. Muude laenu keskmine jääk (18 743) on niivõrd suur seetõttu, et neid laenu võetakse väidetavalt eraisikute poolt ka oma äritegevuse rahastamiseks.

Joonis 6. Eraisikutele väljastatud laenu turujaotus pankade vahel (allikas: Finantsinspeksioon)

¹³⁴ Finantsinspeksioon, „Eesti finantsteenuste turg 31. detsembri 2021 seisuga“, https://fi.ec/sites/default/files/finantsteenuste_turu_ulevaade_seisuga_31.12.21_1.pdf

Nagu eespool juba viidatud, siis valdava osa eraisikutele väljastatud laenudest moodustavad eluasemelaenud, mille osakaal oli 2021. aasta lõpus 91%. Seega on just eluasemelaenude turu jaotus see, mis kõige rohkem eraisikute pangalaenuurul toimuvat mõjutab.

2021. aastal väljastasid uusi eluasemelaene enim neli panka: Swedbank, SEB Pank, LHV Pank ja Coop Pank. Ning nagu eeltoodud jooniselt näha, siis Coop Pank kasvatas seejuures ka veidi oma turuosa. Samas suuri muutusi turujaotuses toimunud ei ole. Swedbanki ja SEB Pank jäävad eluasemelaenude turul liidriteks.

Pankade tarbimislaenude turujaotust mõjutas 2021. aastal Inbanki tarbimislaenude üleviimine krediidiandjasse, mis suurendas automaatselt ülejäänud pankade turuosasid. Tarbimislaenude portfelli kasv mõjutas turuosa muutust kõige rohkem TF Bank Eesti filiaali puhul. Aastaga kasvas TF Bank Eesti filiaali turuosa 13%lt 20%le, tõustes oma laenuportfelli suuruse poolest teisele kohale. Suurim osa (50%) väljastatud tarbimislaenudest kuulus Swedbankile. Kokkuvõttes on Eesti pankade tarbimislaenude turul toimunud üpriski arvestatavad muutused turujaotuses, mis omakorda mõjutab ka konkurentsiolekorda (just positiivses suunas).

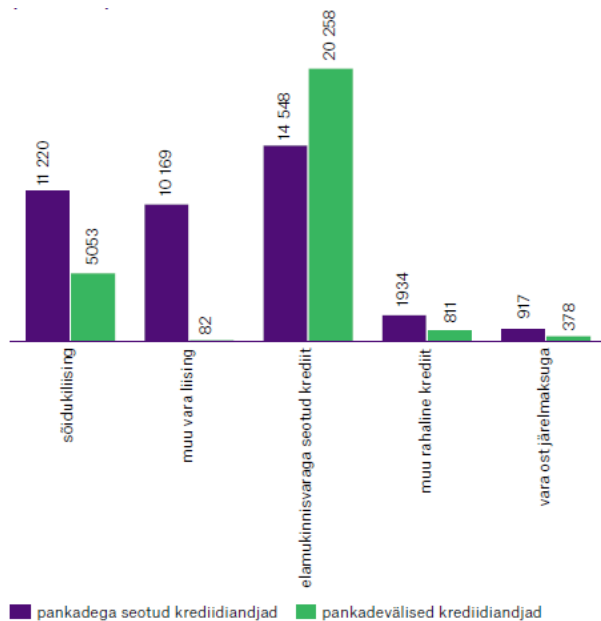
2.2. Muude krediidiandjate (sh liisingfirmade) poolt väljastatud laenud eraisikutele

Võrreldes pankadega tegutseb Eestis tunduvalt rohkem mitte-pankadest krediidiandjaid. 2021. aasta lõpus tegutses turul 48 pankadega mitte-seotud krediidiandjat ning 11 pankadega seotud krediidiandjat (eelkõige liisingfirmad) ning lisaks 9 kredidivahendajat.

Peamine osa eraisikutele antud laenujäägist kuulub samas pankadega seotud krediidiandjatele, mis moodustab 83% krediidiandjate turust. Ülejäänud 23% turust katsid pankadevälised krediidiandjad. Seda aga eelkõige põhjusel, et sõidukite liisingut annavad eelkõige pankadega seotud krediidiandjad ning sõidukiliising on mahtude mõttes teisel kohal peale eluasemelaene. Siiski on viimasel aastal pankadega mitte-seotud krediidiandjate turuosa mõnevõrra tõusnud.

Nagu allolevast jooniselt näha, siis pankadega seotud krediidiandjate poolt eraisikutele väljastatud keskmine laen on üldjuhul suurem. Seda eelkõige liisingu ja samuti järelmaksu väljastamisel.

Joonis 7. Keskmine laenulepingute jääk (eurodes) pankadega seotud ja pankadega mitte-seotud krediidiandjate võrdluses (allikas: Finantsinspeksioon)

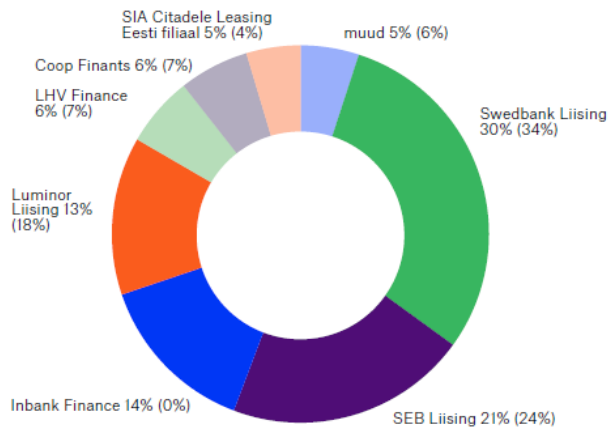

Mis puudutab turujaotust, siis nagu alloleva joonise vasakust osast näha – pankadega seotud krediidiandjate sektoris valitsevad turgu kolme suurpanga liisinguettevõtted. Aasta lõpus kuulus Swedbank Liisingule, SEB Liisingule, Inbank Finance’le ja Luminor Liisingule pankadega seotud krediidiandjate laenujäägist kokku 78% turust.

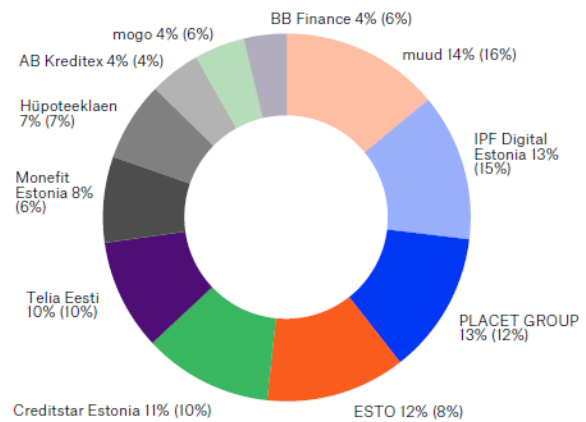
Pankadeväliste krediidiandjate sektoris on pilt kirjum. Seal jaguneb valdav osa turust vähem kui poolte krediidiandjate vahel. 86% laenuportfelli jäägist kuulus aasta lõpus kümnele krediidiandjale 48-st. Suurim turuosa kuulus IPF Digital Estoniale ja talle järgnes PLACET GROUP.

Joonis 8. Pankadega seotud ja mitte-seotud krediidiandjate eraisikute laenuportfellide turujaotus (allikas: Finantsinspektsioon)

Pankadega seotud krediidiandjate turu jaotus laenuportfelli jäägi alusel 2021. aasta lõpus (sulgudes 2020. aasta lõpp)

Pankadeväliste krediidiandjate turu jaotus laenuportfelli jäägi alusel 2021. aasta lõpus (sulgudes 2020. aasta lõpp)

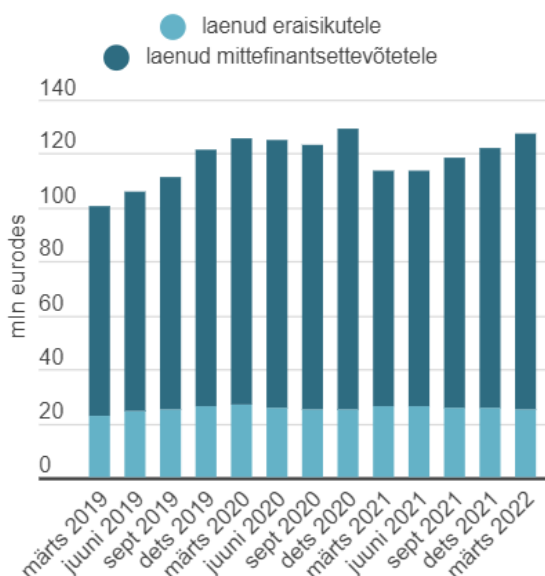
Lisaks tarbijakrediidi pakkujatele tegutsevad turul kredidivahendajad. Kui veel mõni aasta tagasi tegutseti tarbijakrediiditurul ennekõike krediidiandjatena, siis nüüd on kredidivahendajate koguarv tõusnud kümneni. Kredidivahendajate kogukäive oli 2021. aastal 19 miljonit eurot, mis jääb krediidiandjate käibele (906 miljonit eurot) märkimisväärselt alla. Kredidivahendajate seas kuulus suurim turuosa käibe järgi Omaraha OÜ-le (41%) ning talle järgnesid Ühisraha OÜ (24%) ja OÜ Altero (17%). Tarbijakrediidilepinguid vahendati kokku 19 853, mida on 23% rohkem kui 2020. aastal.

2.3. Hoiu-laenuühistute poolt väljastatud laenud eraisikutele

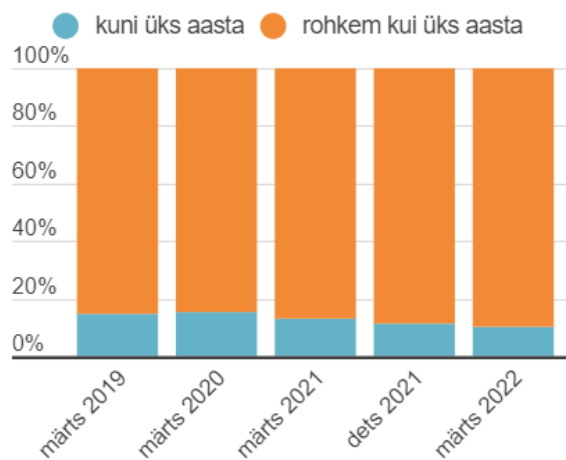
Nagu allpool näha, siis moodustavad suurema osa ühistute laenuportfelligist laenud ettevõtetele. Eraisikutele antavate laenude jääk oli 2021. a. lõpus 25,7 mln eurot. Suurem osa eraisikutele antavate laenude tähtaeg on rohkem kui 1 aasta.

Joonis 9. Hoiu-laenuühistute poolt väljastatud laenud (allikas: Eesti Pank¹³⁵)

Hoiu-laenuühistute väljastatud laenude jääk

Eraisikutele väljastatud laenude tähtaegade struktuur

¹³⁵ <https://www.eestipank.ee/press/statistikateade-hoiu-laenuuhistute-liikmete-arv-suurenes-kvartaliga-enam-kui-300-vorra-28042022-0>

3. Intressimäärad

Pankade poolt väljastatud **eluasemelaenude intressimäär** on varasematel aastatel olnud üle 2%-ndi. Kodumajapidamistele antud tagatisega eluasemelaenude keskmine intressimäär oli aga 2022. a. veebruari lõpus 1,94%, mis on ajaloo madalaim tase.

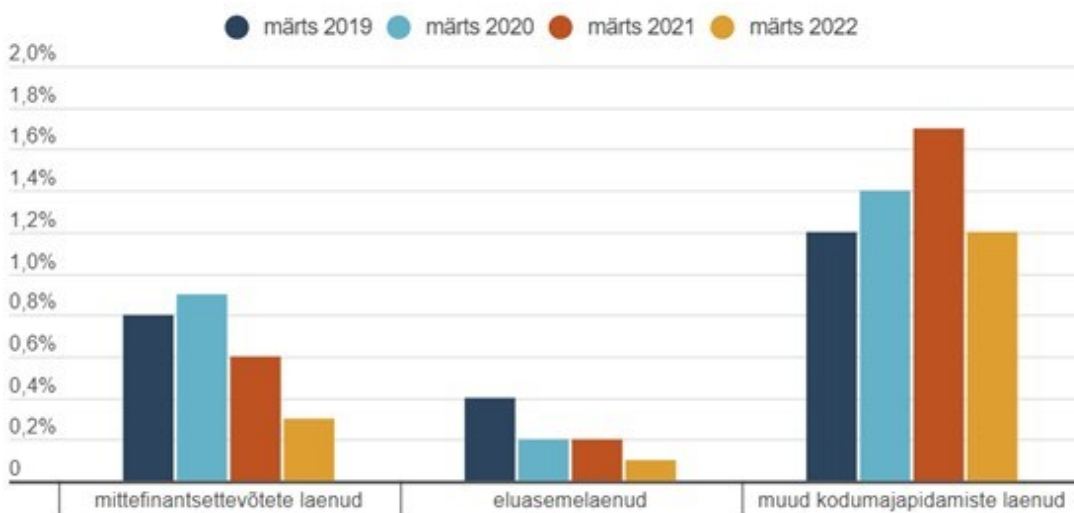
Mis puudutab aga **tarbimislaine (lühiajalised laenud, liising jm)**, siis seal on **keskmised intressimäärad (täpsemalt tarbimiskrediidi kulukuse määrad) viimaste aastate jooksul samuti mõnevõrra langenud, kuid samas mitte märkimisväärselt**. Lisaks krediidi kulukuse määr on pankadega seotud krediidiandjatel ja pankadega mitte-seotud (pankadevälistel) krediidiandjatel endiselt väga erinev.

Finantsinspektsiooni avaldatud andmete¹³⁶ põhjal on pankadeväliste krediidiandjate laenud keskmiselt kliendile märgatavalt kallimad kui pankadega seotud krediidiandjate laenud. 2021. a. lõpus oli sõidukiliisingu keskmine krediidi kulukuse määr pankadega seotud krediidiandjate puhul 5% ja pankadeväliste krediidiandjate puhul 23%.

Muu rahalise krediidi (nn tavalised lühiajalised tarbimiskrediidid) keskmine krediidi kulukuse määr oli pankadega seotud krediidiandjate puhul 14% võrrelduna pankadeväliste krediidiandjate 45%ga. Vaid järelmaksu puhul oli krediidi kulukuse määr suhteliselt ühel tasemel nii pankadega seotud krediidiandjate (keskmiselt 18%) kui ka pankadeväliste krediidiandjate puhul (keskmiselt 19%).

4. Erasisikute võlgnevused

Joonis 10. Krediidiasutuste laenuportfellis üle 60 päeva viivises olevad laenud, osatähtsus (allikas: Eesti Pank¹³⁷)

Eespool olevast joonisest on näha, et pankade poolt väljastatud eluasemelaenude portfellis on viivises olevate laenude osakaal suhteliselt väike ja see on viimaste aastatega ka vähenenud (2022. märtsi seisuga oli see üksnes 0,1% ja jäägina 10,4 mln eurot). Muu krediidi osas on viivises olevate laenude osakaal pankade laenuportfellis üksjagu suurem, 2022. a. märtsis oli see 1,2% (ja jäägina 12 mln eurot). Teisalt ei ole siiski ka nii suur number (mh võrdluses ka teiste riikidega), mis näitab, et suur osa inimesi jõuab pankadelt tarbimiseks võetud laenu korrektselt tagasi maksta. Iseenesest võib see muidugi näidata ka pankade konservatiivsemat laenupoliitikat võrreldes mitte-pankadest krediidiandjatega.

Viivises olevate laenude ehk nn probleemsete laenude osakaal on aga üksjagu suurem pangaväliste krediidiandjate puhul. Finantsinspektsiooni andmetel on muude krediidiandjate laenuportfelli kvaliteet eelmisel aastal küll pisut paranenud, kuid viivises olevate laenude osakaal krediidiandjate väljastatud laenudes on siiski tunduvalt suurem võrreldes pankadega (see viivislaenude näitaja sisaldab nii pankadega seotud kui mitteseotud krediidiandjate viivislaene).

Kui 2021. a. lõpus oli pankadega seotud krediidiandjate laenudest viivises alla 2% lepingutest, siis pankadeväliste krediidiandjate laenudest oli viivises peaaegu 15%. Kokku oli 2021. a. lõpus

¹³⁶ <https://fi.ee/et/publikatsioonid/krediidiandjate-sektori-iv-kvartali-2021-ulevaade>

¹³⁷ Eesti Pank, <https://www.eestipank.ee/press/statistikateade-viivislaenude-osakaal-pankade-laenuportfellis-jatkuvalt-madal-28032022>

**makseraskustes klientide lepinguid (viivises, kvartali jooksul maha kantud ja loovutatud lepingud kokku)
73 000.**

Hoiu-laenuühistute puhul on see seis märksa parem – ebatõenäoliselt laekuvad nõuded (nii ettevõtete kui eraisikute vastu) moodustasid 2022. a. I kvartali lõpus 850 956 eurot ehk 0,7% ühistute laenuportfelligist. Aastaga on aga samas ebatõenäoliselt laekuvate nõuete maht kasvanud 7,8% ehk 61 000 euro võrra. Ehk sisuliselt on hoiu-laenuühistute viivislaenude osakaalud võrreldavad pankade viivislaenude portfelliga.

LISA 3. TEISTE RIIKIDE MUDELID

Järgnevalt antakse ülevaade teiste riikide füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmodelitest, millega on esindatud erinevad krediidiandmete jagamises süsteemid: Läti (ulatuslik riiklik keskregister), Rootsi (eraõiguslik lahendus, kus krediidibüroo tegevus eeldab andmekaitse inspeksiooni tegevusluba), Saksamaa (eraõiguslik lahendus), Belgia (riiklik keskregister) ja Soome (loomisel olev riiklik keskregister)

Tabel 12. Välisriikide finantskohustuste andmevahetusmodelite võrdlustabel (Autor: Ernst&Young, autorite lisandused)

Tunnus	Läti	Rootsi	Saksamaa	Belgia	Soome (planeeritav lahendus)
Omandivorm	Avalik (keskpank) Lisaks on turul eraõiguslikud teenusepakkujad, suurim Kreditu informācijas birojs (Creditinfo grupp)	Era (mitu pakkujat, millest suurim Upplysningscentralen)	Era (mitu pakkujat, suurim Schufa Holding AG)	Avalik (keskpank)	Avalik (maksuameti juures asuva sissetuleku registri juurde)
Õiguslik alus	Avalik: seadus Era: leping, teenusepakkujale laieneb tegevusloa regulatsioon	Lepinguline, teenusepakkujale laieneb tegevusloa regulatsioon	Lepinguline	Seadus	Seadus
Kohustus raporteerida positiivset krediidiinfot	Jah (keskpanga registrisse) Ei (eraõigusliku teenusepakkuja registrisse)	Ei	Ei	Jah	Jah
Mudeli vorm	Avalik: register Era: register	Register	Register	Register	Register
Andmete andjad	Avalik: pangad ja muud laenuandjad Era: pangad ja muud laenuandjad, negatiivse info puhul ka muud ettevõtted	Pangad ja muud laenuandjad, ettevõtted, valitsusasutused	Pangad ja muud laenuandjad	Pangad ja muud laenuandjad, liisingufirmad, kindlustusfirmad	Pangad ja muud krediidiandjad
Kogutud andmed	Era: eraisiku kohta - Hetke kohustused - Aktiivsed võlgnevused - Kustutatud võlgnevused - Subjekti kohta päringuid teinud ettevõtete nimekiri - Krediidireiting - Teave tagatise kohta (nt tagatise väärtus, aga ka tagatise väärtuse hindamise meetoodika) Avalik: - Finantskohustuse tüüp - Kohustuse tähtajad - Kohustuse summa - Võlgnevus - Päringu teinud isikud Vt täpsemalt: https://datnes.latvijasbanka.lv/legal/160-Credit-Register-regulation-01072021.pdf	Eraisiku kohta: - Igakuine sissetulek - Igakuine kulutamine - Osalus firmades ja omatud kinnisvara ning nendega seotud laenud - Eraisiku laenud - Negatiivne krediidiinfo Ettevõtte kohta: - Käive - Finantskohustus - Likviidsussuhtarvud	Eraisiku kohta: - Kontaktinformatsioon - Informatsioon töö kohta - Omatud kinnisvara - Pangaandmed - Laenud Ettevõtte kohta: - Juriidilised dokumendid - Tegevusvaldkond - Osanike nimekiri - Pangakontod - Omatav kinnisvara	Eraisiku kohta: - Finantskohustused ja nendega seotud iseärasused - Negatiivne krediidiinformatsioon - Kontaktandmed Ettevõtte kohta: - Krediidisumma - Krediiditüüp - Kohustuse alg- ja lõppkuupäev - Informatsioon firma kohta - Muu informatsioon, mis aitab hinnata krediidi andmise riski ja krediidivõimelisust	Füüsiliste ja juriidiliste isikute kohta: - Väljastatud krediit (summa) - Krediidi tüüp (laen, liising jne) - Tagasimakse tähtaeg - Igakuiste maksete suurus - Igakuine sissetulek - Ajakohastatud teave üle 60-päeva viivismaksete kohta - Teave krediidikeelu kohta

Krediidiinfo andmete uuendamine	Avalik: 1 x päevas Era: 1 x päevas	1 x kuus (laenuandmed)	1 x tööpäevas	1 x tööpäevas	1x tööpäevas Teave krediitkaartide jm limiitide muutmise ja limiidi kasutamise kohta uuendatakse 1 kord kuus
Krediidiinfo andmete hoiustamine	Avalik: laenude ajalugu säilitatakse 10 aastat peale lepingu lõppemist, logisid hoiustatakse 1 aasta päringu tegemisest Era: laenude ajalugu säilitatakse 5 aastat peale lepingu lõppemist	3 aastat lepingu lõppemist	10 aastat lepingu sõlmimisest või lepingu lõppemisel (olenevalt kumb on pikem periood)	Õigeaegselt tagastatud laenude puhul 1 kuu + 8 päeva peale lepingu lõppemist	2 aastat lepingu lõppemisest (krediidiraportil näha vaid kasutusel olev krediit, ajaloolist infot ei kuvata) Logisid hoitakse 1 aasta
Liidestused	Era: - XML Gateway - Veebi kasutajaliides - Meil (<i>batch processing</i>)		- XML Gateway - Veebi kasutajaliides - SAP - Sftp ja meil (<i>batch processing</i>)	Belgia „X-tee“	
Teenuse kasutamise maksumus eraisikule	Avalik: tasuta Era: - 2 x aastas andmesubjektile tasuta 17 EUR/aasta: - Täielik interaktiivne raport - Creditinfo poolt välja töötatud krediidiriski hindamise mudeli järgi arvutatud krediidireiting - Piiramatu arv aruandeid	49 SEK/kuu	*- 1 x aastas andmesubjektile tasuta *Teenustasude kohta loe: https://www.mein-eschufa.de/download/preisliste.pdf ja https://praxistipps.focus.de/was-kostet-eine-schufa-auskunft-die-preise-im-ueberblick-112625 *(Parandus tehtud 2019. a detsembris)	- 1 x aastas andmesubjektile tasuta 3.95–6.95 EUR/kuu: - Piiramatu kasutamine - Krediidiriski hindamise mudel - Täiendavad aruanded lisatasu eest	Andmesubjektile tasuta – võimalik kontrollida oma kohustusi riigiportaali kaudu

Uuringus teostatud rahvusvahelise praktika analüüsist tuleneb:

- Krediidiinfo teenuse pakkumine toimub rahvusvahelises praktikas tavapäraselt kahel viisil: andmevahetus läbi riiklike krediidiregistrite või eraõiguslike krediidibüroode. Mitmetes riikides eksisteerivad need kaks süsteemi paralleelselt, eelkõige kui riiklike registritega soovitakse saavutada täiendavaid avalik-õiguslikke eesmärke lisaks krediidivõimelisuse hindamisele. Näiteks Soomes loomisel oleva positiivse krediidiregistri üks peamisi eesmärke vastutustundliku laenamise kõrval on finantsturgude ja makromajanduse analüüs, lisaks soovitakse andmeid kasutada ka kriisilahenduses.
- Reeglina on riiklikud krediidiregistrid loodud olukorras, kus eraõiguslikke krediidibüroosid vaba turukonkurentsi tingimustes ei ole tekkinud või need ei täida eesmärke soovitud ulatuses. Lepingulistel alustel toimivate krediidibüroode suureks puuduseks on olnud asjaolu, et krediidiandjatel puudub kohustus nendega liitumiseks ja krediidiandmete vahetamiseks, mis oleks vastavalt ka sanktsioneeritud. Seetõttu on ka krediidibüroode kujunemine olnud pärsitud jurisdiktsioonides, kus oluline osa krediiditurust on jaotunud väikese arvu krediidipakkujate vahel.
- Võrdlusjurisdiktsioonidest on Saksamaal ja Rootsis kujunenud ajalooliselt efektiivne eraõiguslike krediidibüroode süsteem, mistõttu sealne regulatiivne sekkumine on olnud minimaalne. Kuna Eestis ei ole sellist süsteemi krediidituru kontsentreeritud iseloomust tulenevalt kujunenud, siis on põhjendatud ulatuslikum riiklik sekkumine, kehtestades mh krediidipakkujatele kohustuse krediidiinfo vahetamiseks ja enne tarbijakrediidi väljastamist krediidiinfosüsteemi päringu tegemiseks.
- Kui riiklik valik osutub eraõigusliku krediidibüroo kasuks, siis Rootsi ja Läti regulatsioon pakuvad hea võrdlusmaterjali eraõiguslike krediidibüroode tegevuse reguleerimiseks, sh tegevusloa nõuete osas. Samas tuleb arvestada Eesti eripäradega, kus pädevaks ametiasutuseks ei sobiks praegust tegevusprofiili arvestades

tõenäoliselt Andmekaitse Inspektsioon (AKI) ning pigem on selleks vajalikud kompetentsid ja kogemused olemas FI-l.

- Võrdlusriikidest Lätis, Belgias ja Iirimaal on riiklik krediidiregister, Soomes on riiklik register loomisel. Nimetatud võrdlusriikide andmenõuded on heaks võrdlusaluseks Eesti süsteemi väljatöötamisel sobiva (ja vähima vajaliku) andmekoosseisu määratlemiseks.
- Soomes plaanitakse luua positiivne krediidiregister maksuameti juurde, kus täna asub juba sissetulekute register. Krediidiregistrisse tehtava päringu tulemusel vastena saadav krediidiraport peaks tulevikus Soomes sisaldama andmeid ka füüsilise isiku aastasissetuleku kohta. Samuti esitatakse Lätis ja Soomes krediidiraportis teave üle 60 päeva viivises oleva krediidi kohta.
- Nii Lätis, Iirimaal, Belgias kui ka tulevikus Soomes kogutakse ja registreeritakse isiku krediidiandmetena ka teavet tema antud isiklike tagatiste (garantii, käendus) kohta, kuna sellised võimalikud viitkohustused võivad isiku krediidivõimelisuse hindamisel samuti mõju omada.
- Arvestades puudusi piiriülese krediidiinfo riskasutuses, siis Iirimaa nõuab krediidipakkujatelt ka laenutaotleja poolt välisriikides võetud kohustuste väljaselgitamist ja registris registreerimist.
- Riiklike registritega võrdlusriikide regulatsioonid määratlevad täpsemalt andmete edastamise ja väljastamise tingimused ning korra, nende hoidmise ja kaitse nõuded, samuti andmesubjektide õiguste teostamise korra. Seadusest tuleneb krediidipakkujate kohustus andmete edastamiseks ja päringu tegemiseks enne krediidi väljastamist. Belgias kehtestab seadus selge keelu tarbijale krediidi andmiseks, kui registri kohaselt on laenutaotlejal üle 1000 euro suurune maksevõlgnevus. Väiksemate võlgnevuste korral võib uue krediidilepingu sõlmida, kui selleks on eriline põhjus, mis tuleb registreerida tarbija krediiditoimikus.
- Läti seaduses on selgelt sätestatud, et registriandmed on informatiivsed. Seega üksnes registrile tuginemine ei tõenda vastutustundliku laenamise nõuete täitmist.
- Tagamaks andmesubjekti kontrolli tema andmete õiguspärase kasutamise üle ning aitamaks kaasa pettuste riski maandamisele peavad Rootsis krediidibürood teavitama iga kord andmesubjekti tema kohta andmete väljastamisest. Samasugust lahendust planeeritakse ka Soomes loodava krediidiregistri osana.

LISA 4. LAEKUNUD TAGASISIDE

Märkuste/ettepanekute esitaja	Märkuste numbrid
Justiitsministeerium	märkused 1–25
Sotsiaalministeerium	märkused 26-28
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	märkused 29-35
Andmekaitse Inspeksioon	märkused 36-43
Maksu- ja Tolliamet	märkused 44-48
Finantsinspeksioon	märkused 49-55
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	märkused 56-58
Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda	märkused 59-62
Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet	märkused 63-77
Advokatuur	märkused 78-82
Eesti Pangaliit	märkused 83-98
Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit	märkused 99-102
Finance Estonia MTÜ	märkused 103-125
Creditreform Eesti OÜ	märkused 126-137

Nr	Ettepaneku sisu	Rahandusministeeriumi seisukoht
JUSTIITSMINISTEERIUMI MÄRKUSED		
1.	<p><u>Isikuandmete töötlemise õiguslik alus</u></p> <p>VTK-s on tehtud valik kehtestada seaduses teatud tingimused, millest juhindudes erasektor korraldab asjakohase andmevahetuse. Seejuures ei ole kuidagi selgitatud, miks on langetatud valik just sellise mudeli kasuks.</p> <p>Kavandatava süsteemi keskmes on laenutaotleja isikuandmete töötlemine. Isikuandmete töötlemise eelduseks on õigusliku aluse olemasolu (isikuandmete kaitse üldmääruse¹³⁸ art 6 lg 1 punktid a-f).</p> <p>Konkreetselt õigusliku aluse määramine on olulise tähtsusega, sest sellest sõltub seadusandja sekkumise põhjendus ja ulatus. Õigusliku aluse määramise olulisust on mõõndud ka lk 30 (alajaotus „Isikuandmete töötlemise raamistik“): „Seega on oluline määratleda ja eristada õiguslik alus andmete töötlemiseks ning eesmärk, milleks näiteks seaduse alusel ja millisel juhul on vajalik andmesubjekti nõusolek“. Seetõttu pidanuks VTK esmaseks ja kõige olulisemaks osaks olema isikuandmete töötlemise asjakohase õigusliku aluse määramine. Õiguslikeks alusteks vastavalt isikuandmete kaitse üldmäärusele (üldmäärus) on:</p> <p>a) andmesubjekt on andnud nõusoleku töödelda oma isikuandmeid ühel või mitmel konkreetsel eesmärgil;</p> <p>b) isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti osalusel sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele;</p> <p>c) isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötaja juriidilise kohustuse täitmiseks;</p> <p>d) isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti või mõne muu füüsilise isiku eluliste huvide kaitsmiseks;</p> <p>e) isikuandmete töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötaja avaliku võimu teostamiseks;</p> <p>f) isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötaja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps.</p> <p>VTK ei sisalda selget ja arusaadavat analüüsi, milline üldmääruse artikli 6 lõikes 1 toodud alustest asjakohane on. VTK lk-1 30 on õiguslikest alustest esile toodud:</p>	<p>Uues VTK alapeatükis 4.2. täpsustatakse mudeli valiku aluseid, eelkõige toetatakse Rahandusministeeriumi tellitud „Füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmudelite uuringus“ väljatoodud erinevate lahenduste analüüsile.</p> <p>Uues VTK-s kasutatakse läbivalt terminit positiivne krediidiregister, mis viitab andmevahetuse lahendusele üldisemalt, st lõpplahendus krediidiandmete jagamiseks võib olla nii andmekogupõhine register või ka andmevahetusplatvorm. Nõustume, et andmevahetusplatvormi-põhise lahenduse kasuks räägib eelkõige lahenduse infotehnoloogiline turvalisus, tarbijate eraelu puutumatus väiksem riive (vt JUM kommentaar 2) ja andmete parem kvaliteet.</p> <p>Täna on turul olemas sarnast teenust (registripõhist maksehäirete registrit) pakkuvad isikud ning ei nähtu turutõrget. Seega leiame, et ei ole põhjust teha riigieelarvelisi kulutusi registri ülesehitamiseks.</p> <p>Isikuandmete töötlemise õigusliku aluse analüüs on esitatud uue VTK peatükis 6.</p>

¹³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (EMPs kohaldatav tekst) (OJ L 119, 4.5.2016, lk 1–88).

1) andmesubjekti nõusolek: nenditakse, et on küsitav, kas VTK-s kirjeldatud juhul oleks tegemist üldmääruses sätestatud nõuetele vastava nõusolekuga;

2) lepingu täitmine (või lepingu sõlmimise kavatsus): nenditakse, et on vaieldav, kas päring krediidiregistrisse, olgu see riiklik andmekogu või eraõigusliku krediidibüroo poolt peetav register, on selleks tingimata vajalik. Klient võib näiteks argumenteerida, et ta esitab kõik vajalikud andmed ise;

3) õigustatud huvi: õigustatud huviks oleks vastutustundliku laenamise põhimõtete rakendamise tagamine, ülelaenamise ja laenukahjude negatiivse mõju vähendamine. GDPR-i sissejuhatuse punktis 47 on viidatud, et selline õigustatud huvi võib olemas olla näiteks siis, kui andmesubjekti ja vastutava töötleja vahel on asjakohane ja sobiv suhe, näiteks kui andmesubjekt on vastutava töötleja klient või töötab tema teenistuses. Igal juhul eeldab õigustatud huvil põhinev andmete töötlemine andmesubjekti õiguste põhjalikku kaalumist, millega kaasneb täiendav ebakindlus andmetöötluse õiguspärasuse suhtes.

Sellele tuginedes jõutakse järeldusele, et „[arvestades] eeltoodut ja tagamaks krediidiregistri andmete töötlemiseks kindel alus, on soovitatav see kehtestada seadusandlikul tasemel. GDPR-i kohaselt võiks sobivas õigusaktis olla sätestatud üldtingimused, millega reguleeritakse isikuandmete töötlemise seaduslikkust, tingimused vastutava töötleja kindlaksmääramiseks (sh avalik-õigusliku või eraõigusliku andmetöötleja valiku osas), töötlemisele kuuluvate isikuandmete liik, andmesubjektid, üksused, kellele võib andmeid avaldada, eesmärgi piirangud, andmete säilitamise aeg ning muud meetmed seadusliku ja õiglase töötlemise tagamiseks.“

Justiitsministeeriumi hinnangul ei tugine see järeldus selgel ja jälgitaval argumentatsioonil. Ei ole arusaadav, mida peetakse silmas „on soovitatav see kehtestada seadusandlikul tasemel“. Millisele üldmääruse artikli 6 õiguslikule alusele seejuures tuginetakse, ei ole arusaadav.

Lisaks on märkimisväärne, et õigustatud huvi ei käsitata asjakohase õigusliku alusena põhjusel, et sellele tuginemisega kaasneb täiendav ebakindlus. Märgime, et isikuandmete töötlemise õigusliku aluse määratlemine ei sõltu sellest, mis on mugav vastutava töötleja jaoks, vaid isikuandmete töötlemise tegelikust sisust.

Isiku nõusolekul eraõiguslikes suhetes isikuandmete töötlemine on võimalik eeldusel, et nõusolek vastab üldmääruses sätestatud nõuetele: on vabatahtlik, konkreetne, teadlik ja ühemõtteline tahteavaldus, millega andmesubjekt kas avalduse vormis või selge nõusolekut väljendava tegevusega nõustub tema kohta käivate isikuandmete töötlemisega (art 1 punkt 11). Ka Justiitsministeerium kahtleb selle õigusliku aluse kohaldatavuses antud juhul.

Selleks, et isikuandmete töötlemine õigustatud huvi korral oleks seaduslik, tuleb täita kaks kumulatiivset tingimust:

1) isikuandmete töötlemine peab olema vajalik vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvide elluviimiseks, ning

2) andmesubjekti põhiõigused ja -vabadused ei kaalu neid huve üles.

Teise tingimuse puhul on vajalik kõnealuste vastanduvate õiguste ja huvide kaalumine, mis sõltub põhimõtteliselt asjaomase üksikjuhtumi konkreetsetest asjaoludest ning mille raames peab kaalumist teostav isik või institutsioon võtma arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitest 7 ja 8 tulenevate andmesubjekti õiguste olulisust.¹³⁹

Kui tegemist on üksikjuhtumi asjaoludest sõltuva kaalutusotsusega, siis ei saa siseriiklikus õiguses lõplikult ette määratleda vastanduvate õiguste ja huvide kaalumise tulemust, ilma et lubatud oleks konkreetse juhtumi erilistest asjaoludest lähtuv teistsugune tulemus. Seega on õigustatud huvi korral riigi sekkumise ulatus seadusandluse näol väike.

VTK-s põhjendatakse uue seaduse väljatöötamise vajadust eesmärgiga tagada vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhusam järgimine.

¹³⁹ Euroopa Kohtu 24.11.2011 otsus liidetud kohtuasjades C-468/10 ja C-469/10 (ASNEF ja FECEMD); p 40

	<p>Vastutustundliku laenamise põhimõtete järgimine on krediidiandjale seadusest tulenev kohustus (VÕS § 403⁴). Vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimiseks vajalike kohustuste täitmist peab vaidluse korral tõendama krediidiandja (VÕS § 403⁴ lg 13). Seda silmas pidades on arusaamatu, miks ei käsitata VTK-s asjakohase õigusliku alusena üldmääruse art 6 lg 1 punkti c ehk isikuandmete töötlemine juriidilise kohustuse täitmiseks.</p> <p>Riigi sekkumist eraõiguslikesse suhetesse saab põhjendada ka avaliku huviga. Asjakohaseks õiguslikuks aluseks on sel juhul üldmääruse art 6 lg 1 punkt e: isikuandmete töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks. Selle eelduseks on avaliku huvi määratlemine võlaõiguslikus suhtes või sellest suhtest tuleneva mõjuna. VTK-s seda käsitletud ei ole. Seega võib järeldada, et sellist avalikku huvi ei eksisteeri.</p>	
<p>2.</p>	<p><u>Ettevõtja ärihuvid vs eraelu puutumatus riive</u></p> <p>Problemaatiline on ärihuvidest lähtuv ettevõtjakesksus VTK-s. Eraelu puutumatus riivet ei ole analüüsis riive ulatust arvestades sellevääriliselt analüüsitud.</p> <p>Muudatuste vajadust põhjendatakse laenuaotleja jaoks laenuaotlemise protsessi väiksema koormusega (lk 5) ning ära on märgitud põhiseaduse asjassepuutuv säte (lk 27), ent põhiõiguste riive analüüsi, s.h proportsionaalsuse hinnangut VTK-st ei nähtu. Tegemist on olulise aspektiga, mille tähtsust ei ole kahetsusväärset teadvustatud. Selles kontekstis tuleks analüüsida, milline meede aitab saavutada soovitud eesmärki isiku eraelu puutumatus suuremal määral austaval viisil. Seejuures tuleks aluseks võtta üldmääruse asjakohane õiguslik alus. Hinnata tuleks, kas juba olemasolevad meetmed (vt järgmist lõiku) on piisavad. Kui mitte, siis milline meede on vähemriivavam (nt andmevahetusplatvormi kaudu üksikpäringutena toimiv andmeedastus aitab saavutada sama eesmärki kahtlemata vähemriivaval moel kui keskne register).</p> <p>On selgusetu, miks ei toimi olemasolevad meetmed:</p> <p>1) Lk 22 on kaalutud võimaliku mitteregulatiivse lahenduse tabelis avalikkuse teavitamise meetme kohta märgitud selle mitteklaarumise põhjendusena järgmist: „Krediidipakkujad ei ole iseseisvalt füüsiliste isikute finantskohustuste infot suutnud vahetama hakata, kuigi algatusi selleks on tehtud. Peamiste murekohtadena on välja toodud usaldusvääruse puudumine omavahel (täpselt ei tea, kes milleks infot kasutada võib) ja ka teenusepakkuja (isik, kes hakkaks kõnealust infot krediidipakkujatele vahendama) osas. Regulatsioon aitab kaasa usalduse tõusule“.</p> <p>Esiteks on arusaamatu põhjenduse seos avalikkuse teavitamisega. Siin tuleks hoopis esile tuua, kas ja milliseid kampaaniaid on krediidiandjad (või riik) laenuaotlejate teadlikkuse tõstmiseks teinud. Kui selline teavitamine on toimunud, siis vajab selgitust, miks ei ole see toimunud.</p> <p>2) Vastutustundliku laenamise põhimõtte hõlmab endas ka laenuaotleja kohustust anda krediidipakkujale teavet, mille vastu teisel poolel on lepingu eesmärki arvestades äratuntav oluline huvi (VÕS § 14 lg 2). See tähendab, et laenuandja peab andma krediidipakkujale teada kõigist tema krediidivõimekust mõjutavatest rahalistest kohustustest. VTK-st ei nähtu, kas ja kuidas selle kohustuse rikkumine VTK ajendanud probleemi lahendamist mõjutab.</p> <p>3) Krediidiandja või krediidivahendaja on enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist kohustatud andma tarbijale piisavaid selgitusi, et tarbija saaks hinnata, kas pakutav tarbijakrediidileping vastab tema vajadustele ja finantsolukorrale (VÕS § 403⁵ lg 1). VTK-st ei nähtu, kas ja kuidas on krediidiandjad selle kohustust täitnud ja kui suur on selle osakaal koguprobleemist.</p>	<p>Eraelu puutumatus riive analüüs on esitatud uue VTK alapeatükis 6.2.</p>
<p>3.</p>	<p><u>Mudeli valik</u></p> <p>VTK-s keskendutakse mudelile, mille lahutamatuks osaks on krediiditeabeteenuse osutajad: „Uuringus analüüsitud kolmest mudelist hinnati Eesti jaoks sobivaimaks varianti, kus krediidiandjad ise hakkavad andmevahetust korraldama vastavalt riigi seatud tingimustele. Sellise</p>	<p>Mudeli valiku põhjuseid on täpsemalt analüüsitud alapeatükis 4.1. kus tuuakse välja nii era- kui avaliku sektori peetud andmevahetusmudeli eelised ja puudused.</p>

	<p>süsteemi korral on vajalik teenusepakkuja litsentseerimine, et kehtestada sobivad ja proportsionaalsed nõuded tagamaks piisava usalduse, andmete turvalisuse ja teenuse jätkuvuse. Juhul kui teenusepakkujaid on rohkem, on krediidipakkuja seotud vaid ühe krediidibürooga, kes vajadusel andmete saamiseks suhtleb ise teiste krediidibüroodega info saamiseks. Seejuures on nende roll jäänud lahti seletamata.“ (lk 4). Ei ole jälgitav, millistele argumentidele tuginedes on jõutud just sellise mudeli valikuni. Samuti ei nähtu VTK-st, millist rolli nähakse teenusepakkujal. See on aga oluline üldmäärust silmas pidades (vastutav vs volitatud töötleja ning sellest tulenev vastutus). Usalduse ja andmete turvalisuse vaates on isikuandmete töötlejate paljusus pigem teatavaks riskiks.</p>	
<p>4.</p>	<p><u>Isikuandmete kaitse seaduse muudatused</u> Kuivõrd VTK-s on määratlemata jäänud isikuandmete töötlemise õiguslik alus ning põhjendamata valitud mudel, siis on raske nõustuda ka isikuandmete kaitse seaduse kavandatava muudatusega. VTK-s on maksehäireregistri puhul tuginetud isikuandmete kaitse seaduse § 10 selgitusele, mille kohaselt tugineb krediidivõimelisuse hindamine üldmääruse art 6 lõike 1 punktile e, võimaldab liikmesriigil kehtestada seaduslik alus isikuandmete töötlemiseks, kui selle eesmärk on avalikes huvides oleva ülesande täitmine. Tuleb mõõnda, et see selgitus ei ole korrektne ning asjakohane õiguslik alus on õigustatud huvi. Samal seisukohal on ka Andmekaitse Inspeksioon käesoleva aasta juunis infoportaali osas avaldatud seisukohas (vt lk 2). Õigustatud huvi on õigusliku alusena isikuandmete töötlemisel krediidivõimelisuse hindamise või muul samasugusel eesmärgil tunnustatud juba ka 01.01.2008-14.01.2019 kehtinud isikuandmete kaitse seaduses ja veel enne seda kehtinud seaduses.</p>	<p>Võtame Justitiisministeeriumi tagasiside teadmiseks.</p>
<p>5.</p>	<p><u>Juba plaanitavate arenduste kasutamine</u> Justitiisministeerium ja Registrite ja Infosüsteemide Keskus (RIK) on käima lükanud uue nõuete ja arestide infosüsteemi (edaspidi NAIS) analüüsi. NAIS on planeeritud andmevahetuskanalina krediidi- ja makseasutustele ning valitsusasutustele ja nende hallatavatele asutustele, kes vajavad pangainfot seadusest tuleneva ülesande täitmiseks. NAISi tööle rakendamise tähtaeg on seatud 2024 aastasse. NAIS hakkab sisaldama osalist negatiivset krediidiinfot (isiku vastu esitatud nõuded ja nende alusel alustatud täitemenetlused). Teiseks toimub süsteemi vahendusel võlgniku arvelduskonto arestimine krediidi- ja makseasutustes (kuni NAISi rakendamiseni täidab neid eesmarke RIK halduses olev elektrooniline arestimissüsteem - eArest). VTK-s esitatud andmevahetuse platvormi kontsept langeb kokku NAIS kasutajagruppidega ja on loogiline edasiarendus süsteemile. NAISi mõjutaks enim andmevahetuse korraldamise alternatiiv, kus krediidiinfo kogumiseks loodav süsteem oleks riiklikult korraldatav. NAISi juurde kogu vajaliku krediidiinfo loomine on võimalik ning looks ühese lahenduse isiku krediidivõimekuse hindamiseks minimaalsete arendusvajaduste ja -kuludega. Üks asukoht nii negatiivse kui ka positiivse krediidiinfo kogumiseks ja kuvamiseks täidaks VTK-s väljendatud eesmarke. Ettepanek kajastada registris ka negatiivne krediidiinfo (VTK lk 13) sobitub laiemas plaanis NAISi tänase eesmärgiga, kuna suur osa maksehäirete registris olevatest nõuetest liigub enamasti edasi täitemenetlusse. Seega maksehäirete kuvamine koos täitemenetluse infoga loob terviklikuma pildi laenaja maksedistsipliinist. Samuti oleks maandatud huvide konflikt (VTK lk 14). VTK-s ei ole välja toodud võrdlust teenuse hinnastamise kohta era ja avalikus sektoris. Registerlahendus on potentsiaalselt kõige odavam ning sarnaneks suuresti juba täna eArestis (tulevikus NAISis) olevatele teenustele. Positiivse krediidiregistri loomine NAISi toob kaasa mõnevõrra väiksema halduskulu, kuivõrd olemasoleva süsteemi täienduse tõttu lisanduks vaid osaline majutus- ja halduskulu, võrreldes täiesti uue süsteemi kõrvale loomisega. Samuti ei muutu positiivse krediidiregistri lisamisel ka süsteemi ISKE klass ja sellest tulenevad kulud, kuivõrd NAIS juba vahendaks pangasaladust.</p>	<p>Kohtumistel Justitiisministeeriumiga (18.02.2021) selgus, et NAISiga liitumine ei ole käesoleval juhul andmevahetuseks sobiv võimalus. NAIS alustab tööd alles 2024. aastal. Rahandusministeeriumi eesmärk andmevahetusmudel ellu kutsuda sellest oluliselt varem. Lisaks selgus, et NAISi arengukava, st tööle rakendamise järgmise versiooni arenduskava, on juba tänaseks planeeritud ning sinna ei ole võimalik uusi funktsioone lisada. See tähendab, et kui oleks soov lisada uues VTK-s kirjeldatud funktsioon NAISi, siis lükkuks andmevahetusmudeli arendamine ja tööse rakendamine teadmatusse kaugesse.</p>

	<p>Erasektori poolt teenuse pakkumisel peab arvestama riskiga, et teenusepakkujad loobuvad teenuse osutamisest. Riikliku registri korral on see risk maandatud.</p> <p>RIKil on olemas krediidasutustega suhtlemise ja andmevahetuse kogemus. Võimaliku negatiivse mõjuna saab välja tuua, et riikliku registri puhul suureneks kaebuste arv registrihaldajale ja sellest tulenevalt registrihaldaja töökoormus, kuivõrd isikud pöörduvad tihti info korrastamiseks registrihaldaja poole, kellel andmete parandamiseks sisulist pädevust ei ole.</p>	
<p>6.</p>	<p><u>VTK mõju RIKi omatuludele</u></p> <p>VTK toob välja, et potentsiaalne krediiditeabe seadus võiks anda krediidibüroole õiguse saada avalikest registritest KYC põhimõttel andmeid ja infot. Eeltoodust ning täpsest andmekoosseisust lähtuvalt võib VTK mõjutada oluliselt äriregistri ja kinnistusraamatu omatulu, kuna mõlema registri puhul moodustavad krediidasutuste ning krediiditeabe pakujate poolt tehtud päringud olulise osa omatulust.</p> <p>Kui kinnistusraamatu info oleks krediidasutustele tasuta kättesaadav, võib see kaasa tuua kinnistusraamatu omatulu langemise rohkem kui 30% ulatuses.</p> <p>Lisaks on VTKs ettepanek koguda ja jagada infot juriidiliste isikute kohta (sh B2B ja nõusolekuteenuse ettepanek), mis võib mõjutada oluliselt äriregistri omatulu. Samas ei täpsusta VTK konkreetset andmestikku, mis peaks tasuta kättesaadav olema. Juba täna on kohustatud isikutele tegelike kasusaajate infoga tutvumine tasuta kättesaadav. Kui aga sellele peaks lisanduma ka nt osanike info ning majandusaasta aruannete jt juriidilise isiku äriregistri andmetega tutvumise vajadus, siis võib see kaasa tuua rohkem kui 35% omatulu languse (krediidasutuste päringud) või isegi 75% (juhul kui andmeid saavad edaspidi tasuta ka tänased krediiditeabe pakujad).</p> <p>Märgime, et omatulu moodustab RIKi eelarvest ligi 33%, See on oluline osa RIKi eelarvest nn avaandmete direktiivi (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu (EL) 20.06.2019.a direktiiv 2019/1024 avaandmete ja avaliku sektori valduses oleva teabe taaskasutamise kohta (uuesti sõnastatud)) art 14 lõike 5 mõttes, mistõttu on võimalik rakendada RIKi suhtes viidatud direktiivis ette nähtud erandit ning jätkata äriregistri andmete eest tasu võtmist veel kahe aasta jooksul pärast Euroopa Komisjoni poolt sama direktiiv art 14 lõike 1 alusel antud rakendusmääruse jõustumist.</p> <p>RIK klienditoele tekiks oluline töökoormuse kasv juhul, kui andmetega tutvumist peaks kõigile osapooltele võimaldama ka äriregistri veebilehe/teenuste kaudu (sh kontrollides ka tutvumisalust ja volitusi).</p>	<p>Uuest VTK eraldi KYC temaatikat ei analüüsita, samuti ei ole VTK skoobis B2B ettepanekut. Seega uuest VTK-st on nimetatud teemade käsitus välja jäetud välja kuna tagasiside ei näidanud suurt toetust KYC ja B2B andmete jagamisele (vt peatükk 3). Lisaks mõjutaks nende teemade hõlmamine registri rakendumise ajakava.</p> <p>Seega ei mõjuta potentsiaalne krediiditeabe seadus äriregistri ega kinnistusraamatu omatulu.</p>
<p>7.</p>	<p><u>Üldine tähelepanek</u></p> <p>Võlaõiguse seisukohast on krediiditeabe seaduse väljatöötamine kindlasti tervitatav. Sellega oleks meie hinnangul võimalik tagada VÕS-is ja KAVS-is sätestatud vastutustundliku laenamise põhimõtte tõhusam rakendumine praktikas ning seeläbi vältida tarbijatele ülelaenamise tulemusel tekkivaid probleeme. Seega oleks vastaval regulatsioonil kindlasti oluline tarbijakaitseline mõju. Kuigi tarbija krediidivõimelisust tuleks ka pärast korraliku andmestikuga positiivse krediidiregistri loomist hinnata erinevate andmete kogumis (st mitte üksnes registriandmetele tuginedes), võiks sellise registri olemasolu muuta krediidiandjatele nende seadusest tulenevate kohustuste täitmise vähem koormavaks, ilmselt tõuseks ka kasutatavate andmete kvaliteet. Samuti võiks see aidata vähendada võimalikke vaidlusi vastutustundliku laenamise põhimõtte järgmise üle.</p> <p>VTK leheküljel 11 väljapakutud täpsustust VÕS-i regulatsioonis saab Justiitsministeeriumi hinnangul pidada põhjendatuks. Allpool esitame oma seisukohad konkreetsete valikukohtade suhtes.</p>	
<p>8.</p>	<p><u>Info mittetarbijate kohta</u></p> <p>Iseenesest on vastutustundliku laenamise põhimõtte järgmise kohustus ette nähtud suhetes tarbijatega. Selle eesmärk on tarbija kui lepingulise suhte nõrgema poole kaitse. Tarbijaks mitteolevatele isikutele need reeglid üldiselt ei kohaldu, erandi teeb sellest reeglist VÕS-i § 403 lg 2, mille kohaselt kohaldatakse VÕS-i tarbijakrediiti puudutavaid reegleid</p>	<p>Uus VTK ei hõlma teabe kogumist juriidiliste isikute kohta: kuna nimetatud teema nõuab eraldi põhjalikku käsitlust, siis oleme otsustanud selle teema analüüsimise edasi lükata.</p>

	<p>(st ka vastutustundliku laenamise reegleid) ka füüsilise isiku poolt sõlmitud lepingule krediidi võtmiseks iseseisva majandus- või kutsetegevuse alustamiseks, mille puhul kasutusse võetav krediit või krediidi eest omandatava asja või teenuse netohind ei ületa 50 000 eurole vastavat summat.</p> <p>Arvestades, et juriidiliste isikute suhtes vastutustundliku laenamise reeglid iseenesest ei kehti (kuigi ka nende puhul on krediidiandjal ilmselt huvi eelneva krediidivõimelisuse hindamise läbiviimise vastu), tekib siin ilmselt tugevamalt küsimus selliste andmete kohustuslikus korras kogumise õigustatuses.</p> <p>Täiendavalt tuleks analüüsida, kas loodav krediidiregister sobiks selleks kohaks, kus juriidiliste isikute osas rakendatakse varajase hoiatuse süsteemi. Lisaks võiks analüüsida, kas krediidiregister koos varajase hoiatusega sobiks Maksu- ja Tolliamet juurde.</p>	
9.	<p><u>Info piiratud teovõime kohta</u></p> <p>Info avaldamine selle kohta, et isiku teovõime on piiratud, tekitab eelkõige andmekaitsealises küsimusi. Eraõiguse seisukohast saab aga välja tuua, et isiku teovõime piiratus on faktiline seisund. Kohus ei piira isiku teovõimet, vaid tuvastab vastava seisundi olemasolu ja määrab eestkostja. Mõju tehingute kehtivusele ei teki sellest hetkest, kui kohus eestkostja määrab, vaid juba siis, kui vastav seisund on tekkinud. Kuna selliseid andmeid ei saa kuskil olemas olla, siis ei saa olemas olla ka piiratud teovõimega isikute registrit. Võimalik on üksnes eestkostetavate register.</p>	<p>Uus VTK ei hõlma teavet isiku teovõime kohta (vt peatükk 3). Tegemist on tundliku teabega, mis on täna juba riiklikus andmekogus (rahvastikuregistris) kättesaadav ja eesmärgiks on vältida teabe dubleerimist andmekogudes.</p>
10.	<p><u>Negatiivne krediidiinfo</u></p> <p>Kui krediidiregistriga seonduvat reguleerida, siis oleks Justiitsministeeriumi hinnangul mõistlik tegeleda nii positiivse kui ka negatiivse krediidiinfoga. Negatiivne krediidiinfo on iseenesest erinevatest maksehäireregistritest praegu paremini kättesaadav kui positiivne krediidiinfo, seega siin on regulatiivse sekkumise vajadus ilmselt väiksem. Samas kui vastav regulatsioon luua, oleks iseenesest mõistlik ja loogiline, et negatiivset ja positiivset infot vaadeldaks koos. Krediidivõimelisuse hindamise seisukohast on need mõlemad võrdset olulise tähendusega.</p>	<p>Negatiivse krediidiinfo avalikustamise teema vajab täiendavat põhjalikku analüüsi ja uues VTK-s ei ole seda otseselt käsitletud.</p>
11.	<p><u>Andmete avaldamise tähtaeg</u></p> <p>VÕS-is sätestatud vastutustundliku laenamise põhimõtte võimalikult tõhusa järgimise jaoks on krediidiinfo kättesaadavus oluline. Negatiivse krediidiinfo puhul nõustume VTK-s viidatud seisukohaga, et kui nõue on täitmata ja see ei ole aegunud, siis ei ole põhjust seda infot mingi aja (nt 15 aastat) möödudes registrist kustutada. Vastasel juhul ei nähtuks registrist õiged andmed.</p>	<p>Võtame Justiitsministeeriumi seisukoha teadmiseks.</p>
12.	<p><u>Maksehäireandmete järjepidevus</u></p> <p>Toetame eesmärki tagada, et registri loomisel kajastada selles võimalikult täpselt andmed tekkinud võlgnevuste kohta. Nõustume VTK-s väljatooduga, et sellel teemal on seosed ka VÕS-i nõuete loovutamise regulatsiooniga, mis praegu ei sisalda nõude loovutamisel võlgniku teavitamiskohustust. Lihtsalt kui võlgnikku ei ole nõude loovutamisest teavitatud ja ta täidab kohustuse vanale võlausaldajale, siis loetakse, et ta on enda kohustuse täitnud õigele isikule (VÕS § 169). Seega kui kohustada vastavad andmed registrisse kanda, siis kujutaks see teatud mõttes erisust võrreldes VÕS-i regulatsiooniga. Eelnõu koostamisel tuleks sellele teemale kindlasti tähelepanu pöörata.</p>	<p>Negatiivse krediidiinfo avalikustamise teema vajab täiendavat põhjalikku analüüsi ja uues VTK-s ei ole seda otseselt käsitletud.</p>
13.	<p><u>Laenukeelu nimekirj</u></p> <p>VTK-s pakutud laenukeelu nimekirja väärrib Justiitsministeeriumi hinnangul kaalumist kui meede selliste tarbijate jaoks, kes on sattunud nõu võlaringi ja kellel võib olla lisaks majanduslikele raskustele ka sõltuvusprobleeme jms. Samas tuleks seejuures läbi mõelda, mis tähendus oleks sellisesse nimekirja lisatud keelul eraõiguslikult. Eelkõige tekib see küsimus olukorras, kus krediidiandja ei austa tarbija varem väljendatud soovi, et temaga lepingut ei sõlmitaks. Läbi tuleks mõelda, kas sellisel juhul oleks sellel keelul ka mingi eraõiguslik tagajärg konkreetse lepingulises suhtes. Ilma selleta ei oleks vastaval nimekirjal ilmselt erilist tähendust.</p>	<p>Võtame Justiitsministeeriumi seisukoha teadmiseks.</p>

<p>14.</p>	<p>VTK üheks peamiseks eesmärgiks on kaardistada olemasolevad probleemid ning seada sellest lähtuvalt eesmärgid. Kuidas eesmärkideni jõuda ehk selle erinevad võimalikud lahendusviisid, kaalumaks, millised neist on sihtrühmadele vähim koormust tekitavad ja vähim sekkumist nõudvad, on väljatöötamiskavatsuse koostamise peamine mõte. Selleks tuleb kindlasti pöörata tähelepanu ka võimalikele mitteregulatiivsetele meetmetele, mida esitatud VTK-s on mingil määral küll tehtud, kuid esitatud analüüs jääb üsna pealiskaudseks. Paljuski on põhjus selles, et VTK-s ei alustata mitte tegeliku probleemi defineerimisest (nt võlgnevuste suur osakaal majanduses, füüsiliste isikute raskused laenude teenindamisel, ettevõtjate nõrk maksevõime, andmete vähene usaldusväärsus või krediidivaldkonna ettevõtjate vaheline usaldamatus), vaid pannakse üsna koheselt paika soovitud eesmärk (vastutustundlik laenamine) ning seda paraku läbi regulatiivsete meetmete, milleks olevat seaduse ja kohustuste kehtestamine, mis ju aga eeldabki otsest ja vaid regulatiivset sekkumist. Loomulikult ei ole sellisel juhul mitteregulatiivsete meetmete analüüsil enam mõtet, kuna regulatiivse sekkumise vajadusena esitletud probleemi ei ole mitteregulatiivselt tõepoolest võimalik lahendada. Järeldusena võib öelda, et just seetõttu ei ole esitatud VTK piisavalt veenev osas, mis puudutab võimalike mitteregulatiivsete lahendite põhjalikumalt kaalumist, nt avalikkuse teavitamist liigse laenamise ohtudest või senise regulatsiooni parema rakendamise võimalustest. Mitteregulatiivsete meetmete korral tuleb pakkuda lahendust reaalsele probleemile, mitte aga näidata selle sobimatust regulatiivse lahendina. Siiski väärib tunnustust, et VTK-s on ära märgitud oluline asjaolu, et krediidipakkujad ei ole seni ise suutnud nt finantskohustuste alast infot vahetama hakata omavahelise usalduse puudumise tõttu.</p>	<p>Uut VTK-d on täiendatud peatükiga 2.1., milles tuuakse täpsemalt välja peamised sõlmprobleemid (nt võlglaste suur osakaal ühiskonnas, krediidiandjatele esitatud andmete usaldusväärsusega seotud küsimused jne).</p>
<p>15.</p>	<p>Probleeme esitledes on samuti oluline neid tõendus põhiselt kajastada. VTK-s on viidatud küll OECD, Euroopa Komisjoni ja Maailmapanga soovitudele, kuid samas on puudu täpsem analüüs tähtjaks tasutama krediidi sisuliste põhjuste ja avalduvate trendide kohta. Nt on VTK-s küll tänuväärse infona ära toodud krediidiandjatele ja –vahendajatele üle 90 päeva tähtjaks tasumata krediidi osakaal (VTK, tabel 1), kuid puudu on sealt nähtuvate trendide analüüs (nt on viimastel aastatel probleeme autoliisingute ja vara järeelmaksuga ostmisel, kuid trend on langev muu krediidivõlgnevuse osas vmt).</p>	<p>VTK-sse on lisatud ajakohastatud teave tähtjaks tasumata krediidi osakaalu kohta, lisaks ka täitemenetluste ja pankrotiavalduste ning –menetluste kohta. Rahandusministeeriumi tellimisel viiakse 2021. a läbi krediidituru uuring, mille eesmärgiks on välja selgitada Eesti krediidituru hetkeolukord ning selle põhjal välja töötada ettepanekud vastutustundliku laenamise põhimõtete järgimise parendamiseks. Nimetatud uuring valmib 2021. a lõpuks.</p>
<p>16.</p>	<p>Edastame mõned kokkuvõtavad märkused VTK mõjude analüüsi osale, kuna need esinesid valdavalt korduvalt. Mõju olulisuse hindamise lõppjärelduseks ei saa tõdeda, et see on „keskmine“. Mõju on kokkuvõttes sihtrühmale kas oluline või ebaoluline (väheoluline) ning aluse sellise järelduse tegemiseks annab neljal mõjukriteeriumil põhinev mõjuanalüüs, kus võetakse arvesse nii sihtrühma suurust (absoluutset, aga vajadusel ka suhtelist), mõju esinemise sagedust (igapäevane, mitte igapäevane, aga regulaarne või siis harv ja juhuslik), mõju ulatust ehk sihtrühma kohanemisvajadust ja -võimet (kas käitumist vaja muuta või kas see on keeruline ehk aja- ja rahamahukas) ning ebasoovitavate mõjude esinemise tõenäosust ehk riski koos asjakohase põhjenduse ning võimalike leevendusmeetmetega, mis enamasti VTK-st siiski puudusid. VTK-s oli kriteeriumitel põhinev info esitatud mitmel juhul kas pealiskaudselt või piirdus mõnedel juhtudel ka vaid tabelis toodud abstraktsete väärtuste väljatoomisega ilma sisuliste põhjendusteta. Eelkõige on oluline kriteeriumite hindamisel tuua välja tõendus põhinev info ja faktid ning võimalusel allikatele viidata. Mitmel juhul tundus VTK-s kriteeriumitele antud hinnang olevat lisaks ka põhjendamatu ehk ekslik, nt mis puudutas järelevalvet või krediidiinfobüroode tegevusi, mille sagedus ei peaks eelduslikult olema harv ja juhuslik, vaid pigem regulaarne või ka igapäevane.</p>	<p>Mõjuhinnangut on vastavalt Justiitsministeeriumi märkmetele täpsustatud.</p>

	<p>Rohkem oli probleemne Tunne Oma Klienti andmete kogumise mõjude analüüsi osas, kus antud väärtuste hindamise tulemused jäid mitmetel juhtudel arusaamatuks ehk põhjendamatuks, kuna kriteeriumile antud hinnangut polnud üldse põhjendatud ja lisaks tundusid need kohati olevat lausa ekslikult määratletud. Juhime tähelepanu, et just positiivsete krediidiandmete teemas leiti mitmele sihtrühmale avalduv oluline mõju, mis vastavalt hea õigusloome ja normitehnika eeskirjale (edaspidi HÖNTE) eeldab selliste mõjude põhjalikumat analüüsi (vt § 46 lg 3) eelkõige just selle mõttega, et tuvastada ja valida parim lahendus probleemile, mis osalistele on kõige vähem koormavam ja vähim sekkumist vajav. Kuivõrd on siin toeks VTK koostamise üheks aluseks olnud ja korduvalt viidatud füüsiliste isikute andmevahetusmudelite uuring, jäi samas selgusetuks.</p>	
17.	<p>Laenuaotlejate sihtrühma arvulisel määratlemisel tuleb lähtuda olemasolevatest andmetest ehk määratledes seeläbi, kui suur on elanikkonnas nende osakaal, kes on laenu võtnud või ka taotlenud. Eristada tuleb nii füüsilisi isikuid (sh võimalusel ka piiratud teovõimega laenuvõtjate või -aotlejate hulk) kui ka juriidilisi isikuid, kuna ettevõtjate ja füüsiliste isikute laenamine võib märkimisväärselt erineda ning puudutada ühtesid sagedamini ning tugevamalt kui teisi. Niisamuti oleks vaja mõjude hindamisel teha võimalusel prognoose, kas laenuaotlejate hulk peaks (nt eriti lähtuvalt kavandatavatest muudatustest) tulevikus kasvama, kahanema või üldjoontes samaks jääma. Ühest küljest võib soov ülelaenamist piirata vähendada laenude arvu. Seetõttu võib see osadele sihtrühmadele olla ka ebasoovitavaks mõjukuks nt just nn piiripealsete juhtumite korral, kus laenust sõltub kellegi hea käekäik, kuid teisest küljest muidugi võib kvaliteetsemate andmete tagajärjel antud laenude intress hakata langema, kuna võlgu olijate hulk võiks üldiselt väheneda ja tuua kaasa väiksema arvu laenukahjusid.</p>	<p>Mõjuhinnangut on täiendatud võlgnike osakaalu osas, millele toetudes on lisatud ka prognoos muutuste kohta. Täna ei koguta riigi poolt teavet krediiti taotlenud isikute kohta, ega isiku teovõimega sead teavet. Seega ei ole võimalik ka VTK-d sellekohaselt täiendada.</p>
18.	<p>VTK-st lähtuvalt vajab täpsustamist ka Tunne Oma Klienti andmete jagamisel kohustatud isikute ja klientide, partnerite jt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusega ettenähtud isikute arv. Samamoodi tuleb täpselt määratleda ka Tunne Oma Klienti subjektide arv ning analüüsida ja kirjeldada neile avalduvat mõju, kuna see on tihedalt seotud andmekaitse teemadega ning eelduslikult märkimisväärselt ebasoovitavate mõjude riskide esinemisega. Seetõttu tuleb kindlasti käsitleda põhjalikumalt ka leevendusmeetmeid ning sihtrühma teadlikkuse suurendamist võimalikest riskidest.</p>	<p>Tunne oma klienti andmete jagamine on uuest VTK-st välja jäetud, kuna nende andmete hõlmamine eeldaks eraldi põhjalikku analüüsi, mis mõjutaks registri rakendumise ajakava.</p>
19.	<p>Avaldame tunnustust mõjude hindamise osale, mis teatud juhtudel eristas krediidiandjate ja suuremaid krediidiandjaid väiksematest krediidiandjatest ja –vahendajatest ning hoiu- laenuühistutest. Samas leiame, et selline vajadus esineb ilmselt mitmes mõju analüüsimise kategoorias, seega soovime kaaluda sarnase laiendi loomist ka kohtades, kus seda praegu ei olnud tehtud. Juhime ka tähelepanu, et hinnates nende sihtrühmade kokkupuudet muudatuste mõjudega, tuleks nt eeldada, et ka mõju avaldumise sagedus neile on ilmselt erinev, mis VTK-s toodud infost hetkel ei ilmne.</p>	<p>Mõjude hinnangut on vastavalt Justiitsministeeriumi kommentaaridele täpsustatud.</p>
20.	<p>VTK-s oli tekitas segadust krediidiinfobüroode kohta esitatud mõnevõrra vastuoluline info. Kui valdavalt võis aru saada, et VTK koostaja eeldab tulevikus vaid mõne üksiku litsentseeritud krediidiinfobüroo teket turule, siis kavandatava muudatuse 4 alajaotises f) sihtrühma 2 (krediidibürood) puhul leiti, et muudatuste järgselt konkurents seal suureneb. Selgitamist vajaks, kuidas saab 1-2 büroo puhul konkurents praegusega võrreldes suurened. Niisamuti tuleks krediidiinfobüroode tegevuse ümberkujundamisel hinnata ka mõju praegustele selles vallas tegutsevatele ehk et kui nt litsents antakse vaid mõnele neist, siis mis saab ülejäänutest ehk teisisõnu, hinnata turu korrastamise tulemusel tekkivat ebasoovitavate mõjude riske praegu tegutsevatele valdkonna ettevõtjatele. Hetkel hindab VTK selliseid ebasoovitavaid mõjusid ilma lähemalt selgitamata väheseks.</p>	<p>Mõjude hinnangut on vastavalt Justiitsministeeriumi kommentaaridele täpsustatud.</p>
21.	<p>VTK-st on puudu laenuaotlejate (või üldisemalt elanikkonna) hinnangud, arvamused või küsitlused osas, mis puudutaksid soovi anda oma isiklikud andmed lihtsamalt kasutusse, et kiirendada kas</p>	<p>Rahandusministeeriumi tellitud krediidituru uuringu ühe osana</p>

	laenuaotlemise protsessi või saada laenu sel asjaolul eelduslikult veidi odavamana intressimääraga. Teisisõnu, kas laenuaotlejad oleksid pigem ise nõus isikuandmete senisest invasiivsema kasutusega, eelkõige nt mis puudutab nt positiivset krediidiregistrit. Samuti tuleks analüüsida, kas mõjutatud on ka need füüsilised isikud, kes laenuaotlusi ei esita, kuid kelle andmed siiski andmebaasidesse satuvad.	püütakse saada ka ülevaadet hinnangutest krediidiregistrile. Eesmärgiks on krediidiregistrisse hõlmata vaid krediiti taotleva isiku andmed, st teavet ei koguta isiku perekondliku seisu, leibkonna jms kohta ehk järgida IKÜM-ist tulenevat andmete minimaalsuse põhimõtet. Seega välistatakse võimalus, et registrisse satuvad andmed isikute kohta, kes krediiti ei taotle.
22.	Soovitame kaaluda, kuidas oleks mõistlik edaspidises menetluses kavandatavaid muudatusi osadeks jaotada. VTK-s esitatu tundus olevat keeruline jälgida, kuna samad sihtrühmad kordusid pidevalt. Seetõttu võib nt kaaluda sihtrühma põhist muudatuste koondmõju hindamist või jaotamist muudel alustel, arvestades mh ka mõjuvaldkondi – tuvastatud olid mõjud riigile ja omavalitsusasutustele, majanduslik mõju (eraettevõtjaile ja füüsilistele isikutele) aga väga olulisena ka sotsiaalne mõju isikuandmete kaitse vaatevinklist. Palume nende jaotistega kindlasti arvestada.	Mõjude analüüsi on vastavalt Justiitsministeeriumi tagasisidele täiendatud.
23.	Koondmõju hinnangutes palume lisaks halduskoormuse kokkuvõtvale hinnangule sarnaselt hinnata mõju ka erinevate riigiasutuste nagu Finantsinspektsioon, Andmekaitseinspektsioon, Maksuamet, Rahapesu Andmebüroo, jne töökoormusele võttes arvesse kõiki kavandatavaid muudatusi.	Mõjude analüüsi on vastavalt Justiitsministeeriumi tagasisidele täiendatud.
24.	VTK-s on viidatud Euroopa Komisjoni tööplaanis olevale tarbijakrediidi regulatsioonide ülevaatamisele, millega võib kaasned ka krediidiinfosüsteemide nõuete ühtlustamine, tagamaks ühisturu efektiivset toimimist tarbijakrediidi valdkonnas. Selle raames on algatatud avalik konsultatsioon, direktiivi ülevaatamise tulemused on Komisjonil plaanis avaldada aprillis 2020. Soovitavalt tuleks VTK-ga kavandatavate muudatuste valguses ka selle konsultatsiooni tulemuste ja Euroopa Komisjoni edasiste kavatsustega arvestada.	Euroopa Komisjoni esitas tarbijakrediidi läbivaatamise raames ettepaneku direktiivi 2008/48/EÜ muutmiseks. ¹⁴⁰ Komisjoni ettepanek ei näe ette olulisi muudatusi seoses andmebaasidega, mida kasutatakse tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks (artikkel 19). Ettepaneku tekst ei kohusta liikmesriike krediidiandmebaase looma. Uuendusena täpsustatakse, et krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavatele andmebaasidele peab olema ligipääs ka ühisrahaastuse ettevõtjatel ja piiriülestel krediidipakkujatel.
25.	Palume edasisel mõjude hindamisel vältida analüüsis esinenud järeldusi, millel puudusid sisulised täpsustused. Näitena toome välja mõned silma hakanud väljendid: „peaks muutuma olukord õigusselgemaks“, „suurt mõju ei kaasne“, „väga suuri muudatusi ei kaasne“, „ei tohiks kõnealune muudatus väga mõjutada“, „ulatuslikku mõju muudatusega ei kaasne“, „sisuliselt taastatakse varasem olukord“ jne. Selle asemel või lisaks tuleks kasutada sisulist infot reaalse edasise olukorra kirjeldamisel.	Mõjude analüüsi on vastavalt Justiitsministeeriumi tagasisidele täiendatud.
SOTSIAALMINISTEERIUMI MÄRKUSED		
26.	Eestis on ligi 100 000 inimest, kelle suhtes on algatatud täitemenetlus. Kindlasti on vastutustundliku laenamise põhimõtte vähene järgimine üks põhjus, miks täitemenetluse võlgnike hulk on niivõrd suur. Finantsasutused annavad laene ka inimestele, kelle majanduslik seis neid tegelikult teenindada ei võimalda ja kes võtavad laenu vanade laenukohustuste täitmiseks. Nii satuvad inimesed laenates järjest suurematesse toimetulekuraskustesse. Võlgnikel on väga suur risk sattuda vaesusesse, sest nende sissetulekud kuluvad vaid laenude teenindamiseks. Seejuures väheneb ka nende ajend	Nõustume Sotsiaalministeeriumiga, et eksisteerib seos vastutustundliku laenamise ja täitemenetluse suure võlgnike arvuga. Täitemenetluste, aga ka pankrotiavalduste muutumise trende on täpsemalt kirjeldatud alapeatükis 2.1.1.

¹⁴⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0347&from=EN>

	<p>legaalselt töötada, sest täitemenetluses pööratakse nõue nende sissetulekule. Samuti on võlgnikel suurem risk sattuda depressiooni. Inimeste võlgadest tulenevate probleemide lahendamise tegelevad nii kohalikud omavalitsused, Eesti Töötukassa kui ka sotsiaal- ja tervishoiusüsteem, kuid kahjuks on juba tekkinud võlaprobleemi lahendamine sageli äärmiselt keeruline või isegi võimatu. Seetõttu peab sotsiaalministeerium üle jõu käivate finantskohustuste võtmise ennetamist väga oluliseks. Välja pakutud lahendus annaks krediidipakkujatele paremat informatsiooni inimeste finantskohustuste ja -käitumise kohta, mistõttu saaksid nad vastutustundliku laenamise põhimõtet paremini järgida ning riigil oleks võimalik seda neilt rangemalt nõuda. Neil põhjustel toetame vajalike muudatuste väljatöötamist, oleme valmis pakkuma seejuures tuge ja loodame, et teete seda võimalikult peatselt.</p>	
27.	<p>Soovitame eelnõu koostamisel kaaluda, kas krediidiregistri abil oleks võimalik inimesi suunata vastutustundlikumalt laenama. Näiteks võiksid inimesed saada registri abil loobuda võimalusest võtta laenu, nagu on võimalik iseendale seada hasartmängude mängimise piirang. Samuti oleks võimalik panna laenuandjale kohustus pakkuda laenu andmisel või kui laen jääb tagasi maksmata laenuvõtjale võlanõustamist.</p>	<p>VTK-s tehakse ettepanek laenukeelu nimekirja loomiseks, millega muudetakse oluliselt lihtsamaks tarbijal endale laenukeelu panemine. Kuna krediidiandjatele tehakse positiivse krediidiregistri kontrollimine enne krediidi andmist kohustuslikuks, siis saab seeläbi tagada ka laenukeelu toimimise. Krediidiandjale kohustus laenu andmisel või laenu tagasimaksmata jätmisel võlanõustamist: juba täna on krediidiandjatel VÕS § 54¹ tulenev kohustus anda enne lepingu sõlmimist tarbijale olulises ulatuses teavet, sh finantsteenuse koguhind, mille tarbija tasub finantsteenuse osutajale, sealhulgas kõik finantsteenusega seonduvad tasud, maksud ja kulud. Seega antakse tarbijale teavet, et isikud saaksid hinnata enda laenu teenindamise võimet. Lisaks tegeleb rahandusministeerium rahatarkuse arendamisega läbi vastava strateegia („Rahatark Eesti. Eesti elanike rahatarkuse strateegia aastateks 2021–2030“). Strateegia eesmärgiks on muuhulgas muuta elanikkonna teadmisi, hoiakuid ja käitumist laenukohustuste võtmisel ning parendada vastutustundlikku laenamist. Meile teadaolevalt pakuvad mõned suuremad krediidasutused juba täna võlglastele võlanõustamise teenust. Kahjuks ei ole meil täpsemat ülevaadet krediidasutuste võlanõustamise kvaliteedist, tingimustest, ulatusest jms.</p>
28.	<p>Mööname, et krediidiregistri loomine võib riivata finantsasutuste ettevõtlusvabadust ning laenuvõtjate eraelu puutumatus. Seejuures jääb meile arusaamatuks tervisenäitajate töötlemise vajadus, mida ei tehta analoogsete registreeritud puhul ka teistes riikides. Palume selgitada, miks on see vajalik. Samas on registri loomisega taotletav eesmärk väga kaalukas ning kaalub tõenäoliselt üles suure osa riivetest.</p>	<p>Uue VTK skoobist jäetakse välja isiku teovõimega seotud teave, kuna tegemist on tundliku infoga, mida kogutakse juba rahvastikuregistris. Seega ei ole krediidiregistris vaja seda hõlmata ja dubleerida (vt ka peatükk 3).</p>
MAJANDUS- JA KOMMUNIKATSIOONIMINISTEERIUMI (MKM) MÄRKUSED		
29.	<p>Toetame väljatöötamiskavatsuse eesmärki tagada vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhusam järgimine. läbi:</p>	<p>Eesmärgiks on kehtestada piisavad standardid turvalisuse ja usaldusväärsuse tagamiseks, mis peaks</p>

<p>a) krediiditeabe seaduse kehtestamise ehk füüsiliste isikute finantskohustuste andmete vahendamise teenusega tegelevatele ettevõtjatele kehtestatakse tegevusnõuded ja järelevalve;</p> <p>b) kohustuse kehtestamise krediidipakkujatele hakata omavahel jagama füüsilistest isikutest laenuaotlejate finantskohustuste andmeid.</p> <p>Arvestades, et enamikus Euroopa riikides eksisteerib toimiv eraisikute finantskohustuste infot sisaldav register või andmevahetusplatvorm, oleks selline süsteem vajalik kasutusele võtta ka Eestis. Hetkel kehvate õigusaktide alusel ei ole vastutustundliku laenamise põhimõtet võimalik täies ulatuses rakendada. Nimetatud registri loomine peaks selle olukorra likvideerima.</p> <p>Laenuaotleja krediidivõimelisuse hindamise tõhustamise kõrval on oluline, et:</p> <p>a) välistatakse krediidiregistrist saadud andmete võimalik kuritarvitamine;</p> <p>b) tagatakse, et krediidiandmeid kasutatakse eesmärgipäraselt üksnes kliendi krediidivõimelisuse hindamiseks.</p> <p>Vastutustundliku laenamise põhimõtete järgimine on oluline nii krediidivõtjale kui ka krediidipakkujale ja riigile. Laenulepingute, st krediidiriski kandvate lepingute (eelkõige eluasemelaenude) pikaajalisus ja pankade nõustamiskohustuse suurenemine tulenevalt vastutustundliku laenamise printsiibist ja seoses krediidiriski kapitalinõuete arutamise kohustustega peaksid krediidiasutused laenusaaaja maksevõimet võimalikult täpselt hindama.</p> <p>Krediidipakkujatel on olemas krediidi andmisel otsuse tegemiseks informatsioon laenajate kohta, kuid see informatsioon ei ole jagunenud krediidipakkujate vahel sümmeetriliselt – sageli on laenajal või mõnel teisel krediidipakkujal rohkem informatsiooni laenaja krediidivõime kohta kui parajasti krediidi väljastamist kaaluval ettevõtjal. Finantskohustuste kontrollimiseks ei pruugi seetõttu kõik krediidipakkujad omada vajalikku infot, kuna hetkel ei ole kohustust krediidipakkujatel sellekohast infot omavahel vahetada. Kuigi vastutustundliku laenamise põhimõte laieneb ka krediidivõtjatele, mis tähendab kohustust esitada krediidiandjale korrektseid ning tõeseid andmeid, ei täida krediidivõtjad seda kohustust korrektselt.</p> <p>Eesti tarbimislaenude intressimäär on 3 korda kõrgem Euroopa keskmisest. Põhjuseks väike turg ja vähene konkurents ning tagatiseta laenu väikesed summad. Suure tõenäosusega Eesti elanike laenusummad ei suurene oluliselt ka edaspidi, samuti jääb turg endiselt väikeseks, mistõttu võib eeldada, et kui laenamise protsessi lisanduvad andmete vahendamise teenusega tegelevad ettevõtjad, võib see veelgi kergitada laenuotoote hinda.</p> <p><u>Eeltoodust tulenevalt oleks riiklikult korraldatud ja hallatud süsteemid (alternatiivid 1 ja 2) eelistatavad.</u> Selline lähenemine võimaldaks andmevahetust odavamalt ja oleks suurem usaldusväärsus isikuandmete kaitse osas. Kahjuks mõjude hindamise puhul keskendub VTK suures osas vaid alternatiivile 3.</p>	<p>välistama krediidiregistris kajastuvate andmete kuri- ja väärkasutamise. Täpsemalt reguleeritakse seadusega, millistel juhtudel ja mis ulatuses võib isikuandmeid kasutada.</p> <p>Riskide maandamiseks kehtestatakse esmalt tegevusloa saamise kohustus, mille menetlemise käigus kontrollitakse teenusepakkuja organisatoorset ja infotehnoloogilist valmidust andmevahetusteenust pakkuda. Lisaks kehtestatakse järelevalve kontrollimaks teenusepakkuja tegevust jooksvalt.</p> <p>Samuti nähakse ette meetmed seoses isikuandmete väärkasutamisega: ettekirjutuste tegemine, sunniraha määramine, väärtemenetluse läbiviimine.</p> <p>Tarbija jaoks lihtsustab positiivne krediidiregister krediidiandjate pakkumiste võrdlemist, kuna registris olevat infot ei pea kõigile krediidiandjatele eraldi saatma ja tõendama, vaid potentsiaalne laenuandja saab ligipääsu usaldusväärsele teabele. Kuna mitmete pakkumiste võtmine lihtsustub, siis lihtsustub ka pakkumiste võrdlemine, mis peaks suurendama konkurentsi turul.</p> <p>Lisaks aitab taoline lahendus tagada usaldusväärse teabe kättesaadavuse – see aga lubab krediidiandjal kokku hoida ettevõttesiseseid kulusid, mis tulenesid tarbija esitatud teabe usaldusväärse kontrollile.</p> <p>Väide, et kui laenamise protsessi lisanduvad andmete vahendamise teenusega tegelevad ettevõtjad, siis võib laenuotoote hind kerkida – tösi laenuandjad peavad tegema kulutusi andmevahetusteenuse süsteemiga liitumiseks. Siiski erinevad uuringud on näidanud, et kui laenuandjale on info isiku olemasolevate kohustuste kohta kättesaadav, siis võivad pikemas perspektiivis pigem laenude intressimäärad alaneda (kuna laenuandja saab teha laenuotsuse tuginedes usaldusväärsetele andmetele).</p> <p>Riiklikult korraldatud ja hallatud süsteemi puhul on nii eelised kui ka miinused, seda on täpsemalt kirjeldatud uue VTK alapeatükis 4.1.</p>
--	---

30.	Kavandatava muudatuse üheks eesmärgiks on muuta laenuaotlemise protsess vähem koormavaks nii laenuandjale kui -taotlejale. Samas võib juba täna täheldada, et mõnede laenukontorite kaudu laenu saamine on tehtud väga lihtsaks ja tarbija krediitdivõimelisuse hindamine jätab soovida, kusjuures laenuandjale ei järgne selle eest ka mingeid sanktsioone. Ka positiivse laenuregistri puhul on oluline, et laenuandjad järgiksid vastutustundliku laenamise põhimõtteid ja hindaksid tarbijate krediitdivõimelisust.	Muudatuste eesmärgiks on parandada tarbija krediitdivõimelisuse hindamise protsessi. Selleks tehakse krediidiandjatele kohustuslikuks enne krediidi väljastamist päringu tegemine krediidiregistrisse, et kontrollida tarbija juba eksisteerivaid laenukohustusi ja ka seda, kas isiku on endale pannud laenukeelu. Päringu krediidiregistrisse on vaid üks samm krediitdivõimelisuse hindamisel ja kindlasti ei saa see asendada näiteks pangakonto väljavõtte küsimist või muid meetmeid, mida krediidiandjad kasutavad juba täna krediitdivõimelisuse hindamisel. Lisaks positiivse krediidiregistri puhul on võimalik ette nähta, et krediidiandja ei või enne laenu anda kui ta on saanud laenusoovija kohta registrist viimase seisu tema laenukohustuste kohta.
31.	Krediidiandjal on krediitdivõimelisuse hindamise kohustus seoses tarbijale antava krediidiga ehk siis krediidiga, mille isik võtab väljaspool oma majandus- või kutsetegevust. VTK-st ei selgu, mida täpsemalt peetakse silmas füüsiliste isikute finantskohustuste all. Kas lisaks tarbimislaenudele lähevad sinna alla ka käendused ja laenud ettevõtlusega alustamiseks? On oluline, et füüsilise isiku laenuandmete koosseisu lisataks ka juriidilise isiku laenudele antud käendused või muud andmed kui isik on pantinud oma vara juriidilisele isikule antud laenu tagatiseks.	Kuna krediidiregistri eesmärk on anda ülevaade kõigist tarbija võetud finantskohustustest, siis peaks see hõlmama ka ettevõtlusega alustamiseks võetud laene ja VÕS § 143 kohased tarbijakäenduslepingud.
32.	VTKs on leitud, et Eesti jaoks sobivaim variant on alternatiiv 3, kus krediidiandjad ise hakkavad andmevahetust korraldama vastavalt riigi seatud tingimustele. Sellisel juhul teeme ettepaneku kaaluda varianti, kus krediiditeabe andmiseks ja pärimiseks kohustatud isikutele pannakse seadusega kohustus asutada nn krediidibüroo. Näiteks sihtasutusena. Sarnaselt on ravimüüjate poolt asutatud Ravimite Ehtsuse Kontrolli SA. Loodavale juriidilisele isikule saaks määrata keske/ainukese krediidibüroo ülesanded s.h andmekogu pidamine ja andmevahetuse tagamine selleks kohustatud isikute vahel. Loodavale juriidilisele isikule saab anda seadusega ülesande tegutsemiseks avalikes huvides.	Kaalume veel täiendavalt seda ettepanekut. Siiski on võimalik teiste riikide näitel seda korraldada ka nii, et andmevahetusteenust pakuvad mitu erinevat eraõiguslikku registrit, kes on omavahel liidestatud. Sellisel juhul oleks igal juhul ka riiklik järelevalve kõige nende eraõiguslike registripidajate üle.
33.	Isikute kõigi laenuandmete koondamine ühte andmekogusse on seotud suurte riskidega. Isiku kohta krediidiandmete kogumine (päringute tegemine) krediidibüroo poolt või vahendusel peab käivituma esitatud laenuaotluse alusel ja isik peab sellest olema teadlik ning andnud selleks nõusoleku. Kõigi laenuandmete koondamisel tekib risk, et isikuid võidakse laenuandjate poolt hakata profileerima, mille tulemusel võidakse hakata neile tegema isikustatud laenupakumisi, muutma ebasoodsamaks juba olemasolevate laenulepingute tingimusi jne. Lisaks näeme suurt riski krediidibüroo andmekogu andmete üleandmises näiteks juhul, kui krediidibüroo lõpetab oma tegevuse.	Väljatoodud riskide maandamiseks kaalume vajalikke meetmeid, need sätestatakse eraldi seadusega. Plaantava regulatsiooni kohaselt - krediidiandjal, kelle poole tarbija ei ole laenupakumise saamiseks pöördunud, ei saa ligipääsu registris olevale isiku kohta käivale teabele. Seeläbi on välistatud võimalus, et tarbijaid hakatakse profileerima ning neile isikustatud laenupakumisi tegema. Juba eksisteerivate laenulepingute tingimuste ebasoodsamaks muutuminetuleks meie hinnangul välistada, täpsemalt vajab eraldi aga analüüsimist, mis on sobiv lahend.
34.	Tehnoloogiliselt soovime rõhutada X-tee olulisust andmevahetusplatvormina ja sõltumata sellest, kui suures mahus erasektor platvormi pakub, võiks olla liidestus riigiportaaliga ning andmejälgijaga, sest ligipääs sellistele andmetele peaks olema isikule endale näha ka usaldatavast allikast.	Positiivse krediidiregistri liidestus X-tee ja riigiportaaliga on planeeritava krediidiregistri üks osa. Seeläbi saavad füüsilised isikud kontrollida registris enda kohta käivaid andmeid, samuti andmejälgija funktsiooni kaudu võimaldatakse isikutel näha, kes on

		nende kohta registrisse päringuid teinud. Kaalumisel on lisada registrile ka RIA arendatav nõusolekuteenuse lahendus, mille kaudu võimaldatakse isikul lihtsalt ja turvaliselt anda nõusolek mitte-krediidiandjatest kolmandatele isikutele (nt võlanõustajad, kohtu määratud nõustaja võlgade ümberkujundamise menetluses) registris olevate andmete kontrollimiseks.
35.1.	Juriidiliste isikute andmevahetus Peame väga vajalikuks, et lisaks füüsilistele isikutele hõlmaks krediiditeabe (nii positiivse kui negatiivse) jagamine ka äriühinguid. Seda vastavalt Maailmapanga analüüsis välja toodud ettepanekule hõlmata seaduse ulatusse ka juriidilised isikud. Selline hõlmatus aitaks kaasa varase hoiatuse teenuse kujundamisele, ennetamaks ettevõtja maksejõuetust.	Saame sellest soovist küll aru, kuid esialgu oleme otsustanud info äriühingute kohta registrit välja jätta.
35.2.	Füüsiliste isikute teovõimega seotud info Täna sel päeval puudub krediidipakkujatel ligipääs infole, kust oleks võimalik näha, kas krediiditaotleja on piiratud teovõimega isik või on talle määratud eestkostja. Sageli on krediidipakkujatel seda võimatu ka krediiditaotluse saamisel hinnata, mis võib lepingu sõlmimisel kaasa tuua tehingu tühisuse ja/või muutub lepingu täitmine koormavaks teovõimega isiku eestkostjale või kohalikule omavalitsusele. Arvestades eeltoodut ning asjaolu, et info isiku tervisliku seisundi kohta on delikaatne, peaks füüsiliste isikute teovõimetusega seotud infole ligipääsu lubamist eelnevalt hoolikamalt analüüsima ja hindama probleemi olulisust.	Uuest VTK-st on välja jäetud teabe kogumine isiku teovõime kohta (vt alapeatükk 3). Tegemist on tundliku teabega, mis on täna juba riiklikus andmekogus (rahvastikuregistris) kättesaadav ja eesmärgiks on vältida teabe dubleerimist erinevates andmekogudes andmekogudes.
35.3.	Negatiivsete krediidiandmete jagamine Meie hinnangul tuleks reguleerida ka negatiivsete krediidiandmete kogumist, vahetamist, säilitamist, samuti isikuandmete töötlemise õiguslikku alust. VTK-s esitatud ettepanek regulatsiooni osas on asjakohane (lk 14). Regulatsiooniga tagatakse ka negatiivsete krediidiandmete usaldusväärsus. lk 17 on ebakorrektsus - IKS § 10 lg 2 p 5 kohaselt ei või maksehäireid avaldada, kui kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud rohkem kui 5 aastat.	Esialgu oleme otsustanud vastavalt uuele VTK-le negatiivsete krediidiandmete jagamise reguleerimise välja jätta, siiski kaalume seda edaspidi seaduseelnõu väljatöötamise käigus.
35.4.	Vaiete menetlemise korra reeglid Pooldame, et kavandatavas krediiditeabe seaduses sätestatakse ka vaiete menetlemise korra reeglid, millega määratakse vaidluste lahendamise kord ja selleks pädevad organid.	Uues VTK-s sisaldub ka vaiete menetlemise kord, milles täpsustatakse, kuidas saab vaideid esitada, milline on konkreetne menetlus ja kes on pädev järelevalveorgan.
35.5.	Õigus saada andmeid avalikest registritest Meie hinnangul võiks potentsiaalne krediiditeabe seadus anda litsentseeritud krediidibüroole õiguse saada krediidivõime, sh maksevõime ehk finantsilise usaldusvääruse infot, samuti muu usaldusvääruse (tunne oma klienti ehk KYC põhimõte, sobivuse ehk fit&proper põhimõte) kohta avalikest registritest andmeid ja infot, mis on vajalikud krediidipakkujatele.	Uus VTK ei hõlma õigust saada andmeid avalikest registritest, kuid analüüsime nimetatud ettepanekut tulevikus.
35.6.	Tunne on klienti ehk KYC andmete jagamine Kohustatud isikute ja klientide, partnerite jt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusega ettenähtud isikute poolt KYC andmete kogumisele kuluv aeg on väga suur ja see kasvab veelgi. Samade andmete korduv esitamine erinevatele kohustatud isikutele on koormav. Kogu ärikeskkonnale (kõikidele äriühingutele) on kulukas ja ajamahukas kontrollida oma partnerite tausta, seda eelkõige piiriüleselt. Pooldame lahendusena välja pakutud (keskse) andmete kogumise, vahetamise ja töötlemise lahenduse (ingl shared KYC utility) loomist. Regionaalne seadusandluse harmoniseerimine aitaks regionaalsetel ettevõtjatel luua eskaleeritavaid lahendusi ehk hoida vastavuskontrolli kulusid kontrolli all.	Uus VTK ei hõlma KYC andmete jagamist, kuid analüüsime nimetatud ettepanekut tulevikus.

35.7.	<p>B2B andmevahetus ja nõusolekuteenus Jäeb selgusetuks, kas see võiks olla üks alternatiividest, mis asendaks positiivse krediidiinfo kohustuslikku jagamist? B2B andmevahetuse teostamiseks ja ressursi kokkuhoidu arvestades oleks mõistlik, kui laenuaotleja annab juba laenuaotluse esitamisel krediidiandjale nõusoleku ja volituse asjakohastest andmebaasidest vajaliku info saamiseks.</p>	<p>Uus VTK ei hõlma B2B andmevahetust, kuna tagasiside ei näidanud sellele suurt toetust (vt täpsemalt peatükk 3).</p>
35.8.	<p>Nõuete ühtlustamine Baltikumis Arvestades turu väiksust ning sarnaste või samade krediidiandjate tegutsemist Baltikumi turul, on nõuete ühtlustamine Balti riikides igati mõistlik.</p>	<p>Uus VTK ei sisalda otseselt nõuete ühtlustamist Baltikumis, küll on aga vastava regulatsiooni väljatöötamisel mingil määral võetud eeskujuks eelkõige Läti vastav seadusandlus (täpsemalt peatükis 3).</p>
35.9.	<p>Laenukeelu list Pooldame põhimõtet, et inimestel endal peaks olema võimalik sarnaselt hasartmängusõltlastele lisada end nimekirja, millega indikeeritakse, et ei soovita mistahes krediiti võtta. Krediidiandjatel oleks kohustus kontrollida, kas isik on listis või mitte. Kui isik on listis, rakendub laenukeeld. Kui isik märgib, et ei soovi laenupakkumisi, siis võiks rakendada ka periood, mille jooksul ei ole nõusolekut võimalik tagasi võtta (nt 1 aasta). Täiendavalt tuleks analüüsida, kas antud nimekiri võiks olla portaalis Eesti.ee või e-MTA. Lisaks on vaja kehtestada selged tingimused eneselt laenukeelu eemaldamise võimaluse ning laenukeelu tähtaja kohta. Läbipaistvuse tagamiseks võiks olla laenukeelunimekirja haldavas veebikeskkonnas ka logi, kust isikud näeksid, millised krediidiandjad on nende kohustusi vaadanud.</p>	<p>Laenukeelu nimekirja loomine leidis esimeses tagasisides laiaulatuslikku toetust ning seega tehakse ettepanek võimaldada tarbijal ennast lisada laenukeelu nimekirja. Laenukeelu nimekirja sisustamine ja selle täpsemad tingimused on veel lahtised, kuid eelduslikult peaks olema hõlmatud see samas registris, kus asuvad ka muud krediidiandmed ehk laenukeelu nimekiri peaks olema positiivse krediidiregistri osa.</p>
35.10.	<p>Eesti Pangaliidu ettepanekud Toetame Eesti Pangaliidu ettepanekuid registri loomisel, esitatavate andmete, nõuete, regulatsioonide, kohustatud isikute ringi ja andmete töötlemise määratlemisel jm ettepanekute osas.</p>	<p>Oleme regulatsiooni kavandi mitmetes punktides Eesti Pangaliidu ettepanekuid arvesse võtnud.</p>
ANDMEKAITSE INSPEKTSIOONI (AKI) MÄRKUSED		
36.	<p><u>VTK lk-1 4</u> on kirjeldatud nii võimalikke tehnilisi lahendusi (registripõhine lahendus; andmevahetusplatvorm; nende kahe hübriid) kui ka andmevahetuse korraldamise kolme alternatiivi. VTK-s on ennekõike analüüsitud kolmandat alternatiivi (riiklikult kehtestatud tingimustele vastav, kuid erasektori poolt korraldatud süsteem, kus turusosalised ise loovad organisatsioonilise ja tehnilise võimekuse andmevahetuse korraldamiseks), kuid ei ole välistatud ka alternatiive 1 ja 2 (vastavalt: riiklik süsteem, kus registri pidamist ja haldamist teevad riigiasutused; või riiklik süsteem, kus registripidamine on tellitud hankega erasektorist). Iga uue andmetöötlaste jaoks ei ole alati vaja luua uut andmekogu. Praegugi toimub suuremate pankade vahel andmete vahetus andmevahetussüsteemi kaudu – selleks ei ole loodud eraldi andmekogu või registrit. Kui toimub päringu põhine andmete vahetus, siis on andmete väljastajal ka parem võimalus hinnata, kas päringu tegemine on õigustatud. Ka Eesti avalikus sektoris on turvalisuse kaalutlustel aastaid juurutatud ennekõike andmekogude hajusarhitektuuri lahendust. Seetõttu AKI pooldab ennekõike andmevahetusplatvormi lahendust, mitte keskset andmekogu. VTK-s on hetkel üldistatud tasemel kirjeldatud, mida kavandatav eelnõu peaks sisaldama ehk tegemist ei ole lõpliku eelnõuga. VTK-s on eelistatud andmevahetuse korralduse süsteemi ehk alternatiivi 3. Hoolimata eelnõuga reguleeritava alternatiivi valikust, peab kandavav krediiditeabe seadus olema piisavalt selgelt ja arusaadavalt sõnastatud. Ebaselge regulatsioon tekitab praktikate killustatust, mis omakorda tekitab isikuandmete väärtötlemise olukordi.</p>	<p>Uue VTK versiooni juurde on lisatud konkreetsem plaanitava seaduseelnõu kavand, mis peaks seega tooma suurema selguse, mismoodi andmevahetusplatvormi ülesehitus ja tingimused peaksid võiksid tulevikus välja näha. Nõustume, et iga andmetöötlaste jaoks ei ole vaja alati luua uut andmekogu. Seetõttu on ka VTKs lähtunud pigem andmevahetusplatvormi-põhisest lahendusest, mis täidaks infotehnoloogilise hajusa arhitektuuri nõudeid ja tagaks andmete turvalisuse. Samuti aitaks taoline lahendus vältida uute andmebaaside teket. Kuna füüsilised isikud esitavad Eestis umbes 12 000 krediiditaotlust päevas, st kuus kokku umbes 240 000 taotlust, siis võimaldaks andmevahetusplatvormi-põhine lahendus krediidiandjatel täita seadusest tulenevat kohustust hinnata tarbija krediidivõimelisust. Kui krediidiandjad kohustuksid kontrollima enne krediidiotsuse tegemist isiku finantskohustusi ilma andmeplatvormipõhise lahenduseta, tähendaks see, et taotluse saanud krediidiandja peaks tegema</p>

		teabepäringu teistele krediidiandjatele (turul umbes 100 krediidiandjat) ja iga krediidiandja peaks päevas suutma vastata umbes 12 000-le andmepäringule.
37.	Lisaks tuleks ka hinnata, et kas <u>alternatiivide 2 ja 3 korral</u> võib ilmnedä olukord, kus eraõiguslikule juriidilisele isikule antakse üle avalik ülesanne, mille korral ta muutub avaliku teabe seaduse mõistes teabevaldajaks. Meie praktikas on paraku mitmeid juhtumeid, kus avaliku ülesande üle andmine ei ole selge – nii selle ülesande üleandjale kui ka selle ülesande saajale, rääkimata valdkondliku õigusakti koostajale.	Võtame AKI tagasiside arvesse.
	VTK punktis 2 (lk 5) on mainitud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi nn eelhoiatussüsteemi, millel võib olla mõju ka kavandatavale krediiditeabe seadusele. Eelhoiatussüsteem on mõeldud ennekõike juriidiliste isikute majanduslike raskuste välja selgitamiseks – see ei ole otseselt seotud tarbija kui füüsilise isiku maksekäitumise andmete töötlemisega. Seetõttu ei tuleks seda krediiditeabe seaduses reguleerida.	Uue VTK versiooni kohaselt hõlmab register füüsiliste isikute kohta käivat krediidiinfot. Eelhoiatussüsteemi lisamist kaalutakse pigem edaspidi.
38.	<u>Kavandatav muudatus 1 – krediiditeabe seadus (VTK lk 7-10)</u> VTK-s on avaldatud arvamust, et kavandatava süsteemi loomisel võib laenu saamine muutuda odavamaks (VTK lk 6). Paraku toimub see inimese privaatsuse loovutamise hinnaga – krediidiandja teeb laenuvõtja kohta erinevaid päringuid seaduse alusel ehk ilma tema nõusolekuta (vt VTK lk 7). <i>Efektiivse krediidiinfosüsteemi toimimiseks on vaja kehtestada krediidipakkujatele tarbijakrediidi väljastamisel seadusest tulenev kohustus nii andmete edastamiseks kui päringu tegemiseks</i> (VTK lk 10 algus). Sisuliselt on krediidivõimelisuse hindamine vabatahtlik-sunniviisiline, kuna laenuvõtja ei saa muud moodi uut maksekohustust võtta. Ilmselt ei ole kõikide maksekohustuste jaoks vajalik inimese finantskäitumise taustauuringut, sh teha erinevaid päringuid. VTK-s ei ole analüüsitud, kas VTK-ga soovitud eesmärki on võimalik saavutada ka muul viisil. Eeldame, et seda tehakse eelnõu väljatöötamise käigus. VTK-s on kirjeldatud võimalikke töödeldavaid andmeid, sh nt töödeldakse ka andmeid isiku perekonnaseisu, leibkonna suuruse, omandatud haridustase jne kohta. On kaheldav, kas kõikide tulevaste maksekohustuste puhul on vajalik ja õigustatud koguda neid andmeid, et hinnata isiku krediidivõimelisust. Loodava seadusega tuleb selgelt paika panna ainult need kogutavad andmekoossisud, mis on ka reaalselt konkreetse maksekohustuse täitmiseks vajalik. Siin tuleb rangelt järgida isikuandmete töötlemise eesmärgipärasuse ja minimaalsuse põhimõtteid (vt isikuandmete kaitse üldmääruse ehk IKÜM art 5 lg 1 punkte b ja c). Andmeandjate ja nende andmete kvaliteedi osas märgime, et meie praktikas esineb tihti olukordi, kus maksehäire andmed annavad võlgnikule eksitavat teavet tema tegeliku maksehäirete kohta. Seda on käsitletud ka VTK lk-del 14-15 (maksehäireandmete järjepidevus). Praktikas võib andmekoosseisu kvaliteedi tagamine olla keeruline. Sellest hoolimata tuleb kavandatavas eelnõus selgelt reguleerida meetmed, mis välistavad võimaluse vahetada aegunud võlaandmeid. Andmete säilitamise osas on pakutud, et teave päringute kohta võiks säilitada üks aasta. Meil puudub teadmine, kas siin on mõeldud ka päringutega seotud logisid. Kui siin on ka mõeldud logisid, siis soovime hinnata, kas tegemist on sobiva tähtajaga – eriti, kui hiljem on vajalik teostada logide kontrollimist ja järelevalvet, sh võtta süüteomenetluses või haldustrahvimenetluses isikuandmete töötleja vastutusele. Andmesubjekti õiguste teostamise osas peaks loodav süsteem kohe kindlasti andma andmesubjektile võimaluse tutvuda, kellele on tema andmeid edastatud ehk kes on tema kohta päringuid teinud. Riikliku andmekogu puhul saab kasutada andmejälgija lahendust, kuid sarnane nõue võiks olla ka erasektori süsteemi puhul.	Oleme seisukohal, et nn privaatsuse loovutamise hind ei ole nii märkimisväärne kui seda võrrelda nõ saadava hüvega – krediidiandjatel on positiivse krediidiregistri näol senisest tunduvalt usaldusväärsem info isiku finantskohustuste kohta, et teha kaalutletud laenu andmise otsus ja tervikuna peaks vähenema inimeste sattumine võlgnevustesse ning sellest peaks lõpuks võitma terve ühiskond. Millal tuleb teha päring registrisse krediidiandja poolt - päring krediidiregistrisse tuleb teha enne, kui krediidiandja annab tarbijale krediiti. Ka täna on krediidiandjatel kohustus täita vastutustundliku laenamise põhimõtet (VÕS § 403 ⁴ jj) ning sellest tulenevalt peab ta hindama tarbija krediidivõimelisust, seejuures kasutama krediidivõimelisuse hindamiseks asjakohaseid andmekogusid. Seega ei kaasne VTK-ga põhimõttelist muudatust tarbijakrediidi väljastamisel – juba täna peab krediidiandja analüüsima tarbija finantskäitumist ning selleks tegema vajalikke päringuid, sh finantskohustuste kohta. Positiivse krediidiregistri eesmärgiks on võimaldada krediidiandjal saada usaldusväärset teavet tarbija juba eksisteerivate finantskohustuste kohta. Kokkuvõtvalt on krediidivõimelisuse hindamine kehtiva õiguse järgi selge kohustus krediidiandjatele – küsimus ongi selles, et kui efektiivselt nad seda täna ilma positiivse krediidiregistri olemasoluta täita suudavad. Uues VTK versioonis on seda ka põhjalikumalt selgitatud. Lähtudes andmete minimaalsuse põhimõttest seatakse uue VTK versioonis eesmärgiks koguda nii vähe

	<p>Andmesubjekti õiguste puhul tuleb ka arvestada, et eelkõige tulevad need õigused otse IKÜM-st (vt IKÜM art 12-22). Kui neid õigusi soovitakse piirata, siis piirangud peavad vastama IKÜM art 23 nõuetele, sh peab siseriiklik piirang vastama sama artikli lõikes 2 toodud tingimustele.</p> <p>VTK kohaselt võiks järelevalve ülesande anda nii AKI-le (isikuandmete töötlemise osas) kui ka Finantsinspeksioonile (kontrollib vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist ja krediidivõimelisuse hindamist). On arusaadav, miks isikuandmete kaitsega seotud järelevalve peaks tulema AKI-le, kuid ilma täiendava ressursi lisandumiseta ei ole seda ülesannet võimalik kohaselt täita. Eriti, kui poliitilise otsuse tulemusena pannakse AKI-le ülesanne teostada regulaarselt kontrolli, mitte ainult juhtumipõhiselt. Siin tuleks ka üle vaadata VTK lk-l 32 olev hinnang eelnõu mõjudest AKI-le.</p> <p>Järelevalve juures on jäänud märkimata vajadus reguleerida nõu sisekontrolli nõuded. Hoolimata riiklike järelevalveasutuste olemasolust peavad ka loodava lahenduse osapooled või selle süsteemi vastutav töötaja tegema ka ise kontrolli toimunud isikuandmete töötlemise üle. Siin viitame AKI andmekogude juhendi alapeatükile nr 4.5.1.¹⁴¹</p> <p>Järelevalve teostamiseks on vajalik ka täpselt ja selgelt ära määratleda, mida tähendab „krediidivõimelisuse hindamine“ – sellest oleneb, kas toimuv isikuandmete töötlemine on õiguspärane või mitte.</p>	<p>andmeid kui võimalik eesmärgi täitmiseks. Seega ei seata uues VTK-s eesmärgiks koondada registrisse andmeid isiku perekonnaseisu, leibkonna suuruse, haridustaseme jms kohta. Nimetatud teave on krediidivõimelisuse hindamise juures küll asjakohane, kuid mitte primaarse tähtsusega. Samuti koondavad teised riiklikud andmekogud (eelkõige rahvastikuregister) juba nimetatud teavet.</p> <p>Uue VTK kohaselt nähakse ette, et positiivse krediidiregistri lahendus peab võimaldama andmesubjektil hõlpsasti kontrollida, kes on tema kohta positiivsesse krediidiregistrisse päringuid teinud. Selleks kasutatakse eelduslikult andmejälgija lahendust, mida on tarbijal võimalik kontrollida eesti.ee kaudu.</p> <p>Järelevalve ülesandeid käsitletakse uue VTK alapeatükis 8.2.10.</p>
39.	<p><u>Kavandatav muudatus 2 - regulatsiooni väljatöötamine krediidipakkujate vaheliseks andmevahetuseks (VTK lk 10-11).</u></p> <p>Siinkohal juhime veelkord tähelepanu andmekvaliteedi probleemile (käesoleva kirja punkti 4) ning rõhutame, et õigusnormides muudatuste tegemisel tuleb hinnata, kas andmete vahetamise ja päringute tegemise kohustuse kehtestamine on igas olukorras vajalik ja proportsionaalne.</p> <p>VTK (lk 10) kohaselt soovitakse eelnõu koostamisel hinnata, kas võiks teha krediidiandjatele kohustuslikuks litsentseeritud krediidibürood (v.a. juhul, kui krediidipakkuja ise hindab enda meetmeid piisavaks). Siinkohal tekib küsimus, miks peaks krediidiandja üldse litsentseeritud krediidibürood kasutama olukorras, kus ta peab enda meetmeid krediidivõimekuse hindamiseks piisavaks ning kui sellisel juhul kasutamine kohustuslik ei ole, siis miks ta peaks üldse hakkama andmeid esitama krediidibüroole, kui ta ise seda teenust ei kasuta. Siin on ka oht, et krediidibürood küll koguvad andmeid, aga samas need, kellele teenus esmajärjekorras suunatud peaks olema, neid ei kasutagi. Mis omakorda tähendab, et krediidibüroodel võib tekkida majanduslik huvi neid andmeid muudel eesmärkides kasutada anda.</p> <p>Võlaõigusseaduse § 403⁴ lõikega 3 seotud muudatus ilmestab, et kavandatav krediiditeabe seadus lähtub eeldusest, et tekivad nii (tsentraalsed) registrid kui ka andmevahetusplatvormid, mida tuleks kasutada vastutustundliku laenamise põhimõtte täitmiseks. Meile arusaadavalt ei ole veel lõplikult otsustatud, milline andmevahetuslahendus luuakse, mistõttu tuleb võlaõigusseadusega seotud muudatusettepaneku sõnastus üle vaadata.</p>	<p>Uut VTK-d on täpsustatud ja muuhulgas selgitatud, et positiivse krediidiregistri kasutamine (sellesse päringu esitamine enne krediidiotsuse tegemist ja andmete esitamine registrisse krediidilepingu sõlmimisel) muutuks krediidiandjatele kohustuslikuks. Seega välditakse võimalust, et mõni krediidiandja ei liitu registriga kuna hindab enda meetmeid piisavaks. Eesmärgiks on vältida ebatäpset teavet (sh puudulikku teavet) sisaldava andmekogu tekkimist.</p> <p>Seaduseelnõu kavandis on VÕS § 403⁴ lõike 3 sõnastust uuendatud.</p>
40.	<p><u>Kavandatav muudatus 3 – muud regulatiivsed muudatused (VTK lk 11-12)</u></p> <p>VTK järgi soovitakse muuta kehtiva isikuandmete kaitse seaduse § 10 sõnastust nii, et see hõlmaks ka finantskohustusi ehk positiivseid finantsandmeid. AKI arvates tuleb siin üldse üle hinnata, kas nii IKS § 10 kehtiv kui ka planeeritav sõnastus üldse on IKÜM-ga kooskõlas. Viidatud paragrahv täpsustab siseriiklikult IKÜM art 6 lg 1 punkti f ehk õigustatud huvi kui õiguslikku alust. Leiame, et siseriikliku õigusega pole võimalik IKÜM ei võimalda õigustatud huvi kui õiguslikku alust kitsendada.</p> <p>Praktikas lähtuvad IKS § 10 regulatsioonist mitte ainult laenuandjad, vaid ka üürileandjad, tööandjad paljud teised, kes suudavad oma</p>	<p>Uues VTK-s on täpsustatud positiivsete krediidiandmete jagamise alust ja selle kooskõla IKÜM-iga peatükis 6.</p> <p>Märkus KAS § 88 osas teadmiseks võetud. Kaalume muudatuse tegemist.</p>

¹⁴¹ https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumentid/andmekogude_juhend.pdf

	<p>õigustatud huvi andmete saamiseks ära põhjendada. Sama olukord eelduslikult ilmneb ka positiivse maksekäitumise andmete kasutamise puhul.</p> <p>Siin tuleb AKI osas täiendada krediidasutuste seaduse §-i 88, kuna AKI-l ei ole juurdepääsu pangasaladusele. Vastava juurdepääsuta on pärsitud järelevalve teostamine.</p>	
41.	<p><u>Kavandatav muudatus 4 – täiendavad ettepanekud krediiditeabe seaduse reguleerimisala laiendamiseks (VTK lk 12-20).</u> Viidatud muudatus hõlmab endas ettepanekuid, mida ei analüüsitud varasemas uuringus. Nende osas (punktid a-i) soovitakse tagasisidet, kas need peaksid olema ka hõlmatud kavandatavas eelnõus.</p> <p>Leiame, et kavandatav eelnõu ei peaks hõlmama selles muudatuses kirjeldatud punkte a, f ja h.</p> <p>Punkti b osas (õigus saada juurdepääs isiku teovõimetuse andmetele) leiame, et sellise õiguse tekitamisel tuleb kriitiliselt hinnata selle teabe saamise vajalikkust, mil määral seda teavet krediidiandjale avaldatakse ning kui võrd on ta üldse pädev otsustama, kas piiratud teovõime või mõni muu tervislik seisund on selline faktor, mis mõjutaks krediidi andmist. Siin peab arvestama ka asjaoluga, et lisaks IKÜM art 6 peab eriliigiliste isikuandmete (ennekõike terviseandmete) töötlemiseks tulema õiguslik alus ka IKÜM artiklist 9. Võttes arvesse, et hetkel on VTK-s välja pakutud andmevahetuseks erasektori poolt korraldatav süsteem, kätkeb selliste andmete kogumine ja vahetamine ka väga suurt riski.</p> <p>Punkti c (täpsemalt lk 15 olev alateema maksehäireregistrit haldava ettevõtja õigusliku alus isikuandmete töötlemiseks) osas selgitame, et IKS-i seletuskirjas on kirjeldatud väärtalt, et IKS § 10 eeskujuks on IKÜM art 6 lg 1 punkt e ehk avaliku ülesande täitmine. Kui seadusandja krediiditeabe seadusega kehtestabki ettevõtjale avaliku ülesandena kohustuse pidada maksehäireregistrit, siis on teine olukord, kuid ka sel juhul tuleb selgelt määratleda, mis on seadusega kehtestatud avalik ülesanne. Vt siin ka käesoleva seisukoha punkte 2 ja 6.</p> <p>Punktis c (täpsemalt lk 15-16 olev alateema maksehäireregistrisse sisestavate ja avaldatavate andmete õiguse kontroll ja registripidaja vastutus) soovitatakse <i>maksehäireregistri pidaja seadusega vabastada maksehäireregistrisse sisestavate andmete õiguse kontrollimise kohustusest, samuti vastutusest, mis kaasneb seoses sellega, et võlausaldaja on registrisse sisestanud ebaõiged andmed.</i> Kui maksehäireregistri pidaja on iseseisev vastutav töötleja IKÜM art 4 punkti 7 mõistes, siis ei ole meie arvates IKÜM-ga kooskõlas siseriiklik õigusakt, mis võimaldaks välistada isikuandmete töötlemise põhimõtete (IKÜM art 5) kohaldamise. Leiame, et siin ei ole võimalik IKÜM art 23 järgi vastavat erisust tekitada.</p> <p>Punktis c (täpsemalt lk 16 olev alateema õigusliku aluse kontroll maksehäireandmete edastamisel kolmandatele isikutele) on tehtud ettepanek, et maksehäireregistri pidaja kontrolliks ainult õiguslike aluse olemasolu, kuid mitte selle sisu ja vastavust. Leiame, et siin tuleb kontrollida õiguslikku alust sisuliselt, mitte formaalselt – vastasel korral võib tekkida olukord, kus maksehäireregistri pidaja on õigusliku aluseta väljastanud isikuandmeid.</p> <p>Punkti e (õigus saada andmeid avalikest registritest) osas soovitame andmekogudele juurdepääsude tegemise puhul hinnata kriitiliselt, kas ning millistele andmekogudele (sh selles sisalduvatele andmetele) on reaalselt vajalik juurdepääs saada.</p>	<p>Uue VTK kohaselt on teave isiku teovõime kohta välja jäetud (vt peatükk 3). Tegemist on tundliku teabega, mis on täna juba riiklikus andmekogus (rahvastikuregistris) kättesaadav ja eesmärgiks on vältida teabe dubleerimist andmekogudes.</p> <p>Maksehäiretega seotud info avaldamise ja jagamise täpsemat reguleerimist kaalume edaspidi.</p>
42.	<p><u>VTK-s kirjeldatud ettepanekutega seotud mõjude hindamise juures (VTK lk 33-35)</u> ei ole kõigi ettepanekute juures hinnatud ettepanekute mõjusid AKI-le, ennekõike järelevalve teostamise mõttes. Ka AKI-ga seotud kulud pole analüüsitud (vt VTK lk 44 olev punkti 13).</p>	<p>Mõjuanalüüsi on vastavalt tagasisidele täpsustatud.</p>
43.	<p>VTK-s ei ole ka täiel määral teostatud <u>andmesubjektile avalduvate andmekaitse riskide analüüsi</u> ja hinnatud neid riske maandavaid meetmeid ehk tehtud andmekaitsealast mõjuhinnangut (vt IKÜM art 35). Eeldame, et seda tehakse eelnõu koostamise käigus, nt eelnõu seletuskirjas.</p>	<p>Andmesubjektile avalduvate andmekaitse riskide analüüs esitatakse eelnõu seletuskirjas.</p>
<p>EESTI MAKSU- JA TOLLIAMETI (EMTA) MÄRKUSED</p>		

44.	<p>VTK kohaselt soovitakse tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte tõhusamat järgimist, mistõttu kaalutakse eraldi registri, andmevahetusplatvormi või hübriidlahenduse loomist (erinevad süsteemsed lahendused edaspidi selguse huvides ühiselt nimetatud register). VTK kohaselt võib finantskohustuste info vahetamine muuta (i) eraisiku jaoks laenutaotlemise protsessi vähem koormavamaks ning (ii) krediidipakkuja jaoks tõhusamaks maksevõimelisuse hindamise protsessi.</p> <p>MTA hinnangul puudub vajadus sellise registri loomiseks. Arvestades VTK-s välja toodud registri eesmärki ning lahendust selle eesmärgi täitmiseks, on tegemist ebaproportsionaalse riivega füüsiliste isikute finantsandmete uude andmebaasi kogumisel.</p> <p>MTA-le jääb selgusetuks, milleks on vajalik täiendava registri loomine, kui olukord on lahendatav ka juba täna, küsides taotlejalt nõusolekut tema kohta käivate finantsandmete küsimiseks teistelt tarbijakrediidipakkujatelt. Eriti arvestades asjaolu, et juba täna küsivad krediidiandjad laenu taotlejalt nõusolekut tema andmete töötlemiseks ning teatud juhul tema kohta käivate andmete küsimiseks teistelt asutustelt. Probleemi lahendaks juba see, kui tarbijakrediidipakkujatele muudetakse kohustuslikuks teistelt krediidipakkujatelt info küsimine.</p>	<p>Uue VTK alapeatükis 2.1. on täpsemalt põhjendatud, mis põhjustel on positiivse krediidiregistri loomine vajalik. Eelkõige võib välja tuua teabe asümmeetria vähendamise, vastutustundliku laenamise põhimõtte parema järgimise ja krediidiandjatele kättesaadava info kvaliteedi parandamise – neid eesmärke ei ole võimalik saavutada vaid teistelt krediidiandjate andmete küsimise kohustuse panemisega krediidiandjale. Eesti krediititurul pakub tarbijakrediiti üle 100 ettevõtja, kes on väga erineva haldusvõimekusega. Ka suurele krediidiandjatele oleks päringu tegemine kõigile tarbijakrediiti pakkuvatele ettevõtjatele ning seejärel saadud vastuste analüüsimine ja haldamine üle jõu käiv kohustus. Lisaks võib üksikpäringute tegemine kõigile turuosalistele võtta määramatu aja. Seega tekiks krediidiandjatele ülemäärane koormav kohustus, mida suudaks täita vaid vähesed.</p> <p>Turvalise, korrapärase ja kõigi osapoolte jaoks võimalikult lihtsa teabevahetuse tagamiseks tuleks luua andmevahetusplatvorm, mis lihtsustaks teabe pärimist ning samaaegselt annaks tarbijale ülevaate, kes ja mis alusel teeb tema krediidiinfo kohta päringuid.</p>
45.	<p>Võttes arvesse vahetatavate andmete tundlikust, peaks andmevahetuses olema hõlmatud võimalikult vähe isikuid, st vaid laenu taotleja ja tarbijakrediidiandjad. Samuti peaks MTA hinnangul andmevahetus täitma vaid ühte kindlat eesmärki - koguda faktipõhiselt kokku isikute olemasolevad kohustused, mis aitaks kaasa krediidiandjate otsuste tegemisel, arvestades vastutustundliku laenamise põhimõtet. Igasugused kõrvalised andmete kogumised muudest registritest on ebavajalik ja ebaproportsionaalne konkreetse eesmärgi täitmiseks.</p>	<p>Uues VTK-s täpsustatakse, et lähtepunktiks on andmete minimaalsus, ehk et kogutakse vaid krediidivõimekuse hindamiseks vajalikku teavet. Seega välistatakse kogutava teabe hulgast info, mis on kättesaadav teistest andmekogudest või mis ei ole asjakohane.</p>
46.	<p>Samuti juhib MTA tähelepanu, et isikute krediidiandmete töötlemine peaks olema lubatud vaid isiku nõusolekul, mitte seaduse alusel. Vaid laenutaotlust esitades võib krediidiandja küsida ning töödelda laenutaotleja finantsandmeid. Igasugune muu füüsiliste isikute finantsandmete töötlemine ning nende andmete sidumine muudest avalikest registritest saadud infoga riivab ebaproportsionaalselt füüsilisele isikule põhiseadusest tulenevat eraelu kaitse põhimõtet.</p>	<p>Uues VTK-s on seda täpsemalt ja põhjalikult analüüsitud, mis alustel füüsiliste isikute finantskohustuste infot jagatakse (sh mis on õiguslik alus sellise info jagamiseks, vt alapeatükk 6.4.).</p>
47.	<p>Juhul, kui siiski peetakse registri loomist vajalikuks, siis MTA registri korraldamises ja halduses endal rolli ei näe, kuna registris hoitav info ei ole seotud maksude tasumisega.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Seaduseelnõu kavandi kohaselt on lähtunud eeldusest, et sellist registrit peab (või teenust osutab) erasektor.</p>
48.	<p>Täiendavalt juhime tähelepanu, et 2021. aastal laiendame maksuandmete x-tee teenust krediidiandjatele, millega tehakse maksuandmete x-tee teenus avatuks kõigile krediidiettevõtetele ning ka muudele ettevõtetele, kellele füüsiline isik annab nõusoleku oma maksuandmeid kasutada. Seega on alates 2021. aastast kõikidel krediidiettevõtetel võimalik kasutada laenutaotlemise protsessis MTA käsutuses olevaid maksuandmeid.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
FINANTSINSPEKTSIOONI (FI) MÄRKUSED		
49.	<p>Krediidibüroode järelevalve Finantsinspektsiooni pädevuses. VTK lehekülje 9 kohaselt langeks peamine järelevalvekoormus</p>	<p>Uue VTK kohaselt on eelkõige kaalumisel lahend, kus järelevalve on</p>

	<p>krediidibüroode osas Finantsinspeksioonile, lisaks peaks Finantsinspeksioon hakkama väljastama tegevuslube krediidibüroodele. Ettepanek: Finantsinspeksiooni hinnangul võiks järelevalve reaalse andme-vahetuse ja andmete kasutamine krediidiotsuste tegemisel kuuluda asutusele, mille põhitegevus on peamiselt seotud eelnimetatud teemadega (näiteks Andmekaitse Inspeksioon). Selline tegevus võimaldab isikuandmeid koguda ja jagada väga suures ulatuses, mis tähendab mh seda, et järelevalve peamine eesmärk peaks olema tagada kogutavate ja jagavate isikuandmete kõrgetasemelise kaitse. VTK kohaselt kehtestatakse tegevusloale nõuded, mis hõlmavad äriplaani ja sellele jätkusuutlikkust, organisatoorseid ja kapitalinõudeid (sh vastutuskindlustus), riskijuhtimise reegleid ja protseduure, andmete töötlemise protseduurireegleid, tehnilisi lahendusi ja nõudeid olulist osalust omavatele aktsionäridele. Finantsinspeksioon ei ole sobiv asutus hindamiseks andmete töötlemisega kaasneva riskijuhtimise reegleid ja protseduure, andmete töötlemise protseduurireegleid, tehnilisi lahendusi jms. Kuna krediidibüroo tegevus on füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetus, siis peaks sellise tegevusega tegelemiseks tegevusloa väljastama Andmekaitse Inspeksioon, kes teostab järelevalvet isikuandmete kaitse üldmääruse, isikuandmete kaitse seaduse, avaliku teabe seaduse, elektroonilise side seaduse ja teiste rahvusvaheliste õigusaktide täitmise üle, mis reguleerivad piiriülest isikuandmete töötlemist.</p>	<p>jagatud Finantsinspeksiooni ja Andmekaitse Inspeksiooni vahel.</p>
<p>50.</p>	<p><u>Tarbija krediidivõimelisuse hindamine.</u> VTK lehekülje 8 kohaselt on andmetel üksnes informatiivne tähendus. Need ei oma õiguslikku staatust (tõendi väärtust) finantskohustuste kohta. Seega on krediidiregistri päring vaid üks meede krediidivõimelisuse hindamiseks ning see ei ole absoluutseks tõendiks vastutustundliku laenamise täitmise kohta ega ei välista muude meetmete rakendamist.</p> <p>Ettepanek: Finantsinspeksioon nõustub, et krediidiandmebaas on vaid üks täiendav vahend, millele krediidipakkujad saavad vastutustundliku laenamise nõude täitmisel tugineda, et teha kindlaks tarbija finantskohustused.</p> <p>Näiteks olukorras, kus hüpoteekkrediidiandja või -vahendaja ei tohi tarbija krediidivõimelisuse hindamisel tugineda üksnes asjaolule, et hüpoteegiga tagatud krediidi tagatiseks olev kinnisvara väärtus ületab laenusumma, või selle väärtus tulevikus ületab laenusummat, ei tohi krediidiandja või -vahendaja tulevikus krediidi väljastamisel tugineda vaid krediidiandmebaasist saadavale informatsioonile.</p> <p>Asjaolu, et tarbijal ei ole varasemalt krediidilepinguid sõlmitud või tarbija on neid sõlminud minimaalselt, ei viita sellele, et tarbija suudab sõlmitavast krediidilepingust tulenevad kohustused täita. Krediidipakkuja on endiselt kohustatud hindama tarbija krediidivõimelisust võttes mh arvesse nii tema sissetulekuid, varalisi kohustusi, majapidamiskulusid, sõlmitava lepingu tingimusi jne.</p>	<p>Nõustume FI-ga, et varasemate krediidilepingute puudumine ei tähenda, et tarbija suudab sõlmitavast krediidilepingust tulenevaid kohustusi täita. Seega tuleb tarbija krediidivõimelisuse hindamisel hinnata lisaks positiivsest krediidiregistrist nähtuvatele andmetele ka muud tarbija kohta käivat teavet.</p>
<p>51.</p>	<p><u>Tarbija pangakonto väljavõtte kontrollimine.</u> VTK-s on läbivalt toodud krediidibüroode positiivse mõjuna asjaolu, et krediidipakkujate halduskoormus väheneb, kuna enam ei ole vaja analüüsida tarbijate pangakonto väljavõtteid. Selgitatakse, et krediidipakkujad ei pea enam üldjuhul kontrollima ja tarbija ei pea enam esitama pangakonto väljavõtet, et tõendada oma kohustuste olemasolu.</p> <p>Ettepanek: Muuta sõnastust nii, et VTK-st ei jääks mulje, justkui krediidipakkujad ei pea enam tarbijalt pangakonto väljavõtet küsima, kuna informatsioon tarbija kohustuste kohta saadakse krediidibüroodelt. Juhime esmalt tähelepanu, et näiteks vastavalt KAVS § 50 lõikele 4 kontrollib krediidiandja või -vahendaja tarbija esitatud teavet tema sissetulekute ja kohustuste kohta, tuginedes võimaluse korral tarbija esitatud krediidiasutuse konto väljavõttele, kui muu kogutud teave ei ole piisav tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks. Üldjuhul ei ole krediidiandjal kohustust konto väljavõtet küsida, kui krediidiandja siseeeskirjas on krediidivõimelisuse hindamise metoodikas välja toodud, kuidas kogutakse tarbija kohta info muudest allikatest nii, et see on piisav krediidivõimelisuse hindamiseks. See tähendab, et pangakonto väljavõtet</p>	<p>Nõustume, et positiivne krediidiregister ei pruugi asendada pangakonto väljavõtte küsimist ja ka pärast päringu tegemist registrisse peab krediidiandja hindama tarbija muid kohustusi (nt rahalisi kohustusi nagu elatis) toetudes muule teabele, eelkõige KAVS § 50 lõike 4 kohaselt pangakonto väljavõttele. Uue VTK sõnastust on selles osas täpsustatud.</p>

	<p>ei ole vaja küsida ainult siis, kui mujalt kogutud teave on piisav krediidivõimelisuse hindamiseks. Krediidiandmebaaside loomine ei tohiks tähendada seda, et krediidipakkujad ei pea enam tarbija pangakonto väljavõtet küsima, kuna tarbija kohustused on andmebaasis olemas. Krediidiandmebaasid peaksid võimaldama krediidipakkujatel kontrollida tarbija esitatud teavet tema finantskohustuste kohta, mis omakorda võimaldab anda tarbija krediidivõimelisusele realistlikum hinnang võrreldes varasemaga.</p> <p>Teiseks, vastavalt VTK-le sisalduvad krediidiandmebaasis andmed tarbija finantskohustuste kohta ehk sisuliselt sõlmitud krediidilepingute kohta. Krediidiandjate ja –vahendajate seaduse kohaselt peab krediidipakkujad tarbija krediidivõimelisuse hindamisel arvesse võtma tarbija varalisi kohustusi sh finantskohustusi. Kui tarbija finantskohustusi on tulevikus võimalik kontrollida krediidibüroode kaudu, siis muid varalisi kohustusi mitte. Näiteks kuulub varalise kohustuse alla ka elatis. Pangakonto väljavõte ei anna ülevaadet ainult tarbija finantskohustustest vaid sellelt nähtub muu hulgas informatsioon tarbija muude varaliste kohustuste, varalise seisundi ja regulaarse sissetuleku suuruse kohta, tema regulaarsete majapidamiskulude kohta ja nähtuvad lisaks muud faktid, millel võib olla oluline tähtsus tarbija krediidivõimelisuse hindamisel (nt hasartmängurlus).</p>	
52.	<p><u>Finantskohustuste sisestamine krediidiandmebaasi.</u> VTKs on kirjeldatud, et seaduse jõustumise järel on krediidipakkujatel kohustus tarbija krediidivõimelisuse hindamisel kasutada krediidiandmebaasi (positiivset registrit) ehk kohustus süsteemi andmeid edastada ja sealt küsida.</p> <p>Ettepanek: Käesolevas VTK-st ei nähtu, kas ja kuidas on planeeritud andmebaasi tarbijate kohta juba olemasolevate andmete kandmine, mistõttu palume eeltoodud täpsustada. Lisaks palume täpsustada, kas andmebaasi kantakse mh need krediidilepingud, mis on krediiditeabe seaduse jõustumise hetkel juba sõlmitud või ainult need, mis sõlmitakse peale krediiditeabe seaduse jõustumist. Finantsinspektsiooni hinnangul vajavad antud küsimused eelnõu koostamise ajaks täiendavaid selgitusi.</p>	<p>Uue VTK kohaselt peab positiivses krediidiregistris kajastatav teave olema täpne ja ajakohane, st et andmed peavad peegeldama tegelikkust ning olema ajakohastatud.</p> <p>Tarbijate varasemate finantskohustustega seonduvate andmete (eelkõige teave sõlmitud krediidilepingute kohta) registrisse kandmist kaalume täiendavalt. Mh on võimalik ka lahend, et registrisse kantakse andmed sellel hetkel, kui isik esitab uue laenuaotluse (st peale seda kui register on nõ tööle hakanud). Kui isik esitab laenuaotluse, teeb register päringu kõigile krediidiandjatele ning päringu tulemusel kujuneb kogupilt tarbija kohustustest, mis talletatakse seejärel registrisse. Seega ei hõlma register tööle rakendumise hetkel kõigi isikute krediidiandmeid, vaid andmebaas kujuneb aja jooksul järkjärgult.</p>
53.1.	<p><u>VTK-s on märgitud, et isikuandmetes tuleb fikseerida isiku leibkorra suurus ehk ülalpeetavate arv ning seosed leibkonna liikmetega.</u></p> <p>Ettepanek: Finantsinspektsiooni hinnangul on ülalpeetavate arvu märkimine tervitatav, kuna see on tarbija krediidivõimelisuse hindamisel oluline. Samas on keeruline hinnata ülejäänud leibkonna kohta andmete ja seoste kogumise vajalikkust, välja arvatud juhul, kui leibkonna liikmed ei ole krediiti taotleva isiku jaoks ülalpeetavad. Samuti on küsitav, kas krediidiandmebaasis suudetakse tagada leibkonna vaheliste suhete usaldusväärsus ja ajakohasus. Finantsinspektsiooni hinnangul tuleks täiendavalt selgitada, kas ja kuidas sellist informatsiooni krediitootleja krediidi-võimelisuse hindamisel arvesse võetakse.</p>	<p>Uue VTK kohaselt ei hõlma positiivne krediidiregister teavet isiku leibkonna suuruse, ülalpeetavate arvu, omandatud haridustaseme kohta. Eelpool nimetatud andmed välistatakse registrist, sest nimetatud teavet on võimalik saada teistest andmekogudest (nt rahvastikuregister) ja teiste allikate kaudu (nt isiku enda poolt antav teave). Kuna uue andmekogu loomisel on oluline vältida andmete dubleerimist, siis positiivne krediidiregister ei koonda eelpool nimetatud teavet.</p>
53.2.	<p><u>Positiivsed krediidiandmed</u></p> <p>Ettepanek: Finantsinspektsiooni hinnangul peaks positiivsetes krediidiandmetes kajastatav info sisaldama krediidilepingu olulisi tingimusi – igakuise tagasimakse suurus, fikseeritud või fikseerimata</p>	<p>Nõustume, et positiivne krediidiregister peaks hõlmama krediidilepingu olulisi tingimusi. Eelkõige peaks registrisse kandma: kas</p>

	intress, krediidi tagasimakse periood, tagasimaksmisele kuuluv kogusumma ja info selle kohta, kui mõni tagasimakse on suurem (nt viimane osamakse). Samuti võiks krediidiandmebaasist nähtuda andmed krediidilepingu muutmise kohta. Hinnata tuleks ka seda, kuidas esitatakse andmed nn krediidiliini puhul, kus tarbija osas kinnitatakse krediidilimit, mille raames on tal võimalik oma krediidisummat vastavalt oma äranägemisele suurendada.	laen on võetud fikseeritud või fikseerimata intressiga, krediidi tagasimakse periood, tagasimaksmisele kuuluv kogusumma. Muud andmed, nt igakuise tagasimakse suurus, on ajas varieeruv ning tuvastatav ka pangakonto väljavõtte alusel. Ehk kaalume selle lisamist seaduseelnõu kavandisse.
53.3.	<u>Andmete kogumine</u> Ettepanek: VTK-s on märgitud, et tuleb määratleda, millistel alustel registrisse andmeid koguda (ja verifitseerida) võib. Finantsinspeksioon leiab, et andmesubjektilt andmete kogumisel tuleb täiendavalt analüüsida kas ja kuidas neid andmeid kontrollitakse. Krediidi-andmebaasi eesmärgiks on tagada võimalus kontrollida tarbija poolt krediidi taotlemisel esitatud andmeid usaldusväärsest allikast. Kui krediidiandmebaasi andmed tuginevad tarbija enda esitatud (kontrollimata) andmetele, siis kaob vähemalt osaliselt krediidiandmebaasi eesmärk.	Lähtutakse eeldusest, et registrisse/andmebaasi esitavad andmeid üksnes krediidiandjad, mitte tarbijad ise.
54.1.	<u>VTK-st nähtub, et hindamiskohaks on kas vajalik seaduse tasemel kehtestada täpsem protseduur andmete esitamiseks või piisab üksnes kohustustest.</u> Ettepanek: Tagamaks andmete ühetaolisust ja võrreldavust, tuleks andmete esitamise protsess kehtestada seadusega. Andmete esitamine erineva protseduuri raames võib põhjustada olukorra, kus kõik andmed ei ole esitatud võrreldaval kujul ja see võib kahjustada andmete kvaliteeti.	Nõustume FI-ga, et tagamaks kindlust, et andmed on ühetaolised, võrreldavad ning ajakohased, tuleb kehtestada ühtne andmete esitamise protsess.
54.2.	<u>VTK-st nähtub, et hinnata tuleb kas on vajalik kehtestada krediidipakkujatele kohustus ka enne laenuotsuse tegemist krediidibüroole laenuaotleja ja tagatise andja (nt käendus) kohta päringu esitamiseks.</u> Ettepanek: Finantsinspeksiooni hinnangul võiks olla päring krediidibüroole igakordne kohustus. Lisaks tuleb kehtestada kord, et oleks välistatud tarbija topelt finantseerimine mitme krediidiandja poolt. See võib juhtuda, kui tarbija esitab taotluse erinevatele krediidiandjatele ja võtab nende pakkumised vastu, kuid tema tegelik krediidivõime ei võimalda selliste kohustuste võtmist. Selle olukorra vältimiseks andmed laenuaotluse protsessi kohta võiks olla kajastatud krediidiandmebaasis.	Nõustume FI-ga, et päringu tegemine positiivsesse krediidiregistrisse peaks olema tarbijakrediidi väljastamise protsessi osa, st päring registrisse tuleb teha enne krediidi andmise otsuse tegemist, et oleks võimalik täpselt hinnata tarbija krediidivõimelisust.
55.1.	Ettepanek: Finantsinspeksioon nõustub, et füüsilise isiku teovõimetust puudutav info on laenulepingu sõlmimisel määrava tähtsusega, mistõttu kui on võimalus tagada ligipääs sellisele infole, oleks see väga vajalik. Ilma vastavat informatsiooni omamata ei ole krediidiandjal võimalik isiku teovõimetust arvesse võtta. Krediidiandja sise-eeskirjas võiks piirata isikute arvu, kellele antakse õigus füüsilise isiku teovõime kontrollimiseks.	Uue VTK kohaselt on välja jäetud teave isiku teovõime kohta (vt peatükk 3). Tegemist on tundliku teabega, mis on täna juba riiklikus andmekogus (rahvastikuregistris) kättesaadav ja eesmärgiks on vältida teabe dubleerimist andmekogudes.
55.2.	<u>c) Negatiivsete krediidiandmete jagamine</u> Ettepanek: Finantsinspeksiooni hinnangul ei ole otstarbekas selliseid andmeid koguda. VTK-s kirjeldatust nähtub, et negatiivsete krediidiandmete kvaliteeti ei pruugita vajalikul määral tagada. Mitteusaldusväärsete või ebatäielike tõendite kasutamine on probleemne ega aita vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhusamale järgimisele kaasa, mistõttu tuleks täiendavalt hinnata selliste andmete kogumise otstarbekust.	Negatiivsete krediidiandmete (maksehäiretega seonduva teabe) jagamise reguleerimist kaalutakse edaspidi.
55.3.	<u>d) Vaiete menetlemise korra reeglid</u> Ettepanek: Finantsinspeksioon toetab VTK-s avaldatut, et kehtestada tuleks vaiete menetlemise kord.	Nõustume, et vaiete menetlemise kord tuleb seaduse tasandil reguleerida.
55.4.	<u>e) Õigus saada andmeid avalikest registritest</u> Ettepanek: Palume täpsustada andmete töötlemise alust, kuivõrd VTK-st seda ei nähtunud. Igasugune andmetöötlus peab olema õigustatud ning punktist e) ei selgu, milliste juhtudel ja missugust informatsiooni silmas peetakse. Eeltoodust tulenevalt ei pea Finantsinspeksioon võimalikuks antud punkti täiendavalt kommenteerida.	Uus VTK ei hõlma õigust saada andmeid avalikest registritest, kuid analüüsime nimetatud ettepanekut tulevikus.

55.5.	<p><u>Tunne oma klienti ehk KYC (ingl k <i>know your customer</i>) andmete jagamine</u></p> <p>Ettepanek: Võimaldada ka teistel finantseerimisasutustel (nt e-raha asutused, makseasutused, investeerimisühingu, fondivalitsejad jne) jagada füüsiliste isikute andmeid krediidibürooga ehk olla kaasatud nn <i>shared KYC utility</i> loomisele. Arvestades, et finantsteenuste osutamise kaasnivate rahapesu- ja terrorismi rahastamise riskide maandamine (sh eelnimetatud riskidega seonduva olulise teabe omamine) on nende tegevuses samuti väga oluline (nt makseteenuste puhul). Eeltoodu tähendaks seda, et lisaks krediiditaotlejale, puudutaks nn <i>shared KYC utility</i> loomine ka teiste finantsteenuste (nt makseteenuste, investeerimisteenuste) tarbijaid.</p> <p>Finantsinspektsiooni hinnangul tuleks täiendavalt analüüsida ja kaaluda, kas nn <i>shared KYC utility</i> loomiseks oleks vaja käsitleda eraldi VTK-s ning kas käesolev VTK on õige koht nn <i>shared KYC utility</i> loomiseks, kuivõrd kaastatud ja käsitletud pole kõiki erinevaid Finantsinspektsiooni järelevalve all olevaid sektoreid.</p>	Tunne oma klienti andmete jagamise lisamist kaalutakse edaspidi.
55.6.	<p><u>g) B2B andmevahetus ja nõusolekuteenus</u></p> <p>Ettepanek: Finantsinspektsiooni hinnangul ei täida antud punkt VTK-s püsistatud eesmärki, kuivõrd see hõlmab üksnes krediidiasutuste vahel andmete jagamist ning ei puuduta ülejäänud krediidipakkujad.</p> <p>Palume selgitada, kuidas B2B andmevahetus ja nõusoleku teenus aitab kaasa VTK-s püsistatud eesmärgi täitmisele.</p>	B2B andmevahetus jäetakse uuest VTK-st välja, küll aga kaalutakse edaspidi nõusoleku teenuse lisamist (vt peatükk 3).
55.7.	<p><u>h) Nõuete ühtlustamine Baltikumis</u></p> <p>Ettepanek: Teha täiendav analüüs seoses nõuete ühtlustamisega Baltikumis, et hinnata selle mõjusid. Finantsinspektsioon nõustub VTK-s toodud ettepanekuga, ent leiab, et käesoleval juhul on vaja täiendavat informatsiooni selle hindamiseks.</p>	Uue VTK kohaselt on eelkõige analüüsitud Läti vastavat regulatsiooni, kas seda oleks võimalik seaduseelnõu väljatöötamisel arvestada.
55.8.	<p><u>i) Laenukeelu list</u></p> <p>Ettepanek: Finantsinspektsioon toetab laenukeelu nimekirja teket.</p>	Seda on kavas arvestada.
55.9	<p><u>j) Eesti Pangaliidu ettepanek andmevahetussüsteemi mudeli osas – kas register või platvorm.</u></p> <p>Ettepanek: Finantsinspektsioon pooldab Eesti Pangaliidu ettepanekut, et tuleks luua pigem üks keskne krediidiinfo register.</p>	Käesolevaga ei ole see veel lõplikult otsustatud.
EESTI KAUBANDUS-TÖÖSTUSKOJA MÄRKUSED		
56.	<p>Kaubanduskoda toetab ka hetkel olemasolevat lahendust, kus on võimalik infot füüsiliste isikute finantskohustuste kohta jagada nõusolekuteenus kaudu. Sellisel viisil on finantssektori ettevõtetele võimalus saada ning jagada isikuandmeid laenuaotleja volituse alusel. Kaubanduskoda hinnangul võiks andmevahetus toimuda finantssektori ettevõtete enda süsteemide vahel (X-tee või selle sarnase lahenduse kaudu). Selline võimalus loob eeldused andmeturbe riskide maandamiseks, kuna andmeid liigutavad finantssektori ettevõtted omavahel ning laenuaotlejate positiivset krediidiinfot keskselt ühtsesse süsteemi ei koguta. Kindlasti ei pea me põhjendatuks piirangut krediidi andmisele olukorras, kus laenuaotleja ei ole nõusolekut andmete vahetamiseks andnud või ei soovi seda teha. Juhul kui krediidiasutus soovib sellisel juhul riski võtta, peaks see olema ka lubatud ning krediidi andmist ei saa panna sõltuvusse positiivse krediidiinfo olemas olust või selle puudumisest.</p>	Leiame, et kui andmete jagamise aluseks peab olema isiku (laenuaotleja) nõusolek, siis ei saavutataks VTK-s toodud eesmärke. Nõusolekuteenusiga saaks tarbija anda vaid nõusoleku, et krediidiandja teeb tema kohustuste kohta päringu teistele krediidiandjatele. Kuna Eesti turul on üle 100 krediidiandja, kes peaksid kõik päringule vastama ning päringu teinud ettevõtja peaks ettevõtte siseselt vastuseid haldama. Võttes arvesse, et füüsilised isikud teevad päevas umbes 12 000 laenuaotlust, peaksid krediidiandjad samale arvule päringutele ka igapäevaselt vastama. Taoline protsess ning saadud teabe kogus oleks koormuseks ka suurematele krediidiasutustele. Nõusolekuteenus saab moodustada ühe osa registrisse päringu tegemise protsessist, kuid seda eeldusel, et nõusolekuteenus kasutamine tehakse võimalikuks lisaks krediidiasutustele ka teistele krediidipakkujatele.

57.	Kui riik siiski otsustab, et on vajalik luua ühtne positiivne krediidisüsteem, siis märgime ära, et osad tagasisidet andnud Kaubanduskoja liikmed pooldavad ka riiklikult korraldatud süsteemi, kus andmevahetussüsteemi toimimist korraldab riigiasutus ja süsteemi haldust teostab samuti riiklik IT-asutus. Riikliku süsteemi eelistena erasektori poolt pakutava lahenduse ees toodi välja, et riiklikult tagatakse stabiilne hind ning see on kõige erapooletum lahendus. Lisaks mainiti, et riiklikult hallatud süsteem maandaks tundlike andmete väärkasutuse riski ning tagaks paremini ka isikuandmete turvalisuse. Potentsiaalse riskina märgiti, et riikliku registri eelistamine võib tekitada veniva rakendusprotsessi.	Uue VTK peatükis 4 on käsitletud ühe ja teise variandi plusse ja miinuseid.
58.	Juhul kui riik siiski otsustab, et erasektori ettevõtted peaksid looma vajalikud süsteemid ning hakkama positiivseid krediidiandmeid haldama, siis toetame põhimõtet, et krediidibüroodele kehtestatakse tegevusnõuded ja järelevalve. Oluline on, et tagatud oleks kvaliteedi- ja andmeturbenõuete järgimine ning krediidibüroode tegevuse üle toimuks efektiivne järelevalve.	Võtame arvesse toetust tegevusnõuete ja järelevalve kehtestamise osas.
KOHTUTÄITURITE JA PANKROTIHALDURITE KOJA MÄRKUSED		
59.	Peame väga oluliseks krediiditeabe seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse (VTK) koostajate püüdlust tagada vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhusam järgimine. Kuigi VTK on suunatud eelkõige laenuhingutele eelnevasse perioodi, et laenuandja saaks juba enne tehingut hinnata tehingu riskantsust, <u>peame vajalikuks laiendada VTK fookust ka kohtumenetlusjärgsele tsiviilnõuete täitemenetlusele.</u> Isikute finantskohustuste andmetele juurdepääs on vajalik ka kohtutäituritele, et menetleda võlgniku avaldust maksegraafiku sõlmimiseks. Maksegraafikujärgseid makseid tasub võlgnik arestivabade vahendite arvel ning reeglina vabastab kohtutäitur võlgniku pangakonto aresti alt, kui on sõlmitud maksegraafik. Võimalike pettuste või täitemenetlusest hoidumise vältimiseks oleks kohtutäiturile kindlasti abiks, kui ta saab tutvuda võlgniku muude finantskohustuste andmetega.	Uue VTK kohaselt kaalutakse võimalust laiendada ligipääsu positiivsele krediidiinfole ka avalik-õiguslike funktsioone täitvatele isikutele, sh kohtutäituritele.
60.	Lisaks on Justiitsministeerium ette valmistamas täitemenetluse seadustiku, kohtutäituri seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, milles kavandatakse täiendava ametitoimingu - võlgniku täitemenetluslik profiil – võimaldamist. Võlgniku täitemenetluslik profiil on kohtutäituri koostatav dokument, mis annab kehtivat täitedokumenti omavale sissenõudjale ülevaate tema nõude sundtäitmisele pööramise perspektiivikusest (võlgniku vastu algatatud täitemenetlustest, nõuete rahuldamise võimalustest ja võlgniku majanduslikust olukorrast). VTK-s kavandatud andmed võlgniku finantskohustuste (registervara) kohta annaksid sissenõudjale veelgi parema aluse hindamiseks oma nõude sundtäitmisele pööramise perspektiivikust. <u>Teeme ettepaneku, et VTK alusel koostatava eelnõuga lubataks andmesubjekti kohta kogutava positiivse krediidiinfo kasutamist lisaks vastutustundlikule laenamisele ka täitemenetluslikeks toiminguteks.</u>	Kaalume veel esitatud ettepaneku sisseviimist.
61.	Lisaks toetame VTK-s esitatud märkusi andmesubjektide kohta avaldatavate negatiivsete krediidiandmete õigsuse tagamise vajaduse kohta. Täitemenetluses on väga sageli võlgnikel probleemiks, et hoolimata nõuete tasumisest täitemenetluses ja täitemenetluste lõpetamisest, on andmed tasumata nõuete kohta jätkuvalt portaalides avalikult nähtavad. VTK-s viidatud Riigikohtu 13.03.2019 nr 2-17-1026 otsuses öeldu, et maksehäireregistri pidaja peab kontrollima võlausaldaja edastatud maksehäireteadet piisava põhjalikkusega, kui tal oli selline kohustus ja ka võimalus, saab realiseeruda vaid juhul, kui täitemenetlusregistri andmed nõuete täitmise kohta oleksid avalikult juurdepääsetavad.	Kaalume negatiivse krediidiinfo avaldamise ja jagamisega seonduvat edaspidi.
62.	Eelneva teemaga seondub ka asjaolu, et alates 5. aprillist 2021 rakendub tsiviilnõuete täitmise aegumisele 10-aastane tähtaeg (tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 157 lg 1). Näeme antud muudatuse puhul ohtu, et näiteks elatise võlgnike vastu esitatud muude nõuete täitmine pigem aegub enne nende reaalsele sundtäitmisele pööramisele jõudmist, kuna	Vt eelmist kommentaari. Justiitsministeeriumi tagasiside kohaselt avaldataks teave pankrotimenetluste kohta Ametlikes Teadaannetes ja teadete avaldamise

<p>igakuise perioodi elatisnõue võib ühe lapse puhul olla sundtäitmisel kuni 18 aastat (lapse õpingute jätkumisel kuni 21 aastat), mitme lapse puhul veelgi kauem. Täitemenetluse seadustiku § 63 lg 1¹ alusel avaldatakse riigiportaalis elatisevõlgnevuse korral vaid sissenõutava võla jäägi suurus. Teeme ettepaneku, et vastutustundlikule laenajale oleksid kättesaadavad ka andmed igakuise elatise sundtäitmisele pööramise perioodi kestuse ja nõude jäägi dünaamika kohta.</p> <p>Jätakuvalt on Eestis loomata pankrotistunud füüsiliste isikute riiklik register, kus oleksid kättesaadavad andmed füüsiliste isikute üle läbiviidavate pankrotimenetluste või kohustustest vabastamise menetluste kohta. Hetkel ei ole krediidiandjal võimalik lõpuni veenduda, ega krediidi taotleja ole parasjagu näiteks kohustustest vabastamise menetluses.</p> <p><u>Teeme Rahandusministeeriumile ettepaneku algatada avalikkusele kättesaadavaks tehtud negatiivsete krediidiandmete kvaliteedi tagamiseks laiem arutelu koostöös Justiitsministeeriumi, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja ning portaalide haldajatega.</u></p>	<p>aeg tuleneb andmekaitsest reeglitega. Lisaks tuleb vältida pankrotistunud isiku stigmatiseerimist ja anda võimalus naasta normaalsesse majandusellu.</p>
<p>TARBIJAKAITSE JA TEHNILISE JÄRELEVALVE AMETI (TTJA) MÄRKUSED</p>	
<p>63. TTJA toetab krediiditeabe seaduse ja positiivse krediidiregistri loomist ning pooldab registri haldamise andmist erasektori kätte, kes hakkaks seda tegema riigi poolt seatud tingimustel. Laenuaotleja krediidivõimelisuse hindamise tõhustamise kõrval, on oluline, et välistatakse ka krediidiregistrist saadud andmete võimalik kuritarvitamine.</p> <p>Hetkel kehivate õigusaktide alusel ei ole vastutustundliku laenamise põhimõtet võimalik täies ulatuses rakendada. Ka TTJA-sse saadetud pöördumistest nähtub, et kitsaskohaks on juba nn probleemseks saanud võlglased. Nimelt, täna on neil võimalik enda kohustusi krediidiandjate ees varjata ning see loob olukorra, kus krediiti võivad saada isikud, kes tegelikult ei ole krediidivõimelised. Kuigi vastutustundliku laenamise põhimõte laieneb ka krediidivõtjatele, siis tulenevalt võimalikust sõltuvussuhtest (vajadus saada iga hinna eest krediiti) kaalub üles nende kohustuse esitada krediidiandjale korrektseid ning tõeseid andmeid. Nimetatud registri loomine peaks selle olukorra likvideerima.</p> <p>Lisaks võib see hüpoteetiliselt langetada ka laenude intressimäära, kuivõrd riskitase langeb ning laenusaja on „kvaliteetsemad“. Praegusel hetkel on kõigil krediidipakkujatel küll kohustus järgiga vastutustundliku laenamise põhimõtet, kuid küsimusi tekitab, kas ja mil määral seda tegelikult tehakse. Samuti nähtub üheselt Eesti Võlanõustajate Liidu arvamustest/kogemustest ning Finantsinspektsiooni poolt kogutud andmetest üle 90 päeva viivises oleva krediidi osakaalu kohta, et praeguse korra järgi saavad erinevatel põhjustel krediiti madala või olematu krediidi võimelisusega inimesed. Üheks põhjuseks on kindlasti see, et vaatamata seadusest tulenevale kohustusele hinnata laenuaotleja krediidivõimelisust, ei hinnata seda siiski piisava hoolsusega.</p> <p>On võimalik, et üheks põhjuseks, miks laenuaotleja krediidivõimelisust piisavalt ei hinnata, on asjaolu, et paljudel krediidipakkujatel on n-ö partner inkassoettevõtte näol, kes on väga huvitatud sissenõutavaks muutunud laenuportfelli ära ostma. Seega võivad osad krediidipakkujad suhtuda krediidivõimelisuse hindamisse teatava ükskõiksusega, sest nemad ei pea hakkama hiljem kohtus tõendama, et krediidivõimelisust on piisava hoolikusega hinnatud.</p> <p>Teiseks põhjuseks on krediidivõimelisuse hindamiseks vajalike andmete kättesaadavus. Praegusel hetkel on pankadel võimalik laenuaotleja sissetulekute kontrollimiseks kasutada maksuameti palgainfot, kuid väiksematele turuosalistele, kes on krediidiandjad, mitte pangad, on hetkel see info kättesaamatu. Seega on suurem osa krediidiandjad kasutanud II pensionisamba infot, sest enamuse töö käivatest inimesest on sellega liitunud. Kuivõrd hetkel on riik peatanud omapoolsed maksed II pensionisambasse ning alates oktoobrist on võimalik inimesel endal ka maksed sinna peatada, väheneb selle infoallika väärtus märgatavalt. Seega võib TTJA hinnangul tekitada küsimusi see, kuidas saada kõik krediidipakkujad planeeritava positiivse krediidiregistriga liituma, sest</p>	<p>Nõustume TTJA-ga väljatoodud probleemkohtade osas, mida positiivne krediidiregister aitaks lahendada. Vt lisaks ka eespool olevat EMTA poolt avaldatud, mille kohaselt plaanitakse edaspidi kättesaadavaks teha nn maksuinfo ka teistele krediidiandjatele peale krediidiandjate.</p>

	<p>pankadel on hetkel võrreldes krediidiandjatega parem võimalus krediidivõimelisust hinnata.</p> <p>Positiivse krediidiregistri kasuks räägib ka see, et VÕS § 416 lg 1 kohaselt võib krediidiandja öelda tarbijakrediidilepingu üles üksnes siis, kui tarbija on täielikult või osaliselt viivituses vähemalt kolme üksteisele järgneva tagasimaksega. Seega on tarbijal võimalik selle perioodi jooksul (alates lepingu sõlmimisest kuni krediidiandja poolt lepingu ülesütlemiseni) sõlmida lepinguid mitme erineva krediidiandja juures. Kuna kohustus(ed) ei ole muutunud sissenõutavaks, st pole veel maksehäireregistrisse lisatud, ei ole võimalik teisel krediidiandjal ka kontrollida, kas tarbija on eelnevalt juba krediidilepinguid sõlminud.</p> <p>Lisaks kaoks positiivse krediidiregistri loomisega ära ka laenusooviija motiiv esitada valeandmeid oma sissetulekute ja/või finantskohustuste kohta.</p>	
64.	<p>TTJA toob välja, et kõnealuses VTK-s ei ole tähelepanu pööratud võimalikule olukorrale, kus isikud, kes seoses positiivse krediidiregistris sisalduvale teabele ei kvalifitseeru uue krediidi taotlemisel laenusaaajaks, pöörduvad alternatiivsete ning registreerimata laenuandjate poole, mille tulemusel on võimalik nn musta turu tekkimine.</p>	<p>Positiivne krediidiregister hõlmab ainult krediidiandjate poolt väljastatud krediiti, ning ei peegelda eraisikute vahel antud laene. Mõõname, et teie poolt esitatu võib olla probleem, kuid uue VTK versioonis seda siiski põhjalikult ei käsitata.</p>
65.	<p>Samuti ei ole kõnealuses VTK-s kajastatud TTJA puutumust planeeritava registriga. Samas on näiteks vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamise järelevalve pädevus ka TTJA-l (TKS § 65 lg 1), paralleelselt Finantsinspektsiooniga. Kas ja kuidas muutuks registri loomisel TTJA pädevus vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamise kontrollimise osas?</p>	<p>Positiivse krediidiregistri loomisega ei muutu TTJA vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamise järelevalve pädevus.</p>
66.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>a) Juriidiliste isikute andmevahetus</u></p> <p>TTJA pooldab ettepanekut, et andmevahetus peaks hõlmama ka ettevõtjate finantskohustusega seotud infot. Juriidilistele isikutele andmevahetuse võimaluse loomisega tõenäoliselt väheneks ka ettevõtete halduskoormus krediidiandjale tõestamisel, et tegemist on jätkusuutliku ettevõttega. Eeldatavasti peaks see vähendama ettevõtete saneerimis- ja pankrotimenetlusi.</p>	<p>Kaalume juriidiliste isikutega seotud finantsinfo lisamist registrisse pigem edaspidi.</p>
67.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>b) Füüsiliste isikute tervise ja teovõimega seotud info</u></p> <p>Krediidipakkujate huvi saada ligipääs infole, kust oleks võimalik näha, kas krediiditaotleja on piiratud teovõimega isik või on talle määratud eestkostja, on loomulik (VTK lk 12). Sarnane huvi on potentsiaalselt mistahes võlaõigusliku lepingut sõlmival isikul. Siiski peab arvestama, et info isiku tervisliku seisundi kohta on äärmiselt delikaatne, millele ligipääs on erandlik isegi riigiasutuste jaoks. Mõeldamatu oleks inimese terviseinfole ligipääsu andmine krediidipakkujatele. Kui andmed isiku teovõime piiratuse kohta ei ole krediidipakkujale teada, on tavapärane, et krediidipakkuja küsib terviseandmete deklaratsiooni laenusoovijalt endalt. Kui nimetatud deklaratsioonist ei piisa (nt on alust kahelda inimese teovõimes), on krediidipakkujal võimalus küsida laenusoovijalt vastavat tervisetõendit (nt artikku tõendit, väljavõtet tervise infosüsteemist vms). Selline vähemsekkuv lahendus on tõhus ning tavapärane isegi riigiasutustes läbiviidavates haldusmenetlustes, kus inimese tervisest lähtuv ühiskondlik ohupotentsiaal on oluliselt kõrgem (nt juhtimisõiguse andmisel). Samuti on taoline vähemsekkuv lahendus praktikas toimiv ka muude finantstoodete puhul lepingute sõlmimisel (nt tervise- ja elukindlustuse puhul).</p> <p>Eeltoodu ei välista võimalust, et piiratud teovõime või mõni tervisenäitaja võiks olla aluseks, millisel juhul oleks krediidipakkumine isikule piiratud või keelatud.</p>	<p>Uus VTK ei hõlma teavet isiku teovõime kohta (vt peatükk 3). Tegemist on tundliku teabega, mis on täna juba riiklikus andmekogus (rahvastikuregistris) kättesaadav ja eesmärgiks on vältida teabe dubleerimist andmekogudes.</p>
68.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>c) Negatiivsete krediidiandmete jagamine</u></p> <p>TTJA pooldab negatiivsete krediidiandmete avaldamist, sest see annab teistele krediidiandjatele vajaliku signaali laenuaotleja maksekäitumise kohta ning krediidiandja saab sellest tulenevalt põhjalikumalt hinnata,</p>	<p>Kaalume veel negatiivsete krediidiandmete jagamise reguleerimist eraldi.</p>

	<p>kas ja millistel tingimustel maksehäires olevale krediitootlejale krediiti väljastada. Samas tuleb ka negatiivsete krediidiandmete kogumiseks, kajastamiseks ja jagamiseks luua ühtne süsteem ja regulatsioon, mis loob selged kriteeriumid andmete kogujatele ja andmete sisule. VTK-s esitatud ettepanek regulatsiooni osas on asjakohane (lk 14). Regulatsiooniga tagatakse ka negatiivsete krediidiandmete usaldusvärsus.</p>	
69.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>d) Vaiete menetlemise korra reeglid</u> TTJA pooldab seda, et kavandatavas krediiditeabe seaduses sätestatakse ka vaiete menetlemise korra reeglid, millega määratakse vaidluste lahendamise kord ja selleks pädevad organid.</p>	<p>Nõustume TTJA-ga ning töötatakse välja vaiete menetlemise kord.</p>
70.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>e) Õigus saada andmeid avalikest registritest</u> TTJA hinnangul on avalikest registritest info saamise võimaluse loomine asjakohane litsentseeritud krediidibüroodele. Avalikest registritest saadavad andmed aitavad veelgi paremini hinnata laenuotleja krediitvõimelisust.</p>	<p>Uus VTK ei hõlma õigust saada andmeid avalikest registritest, kuid analüüsime nimetatud ettepanekut tulevikus (vt peatükk 3).</p>
71.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>f) Tunne oma klienti ehk KYC andmete jagamine</u> Kuivõrd KYC andmete kogumine on finantsteenuse pakkujatele väga ressursimahukas, samuti on see koormav laenuotlejatele, kes peavad samu andmeid esitama korduvalt erinevatele kohustatud isikutele, siis TTJA pooldab krediidibüroodele ühtse KYC lahenduse loomist.</p>	<p>Uus VTK ei hõlma KYC andmete jagamist, kuid analüüsime nimetatud ettepanekut tulevikus (vt peatükk 3).</p>
72.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>g) B2B andmevahetus ja nõusolekuteenus</u> B2B andmevahetuse teostamiseks ja ressursi kokkuhoidu arvestades oleks mõistlik, kui laenuotleja annab juba laenuotluse esitamisel krediidiandjale nõusoleku ja volituse asjakohastest andmebaasidest vajaliku info saamiseks. Samas on sellisel juhul oluline, et enne laenuotlejalt sellekohase nõusoleku saamist selgitatakse talle andmevahetuseks nõusoleku andmise tingimusi, tagajärgi ja nõusolekust loobumise korda.</p>	<p>Kaalume veel seda, et kas ja missugusel kujul peaks võimaldama nõusolekuteenust.</p>
73.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>h) Nõuete ühtlustamine Baltikumis</u> Balti riikide vaheline koostöö nõuete ühtlustamise osas on igati tervitatav. Arvestades turu väiksust ning sarnaste või samade krediidiandjate tegutsemist Baltikumi turul, on nõuete ühtlustamine Balti riikides igati mõistlik.</p>	<p>Uue VTK kohaselt ei ole otseselt nõuete ühtlustamist Baltikumis plaanis, kuid siiski on seaduseelnõu kavandi väljatöötamisel osaliselt lähtutud Läti vastavast regulatsioonist.</p>
74.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>i) Laenukeelu list</u> Kui füüsiline isik ise teadvustab endale, et tal on probleem ning soovib end lisada nimekirja, millega kinnitab, et ei soovi krediiti võtta, siis TTJA leiab, et füüsilisel isikul peab olema selline valikuvabadus sarnaselt hasartmängusõltlastele. Analüüsimist vajab aga see, kas selline nimekiri luua eesti.ee või e-MTA juurde ning see, kuidas teave laenukeelu kohta krediidiandjateni jõuab. Lisaks on vaja kehtestada selged tingimused eneselt laenukeelu eemaldamise võimaluse ning laenukeelu tähtaja kohta. Läbipaistvuse tagamiseks võiks olla laenukeelunimekirja haldavas veebikeskkonnas ka logi, kust isikud näeksid, millised krediidiandjad on nende kohustusi vaadanud.</p>	<p>Kaalume uue VTK versiooni kohaselt selle lisamist.</p>
75.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>j) Krediiditeabe jagamise kohustuslikkus VÕS alusel</u> TTJA ei toeta kindlasti uute avalik-õiguslike kohustuste sätestamist VÕS-s, mis on olnud selgelt vaid lepinguõigust reguleeriv õigusakt. Muuhulgas ei ole õige asuda VÕS-s sätestama krediidiandjast ettevõtja kohustust jagada positiivse krediidiotsuse korral asjaomaste andmete jagamist nn „krediidibürooga“ (vt VTK lk 11). Taoline kohustus tuleks sätestada uues loodavas krediiditeabe seaduses.</p>	<p>Võtame ettepaneku teadmiseks, kaalume, kus oleks mõistlik vastav kohustus sätestada.</p>
76.	<p><u>TTJA tagasiside uuringus analüüsimate ettepanekute (punktid a-i) kohta:</u> <u>k) Krediidiandja andmevahetuse kohustuse seos laenusoovija nõusolekuga on ebaselge</u></p>	<p>Uues VTK on täpsemalt kirjeldatud, mis on asjakohane õiguslik alus IKÜM-i tähenduses füüsiliste isikute</p>

	<p>finantskohustustega seotud teabe jagamiseks.</p> <p>VTK-d on täiendatud alapeatükis 2.1. andmetega, mis käsitlevad täpsemalt laenamisega seotud probleeme, eelkõige suurt täitemenetluste ja pankrotimenetluste arvu.</p> <p>Ettevõtlusvabaduse riivet on täpsemalt analüüsitud alapeatükis 6.3.</p>
<p>77. <u>Esialgu võib piisata vähempiiravast abinõust</u></p> <p>Krediidiandjate umbusk enda kliendiandmete jagamisel on loomulik võttes arvesse krediidiandjate kõrgeid usaldusnorme ning ka pangasaladust. Samas nimetatud põhimure lahendab loodav „krediiditeabe seaduse“ kehtestamine ehk finantskohustuste andmete vahendamise teenusega tegelevatele ettevõtjatele kehtestatakse tegevusnõuded ja järelevalve (loakohustus, kontrolliese jms). Ka väljatöötamiskavatsuses on rõhutatud, et pelgalt avalikkuse teavitamisega ei ole siiani saavutatud seatud eesmärgid, sest krediidipakkujad ei ole füüsiliste isikute finantskohustuste infot vahetama asunud põhjusel, et puudub omavaheline usaldus (ei teata täpselt, kes milleks infot kasutada võib) ja ka teenusepakkuja (isik, kes hakkaks kõnealust infot krediidipakkujatele vahendama) osas. Kuivõrd väljatöötamiskavatsus rõhutab, et loodav uus regulatsioon aitab kaasa usalduse tõusule (VTK lk 22), siis on võimalik, et krediidiandjad on ise motiveeritud laenuinfot vahetama ilma, et see oleks kohustuslik.</p> <p>Tulenevalt eeltoodud küsimustest leiame, et esialgu võib piisata laenuandmete kogumise usaldusväärsemaks muutmisest. Seega võiks kavandata laenuandmete kogumise reform toimuda kahes etapis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Esiteks tuleks proovida laenuandmete vahetamine toimima saada krediidiandjate vabatahtlikkuse alusel (krediidiandja võib andmed krediidibüroole esitada, kui ta seda mõislikuks peab, kuid ei pea seda alati tegema). - Alles seejärel, kui vabatahtlik mudel ei toimi, on võimalik ja mõistlik teha samm edasi ning kohustada laenuandjaid esitama positiivse laenuotsuse korral kliendi laenuandmeid registrisse. <p>Ühtlasi leiame, et krediidiandjate poolt krediidibüroole n-õ peale sunnitud korras enda klientide laenukohustuste kohta krediiditeabe väljastamine ei ole ka sisuliselt kõige õnnestunud tee. Leiame, et kogu nn positiivse krediiditeabe jagamise kontseptsioon võiks siiski põhineda eelkõige krediidiandjate nn praktilisel motivatsioonil saada krediiditeabe tsiviilõiguslikel alustel vahetamisest laenulepingute hindamisel</p>	<p>Nõustume, et regulatsiooni üheks eesmärgiks on aidata kaasa usalduse tõusule krediidiandjate sektoris. Kuid ainuüksi usalduse suurenemist turuosaliste vahel ei piisa, et tagada efektiivne ja turvaline teabevahetus kõigi krediidiandjate vahel. Eesmärgiks on muuhulgas tagada andmete parem kvaliteet, mis saavutatakse üksnes juhul kui standardiseeritud andmeid vahetatakse standardiseeritud protsessi kaudu. Samuti tagatakse, et positiivses krediidiregistris olevale teabele on ligipääs vaid krediidiandjal, kelle poole tarbija on pöördunud krediidi saamiseks ehk esitanud krediiditaotluse. Lisaks vajalike andmete edastamisele (eelkõige võetud finantskohustused), aitab register ka piirata mittevajaliku teabe jagamist. Näiteks näeb krediidiandja vastena päringule üksnes koondinfot isiku finantskohustuste kohta, kuna krediidivõimelisuse hindamiseks perspektiivist ei mängi olulist rolli, milline krediidiandja on eelneva laenu väljastanud. Seega aitab krediidiregister paremini kaitsta tarbija krediidiandmeid.</p>

	<p>kasulikku teavet (eelkõige laenusoovija krediidivõime hindamiseks). Nii on võimalik tasakaalustada olukord, kus laenusoovija on taotluses märkinud, et ei soovi enda laenuandmete jagamist kolmandate osapooltega. Uue loodava regulatsiooni tõttu ei tohiks tekkida praktikas laenutoodete pakkumisel n-ö sisemist lukku seeläbi, et krediidiasutus ei saa laenuaotlust lahendada üksnes sel põhjusel, et laenusoovija ei taha enda laenuandmete väljastamist kolmandale isikule.</p>	<p>Kui luua krediidiregistri kasutamine vabatahtlikkuse alusel, siis ei suuda register täita ühte oma peamistest eesmärkidest – anda usaldusväärne ja täielik ülevaade tarbija kõigist finantskohustustest. Vabatahtlikkuse alusel loodud registril on pea võimatu tagada, et registrisse jõuavad kõik asjakohased andmed. Seega ei saa ka registri kasutaja lõplikku kindlust, et päringu vastena saadud teave kajastab tarbija kõiki finantskohustusi, mis on vajalikud krediidivõimelisuse hindamiseks. See aga võib omakorda vähendada turuosaliste motivatsiooni registrit kasutada, nii päringute tegemiseks kui ka omapoolsete andmete esitamiseks.</p>
ADVOKATUURI MÄRKUSED		
78.	<p>I. Advokatuur toetab vastutustundliku laenamise põhimõtte tõhusamat juurutamist, kuid on kaheldav, kas VTK-s planeeritav krediidiinfo register või andmevahetusplatvorm (edaspidi Register) on selle eesmärgi saavutamiseks tõhus ja põhiõiguste riive seisukohalt proportsionaalne meede. Tegemist on Registriga, mille eesmärk on hakata laenusajaid profileerima – Registrisse kantud andmete pinnalt kujundada kuvand laenuvõimelisest ja -võimetust isikust. Registri andmete õigust presumeeritakse (kui seda ei tehta, siis tekib üldse küsimus, mis on Registri loomise eesmärk) ja nendel saab olema juba etteulatuvalt väga tugev soosiv või välistav mõju isiku võimalusele saada krediiti. Sellega seonduvalt on oluline pidada silmas järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Registrisse kantavate andmete mahu osas peab ambitsioon olema realistlik, et tagada Registri andmete võimalikult kõrge tõele vastavus – kõiki võimalikke registreeritud andmeid ei ole võimalik, samas kui nt krediidivõimekuse osas võivad isiku kõige olulisemad kohustused olla hoopiski tinglikud (nt käendus) ja sama kohaldub ka varade kohta (nt optioonid). Ühtlasi ei ole eluliselt usutav, et Register suudaks hõlmata eraisikult eraisikule antavaid laene vms võlakohustusi. See omakorda tähendab, et kõikehõlmava finantskohustuste Registri loomine, mis kajastaks ka tegelikku olustikku, ei ole realistlik eesmärk ja selleks, et tagada registreeritava info usaldusväärsus, peaks info kogus olema pigem piiratum kui avaram; • Finantskohustuste maht ei ole krediidivõime näitaja - Üksnes finantskohustuste pinnalt ei saa hinnata isiku krediidivõimet, kui puudub ülevaade isiku varadest. Samas nii isiku varade kui kohustuste kohta andmete kogumine on taotletavat eesmärki silmas pidades ilmselgelt ebaproportsionaalne ja tooks kaasa isiku põhiõiguste põhjendamatu riive. Liiatigi ei ole võimalik tagada sellises mahus andmete täielikkust, mistõttu ei ole võimalik tegelikult saavutada tervikpilti isiku varalise seisundi kohta. Seetõttu tuleks keskenduda pigem keskse maksehäirete registri loomisele, mis on sobivam meede ning millega kaasnevad riskid ja riived on väiksemad; • Registrisse kantavate andmete stigmatiseeriva mõju piiramine ja välistamine – Registrisse kantavate andmete pinnalt hakkavad laenuandjad isikuid liigitama krediidivõimelisteks ja -võimetuteks. Kuniks see on täielikule ja tõesele teabele rajanev analüüs, on see vastutustundliku laenamise põhimõttega kooskõlas ja soosib (nagu ka VTK-s märgitakse) isikute lihtsamat ligipääsu krediidile. Juhul, kui see rajaneb aga ebatõestele infole (milleks mh on ka piiratud info isiku varadest ja kohustustest), siis tõstab see alusetult „lävepakku“ krediidile ligipääsemisel, piirates seeläbi isikute ettevõtlust – ja tegevusvabadust. Ebaõigeks teabeks saab lisaks piiratud teabele lugeda ka mittevajalikku või asjakohatut teavet, milleks taolise Registri puhul võib olla nt isiku krediidi ajalugu – juhul, kui aastate tagune kiir-laenu võtmine välistab	<p>Märgime, et enamik teie poolt väljatoodud nn probleemkohad ja riskid on asjakohased. Sellest tulenevalt selgitame, kuidas vastavaid riske on kavas minimeerida:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Isikuandmete kaitse üldmääruse art 5 lg 1 p d kohaselt on isikuandmete õigsus isikuandmete töötlemise üldpõhimõte. Esialgsete kavade kohaselt ei ole registri eesmärk laenusajaja profileerimine (skooringu või reitingu andmine). Register vahendab üksnes infot tarbija olemasolevate laenukohustuste kohta kui tarbija soovib nõ uut krediiti võtta. Tarbija krediidivõimelisusele hinnangu andmine (või profileerimine) on jätkuvalt krediidiandja enda ülesanne. ▪ Lisaks on kavandatav lahendus selline, et krediidiandja, kes teeb päringu, näeb üksnes koondinfot olemasolevate finantskohustuste kohta, mitte täpselt seda, millisest krediidiandjast on varem nõ laenu võetud. ▪ Uus VTK lähtub (kooskõlas varasema VTK tagasisidega) andmete minimaalsuse e. võimalikult väheste andmete kogumise põhimõttest (ehk lahenduse kaudu vahendatakse üksnes isikuga seotud ja olemasolevat finantskohustuste teavet). Selle vahendusel ei vahetata infot juba varem võetud laenude kohta, mis on juba tasutud. <p>Isiku maksevõimelisuse hindamisel on isiku olemasolevate finantskohustuste andmed obligatoorne element, et hinnata isiku suutlikkust täita oma kohustusi. Registri andmete</p>

isiku võimaluse aastaid hiljem laenu taotleda (või muudab selle oluliselt kallimaks), siis ei saa seda nimetada vastutustundlikuks laenamiseks, vaid stigmatiseerimiseks. Võrdlusena nt karistusregistriga, siis karistusregistri andmed kustutatakse teatud ajaperioodi möödumisel selleks, et anda isikule uus võimalus. Kindlasti tuleks Registri andmete kogumisel ja säilitamisel pidada silmas vajadust välistada andmete stigmatiseeriv mõju;

- Kas on põhjendatud lisakulu tekitamine, mille maksab ühel või teisel viisil kinni laenusaaaja – Registri ühel või teisel kujul loomine tähendab kulu, mille maksab kinni laenusaaaja ja/või maksumaksja. Enne taolise kulu tekitamist tuleks hinnata, kas vastutustundliku laenamise meetme tõhustamiseks kohaldatava meetme - Registri – loomise kulud peaks kinni maksuma just paljuski need, kes ise on vastutustundlikud laenajad. Tõsi, ka probleemsed laenud maksavad kinni vastutustundlikud laenuandjad, kuid seda mitte laenuuru üleselt vaid pigem laenuuru sektorite kaupa – kõige enam tuleb seda teha liigkasuvõtjalikus laenusektoris, samas kui krediidiasutuste puhul on see koormis suhteliselt madal. Ehk siis tuleks Registri kui abimeetme kõrval keskenduda nendele meetmetele, mis juba tänaseks on toonud kaasa laenuuru olulisel määral puhastumise – liigintresside ja ebamõistlikes määrades intresside ja leppetrahvide piiramine normatiivsel tasandil ja kohtupraktikas. Ehk siis tuleb kaaluda Registri (aga ka selle ulatuse) kuluefektiivsust võrdluses nende meetmetega, mis tänaseks on juba end õigustanud ja hinnata, kas Register annab siin kuluefektiivset lisakasu;

- Hoosuskohustuse piirid - Tsiviilkäibes osalejate autonoomsus on üks keskseid põhiseaduslikke väärtusi – väärtus, mis on paljude põhiseaduse II ptk põhivabaduste aluseks ja mille lahutamatuks osaks on vastutus oma tegevuse eest. Riik saab seada siin piire ja olla abiks üksnes selliselt, et isiku autonoomsus (ja ka seeläbi vastutus) säiliks. Autonoomselt tsiviilkäibes tegutsev isik peab olema hoolas - olema ise vastutav selle eest, et ta annaks ja võtaks laenu vastutustundlikult. Ja arusaadavalt peab riik aitama piirata kuritarvitusi, kuid seda üksnes piirini ja hinnaga, mis ei moonuta tervikut. Advokatuuri hinnangul on see piir seal, kus laenuandjatele tuleb anda märku isiku võimetusest juba võetud kohustusi täita ehk siis isiku maksehäiretest. Maksehäire olemasolu loob eelduse, et isikul puudub krediidivõime. Vastupidine eeldab tõendamiskoormise täitmist ehk siis vastutustundliku laenuandja poolt hilisema järelevalve käigus veenva tõendusteabe esitamist selle kohta, et tegelikkuses oli maksehäire erandliku ja ajutise iseloomuga ja laenusaaaja varade/kohustuste seis võimaldas talle laenu anda. Muus osas peaks laenuandja vastutustundliku laenaja kohustuste täitmiseks endiselt viima läbi tõendi-põhise menetluse, kus isik peaks esitama oma varade ja kohustuste kohta selgitusi ja tõendeid. Ehk siis ei peaks Registri eesmärk olema sõnastada „kogu tõde“, vaid pigem esmast „lähtekohta“.

Arvestades juba olemasolevate eraõiguslike krediidireitingu andmebaaside hulka, siis seisneks uue ja täiendava Registri loomise mõttekus üksnes selles, et oluliselt parandada teabe kvaliteeti. See saab aga olla võimalik vaid juhul, kui aluseks võetakse väga piiritletud teabehulk ja luuakse seeläbi laenuandjale hoosuskohustuse miinimumpiir, mis on selgelt tajutav, mõõdetav ja selle rikkumine etteheidetav.

Seega ei toeta advokatuur VTK-s ette pandud laiapõhjalise Registri loomist ja teeb ettepaneku piiritleda Registrisse edastatava teabe hulk üksnes maksehäireid kajastava teabega. See võimaldaks turuosalistel Registrile selles kitsas piiritletud osas rajaneda, säilitades seejuures hoosuskohustuse viia läbi tõendi-põhine laialdasem laenusaaaja finantsolukorra analüüs; ühtlasi piirates Registri stigmatiseerivat mõju (mis paratamatult kaasneks, kui Register määratleks end kõikehõlmava andmebaasina) ja muutes selle rajamise kuluefektiivsemaks (paljuski sarnaneks Register sellele, mis täna juba Eesti finantsturul olemas on).

kasutamisel kaasneks mõõdukas privaatsuse (eraelu puutumatus) riive. Isiku kohustuste kohta muudest allikates andmete kogumisel (nt pangakonto väljavõttelt) kaasneb privaatsuse riive veelgi suuremas matus. Ehk sisuliselt hetkel ilma positiivse krediidiregistri olemasoluga peavad krediidiandjad kontrollima olemasolevaid laenukohustusi läbi pangakonto väljavõtte, mis nagu eespool mainitud, on selgelt intensiivsem privaatsuse riive.

Samas võib nõustuda väitega, et krediidile ligipääsu „lävepakk“ võib tõusta kavandatava seaduse vastuvõtmisel. Eesmärk on parandada vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise tõhusust ja ennetada „lõhkilaenamist“. Siiski registri kaudu esitatakse minimaalselt vajalikud andmed ja seadusega tagatakse tarbija võimalused kontrollida teda puudutavaid andmeid, parandada andmeid ja piirata andmete kasutamist kuni andmed on parandatud.

Seadusega sätestatakse andmete säilitamise erinevad kategooriad ja vastavad tähtsused.

Kavandatava seaduse eesmärk on informatsiooni asümmeetria vähendamise teel tõhustada laenuuru konkurentsi.

Positiivse krediidiregistri kasutamine praktikas peaks vähendama kulusid, sh vähendama kulutusi alternatiivsete andmetöötuse lahendite väljatöötamisele (nt big data lahendused). Näiteks Ernst ja Youngi tehtud analüüsi kohaselt võib andmekogupõhise registri omakuludeks 5 aasta jooksul kujuneda umbes 700 000 eurot, sellele lisaks tuleb arvestada, et igal turuosalisel tuleks kanda liidestumisega seotud kulusid (ühikordne kulu umbes 10 000 eurot).¹⁴³

Negatiivse krediidiinfo kättesaadavus on osutunud ebapiisavaks meetmeks „lõhkilaenamist“ vähendamisel. Maksehäirete arv ja summad on kasvanud ja seetõttu on valikud täiendavad meetmed laenuuru ohjeldamiseks. Siiski kaalume, kas ka maksehäirete kohta info avaldamine või vahendamine vajaks täiendavat reguleerimist (ühtlustamist).

¹⁴³ https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/ey-fyysiliste-isikute-finantskohustuste-andmevahetusmudelite-uuring_9_0.pdf lk 75

	<p>Mis puutub Registri korralduslikku ülesehitust, siis selles osas saab toetada alternatiivi nr 3.¹⁴² Alternatiivi 3 eeliseks on paindlik arendustegevus, arenduste kiirus ja reageerimisvõimekus turuvajadustele, konkurents, olemasoleva infrastruktuuri kasutamine ja konkurentsivõimelisem tasu (kuigi see ei pruugi olla reeglik ning näiteks Läti ja Belgia näidete põhjal on riiklikud registrid odavamad kui erasektori registrid).</p> <p>Juhul, kui VTK-s toodud laiapõhjalise Registri plaaniga on siiski kavas edasi liikuda, siis lisaks eeltoodud murekohtadele toome välja ka mõned küsimused ja seisukohad, mida peaks advokatuuri hinnangul täiendavalt analüüsima ja millele tuleks eelnõu väljatöötamisel tähelepanu pöörata. Juhime tähelepanu, et paljud nendest küsimustest on asjakohased ka siis, kui edasi liigutakse eespool kirjeldatud piiritletud Registri kavaga.</p>	<p>Kokkuvõttes - krediivõimelisuse hindamisega kaasneb alati teatud stigmatiseeriv mõju, kuid leiame, et see siiski positiivse krediidiregistri loomisega ülemäära ei suurene.</p>
79.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Arusaamatuks jääb, kas Finantsinspektiooni järelevalve on planeeritud laienema nii Registri tegevusele kui ka teenusepakkujate poolt pakutava info kvaliteedi kontrollimisele? 2. Kas Register hakkaks kajastama ka negatiivseid laenuotsuseid? Kas negatiivse krediidiinfo jagamise kohustus peaks olema samadel subjektidel nagu see on positiivse krediidiinfo puhul? 3. Jääb ebaselgeks, millist infot hakkaksid vahendama inkassoteenuse pakkujad. 4. Isiku võlglasteks või madala laenuvõimekusega isikuks „tembeldamine“ peaks toimuma väga kontrollitult ja ettevaatlikult. Kindlasti peaks säilima isikul endal õigus andmeid täiendada ja täpsustada ning võlainfo ei tohiks jõuda Registrini liiga kergekäeliselt. Vaidluste korral võlasumma või võla üle, ei peaks nimetatud Registril tekkima nn. survestavat mõju vaidluste lahendamisele ning vaidluse all olevad asjaolud ei peaks Registrisse jõudma ilma isiku enda nõusolekuta. 5. Seadus peaks reguleerima nende võlausaldajate vastutust, kes edastavad oma võlgnike võlgu maksehäireregistrisse nende võlgade avaldamiseks maksehäiretena. Võlausaldajad peaksid täielikult vastutama maksehäireregistrisse edastatava võla eksisteerimise ja sissenõutavuse eest, et vähendada maksehäiretega manipuleerimist ning maksehäirete avaldamisega seoses tekkivaid pikaajalisi ja enamikel juhtudel põhjendamatu vaidlusi registripidaja ja võlgniku vahel. Registripidajal ei ole vaidluse korral, kas võla avaldamine maksehäirena on põhjendatud või mitte, võimalik ise otsust langetada ega infot koguda. Antud küsimused tuleks ära reguleerida hetkel Rahandusministeeriumi poolt ministeeriumidele ja huvigruppidele välja saadetud finantsteenustega seotud vaidluste kohtuvälise lahendamise mudeli väljatöötamiskavatsuses. 6. Oluline on tasakaal lisanduva administratiivkoormuse ning teenuse hinna vahel ning seda mõjuhinnangut ei ole hetkel tehtud. 7. Kavandatav muudatus seoses nõuete loovutamise instituudi põhimõtete muutmisega, vajab kindlasti täiendavat analüüsi. Esmapilgul ei näe me põhjust kehtiva süsteemi, mille kohaselt nõuete loovutamisel ei ole võlgniku teavitamine vajalik, muutmiseks.	<p>Järelevalve ulatus ja täpne sisu on veel analüüsimisel – võimalik, et registri enda üle teeb järelevalvet eelkõige Finantsinspektioon, kuid andmete (väär)kasutamist kontrolliks AKI.</p> <p>Register ei kajastaks positiivseid ega negatiivseid laenuotsuseid vaid register vahendab infot üksnes füüsiliste isikute olemasolevate finantskohustuste kohta infot.</p> <p>Inkassoteenuse pakkujate lisamine seaduseelnõu kavandi kohaldumisalla on veel kaalumisel.</p> <p>Registriandmete töötlemine peab olema kooskõlas isikuandmete kaitse üldmääruse nõuetega.</p> <p>Kaalume täiendavalt, kas kavandatava seaduseelnõuga peaks täpsemalt reguleerima ka maksehäirete avaldamist või sellega seotud teabe vahendamist. Rahandusministeeriumi tellitud „Füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmudelite uuringus“¹⁴⁴ on välja toodud teenuse hinna moodustumise alused, sh registrihaldaja administratiivkoormuse kulud (umbes 22 000 eurot aastas) ja halduskulud (44 000 eurot aastas). Inkassoteenuse osutajate hõlmamist kaalume tulevikus.</p>
80.	<p>II. Advokatuuri maksejõuetusõiguse komisjoni märkused VTK osas esitam järgnevalt.</p> <p>Maksejõuetusõiguse komisjon on seisukohal, et käesoleval ajal ei ole otstarbekas luua uut registrit, vaid efektiivsemaks ja kasutajasõbralikumaks tuleks muuta juba olemasolevaid registreid ja infosüsteeme. 2001. a (s.o peatselt ligi 20 aastat tagasi) on Eestis</p>	<p>Negatiivse krediidiinfo kättesaadavus on osutunud ebapiisavaks meetmeks „lõhkilaenamise“ vähendamisel. Maksehäirete arv ja summad on kasvanud ja seetõttu on valikud täiendavad meetmed laenuuru</p>

¹⁴² Ernst & Young Baltic AS poolt koostatud aruandes „Füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmudelite uuring“ on eelistatud lahendusena välja toodud riiklikult kehtestatud tingimustele vastava, riigi järelevalve all kuuluva, kuid erasektori poolt korraldatud süsteemi, kus turuosalised ise loovad organisatsioonilise ja tehnilise võimekuse andmevahetuse korraldamiseks (alternatiiv 3). Sama eelistust järgib seaduse väljatöötamiskavatsus.

¹⁴⁴ https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/ey-fyysiliste-isikute-finantskohustuste-andmevahetusmudelite-uuring_9_0.pdf, lk 75.

	<p>tegutsevad krediidasutused asutanud n.ö ametliku maksehäireregistri, mida käesoleval ajal haldab Creditinfo Eesti AS. Registris olevate andmetega on võimalik tutvuda õigusaktides ettenähtud korras ning kuna tegemist on krediidasutuste enda poolt ellu kutsutud registriga, on krediidasutustel tõenäoliselt võimalik andmevahetus korraldada kõnealuse registri vahendusel.</p> <p>Isikute maksekäitumist on võimalik muuhulgas hinnata Registrate ja Infosüsteemide Keskuse poolt hallatava äri- ja ettevõtluskeeldude registri alusel ning Ametlikes Teadaannetes avaldatud teadete alusel, mis võimaldab eraldi otsingut pankrotimenetlusega seotud ametlike teadaannete hulgast. Tegemist on infosüsteemidega, milles avaldatakse andmeid juba kehtivate seaduste alusel või registritega mida peab riik või kohus.</p> <p>Komisjoni hinnangul on eespool nimetatud registritel siiski mõned puudused, mida saab kõrvaldada. Eelduslikult on selliste puuduste kõrvaldamine oluliselt efektiivsem ning odavam nii õigusloome kui ka IT-lahenduste arenduste seisukohast.</p> <p>Esimese puudusena toob komisjon esile, et andmeid ärikeeldude kohta avalikustatakse vastavalt äriseadustiku § 69¹ alusel. Pankrotihalduritena igapäevaselt tegutsevad komisjoni liikmed on juhtinud aga tähelepanu, et selles registris ei sisaldu kõikide füüsiliste isikute andmed, kelle osas on välja kuulutatud pankrot ning kellele kohus ei ole andnud pankrotiseaduse §91 lg 1 alusel õigust olla ettevõtja. Võimalik, et siinkohal on tegemist andmesisestusvigadega.</p> <p>Teise puudusena toob komisjon esile, et väljaandes Ametlikud Teadaanded ei avaldata andmeid nende füüsiliste isikute kohta, kelle pankrotimenetlus on lõppenud, kuid kelle osas viiakse parasjagu läbi kohustustest vabastamise menetlust (pankrotiseaduse 11. peatükk, §169 jj).</p> <p>Eeltoodu ei tähenda, et kavatsuse alusel loodav register kõnealused probleemid kõrvaldaks või aitaks kaasa nende lahendamisele. Tegemist oleks tõenäoliselt registri või andmevahetusplatvormiga, mis saaks oma andmed muuhulgas olemasolevatest registritest. Kui olemasolevates registrites on puudulikud andmed, ei saa tagada ka andmevahetusplatvormil andmete korrektsust.</p>	<p>ohjeldamiseks ehk vajalik on positiivse krediidiregistri loomine. Nendime aga, et ka maksehäiretega seotud info avaldamine või jagamine võib vajada täiendavat reguleerimist.</p> <p>Ärikeeldude ja pankrotimenetluste lõppemise andmete kohta oleme edastanud tagasiside Justiitsministeeriumile.</p>
81.	<p>III.1 Eesmärk tagada vastutustundliku laenamise põhimõte on legitiimne</p> <p>VTK peamine eesmärk on tagada vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhusam järgimine, adresseerides kahte peamist teemat:</p> <p>a) krediiditeabe seaduse kehtestamine ehk füüsiliste isikute finantskohustuste andmete vahendamise teenusega tegelevatele ettevõtjatele kehtestatakse tegevusnõuded ja järelevalve;</p> <p>b) krediidipakkujatele kehtestatakse kohustus hakata omavahel jagama füüsilistest isikutest laenuaotlejate¹⁴⁵ finantskohustuste andmeid.</p> <p>Enamikus Euroopa riikides eksisteerib eraisikute finantskohustuste infot sisaldav register või andmevahetusplatvorm, millele krediidipakkujad ligi pääsevad. Näiteks OECD hinnangul tuleks ka Eestis luua hästi organiseeritud krediidiinfo jagamise skeem, mis hõlmaks nii ettevõtjatest kui eraisikutest laenajaid ning koguks nii positiivset kui ka negatiivset krediidiinfot.¹⁴⁶</p> <p>Füüsiliste isikute finantskohustuste info vahetamine võib muuta:</p> <p>a) eraisiku jaoks laenuaotlemise protsessi nõ vähem koormavamaks (kuna eraisik peab esitama ise vähem tõendeid/andmeid krediidi saamiseks);</p> <p>b) krediidipakkuja jaoks tõhusamaks maksevõimelisuse hindamise protsessi (kuna krediidipakkuja saab otsuse teha senisest rohkem teada olevatel andmetel).</p> <p>PÕK põhimõtteliselt toetab meetmeid, mis aitavad kaasa vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamisele.</p>	<p>Nõustume, et kavandatav regulatsioon peab olema proportsionaalne, s.o. sobiv, vajalik ja mõõdukas. Täpsemalt oleme vastava riive proportsionaalsust analüüsinud uue VTK alapeatükis 6.2.4.</p>

¹⁴⁵ Laenuaotleja on füüsiline isik, kes taotleb mistahes krediiti, sh võlaõigusseaduse § 401 lõikes 2 nimetatud krediiti.

¹⁴⁶ Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD Economic Surveys, Estonia, Overview, September 2017, lk 11, 43 <http://www.oecd.org/economy/surveys/Estonia-2017-OECD-economic-survey-overview.pdf>.

	<p>Krediidiandjatel on seadusest tulenev kohustus hinnata tarbijate krediidivõimelisust, et tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine ning selle kohustuse rikkumise eest on ette nähtud sanktsioon. VTK-s kirjeldatud register võimaldaks koguda kvaliteetseid andmeid, et krediidiandjatel oleks võimalik oma seadusest tulenevat kohustust kvaliteetselt täita. See oleks kasulik nii krediidiandjatele kui ka krediidivõtjatele. Selliselt võiks väheneda isikute arv, kes finantskirjaoskamatusest laenu võtavad, suutmata seda olemasolevate sissetulekute ja kohustuste korral täita.</p> <p>Riigikohus on leidnud, et õigus eraelu puutumatusel ei ole üksnes kaitseõigus riigi sekkumise vastu, aga see loob riigile ka positiivseid kohustusi.¹⁴⁷ Eesmärk kaitsta isikuid „ülelaenamise“ eest ja lihtsustada laenu saamist neil isikutel, kes laenu vältimatult vajavad ja oleksid suutelised selle tagasi maksma, on legitiimne. VTK-s kirjeldatud lahendused vastutustundliku laenamise tagamiseks riivavad krediidiandja vaatest PS §-s 31 sätestatud ettevõtlusvabadust ja krediidivõtja seisukohast PS §-s 26 sätestatud eraelu puutumatus.</p> <p><u>Selleks, et tagada PS § 26 ja 31 sätestatud riivete proportsionaalsus, tuleb edasise menetluse käigus tähelepanu pöörata alljärgnevalt välja toodud riskidele.</u></p>	
82.	<p><u>III.2. Valida tuleb kõige vähem eraelu puutumatus riivav andmevahetusmudel</u></p> <p>VTK-s on välja toodud kolm alternatiivi finantskohustuste andmevahetuseks:</p> <p>a) Alternatiiv 1 – riiklikult korraldatud süsteem, kus andmevahetussüsteemi toimimist korraldab riigiasutus ja süsteemi haldust teostab samuti riiklik IT-asutus.</p> <p>b) Alternatiiv 2 – riiklikult korraldatud süsteem, kus andmevahetussüsteemi korraldamine ja tehniline haldamine (registripidamine) on tellitud hankega erasektorist.</p> <p>c) Alternatiiv 3 – riiklikult kehtestatud tingimustele vastav, kuid erasektori poolt korraldatud süsteem, kus turuosalisel ise loovad organisatsioonilise ja tehnilise võimekuse andmevahetuse korraldamiseks.</p> <p>PÕK ei eelista ühtegi alternatiivi, kuna igaühel neist on omad plussid. Alternatiiv 3 paistab samas olevat Euroopa Liidu liikmesriikide praktikas enim kasutatav (eraisikute positiivse krediidiinfo ehk finantskohustuste info jagamine toimub 23 riigis 26-st).</p> <p>Siiski soovib PÕK juhtida tähelepanu, et mistahes alternatiivi rakendamisel tuleb hinnata eraelu puutumatus riive proportsionaalsust ning valida eraelu puutumatus kõige vähem riivav meede, mis on eesmärgi saavutamiseks vajalik. See tähendab, et sõltumata sellest, kas registripidaja on riik või erasektor, peab olema tagatud, et:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Registrisse kantavad andmed on tõesed. • Registrisse kantavate andmete häbistava mõju piiramine ja välistamine. • Isiku võlglasteks või madala laenuvõimekusega isikuks kvalifitseerimine toimuks kontrollitult ja oleks loodud tõhusad võimalused isikul ebaõigete andmete parandamiseks. • Isikute andmeid töötlevad üksnes selleks õigust omavad isikud. • Andmeid töödeldakse eesmärgipäraselt ning oleks reguleeritud vastutus selle kohustuse rikkumise eest. • Andmed on turvaliselt hoitud. • Andmekasutusele on võimalik teha järelevalvet, et tagada andmetöötajate ning andmetöötuse usaldusväarsus ning kvaliteet. 	<p>Nõustume, et kavandatud regulatsioon peab tagama isikute põhiõiguste kaitse ja olema kooskõlas EL isikuandmete kaitse üldmääruse sätetega. Oleme seda teemat põhjalikumalt käsitlenud uue VTK peatükis 6.</p>
EESTI PANGALIIDU (EPL) MÄRKUSED		
83.	<p>Pangaliit toetab vastutustundliku laenamise edendamist ning eesmärgiga tagada piisavate meetmete rakendamine vastutustundlikul laenamisel, vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhusam järgimine ja</p>	

¹⁴⁷ RKHKo 3-3-1-85-15 p 15.

	<p>ülelaenamise piiramine on Pangaliidu hinnangul vajalik koostöös riigiga positiivse krediidiinfo andmevahetuse korraldamine krediidiandjate vahel.</p>	
84.	<p><u>Andmevahetussüsteemi mudel.</u> Pangaliidu eelistus on üks keskne positiivse krediidiinfo register (edaspidi register). Pangaliit ei toeta lahendust, kus turul tegutsevad mitmed positiivse krediidiinfo teenuse pakkujad. Kui niisugune lahend peaks siiski realiseeruma, siis peab riik tagama, et kohustatud isikute jaoks on üks vastaspool.</p>	Võtame seisukoha teadmiseks.
85.	<p><u>Registri korraldus.</u> Pangaliit toetab lahendust, kus registri korraldajaks ja pidajaks on riik. Riiklik register maandaks paremini registris olevate (tundlike) andmete väärkasutuse riski. Tuginedes lähiriikide kogemusele võiks registri pidajaks olla keskpank, kellel on ka juba täna krediidiandmete töötlemise kogemus, kõrge küberturvalisuse standard ja usaldusväärsus nii krediidiandjate kui avalikkuse silmis. Lisaks võib eeldada, et keskpank on kestlik pikas perspektiivis ning ei ole kasumile orienteeritud.</p>	Võtame seisukoha teadmiseks, kuid toonitame, et juba täna on andmekogusid, mida haldavad erasektori pakkujad (nt Pensionikeskus, EVK, Eleringi hallatav andmevahetusplatvorm). Andmete väärkasutuse risk maandatakse läbi seaduses sätestatud ja täpselt määratletud tegevusnõuete ja –piirangute.
86.	<p><u>Kohustatud isikute ringi määratlemine.</u> Pangaliidu hinnangul peaks nii andmete esitamise kui kontrollimise kohustus hõlmama kõiki FI tegevusloa alusel tegutsevaid krediidiandjate, krediidiandjate ja vahendajate ning liisingettevõtjate, hoiu-laenuühistude ja laenuandmise platvorme. Andmete esitamise kohustus peaks laienema ka inkassofirmadele eelpool loetletud krediidiandjate poolt loovutatud nõuete osas.</p>	Võtame seisukoha teadmiseks. Nn inkassoteenuse pakkujate lisamine seaduseelnõu kavandi kohaldumisalla on veel kaalumisel.
87.	<p><u>Registrite esitatavate kohustuste ring.</u> Pangaliidu hinnangul tuleks registritele esitada info eraisikute nii tagatud kui tagamata tarbijakrediitide, liisingute, järeelmaksude, krediitkaartide ja käenduste osas. Registri laiendamise osas ka juriidiliste isikute infole on Pangaliit pigem toetaval seisukohal, kuid leiame, et seda teematikat tuleb adresseerida teises etapis, pärast eraisikute infole põhineva registri käivitamist.</p>	Võtame seisukoha teadmiseks. Nõustume, et juriidiliste isikute kohta käiva teabe hõlmamine krediidiregistrisse nõuab täiendavat analüüsi.
88.	<p><u>Registrite esitatavate andmete koosseis.</u> Esitame oma esialgse nägemuse andmete koosseisu osas lisas 1. Vajadusel edastame teile täpsustused (sh käendaja andmete osas) seaduse eelnõu edasise ettevalmistamise käigus.</p>	Oleme (osaliselt) arvestanud seaduseelnõu kavandi väljatöötamisel pakutud andmete koosseisu.
89.	<p><u>Teave isiku piiratud teovõime kohta.</u> Krediidi andmisel on oluline, et krediidiandjad kontrolliks isiku teovõimet. Kuna vastav info on riiklikes andmekogudes olemas, võiks see sisalduda ka registris, mis aitaks mh välistada selliseid juhtumeid nagu VTK-s viidatud. Kuna tegemist on sedavõrd delikaatsete andmetega, siis toetame nende andmete registris kajastamist üksnes juhul, kui registri pidajaks on riik.</p>	Uus VTK ei hõlma teavet isiku teovõime kohta (vt peatükk 3). Tegemist on tundliku teabega, mis on täna juba riiklikus andmekogus (rahvastikuregistris) kättesaadav ja eesmärgiks on vältida teabe dubleerimist andmekogudes.
90.	<p><u>Laenu keelu list.</u> Sarnaselt hasartmängu sõltlastega võiks luua võimaluse, et isik ise saaks registrisse lisada enda suhtes laenukeelu.</p>	Võtame seisukoha teadmiseks.
91.	<p><u>Tunne Oma Klienti andmed.</u> Pangaliit ei toeta Tunne Oma Klienti andmete vahetamise reguleerimist krediiditeabe seaduse raames. Leiame, et selle küsimuse reguleerimine oleks otstarbekam rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses.</p>	Võtame seisukoha teadmiseks. Uue VTK kohaselt on otsustatud vähemalt esialgu nn tunne oma klienti andmete vahetamise teematika välja jätta. Siiski kaalume seda võimalust edaspidi, mh võtame arvesse ka seda, et see oleks kooskõlas RahaPTS-i eesmärkidega.
92.	<p><u>Andmete registritele esitamise kohustus, registrist päringu tegemise kohustus ja andmete töötlemise õiguslik alus krediidiandjatele.</u> On oluline seaduse tasandil näha krediidiandjatele ette nii kohustus registritele andmete esitamiseks kui kohustus teha tarbija krediidiandmiselise kontrollimiseks registrisse päring (sõltumata laenusummast). Päringu tegemata jätmise kujutab endast krediidiandmiselise hindamise nõuete rikkumist. Päringu korduva</p>	Kavandatava seaduseelnõu kohaselt on andmete esitamine registritele ja sealt päringu tegemine sätestatud kohustusena (mitte võimalusena). Seega tuleneks krediidiandjale kohustus teha päring positiivsesse krediidiregistrisse iga kord kui

	<p>tegemata jätmise ja andmete korduva mitte esitamise korral peaks pädeval asutusel olema õigus krediidiandjat sanktsioneerida. Krediidiandjate poolt andmete registrile esitamine ja registrist päringule vastuse saamine ei tohiks sõltuda krediiditaotleja ega krediidivõtja nõusolekust, vaid selliseks andmete töötlemiseks peab luba tulenema seadusest. See on oluline komponent andmete usaldusväärsuse tagamiseks. Siinjuures märgime, et analoogiline regulatsioon (st andmete töötlemine põhineb õigusnormil ja ei sõltu isiku nõusolekust) peab selgesõnaliselt olema sätestatud ka negatiivse krediidiinfo osas. VTK-s nimetatud regulatiivsed eesmärgid saavad täidetud ainult juhul, kui vastava teabe eesmärgipärane ning proportsionaalses ulatuses töötlemine toetub selgelt õigusnormile ja ei sõltu isiku nõusoleku saamisest.</p>	<p>krediidiandjal lasub kohustus hinnata tarbija krediidivõimelisust. Laenuaotleja isikuandmete töötlemise aluseks on eelkõige isikuandmete kaitse üldmääruse art 6 lg 1 punkt c, ehk isikuandmete töötlemine juriidilise kohustuse täitmiseks. Seega ei sõltu krediidiregistri kasutamine krediidivõtja nõusolekust, vaid sellekohane kohustus sätestatakse seaduse tasandil. Registrisse päringu tegemise ja ka teabe esitamisele ei ole plaanis kehtestada ülem- ega alampiiri, st päringu tegemine ning andmete edastamine on igakordne kohustus ja ei sõltu väljastatava krediidi suurusest.</p>
93.	<p><u>Andmete töötlemise eesmärgid.</u> Päringu tegemine on kohustuslik enne krediidilepingu sõlmimist ja kehtiva krediidilepingu tingimuste muutmist (sh kui muudetakse laenusummat, pikendatakse limiiditooteid, restruktureeritakse krediidilepingut, samuti kui muutub kaastaotleja, käendaja või tagatis). Päring tuleb teha kliendi maksevõime hindamiseks enne vastava krediidiotsuse tegemist. Päringu tegemine on õigustatud ainult eeltoodud juhtudel.</p>	<p>Võtame seisukoha teadmiseks. Oleme selle ettepanekuga suures osas arvestanud seaduseelnõu kavandi väljatöötamisel.</p>
94.	<p><u>Täiendav info registrilt kasutajatele.</u> Leiame, et on oluline, et register annaks registri kasutajatele isikupõhist infot päringute tegemise aktiivsuse kohta (nt viimase 90 päeva osas). Niisugune registripoolne tagasiside aitab vähendada pettuste jm väärkasutuste riski.</p>	<p>Uue VTK kohaselt kaalutakse võimalust eesti.ee andmejälgija funktsiooni kaudu tarbijal näha tema kohta registrisse päringute tegemise aega, päringu tegijat jms.</p>
95.	<p><u>Andmevahetuse tehnilised tingimused ja ajakohasus.</u> Esimeses etapis toimuks kohustatud isikute poolt registrile andmete muudatuste esitamine üks kord päevas. Teises etapis lisanduks <i>on-line</i> sündmuspõhine andmete edastamine (sündmuseks on nt uus krediidileping). Tagada tuleb andmete ajakohasus, konsistentsus, õiguspärane kasutus, järelevalve ja auditeerimine.</p>	<p>Võtame seisukoha teadmiseks. Viidatud tehnilised tingimused on veel lahtised ja iseasi on ka see, kas ja kui täpselt peaks seda seaduse tasemel reguleerima (alternatiiv on need nõuded kehtestada määrusega).</p>
	<p><u>Kohustuste mittetäitmine ja andmete väärkasutuse tagajärjed.</u> Andmete muul eesmärgil kasutamine registripidaja või krediidiandjate poolt on käsitletav rikkumisega ning peab olema sanktsioneeritav. Samas on see temaatika meie hinnangul juba kaetud andmekaitse normistikuga ja piiratud ka registri pidamise ja sellest päringute tegemise eesmärgi kaudu, mistõttu ei pruugi olla vajalik eraldi sanktsiooninormide kehtestamine.</p>	<p>Võtame seisukoha teadmiseks. Nõustume, et andmete kasutamine muudel kui seaduses sätestatud eesmärkidel on käsitletav rikkumisena. Lisaks isikuandmete kaitse seadusele piiritleme krediidiregistri andmete kasutamist ka kavandatavas seaduseelnõus.</p>
96.	<p><u>Andmete säilitamine.</u> Registris säilitatakse andmed viimati esitatud kujul e. isikute kohustuste hetkeseisu. Pangaliit ei toeta andmekogu loomist, milles säilitatakse andmeid ajaloolises vaates (nt isikute kohustused viimase 5 a jooksul). Kohustatud isikud sh pangad säilitavad logid päringute tegemise (nt kes, millal, kelle kohta), registri vastuste jms kohta. Register peab registri eesmärgipärase kasutamise kontrollimiseks säilitama logid selle kohta kes, mis ajal ja kelle kohta registrisse päringu on teostanud. Andmete säilitamise kord tuleks reguleerida seaduse tasandil.</p>	<p>Nõustume, et isikute täidetud finantskohustused ei tohiks hakata moodustama eraldi andmekogu ehk et tuleb sätestada selge ajaline piirang, mille järel teave täidetud kohustuste kohta registrist kustutatakse. Seega sätestatakse kavandatava seaduseelnõuga andmete säilitamise erinevad kategooriad ja vastavad tähtajad.</p>
97.	<p><u>Seadusandlikud muudatused registri loomiseks.</u> Registritele esitavad nõuded tuleks reguleerida eraldi seaduses, mis näeb ette nii registri loomise eesmärgi (milleks on vastutustundliku laenamise edendamine), nõuded andmete töötlemisele (sh andmete väljastamisele), nõuded registri pidajale ning järelevalvele.</p>	<p>Võtame seisukoha teadmiseks. Vastavad nõuded plaanitakse sätestada kavandatavas seaduseelnõus.</p>
98.	<p><u>VTK-s toodud seadusnormide muutmise.</u> Pangaliidu kommentaarid ja ettepanekud lisas 2.</p>	<p>Võtame need ettepanekud teadmiseks ja võimalusel arvestame.</p>

EESTI INFOTEHNOLOOGIA JA TELEKOMMUNIKATSIOONI LIIT (ITL) MÄRKUSED		
99.	<p><u>Üldised seisukohad</u></p> <p>ITL-i kuulvad elektroonilise side teenuse osutajad, kes pakuvad oma klientidele ka tarbijakrediiditeenust, toetavad VTK-d, kuna füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmudeli loomine aitaks tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte täitmist ja oleks suureks abiks krediidipakkujatele isiku krediidivõimelisuse hindamisel. Füüsiliste isikute finantskohustuste info kättesaadavus aitaks krediidipakkujatel klientide maksevõimet krediidiotsuse tegemisel teadlikumalt hinnata. Selle tulemusena saaks ennetada ülelaenamist ja selle tagajärgi. Toetame Tunne-Oma-Klienti (KYC) andmete töötlemise ja jagamise keske lahenduse loomist, mis koondaks võimalused hankida nii kohalikku kui ka globaalset infot nii omanike, tegelike kasusaajate kui ka kaubanduspartnerite osas. Krediidipakkujate jaoks on oluline oma klientide ja äripartnerite tundmine, et vältida negatiivseid tagajärgi, milleks võivad olla nii mainekahju kui ka pettused. Keske andmete jagamise kanali kaudu krediidipakkujate halduskoormus kindlasti väheneks, kuna andmeid saadakse läbi ühe kanali ning selline võimalus on ka kindlasti kulu- ja ajaefektiivsem.</p>	<p>Hetkel on tunne oma klienti andmete hõlmamine veel kaalumisel ja vajab täiendavat analüüsi.</p>
100.	<p><u>Andmevahetuse korraldamine</u></p> <p>VTK-s on leheküljel 4 kirjeldatud kolme finantskohustuste andmevahetuse korraldamise alternatiivi. Toetame alternatiivi 1, kuna riiklikult korraldatud ja hallatud süsteem tagaks suurema usaldusväarsuse (sh ka eesmärgipärase kasutamise osas) nii andmekaitsealasest kui ka süsteemi jätkusuutlikkuse aspektist.</p>	<p>Võtame ITL-i seisukoha teadmiseks, kuid toonitame, et juba täna on loodud sarnaseid lahendused, mida haldavad erasektori pakkujad (nt Pensionikeskus, EVK, Eleringi hallatav andmevahetusplatvorm). Meie hinnangul on seaduse tasandil võimalik kehtestada piisavad nõuded minimeerimaks andmete väärkasutamise riski, samuti tagamaks võimalikult kõrged turvanõuded loodavale süsteemile ning andmete üleandmise juhul kui erasektori teenusepakkuja peaks soovima lõpetada positiivse krediidiregistri haldamise.</p>
101.	<p><u>Töödeldavad andmed</u></p> <p>Peame oluliseks, et kavandatav regulatsioon ei tekitaks ettevõtetele liigset halduskoormust seoses sellega, et on kavatsus kehtestada krediidipakkujatele kohustus hakata omavahel jagama füüsilistest isikutest laenuaotlejate finantskohustuste andmeid. Registrisse esitatavate andmete ulatuse määramisel tuleb meie hinnangul vältida seda, et andmete kogumise tõttu muutub krediidi väljastamise protsess liigselt keeruliseks ja aeganõudvaks. Seega tuleb arvestada juba kogutavate andmete kogumit ja mahtu, mis tuleneb muudest kehtivatest seadustest [nt krediidiandjate ja vahendajate seadus (KAVS) ja rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (RahaPTS)]. Näiteks KAVS-i kohaselt määratleb krediidiandja tarbija krediidivõimelisuse hindamise ja esitatud andmete kontrollimise meetodika ise oma sise-eeskirjas. Isikuandmete kogumise ulatus, mida registrile edastada, peab olema optimaalne ja võimaldama konkreetse isiku krediidivõimelisust hinnata krediidi võtmise ajahetkel. See ei pea laienema leibkonna liikmete seostele, hõlmama perekonnaseisu andmeid ega ka muid selliseid isiku personaalseid andmeid, mis kaudselt võivad mõjutada krediidivõimelisuse hinnangut.</p>	<p>Võtame ITL-i seisukoha teadmiseks. Jagame ITL-i seisukohta, et andmete kogumine ei tohi muutuda liigselt koormavaks ning võimaldama krediidivõimelisuse hindamist krediidi võtmise ajahetkel. Ka Rahandusministeeriumi hinnangul peaks andmete edastamisel lähtuma minimaalsuse põhimõttest ning vältima muudest usaldusväärsetest allikatest (nt rahvastikuregister) täna juba kättesaadavate andmete kogumist.</p>
102.	<p><u>Ettepanekud krediiditeabe seaduse reguleerimisala laiendamiseks</u></p> <p>Toetame kavandatava muudatuse nr 4 osas, et kavandatav eelnõu reguleeriks järgmisi teemasid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õigus pääseda ligi füüsiliste isikute teovõimetusega seotud infole (vastutustundlik laenamine ja piiratud teovõime); • Vaiete menetlemise korra reeglid; • Õigus saada andmeid avalikest registritest;	<p>Uue VTK kohaselt ei koguta teavet isiku teovõime kohta (vt peatükk 3) just tulenevalt põhimõttest, et positiivne krediidiregister ei peaks koguma andmeid, mis juba on kättesaadavad muudest usaldusväärsetest andmekogudest. Tegemist on tundliku teabega, mis on täna juba riiklikus</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Tunne oma klienti ehk KYC (ingl know your customer) andmete jagamine; • B2B andmevahetus ja nõusolekuteenus; • Laenukeelu list; • Andmete säilitamine. 	<p>andmekogus (rahvastikuregistris) kättesaadav ja eesmärgiks on vältida teabe dubleerimist andmekogudes.</p> <p>Nõustume, et vaiete menetlemise korra reeglid tuleb selgelt sätestada. Samuti tehakse ettepanek laenukeelu nimekirja loomiseks.</p> <p>Uue VTK kohaselt B2B andmevahetust esialgu ei reguleerita. Analüüsimine tunne oma klienti andmete hõlmamist registrisse tulevikus.</p>
<p>FINANCE ESTONIA MTÜ MÄRKUSED</p>		
103.	<p>FinanceEstonia toetab valdavas osas kõiki väljatöötamiskavatsuses esitatud eesmärke ja lahendusi, et tagada laenuaotlejate krediivõimelisuse hindamise parem kvaliteet ning tagada vastutustundliku laenamise põhimõtete tõhusam järgimine ja vältida ülelaenamist.</p> <p>FinanceEstonia 90 liikmel on kasutusel erinevad ärimudelid, mistõttu esineb erinevaid seisukohti, kuidas tuleks finantskohustuste informatsiooni töötlemine korraldada. Soovime rõhutada, et oluline on tasakaal lisanduva halduskoormuse ning teenuse hinna vahel. Uus teenus ei tohiks muuta krediidi taotlemist kulukamaks.</p>	<p>Võtame FinanceEstonia seisukoha teadmiseks.</p>
104.	<p>Nii registril kui andmevahetusplatvormil on oma eelised</p> <p>Paljud FinanceEstonia liikmeid toetavad finantskohustuste andmete haldamiseks registri loomist andmevahetusplatvormi asemel, kuna platvormi puhul peljatakse liiga keerulisi ja kulukaid IT nõudeid, mida kõik turuosalisel ei pruugi olla võimelised veel täitma.</p> <p>Andmevahetusplatvormi vahendusel andmete jagamine sõltub suures ulatuses turuosaliste tehnilisest võimekusest luua ja tagada adekvaatne serverite saadavuse aeg (availability), turvalisus, usaldusvärsus, tõrkekindlus ning päringutele reageerimise aeg.</p> <p>Eesti turul tegutsevad Laenuandjad on väga erineva suurusega ning IT-alase võimekusega ja mitte kõik Laenuandjad ei ole veel võimelised tagama piisavalt kõrget andmete käideldavust. Kui väiksemad Laenuandjad ei ole võimelised tagama stabiilset andmevahetust, siis see mõjutab negatiivselt andmete terviklikkust ja nende usaldusvärsust, aga ka krediidiotsuse tegemise võimalust.</p> <p>Registrisse andmete esitamiseks vajalike liidestuste arendamine on tõenäoliselt lihtsam ning seega kättesaadavam kõigile turuosalistele, samuti on näiteks korra päevas laadimisega tagatud ka süsteemi tõrgeteta töö, kuna eelmise päeva andmed saab edastada teatud ajavahemiku jooksul.</p> <p>Juhul kui kõik Laenuandjad suudavad luua piisava tehnilise võimekuse või väikese mahuga Laenuandjate puhul ei nõuta reaajalist info edastust, siis võiks andmevahetusplatvorm teoreetiliselt olla turvalisem ning pakkuda värskeimat informatsiooni suurema osa turu kohta.</p> <p>Registris olevate andmete puhul on alati küsimus andmete õigsuses, kuna andmete tekkimise ja muutmise originaallikas asub Laenuandjate juures. Samuti võib registris andmete hoidmine suurendada küberturbe riske, kuna eduka rünnaku korral on ligipääs suuremale hulgal andmetele.</p> <p>Küberturvariski maandamiseks tuleb seaduses (või ministri määrusega) sätestada vastavad IT-tehnilised nõuded. Täna oleme siiski olukorras, kus osad Laenuandjad haldavad oma laenuportfelli näiteks Excelis, mistõttu reaajalise andmevahetusplatvormiga liitumiseks tehniliste nõuete täitmine ei ole lähiajal teostatav. Täiendavad, ilma Laenuandja suurusest tulenevate eranditeta nõuded tekitavad tõenäoliselt olukorra, kus osad Laenuandjad peavad oma tegevuse sundkorras lõpetama.</p>	<p>Võtame FinanceEstonia esitatud erinevate turuosaliste seisukohad teadmiseks. Nõustume, et positiivse krediidiregistri loomisel tuleb silmas pidada turuosaliste võimekust registriga liidestuda. Juhime tähelepanu, et turuosalistel on võimalik EAS-i kaudu taotleda digitaliseerimise teekaardi toetust (vt peatükk 3 „2. Andmevahetuse mudel“).</p>
105.	<p>Registri(d) või platvormi võiks luua ja hallata erasektor</p> <p>Väike osa FinanceEstonia liikmetest toetab riikliku registri ideed ning arvatakse, et riigihanke teel korraldatud register tagab andmekaitse kvaliteedi, teenuse läbipaistvuse ja teenuse mõistliku hinna, kuna näiteks</p>	<p>Võtame FinanceEstonia seisukoha teadmiseks.</p> <p>Registri haldaja küsimust analüüsitakse täpsemalt uue VTK alapeatükis 4.1.</p>

Lätis ja Belgias pakuvad riiklikud registrid teenust soodsamalt. Samas Lätis tegeleb registri ülalpidamisega kümnekond keskpanga töötajat, kelle aastane kulu on suurusjärgus 400 000 eurot, mistõttu riik doteerib registri ülalpidamist märkimisväärselt.

Samuti arvatakse, et kui register/platvorm koondab endas väga palju isikuandmeid, siis riiklikult korraldatud süsteemi puhul on paremini maandatud andmete väärkasutamise risk ja risk, et andmeid töödeldakse suuremas ulatuses kui vajalik registri eesmärkide saavutamiseks. Märgitakse, et riigil on ka suur varasem kogemus selliste registrite loomisel ja haldamisel, mis suurendaks veelgi krediidiandjate usaldust andmete jagamise osas. Samas, kõiki neid riske annab maandada, sätestades samaväärsed turvanõuded registripidajale sõltumata sellest, kas tegemist on riikliku või erasektori registripidajaga. Näiteks on Lätis sätestatud, et iga registripidaja läbib igal aastal IT-turvalisuse auditi Andmekaitse Inspeksiooni poolt akrediteeritud audiitori(te) vahendusel. Siiski, tagasisidet andnud FinanceEstonia liikmetest enamuse arvamusel, et finantskohustuste andmete registri või andmevahetusplatvormi (edaspidi Register) teenust peaksid pakkuma erasektori ettevõtted tegevusloa alusel. See oleks Eesti jaoks selgelt parim paindlikkuse, arenduse kiiruse, turvalisuse, olemasoleva infrastruktuuri ärakasutamise ja eelnevate mõjul eeldatavasti ka kuluefektiivsuse poolest. Euroopa Liidu praktikas on sellised lahendused enim kasutatavad ja ennast tõestanud.

Erinevates Euroopa riikides toimub positiivsete krediidiandmete jagamine erineval moel. Paljudes riikides on andmevahetuse korraldajaks üksnes eraõiguslikud krediidibürood, üksikutes riikides on olemas üksnes avalik-õiguslik krediidiregister ja mitmetel juhtudel esinevad mõlemad üheaegselt.

Järgnevalt on esitatud EL-i statistika eraisikute krediidiandmete jagamise kohta 26 riigis (andmed puuduvad Luksemburgi kohta). 21 riigis on võimalik krediidiandmete jagamine eraõiguslike krediidibüroode vahendusel. Neist 9 riigis toimub andmete jagamine ainult eraõiguslike lahenduste vahendusel; 12 riigis on lisaks eraõiguslikele lahendustele kasutusel ka avalik-õiguslikud krediidiregistrid. Vaid 5 riiki on otsustanud lahenduse kasuks, kus krediidiandmete jagamine on täna võimalik üksnes avalik-õiguslike krediidiregistrite vahendusel.

Eraisikute positiivse krediidiinfo ehk finantskohustuste info jagamine toimub Euroopa Liidus 23 riigis.

Lisaks Eestile ei ole vastavat kogu finantssektorit katvat kohustuslikku lahendust loodud Soomes ja Prantsusmaal. Nimetatud riikides on küll võimalik ja kasutatakse vabatahtlikkuse ja turuosaliste kokkuleppel põhinevat andmete vahendamist. Eraõiguslike krediidibüroode tegutsemise võimaldamist on pidanud oluliseks 17 riiki. Neist 12 riiki on otsustanud vaid eraõiguslike krediidibüroode kasuks; 5 riigis tegutsevad kõrvalt nii eraõiguslikud krediidibürood kui ka avalikõiguslikud krediidiregistrid. Vaid 6 riiki on otsustanud lahenduse kasuks, kus positiivse krediidiinfo jagamine on täna võimalik ainult avalik-õiguslike lahenduste vahendusel.

Euroopa Liidu statistikat kokku võttes on valdav praktika positiivsete krediidiandmete jagamine ja suurem osa riike on eelistanud siin eraõiguslike krediidibüroode kasutamist andmevahetuse korraldajana.

Ernst & Young Baltic AS koostatud aruandes „Füüsiliste isikute finantskohustuste andmevahetusmudelite uuring“ on eelistatud lahendusena välja toodud riiklikult kehtestatud tingimustele vastava, riigi järelevalve alla kuuluva, kuid erasektori poolt korraldatud süsteemi kus turuosalisel ise loovad organisatsioonilise ja tehnilise võimekuse andmevahetuse korraldamiseks. Sama eelistust järgib seaduse väljatöötamiskavatsus.

Riikliku registri puhul võib teenuse arendamine hankekohustuste kontekstis aeglasem ja keerulisem ning lõppkokkuvõttes kulukam, kuna tuleb läbida rohkem erinevaid kooskõlastusi ja kokkuleppe protsesse. Eesti turul tegutsevad Laenuandjad on väga erineva suurusega ning IT-alase võimekusega ja mitte kõik Laenuandjad ei ole võimelised tagama

Nendime, et positiivne krediidiregister edastaks tundlikku teavet, kuid andmete väärkasutamise riski on võimalik maandada läbi sätestades täpsed andmete töötlemise eesmärgid ja piirid. Samuti alluks positiivne krediidiregister ja selle haldaja järjepidevale järelevalvele kõigi sätestatud nõuete ulatuses.

	<p>piisavat kõrget andmete käideldavust. On kaheldav, kas riiklik Register suudab pakkuda piisavalt paindlikkust.</p>	
106.	<p>Erasektori põhineva Registri eelised on järgmised:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paindlikkus ja arenduse efektiivsus. Süsteemi loomine ja hilisem haldamine ning edasiarendamine turu vajaduste kohaselt toimub kiiresti. • Innovaatilisus. Erasektoril on valmisolek kasutada uusimaid tehnoloogilisi lahendusi nii andmeturvalisuse kui ka kasutajamugavuse suurendamiseks. • Olemasolevate lahenduste taaskasutus. Erasektoril on juba täna olemas võimekus registreeritud loomiseks, erinevate tehnoloogiliste lahendustega liidestumiseks, andmete kombineerimiseks ja andmete kvaliteedi tagamiseks ning väljundi andmiseks vastavalt etteantud nõuetele. Näiteks osadel maksehäireregistri pidajatel on juba olemas liidestused ühelt poolt nii suure osa kohalike ja rahvusvaheliste andmeallikatega, kui ka teiselt poolt enamuse Eesti finantssektori ettevõtete kui andmete kasutajatega. • Turvalisus. Olemasolevad erasektoris kasutatavad andmevahetuseteenused juba vastavad andmekaitse ja andmeturvalisuse nõuetele. Täiendavalt lisanduvad litsentseerimis- ja järelevalve nõuded vähendavad turvalisuse riske veelgi. • Konkurents. Praktikas läbiproovitud edukaim moodus tagada üheaegselt nii kvaliteet kui kuluefektiivsus on konkurentsi olemasolu või selle võimalus. Hea näide on Läti, kus tekkis kaks registrit ja mis on kõige värskem alternatiivil 3 põhinev lahendus. Riiklikult reguleeritud ja litsentseeritud raamistikus tegutseb kaks eraõiguslikku krediidibürood, kes pakuvad omavahel konkureerides sama teenust, järgides samas samu nõudeid ja vahetades omavahel andmeid. See tähendab, et kasutajal piisab liidestusest ühe teenusepakkujaga ja tema teenuste kasutamisest, sest krediidibüroodel on kohustus omavahelise andmevahetusega anda kasutajale terviklik vastus, ükskõik millise krediidibüroo poole viimane otsustab pöörduda. • Euroopa Liidu praktika. Nii nagu esimeses peatükis esitatud statistikast nähtub, on selgelt enim levinud eraõiguslike krediidibüroode teenuste kasutamine. Väga oluline on siinjuures märkida, et olulisi andmekvaliteedi või andmekaitse probleeme ei ole nendel puhkudel esinenud. Paljudes riikides toimivad eraõiguslikud krediidibürood juba mitmed aastakümned ja on seega ennast igal moel tõestanud. • Lisateenuste võimalus. Tõenäoliselt hakkaksid erasektori teenusepakkujad looma turuosaliste soovil kiiresti ka lisavõimalusi, näiteks negatiivsed maksehäired, PEP ja sanktsioonide kontrollimine, negatiivse meedia kontrollimine ja seda olukorras, kus riiklik register pakuku spetsiifiliselt vaid finantskohustuste informatsiooni. Näiteks on turul mitmeid teenusepakkujaid, kes peegeldavad äriregistri informatsiooni, kuid erasektori teenusepakkujad (nt Creditinfo, Äripäeva Infopank, Teatmik, jt) on äriregistri andmetele lisanud maksuinformatsiooni, kinnistusregistri andmed, meediakajastuse jmt, mis muudab isiku usaldusvääruse kontrollimise oluliselt kiiremaks, lihtsamaks ja mugavamaks, kui sellist informatsiooni peaks koguma käsitsi erinevatest andmebaasidest ja veebilehtedelt. • Monopoli vältimine. Läbi riigihanke ühe registripidaja loomine ei taga parimat hinda ning pigem luuakse monopol. 	<p>Võtame FinanceEstonia seisukoha teadmiseks.</p>
107.	<p>Isikud, kes peavad hakkama vahetama finantskohustuste infot</p> <p>Toetame väljatöötamiskavatsuses esitatud isikute loetelu, kes peavad hakkama vahetama positiivset krediidiinfot:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finantsinspeksiooni järelevalve alla kuuluvad isikud, kes tegelevad tarbijakrediidi andmise ja/või vahendamise (krediidiasutused ning krediidiandjad ja –vahendajad); • Finantsinspeksiooni järelevalve alla hetkel mittekuuluvad isikud, kes tegelevad tarbijakrediidi andmisega (sh nt hoiu-laenuühistud), rahapesu andmebüroo tegevusloa alusel tegutsevad finantseerimisasutused (kes väljastavad tarbijatele krediiti, kuid ei ole käsitletavad krediidiandjatena) või tarbijakrediidi järelturul tegutsevad ettevõtted (nt inkassoteenuse pakkujad, kes tegelevad tarbijakrediidilepingutest tulenevate nõuete 	<p>Võtame FinanceEstonia seisukoha teadmiseks. Kaalume nn inkassoteenuste pakkujate hõlmamist kohustatud isikute hulka.</p>

	sissenõudmistega ning nõuete ümbervormistamisega uuteks laenukohustusteks).	
108.	<p>Andmevahetuse kiirus</p> <p>Oluline on määratleda, mis intervalliga ja tingimustel informatsiooni Registrisse edastatakse. FinanceEstonia pooldab lahendust, et andmete uuendamine Registris toimub näiteks korra päevas. Hiljem turuosaliste võimekuse suurenedes saaks andmete uuendamist muuta sagedamaks. Juhul, kui minnakse andmevahetuse platvormi teed, siis peaks andmevahetus olema kas reaalajaline vastavalt andmepäringute algatamisele.</p> <p>Registrisse andmete esitamiseks vajalike liidestuste arendamine on lihtsam ning seega kättesaadavam kõigile turuosalistele, samuti on korra päevas laadimisega tagatud ka süsteemi tõrgeteta töö, kuna eelmise päeva andmed saab edastada teatud ajavahemiku jooksul. Isegi kui esimene laadimine miskipärast ei õnnestu on seda võimalik korrata.</p>	Võtame FinanceEstonia seisukohta teadmiseks.
109.	<p>Töödeldavad andmed</p> <p>Registris töödeldavaid andmeid tuleks hoida minimaalsetena. See tähendab, et Registris ei peaks töötleva rohkem isikuandmeid kui konkreetsete eesmärkide jaoks vajalik. Register ei peaks sisaldama andmeid isiku perekonnaseisu, leibkonna suuruse või haridustaseme kohta. Vastavad andmed on Laenuandjatele kättesaadavad teiste registrite vahendusel (eelkõige rahvastikuregister), seega puudub vähemalt esialgu vajadus nende andmete hõlmamiseks Registrisse.</p> <p>Kuigi selliseid andmeid ei peaks Register sisaldama, kuid samas võiks olla registripidajale võimaldatud ligipääs vastavatele andmetele registripidaja kliendi õigustatud huvi raames, et registripidaja saaks vajadusel erinevaid andmekoosseise väljundvastusena koostada. See võimaldab optimeerida kogu andmevahetust vastutustundliku laenamise kontekstis.</p> <p>Tegevusloaga registripidaja saab vähendada riigi halduskoormust erinevate klientidega liidestamisel (läbirääkimised, lepingute sõlmimine jne) ning samas oleks tagatud turvaline ja süsteemne ülevaade, kes mis andmeid kasutab ning millised mahus. Sellist lahendust plaanib kasutusele võtta Läti ja Soomes tegutseb Asiakastieto juba sellistel põhimõtetel.</p> <p>Alati jääb kliendile võimalus kas ise otse riigi andmebaasidega liidestuda või kasutada vahepealset teenusepakkujat, kes võib pakkuda eelkõige väiksematele turuosalistele lisateenuseid (nt andmeanalüüs). See avardaks veelgi konkurentsi turul.</p>	Nõustume FinanceEstoniaga, et andmete edastamisel tuleks lähtuda minimaalsuse põhimõttest ning vahendada vaid krediidivõimelisuse hindamiseks vajalikku teavet. Positiivne krediidiregister ei peaks koguma ega vahendada teavet, mille õigsust on keeruline tagada, nt teavet leibkonna suuruse kohta.
110.	<p>Andmete staatus</p> <p>FinanceEstonia ei toeta seisukohta, et krediiditeabe andmetel oleks üksnes informatiivne tähendus. Nõustume, et andmetel ei saa olla tõendi väärtust, kuid Laenuandjatel peaks olema võimalik tugineda laenuaotleja avaldatud teabele ning Registri andmetele, vajaduseta võtta mistahes muid meetmeid kliendi kohustuste väljaselgitamiseks (välja arvatud kui Laenuandja teab, et Registris sisalduvad andmed ei pruugi olla korrektsed).</p> <p>Kui Laenuandjatel on kohustus andmeid Registrisse esitada, siis peaks olema Laenuandjatel õigus ka neile andmetele tugineda. Kui Laenuandjad ei saa andmetele tugineda ja kohustuvad võtma veel täiendavaid meetmeid isikute finantskohustuste tuvastamiseks, siis ei täida Register oma eesmärki ning tekitab vaid täiendavat halduskoormust ja kulusid laenude väljastamise protsessis. Andmete õigsuse eest vastutab iga Laenuandja ning Register vastutab andmete õigsuse eest selles osas, kui on Laenuandjalt saadud infot muutnud.</p>	Positiivse krediidiregistri eesmärgiks on aidata krediidiandjatel täita nende seadusest tulenevat kohustust hinnata tarbija krediidivõimelisust ning anda selleks tarbija finantskohustuste kohta asjakohast ning täpset teavet. Positiivsest krediidiregistrist vastena saadud teave on üheks, kuid mitte ainsaks krediidivõimelisuse hindamise aluseks. Lisaks päringu tegemisele krediidiregistrisse tuleb ka tulevikus kontrollida muid asjakohaseid allikaid, näiteks pangakonto väljavõtteid, et välja selgitada tarbija muud rahalised kohustused (nt elatise maksmise kohustus jms). Samas annab positiivne krediidiregister krediidiandjale siiski kindluse, et registri kaudu saadakse asjakohane ja õige teave tarbija kõigi tarbijakrediidilepingute kohta.
111.	<p>Isikuandmete töötlemise alus</p> <p>Toetame lähenemist, et krediiditeabe avaldamisel Registrile ning päringute tegemisel töödeldakse isikuandmeid seadusest tuleneval alusel ning eraldi nõusolekut selliseks töötlemiseks ei peaks küsima. Kui</p>	Kaalume eelkõige seda lahendit, et isikuandmete töötlemise aluseks on isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 6 lõige 1 punkt c ehk

	<p>töötlemine toimuks üksnes nõusoleku alusel, siis ei oleks tagatud registri andmete täielikkus ning usaldusväärsus. Kui andmed ei ole täielikud ja usaldusväärsed, ei täida Register oma eesmärgi.</p> <p>Kuna vastavalt seadusele võib nõusoleku igal ajahetkel ka tagasi võtta, siis nõusoleku alusel süsteemi käivitamine ei taga Registri andmete täiuslikkust. Samas on vaja Laenuandjatel oma laenuportfelli ka regulaarselt monitoorida ehk päringuid on vaja teha registrisse laenu kestuse ajal.</p>	<p>isikuandmete töötlemine juriidilise kohustuse täitmiseks.</p>
112.	<p>Töötavate nõuete loovutamine</p> <p>Tähelepanu äratav Kavatsuse lk 14-15 toodud diskussioon seoses sellega, kas Registrisse võiks hakata koguma ka nõuete loovutamise seonduvat teavet maksehäireregistri järjepidevuse tagamiseks. FinanceEstonia leiab, et see teema vajab täiendavat analüüsi ning hetkel ei näe me vajadust, et nõ töötavatest krediidilepingutest tulenevate nõuete loovutamisest teavitamine peaks muutuma kohustuslikuks, kuna selline regulatsioon ei ole ka mujal Euroopas üldjuhul levinud. Kavandatud regulatsioon puutub kokku erinevate huvidega:</p> <p><u>Laenuvõtja huvid:</u> Kavatsus viitab, et peamine eesmärk oleks tagada, et laenuvõtjad on teadlikud, kellele nende nõuded on loovutatud. Praktikas lepatakse loovutamise õigus kokku juba krediidilepingu sõlmimisel. Samuti on iga Laenuandja sisedokumentatsioonis üldiselt ette näinud mehhanismid kliendi teavitamiseks juhul, kui nõue loovutatakse ja loovutamisest teatamise järgi tekib vajadus. Kliendi teavitamine nõude loovutamisest on üldiselt oluline nii Laenuandjale kui ka inkassoteenust osutavale ettevõttele. Kui see on praktiline probleem, tuleks pigem täiendada võlaõigusseaduse regulatsiooni informeerimiskohustuste osas.</p> <p><u>Mõju Laenuandjatele:</u> See tooks kindlasti kaasa täiendava halduskoormuse, kuid lisandväärtust ei looks, kuna loovutatakse igal juhul võlas olevaid nõudeid, mis nähtub üldiselt ka maksehäirete registrist.</p> <p>Praktikas esineb juhtumeid, kus krediidiasutus või krediidiandja on likviidsuse tekitamiseks laenuportfelli kokkulepitud perioodiks ära müünud või tagatiseks andnud (Kavatsuse lk 15 nimetatud tagatisloovutamine), kuid teenindab laenusid ise edasi. Seetõttu pole mõistlik tekitada laenuvõtjates segadust, kus laenuvõtjaid teavitatakse uuest võlausaldajast, kuid laenusid tuleb teenindada nõude loovutajale, kes võib jällegi teatud tingimuste täitumisel nõude tagasi omandada.</p> <p><u>Järelevalveasutuste ligipääs teabele.</u> Arvestades, et üldiselt loovutatakse võlas olevaid nõuded (vastavalt Laenuandja sisereeglites toodud tingimustele), on kaheldav Registri lisaväärtus järelevalve aspektist vaadatuna. Isegi, kui täiendavat teavet oleks vaja, siis võiks järelevalveasutusi huvitada eelkõige nõuete loovutamise koondandmed.</p>	<p>Nõuete loovutamine vajab täiendavat analüüsi ja uus VTK seda teemat täpsemalt ei käsitle.</p>
113.	<p>Maksehäires nõuete loovutamine</p> <p>Eraldi vajab analüüsimist, kas maksehäires ehk lõpetatud krediidilepingute loovutamine tuleb reguleerida. Kui turul on mitu maksehäire registrit ning ühte on sisestatud maksehäired, kuid need nõuded müüakse uuele võlausaldajale (nt inkassoettevõtte), siis võib tekkida olukord, kus uus võlausaldaja palub ostetud nõuete osas maksehäire lõpetada või kustutada. Kui uus võlausaldaja maksehäiret samas registris ei avalda või sisestab selle teise registrisse, siis esimese registri andmed muutuvad eksitavaks kui mitte ebaõigeks, kuna maksehäire tegelikult ei lõppenud vaid muutus ainult võlausaldaja. Sellisel juhul võiks esimeses registris säilida märged, et võlgnevus ei ole tasutud vaid loovutatud.</p> <p>See annaks oluliselt täpsema informatsiooni maksehäire tegeliku staatuse osas, sest lõpetatud maksehäire ja loovutatud maksehäire sisuline erinevus on väga suur ja seda just vastutustundliku laenamise kontekstis. Registrile peaks loovutamise korral olema teada, kellele nõue on loovutatud. Siis saab vajadusel need 2 erinevat maksehäiret kokku siduda (juhul, kui nad on samas registris). Päringu väljundiks oleks vaid staatus "loovutatud" ja mitte kunagi uue võlausaldaja nimi. Viimane jääks vaid maksehäireregistri enda teada, et vajadusel erinevaid maksehäired nõ kokku siduda.</p>	<p>Negatiivse krediidiinfo kogumise ja nõuete loovutamise teemad vajavad täiendavad analüüsi, mida uus VTK ei hõlma. Siiski võib sellekohase analüüsi tegemine osutada vajalikuks olenevalt käesolevale VTK-le saadavast tagasisidest.</p>

<p>114.</p>	<p>Negatiivsete krediidiandmete jagamine FinanceEstonia mõned liikmed ei poolda negatiivsete krediidiandmete jagamist, kuid tagasisidet andnud liikmetest enamused seda siiski pooldavad, et tagada vastutustundliku laenamise põhimõtete korrektne täitmine (nt Läti süsteem). Samas ollakse seisukohal, et see teema nõuab põhjalikumalt analüüsi. Seadus võiks katta teema kogu kirjeldatud ulatuses, et väheneks võimalus maksehäiretega manipuleerimiseks, tekitades huvide konflikte (sh inkassoettevõtete eelistab ühte klienti teisele või kasutab maksehäire mitteavaldamist võlgnevuse sissenõudmisel läbirääkimiste argumendina). Negatiivsete krediidiandmete jagamise kohustuse seadustamine parandab oluliselt finantsturu kõikide osaliste olukorda ja üldist ärikultuuri. Vastasel juhul võib tekkida olukord, kus laenukohustuse nõ mittedaamiseks võib tekkida võlgnikul huvi jääda võlgnevusse, et laenukohustus Registris lõppeks. Kui sellist kohustust maksehäireregistris ei avaldata, siis oleks laenukohustus justkui täidetud. Osaline negatiivsete andmete mitteavaldamine võib olla ohuks ka laenusajale ning põhjustada üleliigset laenukoormust. Seega tuleks analüüsida, kas hõlmata Registrisse ka andmed olemasolevate finantskohustuste rikkumise kohta, see tähendab, et Registris võiks olla kajastatud nii kehtivad makseviivitused kui ka isiku makseviivituste ajalugu. Kehtivate makseviivituse osas võiks Registris kajastada info kohustuste kohta, mis on võlas olnud vähemalt 30 päeva ja kus võlgnetav summa ületab 20 eurot. Makseviivituste ajalugu võiks kajastada andmeid näiteks viimase 36 kuu finantskohustuste täitmise kohta, sh andmeid (i) mitu korda selle perioodi jooksul on klient olnud oma kohustuste täitmisega viivituses üle 30 päeva, ja (ii) mitu päeva kokku on klient makseviivituses olnud. See info oleks siis kättesaadav vaid Laenuandjatele, kuid muudele sektoritele kehtiks tänapäevased kriteeriumid maksehäireregistrist saadavale infole – võla suurus minimaalselt 30 eurot ja võla vanus minimaalselt 45 päeva. Negatiivsete krediidiandmete jagamisel Registris saaksid kohustatud isikud esitada andmeidkorruga nii sõlmitud, lõpetatud kui ka võlgnevuses lepingute kohta ja samas saada ülevaatlikku infot nii isiku olemasolevate kohustuste kui ka praeguse ja varasema maksekäitumise kohta. Negatiivsete krediidiandmete jagamine Registris suurendaks tõenäoliselt Laenuandjate distsipliini võlgnevuses olevate kohustuste õigeaegsel avaldamisel, tagaks andmete esitamise samadel alustel kõikide Laenuandjate poolt ning tagaks andmete terviklikkuse ning suurema usaldusväarsuse ning seeläbi Laenuandjate võimaluse teha paremaid krediidiotsuseid kooskõlas vastutustundliku laenamise põhimõtetega. Positiivse ja negatiivse krediiditeabe koondamine ühte Registrisse võimaldaks Laenuandjatel kõige paremini täita oma seadusest tulenevaid kohustusi ning parandaks kõige tõenäolisemalt ligipääsu krediidile. Õigus negatiivsete krediidiandmete andmete jagamiseks võiks jätkuvalt olla piiramata, ehk kõikidel juriidilistel isikutel peaks õigus säilima sarnaselt tänase olukorraga. Igal aastal kasutab võimalust oma lepinguliste partnerite võlainfo avaldamiseks rohkem kui pool tuhat juriidilist isikut. Igasuguses olukorras, kus üks osapool hindab teise osapoolt suutlikkust tulevikus võetavaid maksekohustusi täita, on vajalik, et omada piisavat informatsiooni lepingupartneri kohustuste kohta. Selliste andmete avaldamine korrastab üldist ettevõtlusmaastikku ja aitab tagada lepinguliste kohustuste täitmist. Samuti saavad litsentseeritud krediteerijad kasutada väärtuslikku täiendavat infot väljastpoolt finantssektorit teadlike krediidiotsuste langetamiseks.</p>	<p>Nõustume, et negatiivsete krediidiandmete jagamine vajab täiendavat analüüsi, samas uus VTK seda veel ei hõlma.</p>
<p>115.</p>	<p>Laenuandja vastutus andmete edastamisel Registrile ning vaiete menetlemise kord Kui eelnõus asutakse seisukohale, et krediiditeabe registrid võiksid kajastada ka negatiivset krediidiinfot, siis peaks uus seadus reguleerima maksehäire avaldamisega seotud vaiete menetlemist. Andmete jagamise</p>	<p>Uues VTK-s ei ole täpsemalt analüüsitud negatiivse krediidiinfo kogumist, kuid planeerime seda teha tulevikus.</p>

	<p>ja eriti negatiivsete krediidiandmete avaldamise vaiete lahendamise põhimõtete reguleerimine loob õiguselguse ja kiirendab vaiete lahendamist.</p> <p>Seadus peaks reguleerima nende võlausaldajate vastutust, kes edastavad oma võlgnike võlgu maksehäireregistrisse nende võlgade avaldamiseks maksehäiretena. Võlausaldajad peaksid täielikult vastutama maksehäireregistrisse edastatava võla eksisteerimise ja sissenõutavuse eest, et vähendada maksehäiretega manipuleerimist ning maksehäirete avaldamisega seoses tekkivaid pikaajalisi ja enamikel juhtudel põhjendamatu vaidlusi registripidaja ja võlgniku vahel.</p> <p>Registripidajal ei ole vaidluse korral otsuse langetamiseks, kas võla avaldamine maksehäirena on põhjendatud või mitte, tihti piisavalt tõendusmaterjali (seda ei ole alati võimalik hankida ka võlausaldajalt – nt pankade puhul on sellise info edastamine keelatud pangasaladuse hoidmise kohustusega) ja isegi, kui on, ei saa registripidaja siin asuda kohtu rolli.</p> <p>Kohtumisel Rahandusministeeriumiga on Creditinfo Eesti selle probleemi ka välja toonud ja Rahandusministeerium on indikeerinud, et siinkohal võiks kasutada Eesti õigusruumis kehtivat kohtutäituri vastutuse analoogiat – ka täitur ei vastuta täitemenetluse aluseks oleva täitedokumendi õigsuse eest.</p> <p>Analoogselt võiks reguleerida ka registripidaja vastutust: registripidaja vastutaks maksehäirena avaldatud võlaandmete eest üksnes sellisel juhul, kui registripidaja süü tõttu on muudetud võlausaldaja poolt edastatud võlaandmeid ja seetõttu on maksehäirete pärijatele avaldatud ebaõiget infot.</p> <p>Hetkel on Rahandusministeeriumi poolt ministeeriumidele ja huvigruppidele välja saadetud ka teine seaduse väljatöötamiskavatsus - finantsteenustega seotud vaidluste kohtuvälise lahendamise mudeli väljatöötamiskavatsus. FinanceEstonia ettepanek on reguleerida eelnimetatud seadusega võlausaldaja õigus avaldada maksehäireregistris maksehäirena võlg, millega vaidlevad pooled on käinud lepitusmenetluses ja millise osas on pooled lepituses jõudnud ka kokkuleppele, kuid mida võlgnik ei ole asunud teatud aja jooksul täitma. Sellise võla osas ei tohiks võlgnikul enam olla vaidlustamise õigust.</p>	
116.	<p>Registripidaja tegevusluba</p> <p>FinanceEstonia on seisukohal, et litsentseeritud ja järelevalve all tegutsev Registripidaja tagab andmete turvalisuse ja protsesside kvaliteedi, mis võimaldab ulatuslikumat ja efektiivsemat andmevahetust erinevatel eesmärkidel.</p> <p>Tagades ligipääsu avalike registrite andmetele selleks ettenähtud eesmärkidel, sealhulgas tunne oma klienti nõuete täitmiseks, ja andmete vahendamine õigustatud huviga isikutele suurendab kliendisuhete loomise ja krediidiprotsessi efektiivsust ning annab võrdsed võimalused kõikidele turuosalistele sõltumata nende suuruselt.</p>	<p>Kuigi tunne oma klienti andmete hõlmamist positiivsesse krediidiregistrisse ei ole uues VTK-s hõlmatud (vt peatükk 3), siis nendime, et nimetatud andmete kaasamine võib osutuda vajalikuks tulevikus. Teema vajab täiendavat analüüsi.</p>
117.	<p>Juriidiliste isikute finantskohustuste hõlmamine registrisse</p> <p>Toetame ettepanekut hõlmata juriidilised isikud Registri reguleerimisalasse, kuid seda tuleks teha alles pärast seda kui füüsiliste isikute osas on Register valminud.</p> <p>Juriidiliste isikute andmete hõlmamine krediiditeabe registrisse võimaldaks saada usaldusväärseid andmeid eelkõige just mikro- ja väikeettevõtete kohustuste kohta, mis praegu ei pea oma majandusaruandeid auditeerima. Juriidiliste isikute andmete hõlmamise soovitus on andnud nii Maailmapank kui ka OECD. Samuti on juriidiliste isikute positiivsete krediidiandmete vahetamise vajadus olulise tingimusena välja toodud Maailmapanga poolt koostöös Euroopa Komisjoniga koostanud analüüsis Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/1023, 20. juuni 2019, kohta. Antud direktiiv käsitleb ennetava saneerimise raamistikke, võlgadest vabastamist ja äritegevuse keeldu ning saneerimis-, maksejõuetus- ja võlgadest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmeid ja see nõuab liikmesriikidelt, et nad tagaksid võlgnikele juurdepääsu ühele või mitmele selgele ja läbipaistvale varajase hoiatamise vahendile, mis</p>	<p>Juriidiliste isikute finantskohustuste hõlmamist positiivsesse krediidiregistrisse ei ole uues VTK-s täpsemalt käsitletud. Teema vajab täiendavat analüüsi.</p>

	<p>aitavad tuvastada asjaolusid, mis võivad põhjustada maksejõuetuse tõenäolisust, ja anda võlgnikule märku vajadusest viivitamatult tegutseda. Eeltoodust tulenevalt on juriidiliste isikute positiivsete krediidiandmete hõlmamine oluline ja vajalik.</p> <p>Kuna aga vajadus füüsiliste isikute finantskohustuste saamise kohta on hetkel prioriteetsem, siis oleks mõistlik jagada krediiditeabe registri loomine kahte etappi, mille esimeses etapis tehakse vajalikud arendused füüsiliste isikute finantskohustuste jagamiseks ja alles pärast seda kui esimene etapp on edukalt tehtud võiks jätkata arendustega juriidiliste isikute hõlmamiseks krediiditeabe registrisse, vastasel juhul võib osutada Registri loomine liigselt keerukaks ja lükata Registri valmimise liiga kaugesse tulevikku.</p>	
118.	<p>Lisavõimalused registripidaja kui litsentseeritud teenusepakkuja vahendusel</p> <p>Vastutustundliku laenamise põhimõtte hõlmab ka muude andmete vajalikkust peale positiivse ja negatiivse krediidiinfo. Erinevatel turuosalistel on erinevad IT-tehnilised võimekused ja seega oleks hea, kui ettevõtte, kes on saanud "registripidaja" tegevusloa ning seega oleks kontrollitud ning turvaline osapool vahendamaks erinevate riiklike ja riikide registrite ja andmebaaside infot neile Laenuandjatele, kellel selleks on soov ja vajadus. Suuremad laenuandjad on võimekamad loomaks erinevaid liidestusi ning lisamaks majasisest andmeanalüüsi, kuid väiksemad turuosaliselised on selleks kasutanud vahepealseid teenusepakkujaid. Lähiriikides on seda teed läinud Läti ja Soome, kus vastavad litsentseeritud/auditeeritud teenusepakkujad on lisateenustena arendanud riiklike andmebaaside alusel vajalikke teenuseid laenuandjatele, et kogu turul oleksid võrdsed võimalused ning oleks võimalus luua uusi innovatiivseid lahendusi.</p> <p>Praktikast lähtuvalt oleks sellisteks andmeteks:</p> <p>i) Andmed piiratud teovõime kohta</p> <p>FinanceEstonia ei toeta ettepanekut teha andmed füüsiliste isikute teovõime kohta kättesaadavaks Registri vahendusel. FinanceEstonia hinnangul tuleks Registrikis järgida minimaalsuse printsiipi ning hõlmata registrisse üksnes need andmed, mis on vajalikud laenu- ja muude finantskohustuste tuvastamiseks.</p> <p>Delikaatsete ehk eriliiki isikuandmete hõlmamine Registri reguleerimisalasse ei ole vajalik krediiditeabe registri eesmärkide saavutamiseks ja võib pigem takistada Registri loomist.</p> <p>Andmed füüsiliste isikute teovõime piirangute kohta võiks olla kättesaadavad pigem teistest registritest (nt rahvastikuregistrist).</p> <p>Alternatiivselt võib siiski kaaluda, kas on võimalik märkida Registrisse piiratud teovõimega isiku andmetesse tema eestkostja andmed ja info et ilma eestkostja nõusolekuta ei ole võimalik isikul teha tehinguid. Päringu tulemus näitab mitte seda, kas isikul on piiratud teovõime, vaid seda, kas isikul on eestkostja või mitte.</p> <p>ii) Tunne oma klienti andmete jagamine</p> <p>FinanceEstonia liikmed ei toeta tunne oma klienti andmete jagamist Registri vahendusel, sest Register peaks töötlema andmeid üksnes isikute finantskohustuste kohta ning kõikide muude andmete kogumist ning jagamist peaks vähemalt esialgu vältima, sest see muudaks kogu süsteemi keerulisemaks ning kohmakamaks. See nõuaks ka täiendavaid analüüse andmete jagamise võimalikkuse ning nõuete kohta.</p> <p>Samas võiks Registripidajal olla võimalik kombineerida muu vajalik info kokku lõpp-päringuks, et oleks lihtsustatud tunne oma klienti nõuete täitmine laenuandmise protsessis. Täna praktika kohaselt on juba välja arendatud teenused, kus kliendi soovil kombineeritakse erinevate registrite päringud ühtseks vastusfailiks, mis teeb laenuandmise ja kliendisuhete loomise protsessi efektiivsemaks. Kui tegevusloaga teenusepakkujale on seaduses ka vastav õigus antud, siis väheneb vahepealne halduskoormus iga riikliku andmebaasi ja registriga läbirääkimiste pidamisel erinevate klientide osas (näiteks maksuinfo on täna kättesaadav vaid kohalikele krediidasutustele, kuid välisriigi krediidasutustele ning krediidiandjatele Eesti Tolli ja Maksuamet sellist</p>	<p>Võtame FinanceEstonia seisukohta teadmiseks.</p> <p>Uue VTK kohaselt ei hõlmata teavet isiku teovõime kohta (vt peatükk 3). Tegemist on tundliku teabega, mis on täna juba riiklikus andmekogus (rahvastikuregistris) kättesaadav ja eesmärgiks on vältida teabe dubleerimist andmekogudes.</p> <p>Uue VTK kohaselt ei ole otseselt nõudeid Baltikumil tasandil ühtlustatud, kui teatud määral on kavandatava seaduseelnõu väljatöötamisel võetud eeskujul Läti vastavast reguleerimisest.</p> <p>Uue VTK kohaselt tehakse laenukeelu nimekirja loomise ettepanek, kuna sellesisuline idee on saanud laialdast toetust.</p>

	<p>õigust ei ole andnud). Kogu protsessi saaks standardiseerida ning litsentseeritud teenusepakkujad oleksid aktsepteeritavad partnerid ka riigile töötamaks välja uusi innovatiivseid lahendusi.</p> <p>iii) Maksuinfole ligipääs võrdsetel alustel</p> <p>Kavatsuse punktis 3 tuuakse välja, et Kavatsuse peamine eesmärk on tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine.</p> <p>Selle realiseerimiseks tuleks lisaks positiivsele ja negatiivse registri loomisele luua kõikidele Laenuandjatele (sh krediidiandjatele ja Eestis tegutsevatele välisriigi krediidasutustele sarnaselt kohalikele krediidasutustele) võimalus saada samasugune automatiseeritud juurdepääs Eesti Maksu- ja Tolliameti kogutud füüsiliste isikute maksuinfole. Alternatiivselt saab siin tegevuslooga Registripidaja olla kvaliteetne teenuse vahendaja, et pakkuda ka väiksematele Laenuandjatele seda võimalust.</p> <p>iv) Välisriigi registri andmete avaldamine Nõuete ühtlustamine Baltikumis</p> <p>Registripidajal peaks olema seaduslik alus liidestada Registriga teiste riikide registrid eeldusel, et välisriigi registrist on õigus andmeid Eestisse edastada. Tuleks analüüsida, kas Registril peaks olema õigus andmeid teistele registritele väljastada.</p> <p>v) Laenukeelu nimekiri</p> <p>FinanceEstonia ei toeta laenukeelu nimekirja hõlmamist vähemalt esialgu krediiditeabe seaduse reguleerimisalasse. Hetkel ei ole infot, kas ja kui suur on probleem laenude taotlemisel nõ impulsi ajal, mida laenukeelu nimekirja panemine lahendaks. Samas võiks Registripidajal olla õigus sõlmida isikutega kokkuleppeid pidada laenukeelu nimekirja ning avaldada seda Laenuandjatele.</p> <p>Juba praegu on võimalik isikutel soovi korral mitmete krediidiandjate juures end lasta lisada nõ „musta nimekirja“ krediidiandjale vastava taotluse esitamisel. Igasuguste täiendavate võimaluste loomine krediiditeabe seadusega muudaks kogu protsessi keerulisemaks ning ajamahukamaks.</p> <p>Samas peaks seda teemat täiendavalt analüüsima, sest selle vajalikkuse korral saaks Laenuandjad ühe päringuga kätte ka laenukeelu informatsiooni.</p>	
119.	<p>Kas Registrisse sisestatakse informatsioon laenuaotluse, positiivne krediidiotsuse ja/või väljastatud krediidi kohta? Kui Register sisaldab vaid väljastatud krediite, siis tekib olukord, kus samaaegselt on võimalik taotleda krediiti mitme Laenuandja käest. Samuti võib mõni Laenuandja olla teinud positiivse krediidiotsuse, kuid kuna tagatiste seadmine vmt lisatingimused võivad võtta nädalaid aega, siis samal ajal tekib laenuaotlejal võimalus veel täiendavaid laenusid võtta. Samas ei pruugi positiivsele laenuotsusele järgneda laenu väljastamine, mistõttu tõenäoliselt oleks kõige adekvaatsem kajastada Registris siiski vaid väljastatud laenusid.</p>	<p>Positiivse krediidiregistri eesmärgiks on kajastada eelkõige väljastatud krediiti ehk tegelikult eksisteerivaid tarbija finantskohustusi. Nagu ka FinanceEstonia märgib, siis positiivsele laenuotsusele ei järgne alati lepingu sõlmimine ja krediidi väljastamine. Tarbija võib saada positiivse laenuotsuse mitme krediidiandja juurest, kuid valida krediidi võtmiseks vaid ühe pakkuja. Seega hetkel hindame, et ei oleks asjakohane krediidiregistris kajastada positiivseid krediidiotsuseid, kuid analüüsime nende kajastamise vajadust täiendavalt.</p>
120.	<p>Kas ja kuidas on planeeritud tagada, et korrektselt Registrisse päringu teinud Laenuandja ei vastuta asjaolude eest, mida Register sel hetkel ei kajastanud? Register saab vastutada selle osa eest, mis puudutab Laenuandjalt saadud info avaldamist ehk algandmete eest vastutab siiski Laenuandja. Päringu teinud Laenuandja peaks saama tugineda Registri andmetele.</p>	<p>Positiivse krediidiregistri eesmärgiks on võimaldada krediidipakkujal krediidivõimelisuse hindamisel tugineda registrist päringu tegemise tulemusel saadud teabele. Seaduses sätestatakse täpne krediiditeabe edastamise kohustus, andmete koosseis, andmete edastamise sagedus jm kohustused, mis tagavad, et krediidiregistri andmed oleksid</p>

		võimalikult ajakohased iga krediidiotsuse tegemise hetkel. Täpsemad vastutuse põhimõtted ja vastutuse jaotus on veel väljatöötamisel kavandatava seaduseelnõu raames.
121.	Kas FI järelevalve on planeeritud laienema nii Registri tegevusele kui ka Laenuandjate poolse informatsiooni kvaliteedi kontrollimisele?	Asjakohase järelevalvena näeme hetkel Finantsinspeksiooni ja Andmekaitse Inspeksiooni. Siiski nende konkreetne rollijaotus on veel täpsustamisel.
122.	<p>Kavatsuse lk 10 märgitakse, et kui mõni krediidipakkuja hindab oma protseduurides, et vastutustundliku laenuandmise nõuded on efektiivsemalt täidetud muul viisil, kui krediidibürood kasutades, siis võib säilida valikuõigus krediidibüroo mittekasutamiseks. Sellest tulenevalt on mõistlik nimetada VÕS § 403*4 lõikes 3 lõpuosas tänase „ja kasutab asjakohaseid andmekogusid „asemele märkida pigem „ja kasutab asjakohaseid registreid ja andmevahetusplatvorme üksnes juhul, kui krediidiandja enda vastutustundliku laenuandmise nõuded ei ole efektiivsemalt täidetud muul viisil“.</p> <p>VÕS § 403*4 võiks täiendada lõikega 3*1 järgmises sõnastuses: „(3*1) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 viidatud registreid või andmevahetusplatvormide kasutamisel peab krediidiandja kontrollima isiku finantskohustusi krediidibüroost vastavalt krediiditeabe seaduses ettenähtud korrale. Positiivse krediidiotsuse korral [või lepingu jõustumisel] esitab krediidiandja asjaomased andmed krediidibüroole krediiditeabe seaduses ettenähtud korras.“</p> <p>Krediidiandjate ja –vahendajate seaduse § 47 (Krediidi andmisele ja krediidi vahendamisele esitatavad nõuded ning andmete säilitamine) täiendatakse lõikega 4*1 järgmises sõnastuses: „(4*1) Krediidiandja või –vahendaja on kohustatud tarbija krediidivõimelisuse hindamisel arvestama võlaõigusseaduse § 403 4 lõikes 3 1 sätestatud nõuetega.“ Kommentaar: sõna „arvestama“ asemel kasutada sõna „järgima“. Krediidiasutuste seaduses asjaomast muudatust teha ei ole vaja, kuna KAS § 83 lõige 3*1 viitab KAVSi paragrahvile 47*1. Hoiu-laenuühistute seaduse paragrahvi 28 täiendatakse lõikega 3 1 järgmises sõnastuses: „(3*1) Hoiu-laenuühistu on kohustatud tarbija krediidivõimelisuse hindamisel arvestama võlaõigusseaduse § 403*4 lõikes 3*1 sätestatud nõuetega.“ Kommentaar: sõna „arvestama“ asemel kasutada sõna „järgima“.</p>	Uues VTK-s oleme analüüsi käigus leidnud, et päring krediidiregistrisse peaks olema krediidiandjale seadusest tulenev igakordne kohustus enne krediidi väljastamist. Seega ei sõltu krediidiregistrisse päringu tegemine sellest, kas krediidiandja hindab oma protseduure piisavaks krediidivõimelisuse hindamisel.
123.	Kas Register võiks anda ka soovitusliku krediidiskooringu ja näidata ka isiku vaba krediidivõimet, mis tugineb finantskohustuste, maksehäirete ning Maksu- ja Tolliametist saadud maksuinfo põhjal.	Võtame FinanceEstonia seisukoha teadmiseks. Eialgu me siiski ei näe, et krediidiregister peaks pakkuma ka nn skoorimise teenust.
124.	<p>Pangakonto informatsiooni nõudmine</p> <p>Kavatsuse lk 34 toob välja Registri positiivse aspektina, et pangakonto väljavõtte küsimine võiks väheneda. FinanceEstonia on seisukohal, et pangakonto väljavõtte küsimine võib kaduda väiksemate krediidiotsuste tegemisel, kuid suuremate ja pikaajaliste laenuotsuste (nt kinnisvara omandamine) tuleb pangakonto väljavõtet siiski analüüsida. Tõenäoliselt laenuaotluste tüki arvu hinnates on väiksemate ja lühiajaliste krediitide hulk suurem, mistõttu Register muudab kogu turgu vaadates laenuotsuste tegemise siiski kiiremaks, kvaliteetsemaks ja soodsamaks. Pangakonto väljavõtte formaat või kanal võib muutuda, sest üha rohkem kasutatakse kontoinfo teenust ja seega võib arvata, et paberil väljavõtted ja emailiga saadetud pangaväljavõtte osakaal ajas väheneb.</p>	Nõustume, et pangakonto väljavõtte küsimine ning analüüsimine on jätkuvalt oluline meede tarbija krediidivõimelisuse hindamisel. Plaanis ei ole kehtestada alammäära pangakonto väljavõtte küsimisele krediidiotsuse tegemisel.
125.	<p>Muud meetmed vastutustundliku laenamise põhimõtete paremaks tagamiseks</p> <p><u>Kinnistusraamatu andmetele ligipääs tasuta või mõistliku hinnaga</u></p> <p>Krediidivõimelisuse hindamiseks tuleb tihti kontrollida kinnistusraamatust, kas laenuaotlejal on vara ning kas see on koormatud kellegi kasuks või lasub sellel üldse keelumärke. Andmete kontrollimine maksab kogu registriosa kohta 3 eurot. See tasu peaks olema oluliselt madalam või Laenuandjatele laenuaotleja krediidivõimelisuse kontrollimiseks tasuta.</p>	Võtame FinanceEstonia ettepanekud vastutustundliku laenamise põhimõtte paremaks tagamiseks teadmiseks. Uues VTK-s ei ole täpsemalt käsitletud ligipääsu kinnistusraamatu andmetele, kohtulahendite registrile ega pankrotiteadete teadete aegumise probleemistikku. Nimetatud temad vajavad täiendavat ulatuslikku analüüsi

	<p><u>Ametlikud Teadaanded ja pankrotiteadete aegumine</u> Ametlikud teadaanded aeguvad liiga kiiresti nt isiku pankrotimenetluse lõpu järel pole võimalik enam teada, et isik tegi pankroti läbi. Kõiki teateid ei tohi ka muuks otstarbeks kui kliendi informeerimiseks kasutada, kuid krediidivõimekuse hindamisel on need väga olulise tähtsusega teated, mida võiks ja peaks saama kasutada pikema ajaperioodi jooksul.</p> <p><u>Kohtulahendite register</u> Kohtulahendite register ei ole kasutatav isikukoodita ning isiku kohtuvaidlused ning käitumine seniste lepingupartneritega ei ole hinnatav.</p> <p>Koostöös Rahandusministeeriumi, Eesti Panga, Finantsinspektsiooni, Maksu- ja Tolliameti, Justiitsministeeriumi ja Andmekaitse Inspektsiooniga ning turuosalistega (sh FinanceEstoniaga) tuleks analüüsida olemasolevate registrite ligipääsu võimalusi.</p>	<p>ja oleme tagasiside ka Justiitsministeeriumile edastanud.</p>
CREDITREFORM EESTI OÜ MÄRKUSED		
126.	<p>Krediiditeabe seaduse eelnõu VTK on ärganud huvi ka rahvusvahelisel analoogilise teenuseid pakkuvates ettevõtetes. Creditreform on Saksa taustaga ettevõtte, kellel on pikaajaline kogemus krediidiinfo teenustega nii Saksamaal kui ka Eesti lähiriikides. Näiteks Lätis on Creditreformil krediidibüroo riiklik litsents. Oleme huvitatud Võimaliku konkursi korral süsteemi pidaja teenuse pakkumisest. Oma suurele kogemustepagasile toetudes anname hea meelega omapoolse panuse ka TVK partnerina.</p>	
127.	<p>Krediiditeabe seaduse eelnõus TVK-s on mitmetes kohtades viidatud, et Eestis töötas 1994-2001 Eesti Krediidiregister. Nimetatud register töötas 100% erainitsiatiivina ja oli kooskõlas nii omaaegsete seaduste kui ka turunduetega. Ka antud TVK-s on arutletud „erasektori poolt korraldatud süsteemi, kus turuosalistel ise loovad organisatsioonilise ja tehnilise võimekuse ...“. Creditreform Eesti OÜ juhib siin tähelepanu ka omaaegsetele probleemidele. Eesti krediidisektoris on suhteliselt väike arv ettevõtteid. 1994-2001 toimunud andmevahetuses esines sageli konflikte, mis olid tingitud just reguleerimatusest ning mille tulemusena ka register 2001 suleti. Seetõttu soovime kaaluda lahendust, kus vastutustundliku laenamise põhimõtet saab teostada lahendusega, kus Süsteemi korraldajal on riiklik taust.</p>	<p>Võtame Creditreform Eesti OÜ seisukoha teadmiseks. Juhime tähelepanu, et 1994-2001. a tegutsenud süsteem põhines vabatahtlikkusele ning andmevahetuse kohustus ning kord oli seaduses reguleerimata.</p> <p>Uue VTK eesmärgiks on reguleerida krediiditeabe vahetamist kõigi krediidipakkujate vahel – selgelt kehtestada andmete vahetamise kohustus, selle ulatus, andmete koosseis, andmete vahetamise protsess ja muu oluline, et tagada krediiditeabe vahetamise efektiivsus, järjepidevus ja jätkusuutlikkus.</p> <p>Leiame, et eelpool nimetatud eesmärgid ei eelda tingimata riiklikult korraldatud krediidiregistri haldajat, kuna lahenduse jätkusuutlikkus on võimalik tagada seadusandluse tasandil.</p>
128.	<p><u>TVK lk 12 punkt a) Juriidiliste isikute hõlmamine skooopi ehk andmevahetus peaks hõlmama ka ettevõtjate finantskohustustega seotud infot</u> Creditreform Eesti OÜ ei pea vajalikuks juriidiliste isikute skooopi võtmist. Ülesande püstituse käigus on väga selgelt välja toodud, et erinevalt eraisikutest peab äriühing raamatupidamislikku arvestust ja seetõttu omab täpset ülevaadet oma kohustustest. Maailmapanga ja OECD seisukohad põhinevad eelkõige riikide kogemustel, kus kesksete registrite loomisega tekkis suurem usaldus ja seega riik tervikuna võitis. Eestis töötab väga korrektne registrite süsteem (sh Äriregister) juba aastakümneid ja sellist efekti, nagu Maailmapank silmas peab siin ei saavutata.</p>	<p>Võtame Creditreform Eesti OÜ seisukoha teadmiseks. Siiski esialgu me juriidiliste isikute finantskohustustega seotud teabe vahetamist hõlmata ei plaani.</p>
129.	<p><u>TVK lk 12 punkt b) Õigus pääseda ligi füüsiliste isikute teovõimetusega seotud infole (vastutustundlik laenamine ja piiratud teovõime)</u> Kindlasti on veel probleeme, mis vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimiseks on vaja lahendada. Positiivse registri eesmärk võiks siiski</p>	<p>Uue VTK kohaselt ei hõlma teavet isiku teovõime kohta (vt peatükk 3). Tegemist on tundliku teabega, mis on täna juba riiklikus andmekogus (rahvastikuregistris) kättesaadav ja</p>

	<p>piirduda ülevaate saamisega isikute kohustustest. Isiku teovõime (ja ka ülalpeetavate arv) on teiste registrite info, mida dubleerida kindlasti ei ole mõtet. Pealegi on tegu eriliigiliste isikuandmetega. Creditreform Eesti OÜ ettepanek on isiku teovõimet puudutav info jätta antud ülesande skoobist välja. Küll aga võiks teha ettepaneku vastava registri pidajale, et info isikute teovõime kohta võiks olla paremini kättesaadav.</p>	<p>eesmärgiks on vältida teabe dubleerimist andmekogudes.</p>
130.	<p><u>TVK lk 12 punkt c) Negatiivsete krediidiandmete jagamine</u> Uue Isikuandmete Kaitse Seadusega on hetkel toimivad maksehäireregistrid selges vastuolus. Vastutava töötajana ei ole negatiivse sisuga krediidialoo andmete töötlemiseks mingit seaduslikku alust. Creditreform Eesti OÜ näeb siin kahte lahendust. Esiteks luua seadusandlik raamistik uue Negatiivse krediidibüroo kohta (paraku on tegu väga mahuka teemaga ja see eeldaks eraldi uuringut) või teiseks muuta Täitemenetluse register kreditoridele avatuks. Kuna viimane on sisuliselt 1:1 võlgade register, siis oleks lahendatud andmete kvaliteediprobleemid, aga ka paljud antud VTKs, lk 13 p c) välja toodud probleemid. Ühtlasi kaoks ära vajadus suuremahulise ja kuluka Negatiivse krediidibüroo väljatöötamiseks.</p>	<p>Kuna negatiivsete krediidiandmete jagamise reguleerimine nõuab täiendavat analüüsi, siis me esialgu seda hõlmata ei plaani, kuid kaalume seda edaspidi.</p>
131.	<p><u>TVK lk 12 punkt d) Vaiete menetlemise korra reeglid</u> Creditreform Eesti OÜ nõustub, et vaiete menetlemise kord on vajalik</p>	<p>Vaiete menetlemise korra täpsem reguleerimine leidis laiapõhjalist toetust, seega sätestatakse täpsem vaiete menetlemise kord ning pädevad organid krediiditeabe seaduses.</p>
132.	<p><u>TVK lk 12 punkt e) Õigus saada andmeid avalikest registritest</u> Creditreform Eesti OÜ on seisukohal, et KYC teemasid ei ole antud TVK raames otstarbekas skoopi võtta.</p>	<p>Tunne oma klienti andmete hõlmamine positiivsesse krediidiregistrisse nõuab täiendavat analüüsi ja seega esialgu me seda teemat hõlmata ei plaani.</p>
133.	<p><u>TVK lk 12 punkt f) Tunne oma klienti ehk KYC (ingl know your customer) andmete jagamine</u> Antud punktis käsitletakse sisuliselt isikute varade päritolu puudutava AML temaatikaga. Creditreform Eesti OÜ on seisukohal, et KYC teemasid ei ole antud TVK raames otstarbekas skoopi võtta.</p>	<p>Vt elmist kommentaari.</p>
134.	<p><u>TVK lk 12 punkt g) B2B andmevahetus ja nõusolekuteenus</u> Nõusolekuteenuse väljatöötamist ei ole antud TVK raames analüüsitud. Creditreform Eesti OÜ-l puudub selle teenuse suhtes seisukoht.</p>	<p>Uus VTK ei hõlma B2B andmevahetust. Kaalume nõusolekuteenuse võimaldamist kui andmesubjekt ehk tarbija soovib positiivse krediidiregistri andmeid jagamisel kolmandate osapooltega (eelkõige näiteks võlanõustaja, finantsplaneerija vm sarnase teenuse osutajaga).</p>
135.	<p><u>TVK lk 12 punkt h) Nõuete ühtlustamine Baltikumis</u> Creditreform Eesti OÜ seisukohast on Baltikum kliiga väike piirkond, et nõuete ühtlustamine end ära tasuks. Küll aga võiks see toimuda laiemalt EL tasemel.</p>	<p>Uus VTK ei hõlma otseselt nõuete ühtlustamist Baltikumis, küll on aga mingil määral seaduseelnõu kavandi väljatöötamisel eeskuju võetud Läti vastavast regulatsioonist.</p>
136.	<p><u>TVK lk 12 punkt i) Laenukeelu list</u> Creditreform Eesti OÜ-l puudub laenukeelu listi suhtes seisukoht.</p>	<p>Võtame teadmiseks.</p>
137.	<p><u>TVK lk 12 punkt j) Eesti Pangaliidu ettepanekud (25.04.2019 kiri nr 18)</u> Creditreform Eesti OÜ nõustub Eesti Pangaliidu seisukohtadega.</p>	<p>Võtame Creditreform Eesti OÜ seisukoha teadmiseks.</p>